

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

**ΤΟ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ.
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ
ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ**

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2015

Ημερομηνία αίτησης της/του .....: .....20...

Ορισμός Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής: Γ.Σ. 196/14.2.2001

Μέλη Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής

Επιβλέπων

Γιάννος Γ. Λώλος, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Μέλη

Στυλιανός Ανδρέου, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Μιχάλης Φωτιάδης-Ατέσογλου, Αναπληρωτής Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Ορισμός Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής: Γ.Σ. 368/ 15.10.2014

Μέλη Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής

Γιάννος Γ. Λώλος, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Στυλιανός Ανδρέου, Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Αριστοτέλειου Παν/μίου.

Μιχάλης Φωτιάδης-Ατέσογλου, Αναπληρωτής Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Νάγια Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα, Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Αθηνών.

Ανδρέας Βλαχόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Ιωαννίνων.

Αιμιλία Μπάνου, Επίκουρος Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Πελοποννήσου.

Κατερίνα Κόπακα, Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Παν/μίου Κρήτης.

Ημερομηνία προφορικής εξέτασης 9.1.2015 Βαθμός «Λίαν Καλώς»

«Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων δεν υποδηλώνει αποδοχή των γνωμών του συγγραφέα (Ν.5343/32 αρθρ. 202 παρ. 2).

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

**ΤΟ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ.
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ
ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

**ΙΩΑΝΝΙΝΑ
2015**

**Στους γονείς μου,
Λίτσα Κοντορλή-Παπαδοπούλου και Θανάση Παπαδόπουλο**

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΤΟΜΟΣ Α

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	7
------------------	---

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	10
------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τοπογραφία.....	29
2. Ιστορικές πηγές.....	30
3. Χρονικό ερευνών και δημοσιεύσεων.....	31
4. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις.....	38
5. Δομή της παρούσας μελέτης.....	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ:

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ: Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ Ο ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ.....	42
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ:

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ/ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

Τάφος Ι.....	49
Τα ευρήματα	
Τάφος ΙΙ.....	51
Τα ευρήματα	
Τάφος ΙΙΙ.....	53
Τα ευρήματα	
Τάφος ΙV.....	55
Τα ευρήματα	
Τάφος V.....	56
Τα ευρήματα	
Τάφος VI.....	58
Τα ευρήματα	
Τάφος VII.....	60
Τα ευρήματα	
Τάφος VIII.....	63
Τα ευρήματα.	
Τάφος IX.....	66
Τα ευρήματα	
Τάφος X.....	67
Τα ευρήματα	
Τάφος XI.....	68
Τα ευρήματα	
Τάφος XII.....	70
Τα ευρήματα	
Τάφος XIII.....	71
Τα ευρήματα	
Τάφος XIV.....	73
Τα ευρήματα	

Τάφος XV	77
Τα ευρήματα	
Τάφος XVI	79
Τα ευρήματα	
Τάφος XVII	81
Τα ευρήματα	
Τάφος XVIII	83
Τα ευρήματα	
Τάφος XIX	84
Τα ευρήματα	
Τάφος XX	86
Τα ευρήματα	
Τάφος XXI	87
Τα ευρήματα	
Τάφος XXII	89
Τα ευρήματα	
Τάφος XXIII	91
Τα ευρήματα	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ..... 93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V: ΤΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ

V.1. Κεραμεική

Κατασκευή-Τεχνική-Διακόσμηση-Τυπολογία	97
---	----

Σχήματα

Κλειστά σχήματα

Αρτόσημα αλάβαστρα.....	99
Κυλινδρικά αλάβαστρα.....	101
Ψευδόστομοι αμφορείς.....	102
Άωτα πιθάρια.....	105
Απίοσημοι πιθαμοφορίσκοι.....	107
Πρόχοι.....	109
Αμφορείς.....	111
Σύνθετα αγγεία.....	112
Ληκύθια.....	115
Δακτυλιόσημο.....	116
Ασκός.....	117

Ανοιχτά σχήματα

Κύλικες.....	118
Σκύφοι.....	119
Ημισφαιρικοί κύαθοι.....	120
Κωνικοί-γωνιώδεις κύαθοι.....	122
Κρατήρας.....	123
Χειροποίητοι κύαθοι.....	124

V.2 Μεταλλοτεχνία**Αντικείμενα προσωπικής χρήσης και καλλωπισμού**

Λαβίδες.....	125
Βελόνες.....	126
Περόνες.....	127
Δακτυλίδια.....	129
Σφηκωτήρες.....	129
Ευράφια.....	130
Περιδέραια.....	131

V.3 Εργαλεία και σύνεργα

Μαχαίρια.....	132
Διπλός πέλεκυς.....	134

V.4 Όπλα

Ξίφη.....	136
Εγχειρίδιο.....	137
Λόγχες.....	138
Αιχμές βελών.....	141
Αταύτιστα, ελλιπή.....	142

V.5 Μικροεργήματα

Ακόνες.....	143
Σφονδύλια/κομβία.....	144
Σφραγιδόλιθοι / σφραγίδα.....	147
Χάντρες.....	149

V.6 Οστέϊνα

Περόνες.....	152
Περίαπτο.....	154

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI: ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

1. Σήματα.....	158
2. Δρόμοι.....	159
3. Ταφές: Πρωτογενείς.....	161
4. Κτέριση πρωτογενών ταφών.....	162
5. Δευτερογενείς ταφές.....	164
6. Παιδικές ταφές.....	167
7. Τάφος X.....	168
8. Τάφος XII.....	169
9. Τάφος VIII: Η περίπτωση του πολεμιστή της ταφής Θ.....	169
10. Τάφος XV: Ταφή Μ (Γυναίκα-ιππέας;).....	171
11. Θολωτός τάφος.....	172
12. Χρονολόγηση του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς.....	177
13. Η κοινωνία του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς.....	178

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII: ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ.....	180
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	191
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ.....	192
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	284
ΓΡΑΦΗΜΑ.....	287
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	288-306
ΤΟΜΟΣ Β	
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:

Η ανασκαφή του μυκηναϊκού νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς άρχισε το 1987 από τον Ομότιμο Καθηγητή κ. Αθανάσιο Παπαδόπουλο, συνεπικουρούμενο από την αναπληρώτρια καθηγήτρια κυρία Λίτσα Κοντορλή-Παπαδοπούλου και διενεργήθηκε υπο την αιγίδα και χρηματοδότηση της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αρκετοί φοιτητές του οποίου εκπαιδεύτηκαν κατά τη διάρκεια αυτής.

Ήμουν μόλις 10 ετών όταν, για πρώτη φορά, στην ανασκαφή του θολωτού τάφου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς γνώρισα τις πολλές και ποικίλες ιστορίες που έχει να αφηγηθεί η επιστήμη της αρχαιολογίας. Αρκετά χρόνια μετά έμελλε να είμαι εγώ εκείνη που μέσα από την παρούσα μελέτη θα αναλάμβανα να αφηγηθώ την ιστορία των κατοίκων του συγκεκριμένου νεκροταφείου, έτσι όπως εκείνη αναδεικνύεται στα μάτια μου μέσα από τα ευρήματά του.

Για την προετοιμασία όμως αυτής της διατριβής, και πολύ περισσότερο για την περάτωσή της, πολύτιμη και απαραίτητη ήταν η συνδρομή πολλών ανθρώπων, τους οποίους και ευχαριστώ από καρδιάς.

Κατ'αρχήν θα πρέπει να ευχαριστήσω το Διοικητικό Συμβούλιο της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας για την άδεια μελέτης του υλικού.

Στον Καθηγητή Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και επόπτη της παρούσας διατριβής, κ. Γιάννο Γ. Λώλο, οφείλω πάρα πολλές ευχαριστίες για τη συνεχή, ακούραστη και ουσιαστική παρακολούθηση της μελέτης και της συγγραφής, καθώς και για τις πολύτιμες υποδείξεις και συμβουλές του, αλλά και για την συμπαράσταση και κατανόησή του σε διάφορα οικογενειακά ζητήματα που προέκυψαν τα τελευταία χρόνια.

Θερμά επίσης ευχαριστώ τον Αναπληρωτή Καθηγητή Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ. Μιχάλη Φωτιάδη-Ατέσογλου για τις ουσιαστικές παρατηρήσεις και παρεμβάσεις του στα τελικά στάδια της εργασίας.

Ο Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κ. Στυλιανός Ανδρέου, ήταν πάντοτε ένθερμα παρών σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής, καθοδηγώντας με μακριά από σκοπέλους άγνοιας και γι' αυτό του οφείλω ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ.

Για τη μακρόχρονη φιλία και συνεργασία μας οφείλω επίσης ένα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στους συναδέλφους Δημήτρη Μπασάκο, Δρα. Κώστα Θεοδωρίδη και Δρα.

Κώστα Πασχαλίδη που αφιέρωσαν αγόγγυστα χρόνο συζήτησης τόσο κατά τη διάρκεια της ανασκαφής του νεκροταφείου, όσο και κατά τη διάρκεια της μελέτης του, βοηθώντας με ουσιαστικά στην “αφήγησή” μου.

Επίσης, αισθάνομαι βαθιά υποχρεωμένη απέναντι στον Επίτιμο πλέον Έφορο Αρχαιοτήτων κ. Μιχάλη Πετρόπουλο για όλη του τη βοήθεια κατά το διάστημα που υπηρέτησε ως προϊστάμενος της ΣΤ’ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στην Πάτρα, όπως επίσης απέναντι στους συναδέλφους και επιμελητές της ίδιας Εφορείας Δρα. Γιούλικα Χριστακοπούλου, Μαρία Αθανασίου και Σοφία Κασκαντήρη για τη βοήθεια κατά τη διάρκεια της μελέτης του υλικού και τις πολλές συζητήσεις για τις μυκηναϊκές κοινωνίες της περιοχής.

Πολύτιμη ήταν η μελέτη, όσων από τα σκελετικά κατάλοιπα κατόρθωσαν να διασωθούν, της ανθρωπολόγου Dr.Tina McGeorge, όπως επίσης και της πρώην Διευθύντριας του Wiener Laboratory της ASCSA, Dr. Sherry Fox, της καθηγήτριας ανθρωπολογίας του Waterloo University Dr. Maria Liston και της ανθρωπολόγου (MA) Emily Graff. Για τις αναρίθμητες συζητήσεις μας σχετικά με την κοινωνία του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς οφείλω ιδιαιτέρως ένα μεγάλο ευχαριστώ στην, μέχρι πρότινος Διευθύντρια του Wiener Laboratory της Αμερικανικής Σχολής Κλασικών Σπουδών στην Αθήνα και φίλη, Dr. Sherry Fox.

Ευχαριστίες χρωστώ και στον συντηρητή της ΣΤ’ ΕΠΚΑ Λεωνίδα Παυλάτο, όχι μόνο για τη συντήρηση του υλικού της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, αλλά και για τα πολύτιμα μυστικά της δουλειάς του που μοιράστηκε μαζί μου στο πεδίο.

Τα αρχιτεκτονικά σχέδια του νεκροταφείου έγιναν από το σχεδιαστή Χαράλαμπο Μαρινόπουλο, ενώ τα περισσότερα από τα ευρήματα σχεδίασε ο συνάδελφος και φίλος Σταύρος Οικονομίδης. Και τους δυο τους ευχαριστώ θερμά.

Ένα ευχαριστώ θα είναι πάντα λίγο για εκείνους που όχι μόνο μου χάρισαν τη ζωή, αλλά και τις γνώσεις τους στον τομέα της Προϊστορικής Αρχαιολογίας, για τους γονείς μου Θανάση Παπαδόπουλο και Λίτσα Κοντορλή-Παπαδοπούλου, στους οποίους και αφιερώνω αυτή τη μελέτη. Η αγάπη και το έργο τους θα αποτελούν πάντα το δικό μου φάρο στη θάλασσα αυτής της επιστήμης.

Κλείνοντας, θέλω να ευχαριστήσω μέσα από την καρδιά μου τέσσερις ανθρώπους που είναι το φυλαχτό που κρατώ σφιχτά στη ζωή μου:

Τη γιαγιά μου την Κλεοπάτρα, που μου χάρισε τη δύναμη και την πίστη στον εαυτό μου.

Το σύζυγό μου Δρα. Βασίλη Χρυσικόπουλο, που τα τελευταία 9 χρόνια ταξιδεύει πλάι μου σε ήρεμες και φουρτουνιασμένες θάλασσες, ενθαρρύνοντας, πιστεύοντας και αγαπώντας ό,τι αγαπώ κι εγώ.

Τις λιακάδες μου, τις δυο μου κόρες, Ιωάννα και Κλεοπάτρα, που δώρισαν χωρίς παράπονο το παιχνίδι τους στο “μεγάλο βιβλίο της μαμάς” και που πάντα θα είναι το στήριγμα, η ελπίδα και το χαμόγελό μου.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

(όλες οι εικόνες προέρχονται από το αρχείο ανασκαφής του νεκροταφείου της
Καλλιθέας-Λαγανιδιάς)

Εικ.1: Χάρτης 1: Η Μυκηναϊκή Αχαΐα (Papadopoulos 1978-1979, pl.1)

Χάρτης 2α: Θέσεις της Μυκηναϊκής Αχαΐας (Rizio 2011, 54)

Εικ.2: Χάρτης 2β: Υπόμνημα των μυκηναϊκών θέσεων της Αχαΐας (Rizio 2011, 55)

Εικ.2Α: Γενικό τοπογραφικό της περιοχής

Εικ.2Β: Κάτοψη νεκροταφείου

Εικ.3: Θολωτός τάφος: Κάτοψη

Θολωτός τάφος: Σήμα

Εικ.4: Θολωτός τάφος: Δρόμος και είσοδος από ΝΔ

Εικ.5: Θολωτός τάφος: Εσωτερική όψη ξερολιθιάς

Θολωτός τάφος: Παιδική ταφή στην είσοδο

Εικ.6: Θολωτός τάφος: Εσωτερική όψη εισόδου

Θολωτός τάφος: Ταφικό στρώμα

Εικ.7: Θολωτός τάφος: Ταφικό στρώμα

Θολωτός τάφος: Ταφικό στρώμα

Εικ.8: Θολωτός τάφος: Ταφικό στρώμα

Θολωτός τάφος: Ταφικό στρώμα

Εικ.9: Θολωτός τάφος : Έβδομο ταφικό στρώμα: ταφή αλόγου

Θολωτός τάφος: Στρωματογραφία τεταρτοκυκλίου από Α

Εικ.10: Θολωτός τάφος: Θόλος μετά τον τελικό καθαρισμό
Θολωτός τάφος: Παραβίαση του δυτικού τοιχώματος της θόλου

Εικ.11: Θολωτός τάφος: Κατά μήκος τομή
Θολωτός τάφος: Κατά πλάτος τομή

Εικ.12: Θολωτός τάφος: Κάτοψη με κάνναβο
Θολωτός τάφος : Κάτοψη

Εικ.13: Θολωτός τάφος: Τομή θόλου και στρωματογραφία Α και Δ τεταρτοκυκλίου.

Εικ.14: Τάφος I: Πρόσοψη και είσοδος
Τάφος I: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.15: Τάφος I: Δεύτερο ταφικό στρώμα
Τάφος I: Τρίτο ταφικό στρώμα

Εικ.16: Τάφος II: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά
Τάφος II: Πρόσοψη και ξερολιθιά

Εικ.17: Τάφος II: Ταφικό στρώμα
Τάφος II: Ταφικό στρώμα

Εικ.18: Τάφος III: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά
Τάφος III: Ξερολιθιά

Εικ.19: Τάφος III: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.20: Τάφος III: Δεύτερο και τρίτο ταφικό στρώμα

Εικ.21: Τάφος IV: Ξερολιθιά
Τάφος IV: Λιθοσωρός στο εσωτερικό του θαλάμου

Εικ.22: Τάφος **IV**: Ταφικό στρώμα

Τάφος **IV**: Σχεδιαστική αποτύπωση σκελετικών καταλοίπων

Εικ.23: Τάφος **V**: Δρόμος και είσοδος

Τάφος **V**: Ξερολιθιά

Εικ.24: Τάφος **V**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος **V**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.25: Τάφος **VI**: Πρόσοψη και είσοδος

Τάφος **VI**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.26: Τάφος **VI**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.27: Τάφος **VII**: Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος

Τάφος **VII**: Ξερολιθιά

Εικ.28: Τάφος **VII**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος **VII**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.29: Τάφος **VII**: Τρίτο ταφικό στρώμα

Τάφος **VII**: Ανακομιδή τρίτου ταφικού στρώματος

Εικ.30: Τάφος **VIII**: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά

Τάφος **VIII**: Ξερολιθιά

Εικ.31: Τάφος **VIII**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.32: Τάφος **VIII**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.33: Τάφος **VIII**: Ταφή Θ

Τάφος **VIII**: Λεπτομέρεια ταφής Θ

Εικ.34: Τάφος **IX**: Πρόσοψη και ξερολιθιά

Εικ.35: Τάφος **ΙΧ:** Ταφή Α

Εικ.36: Τάφος **X:** Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος

Τάφος **X:** Θάλαμος

Εικ.37: Τάφος **X:** Κάτοψη του δρόμου και του τάφου

Εικ.38: Τάφος **XI:** Δρόμος και ξερολιθιά

Τάφος **XI:** Ξερόλιθιά και αβαθής λάκκος

Εικ.39: Τάφος **XI:** Ξερολιθιά

Τάφος **XI:** Κάτοψη

Εικ.40: Τάφος **XI:** Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.41: Τάφος **XI:** Δεύτερο ταφικό στρώμα

Τάφος **XI:** Θάλαμος τάφου και δρόμος τάφου **XII**

Εικ.42: Τάφος **XI:** Θάλαμος και τοιχάριο αντιστήριξης

Εικ.43: Τάφος **XII:** Δρόμος και ξερολιθιά

Τάφος **XII:** Ξερολιθιά

Εικ.44: Τάφος **XII:** Ταφικό στρώμα

Τάφος **XII:** Κτερίσματα

Εικ.45: Τάφος **XIII:** Δρόμος και ξερολιθιά

Τάφος **XIII:** Ταφικό στρώμα

Εικ.46: Τάφος **XIII:** Ταφή Α

Τάφος **XIII:** Ταφές Β και Γ

Εικ.47: Τάφος **XIV:** Ξερολιθιά

Εικ.48: Τάφος **XIV**: Κατώφλι

Τάφος **XIV**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.49: Τάφος **XIV**: Πρώτο ταφικό στρώμα: κτερίσματα

Τάφος **XIV**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.50: Τάφος **XIV**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.51: Τάφος **XIV**: Λάκκος

Τάφος **XIV**: Δευτερογενείς ταφές λάκκου

Εικ.52: Τάφος **XIV**: Λάκκος

Εικ.53: Τάφος **XV**: Δρόμος και ξερολιθιές

Τάφος **XV**: Λάκκος ανάμεσα σε δυο ξερολιθιές

Εικ.54: Τάφος **XV**: Όψεις ξερολιθιάς

Εικ.55: Τάφος **XV**: Ταφή Α

Τάφος **XV**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.56: Τάφος **XV**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Τάφος **XV**: Τρίτο ταφικό στρώμα

Εικ.57: Τάφος **XV**: Τρίτο ταφικό στρώμα

Εικ.58: Τάφος **XVI**: Ξερολιθιά

Τάφος **XVI**: Ταφικό στρώμα

Εικ.59: Τάφος **XVI**: Ανακομιδή

Εικ.60: Τάφος **XVII**: Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος του τάφου

Τάφος **XVII**: Ξερολιθιά

Εικ.61: Τάφος **XVII**: Ταφικό στρώμα

Τάφος **XVII**: Ταφές Α και Β

Εικ.62: Τάφος **XVIII**: Δρόμος και είσοδος

Τάφος **XVIII**: Ξερολιθιά

Εικ.63: Τάφος **XVIII**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος **XVIII**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.64: Τάφος **XIX**: Δρόμος και είσοδος

Τάφος **XIX**: Ξερολιθιά

Εικ.65: Τάφος **XIX**: Ταφικό στρώμα

Τάφος **XIX**: Κτερίσματα

Εικ.66: Τάφος **XX**: Δρόμος και είσοδος

Τάφος **XX**: Ξερολιθιά

Εικ.67: Τάφος **XX**: Εσωτερική όψη ξερολιθιάς μετά την ολοκλήρωση του καθαρισμού του θαλάμου.

Εικ.68: Τάφος **XX**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.69: Τάφος **XX**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.70: Τάφος **XX**: Τρίτο ταφικό στρώμα

Εικ.71: Τάφος **XXI**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Εικ.72: Τάφος **XXI**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.73: Τάφος **XXII**: Δρόμος, είσοδος και θάλαμος

Τάφος **XXII**: Ξερολιθιά

Εικ.74: Τάφος **XXII**: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος **XXII**: Δεύτερο ταφικό στρώμα

Εικ.75: Τάφος **XXIII**: Ταφικό στρώμα

Τάφος **XXIII**: Ταφικό στρώμα

Εικ.76: Τάφος **XXIII**: Λεπτομέρεια ταφικού στρώματος

Εικ.77: **Θολ.1** - Δίωτος σκύφος

Θολ.2 – Δίωτος σκύφος

Θολ.3 – Μόνωτο αλαβαστροειδές

Εικ.78: **Θολ.4** – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Θολ.5 – Σκύφος

Θολ.6 – 1/2 μικρού αρτόσχημου αλαβάστρου

Εικ.79: **Θολ.7** – Δίωτη κύλικα

Θολ.8 – Τμήμα άωτου αγγείου

Θολ.9 – Τρίωτο αλάβαστρο

Εικ.80: **Θολ.10** – Όστρακα

Θολ.11 – Όστρακα

Εικ.81: **Θολ.12** - Συνανήκοντα όστρακα αλαβαστροειδούς

Θολ.13 - Όστρακα αμφορέα

Θολ.14 – Όστρακα

Θολ.15 – Όστρακα

Θολ.16 – Όστρακα

Θολ.17 – Όστρακα

Εικ.82: **Θολ.26** – Σφονδύλι

Θολ.27 – Χάλκινα καρφιά

Θολ.28 – Χάλκινα καρφιά

Θολ.30 – Χάλκινη τριχολαβίδα

Θολ.31 - 2/3 χάλκινης περόνης

Εικ.83: Θολ.32 - Χάλκινο μαχαιρίδιο

Θολ.33 - Χάλκινη ακή λεπίδας

Θολ.34 – Δόντι κάπρου

Θολ.35 – Πλακίδια ελεφαντοστού

Θολ.36 – Πλακίδια ελεφαντοστού

Εικ.84: Θολ.38 – Σιδερένια περόνη

Εικ.85: I. 1 – Πρόχους

I. 2 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.86: I. 3 – Άωτο αλαβαστροειδές

I. 4 – Άωτο αλαβαστροειδές

I. 5 – Τρίωτος ευρύστομος αμφορίσκος

Εικ.87: I. 6 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

I. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

I. 8 - Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

I. 9 - Άωτο αγγείο

Εικ.88: I. 10 – Δίωτος αμφορέας

I. 11 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

I. 12 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

I. 13 – Μόνωτη αλαβαστροειδής πρόχους

Εικ.89: I. 14 – Μόνωτο ημισφαιρικό κύπελλο

I. 15 – Μόνωτη πρόχους

I. 16 - Μόνωτος ημισφαιρικός κύαθος

I. 17 - Κάτω ½ υψίποδος σκύφου

Εικ.90: I. 18 – Χάλκινο μαχαιρίδιο

I. 19 – Χάλκινο έλασμα

I. 20 – Χάλκινο έλασμα

I. 21 – Χάλκινη περόνη

Εικ.91: I. 22 – Χάλκινη περόνη

I. 23 – Χάλκινες αιχμές βελών

I. 24 – Χάλκινο δακτυλίδι ή ψέλλιο

Εικ.92: I. 25 – Δακτύλιοι από ελεφαντοστό ή φαγεντιανή

I. 26 – Χάνδρες από υαλόμαζα

Εικ.93: I. 27 – Χάνδρες από υαλόμαζα

I. 34 – Λίθινη ακόνη

Εικ.94: II. 1 – Άωτο αγγείο

II. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.95: II. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα

II. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

II. 5 – Μόνωτο κύπελλο

Εικ.96: II. 6 – Μόνωτο κωνικό κύπελλο

II. 9 – Χάλκινη τριχολαβίδα

II. 10 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

Εικ.97: II.11 - Τμήματα χάλκινων περονών

II.12 - 2 αργυρά ενώτια

II.13 - Χάντρες από αχάτη και υαλόμαζα

II.14 - Χάντρες από αχάτη και υαλόμαζα

II.15 – Χάνδρες κορναλίνης και τμήματα οστέϊνης περόνης

Εικ.98: III. 1 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

III. 2 – Άωτο αγγείο

III. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα

Εικ.99: ΙΙΙ. 4 – Άωτο αγγείο

ΙΙΙ. 5 – Άωτο αγγείο

ΙΙΙ. 6 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.100: ΙΙΙ. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

ΙΙΙ. 8 – Μόνωτος σφαιρικός σταμνίσκος

ΙΙΙ. 9 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.101: ΙΙΙ. 10 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

ΙΙΙ. 11 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

ΙΙΙ. 12 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.102: ΙΙΙ. 13 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

ΙΙΙ. 14 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

ΙΙΙ. 15 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

Εικ.103: ΙΙΙ. 16 – Οστέινες περόνες

ΙΙΙ. 17 – Λίθινα σφονδύλια

ΙΙΙ. 18 – Χάντρες από διάφορες ύλες

Εικ.104: ΙΙΙ. 19 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από ορεία κρύσταλλο

ΙΙΙ. 20 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από στεατίτη

ΙΙΙ. 21 – 2 πήλινα σφονδύλια

ΙΙΙ. 22 – Χάντρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

Εικ.105: ΙV. 1 – Τρίωτος κρατηρίσκος

ΙV. 2 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα

ΙV. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα

Εικ.106: ΙV. 4 – Άωτο αγγείο

ΙV. 5 - Άωτο αγγείο

ΙV. 6 - Μόνωτος σταμνίσκος

ΙV. 7 – Χάλκινη τριχολαβίδα

Εικ.107: IV. 8 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

IV. 9 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι μάχης

IV. 10 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

IV. 11 – Χάλκινη ακή εργαλείου ή όπλου

Εικ.108: IV. 12 – Χάνδρες από αχάτη και υαλόμαζα

IV. 13 – Χάνδρες από κορναλίνη

Εικ.109: V. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

V. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

V. 3 - Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

V. 4 - Άωτο πιθάριο

Εικ.110: V. 6 – Στεάτινο σφονδύλι

V. 7 – Πήλινο σφονδύλι

Εικ.111: VI. 1 - Άωτο πιθάριο

VI. 2 - Άωτο πιθάριο

VI. 3 - Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

VI. 4 - Άωτο πιθάριο

VI. 5 - Μόνωτη πρόχους

VI. 6 - Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

Εικ.112: VI. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

VI. 11 – Χάλκινο σταυρόσχημο εγχειρίδιο

VI. 12 – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη

VI. 13 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

Εικ.113: VI. 14 – Περιδέραιο από χάνδρες κορναλίνης και αχάτη

VI. 15 – Στεάτινο και πήλινο σφονδύλι

VI. 16 – Πήλινο σφονδύλι

VI. 18 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

Εικ.114: **VI. 19** – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

VI. 20 – Χάνδρες από υαλόμαζα

VI. 21 – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

Εικ.115: **VI. 22** – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

VI. 23 – Χάνδρες από κορναλίνη

VI. 24 – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

VI. 25 – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

Εικ.116: **VII. 1** - Δίωτος κρατήρας

VII. 2 - Ψευδόστομος αμφορίσκος

VII. 3 – Δακτυλιόσχημο αγγείο

VII. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.117: **VII. 5** – Δίδυμος κέρνος

VII. 6 – Άωτο πιθάριο

VII. 7 - Άωτο πιθάριο

VII. 8 - Μόνωτη πρόχους

Εικ.118: **VII. 9** - Άωτο πιθάριο

VII. 10 - Ψευδόστομος αμφορίσκος

VII. 11 - Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VII. 12 - Μόνωτος κύαθος

VII. 13 - Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VII. 14 - Ημισφαιρικός κύαθος

Εικ.119: **VII. 15** - Άωτο πιθάριο

VII. 16 - Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

VII. 17 – Ημισφαιρικός κύαθος

VII. 18 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμφορίσκος

Εικ.120: **VII. 22** – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη

VII. 23 – Χάλκινη τριγωνική λόγχη

VII. 24 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

- Εικ.121: VII. 25** – Περιδέραιο από χάνδρες κορναλίνης
VII. 26 – 2 περιδέραιο από χάνδρες κορναλίνης
VII. 27 – Χάνδρες κορναλίνης και αψιδωτή ακόνη (ή υφαντικό βάρος)

- Εικ.122: VII. 28** – Χάνδρα από φαγεντιανή και πήλινο σφονδύλι
VII. 29 – Πήλινο σφονδύλι
VII. 30 – Σφονδύλια
VII. 31 – Σφονδύλια
VII. 32 – Πήλινο σφονδύλι
VII.33 – Πήλινο σφονδύλι
VII. 34 – Στεάτινα σφονδύλια

- Εικ.123: VII. 35** – Πήλινο σφονδύλι
VII. 36 – Στεάτινο σφονδύλι
VII. 37 – Πήλινο σφονδύλι
VII. 38 – Περιδέραιο από χάνδρες φαγεντιανής

- Εικ.124: VII. 38** – Περιδέραιο από χάνδρες από υαλόμαζα
VII. 38 – Περιδέραιο από χάνδρες φαγεντιανής και ένα στεάτινο σφονδύλι
VII. 39 – Περιδέραιο από υαλόμαζα και κορναλίνη

- Εικ.125: VII. 39** – Περιδέραιο από χάνδρες υαλόμαζας
VII. 40 – Χρυσές χάνδρες και ένα στεάτινο σφονδύλι
VII. 44 – Δύο στεάτινα σφονδύλια και ένας φακόσχημος σφραγιδόλιθος
VII. 45 – Αμυγδαλόσχημος σφραγιδόλιθος από κορναλίνη

- Εικ.126: VIII. 1** - Οπισθότμητη πρόχους
VIII. 2 - Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο
VIII. 4 – Χάλκινος διπλός πέλεκυς
VIII. 5 – Χάλκινο σταυρόσχημο ξίφος

- Εικ.127: VIII. 6** – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι
VIII. 7 – Χάλκινη φλογόσχημη λόγχη

VIII. 8 – Χάνδρες από υαλόμαζα

Εικ.128: VIII. 9 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

VIII. 11 – Πήλινα σφονδύλια

Εικ.129: XI. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XI. 2 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XI. 3 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XI. 4 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XI. 5 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.130: XI. 6 – Πήλινο σφονδύλι

XI. 7 – Πήλινο σφονδύλι

XI. 8 – Πήλινο σφονδύλι

XI. 9 – Μολύβδινο σφονδύλι

Εικ.131: XII. 1 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.132: XIII. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIII. 2 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμφορίσκος

XIII. 3 – Χάνδρες από φαγεντιανή και κορναλίνη

Εικ.133: XIII. 3 – Περιδέραια από χάνδρες από υαλόμαζα

Εικ.134: XIII. 5 – Χάλκινο αμφίστομο φυλλόσχημο ξυράφι

XIII. 6 – Χάλκινο μονόστομο μαχαιρίδιο

XIII. 7 – Χάλκινη περόνη

Εικ.135: XIV. 1 - Άωτο πιθάριο

XIV. 2 - Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIV. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIV. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIV. 5 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.136: XIV. 6 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIV. 7 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

XIV. 9 – Ψευδόστομος αμφορέας

Εικ.137: XIV. 10 – Ψευδόστομος αμφορέας

XIV. 11 – Ψευδόστομος αμφορέας

XIV. 12 – Ψευδόστομος αμφορέας

XIV. 13 – Ψευδόστομος αμφορέας

Εικ.138: XIV. 14 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XIV. 15 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XIV. 16 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.139: XIV. 17 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XIV. 18 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

XIV. 19 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

Εικ.140: XIV. 20 – Μόνωτο ληκύθιο

XIV. 21 – Σφραγιδόλιθος από υαλόμαζα

XIV. 22 – Σφραγιδόλιθος από στεατίτη

XIV. 23 – Σφραγιδόλιθος από στεατίτη

XIV. 24 – Σφονδύλι

Εικ.141: XIV. 25 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 26 – Στεάτινο σφονδύλι

XIV. 27 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 28 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 29 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 32 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 33 – Πήλινο σφονδύλι

Εικ.142: XIV. 36 – Περιδέραια από χάνδρες κορναλίνης και φαγεντιανής και μία χάνδρα φαγεντιανής με ανάγλυφη διακόσμηση σπείρας

XIV. 37 – Χάλκινη τριχολαβίδα

XIV. 38 – Χάλκινα τμήματα μαχαιριδίου (:)

Εικ.143: **XIV. 39** – Τμήματα όστρεου

Εικ.144: **XV. 1** – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XV. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XV. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.145: **XV. 4** – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XV. 5 – Άωτο κυάθιο

XV. 6 – Βάση αμφορέα

XV.7 – Σφονδύλια

XV.8 – Σφονδύλια

Εικ.146: **XV. 9** – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

XV. 10 – Οστέινο κυκλικό περίαπτο

XV. 11 – Τετράεδρος σφραγιδόλιθος

Εικ.147: **XV. 12** – Στεάτινο σφονδύλι

XV.13 – Χάνδρες από φαγεντιανή

Εικ.148: **XVI. 1** – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XVI. 2 – Δίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XVI. 3 – Άωτο κωνικό κυάθιο

Εικ.149: **XVI. 4** – Άωτο σφαιρικό πιθάριο

XVI. 5 – Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

XVI. 6 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Εικ.150: **XVI. 7** – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XVI. 8 – Άωτο πιθάριο

XVI. 9 – Κατώτερο σώμα και βάση υψίποδος σκύφου

XVI. 11 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

Εικ.151: XVI. 12 – Πήλινα σφονδύλια και μία χάνδρα από ορεία κρύσταλλο

Εικ.152: XVII. 1 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμοφόρισκος

XVII. 2 – Τρίωτος πιθαμοφόρισκος

XVII. 3 – Κύλικα

XVII. 4 – Συνανήκοντα όστρακα βάσης πρόχου

XVII. 5 – Πήλινο σφονδύλι

Εικ.153: XVIII. 1 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

XVIII. 2 – Τρίδυμος κέρνος

XVIII. 3 – Μόνωτη προχοϊσκη

Εικ.154: XVIII. 4 – Τρίωτος αμοφόρισκος

XVIII. 5 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

XVIII. 6 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

Εικ.155: XVIII. 7 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος και 2 στεάτινα σφονδύλια

Εικ.156: XIX. 1 – Ψευδόστομος αμοφορέας

XIX. 2 – Ψευδόστομος αμοφορέας

XIX. 3 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

Εικ.157: XIX. 4 – Απιόσχημος πιθαμοφόρισκος

XIX. 5 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

XIX. 6 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

Εικ.158: XIX. 7 – Δίωτος πιθαμοφόρισκος

XIX. 8 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

XIX. 9 – Χάλκινος δακτύλιος

Εικ.159: XX. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XX. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XX. 3 – Ψευδόστομος αμοφόρισκος

Εικ.160: XX. 4 – Μόνωτος ασκός
 XX. 5 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο
 XX. 7 – Πήλινο σφονδύλι

Εικ.161: XXI. 1 – Μόνωτο ληκύθιο
 XXI. 2 – Ψευδόστομος αμφορίσκος

Εικ.162: XXI. 3 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμφορίσκος
 XXI. 4 – Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο
 XXI. 5 – Άωτο πιθάριο

Εικ.163: XXI. 6 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι
 XXI. 7 – Χάλκινη αιχμή βέλους
 XXI. 8 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος
 XXI. 9 – Χάνδρα από υαλόμαζα
 XXI. 10 – Στεάτινο σφονδύλι

Εικ.164: XXII. 1 – Άωτο πιθάριο
 XXII. 2 – Άωτο πιθάριο
 XXII. 3 – Χάλκινο μαχαιρίδιο

Εικ.165: XXII. 5 – Πήλινο σφονδύλι
 XXII. 6 – Χάλκινη τριχολαβίδα

Εικ.166: XXIII. 1 – Άωτο πιθάριο
 XXIII. 2 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμφορίσκος
 XXIII. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο
 XXIII. 4 – Μόνωτος κύαθος

Εικ.167: XXIII. 5 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο
 XXIII. 6 – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη
 XXIII. 7 – Χάλκινο μονόστομο μαχαιρίδιο

Εικ.168: XXIII. 8 – Πήλινα σφονδύλια

XXIII. 9 – Πήλινα σφονδύλια

XXIII. 10 – Χάλκινη βελόνη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Τοπογραφία

Η Αχαΐα βρίσκεται στο ανώτερο τμήμα της ΒΔ Πελοποννήσου και καλύπτει μία έκταση πάνω από 3.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ανατολικά συνορεύει με τις περιοχές της Κορινθίας και της Αρκαδίας, νότια με την Ηλεία, βόρεια βρέχεται από τον Κορινθιακό κόλπο, ενώ στα δυτικά της εκτείνεται ο Πατραϊκός κόλπος και το Ιόνιο Πέλαγος. Ο σημερινός νομός Αχαΐας περιλαμβάνει τρεις επαρχίες: την επαρχία Πατρών με πρωτεύουσα την Πάτρα, την επαρχία Καλαβρύτων με πρωτεύουσα τα Καλάβρυτα και την επαρχία Αιγιαλείας με πρωτεύουσα το Αίγιο. Ο σημερινός πληθυσμός της υπερβαίνει τους 300.000 κατοίκους. Είναι μία περιοχή με ποικίλη γεωμορφολογία, ως επί το πλείστον ορεινή, που την οριοθετούν τρεις οροσειρές: αυτή του Παναχαϊκού στο κέντρο, του Χελμού στα ΒΑ και του Ερύμανθου στα ΝΑ. Οι ποταμοί Σελινούντας και Βουραϊκός διασχίζουν τα βόρεια παράλια της Αχαΐας, ενώ ο Πείρος με τους παραποτάμους του τα δυτικά. Αναλυτικότερα, τις κεντρικές πεδιάδες της Αχαΐας διατρέχουν οι ποταμοί Πείρος και Βουραϊκός, τις βόρειες ο Βουραϊκός και ο Κράθης και τέλος, τις νότιες-νοτιοδυτικές ο Πείρος και ο Σελινούντας¹.

Στις περιοχές των Πατρών, Φαρών και Τριταίας υπάρχουν οι πλέον γόνιμες και παραγωγικές πεδιάδες, καθώς υδρεύονται από άφθονες πηγές. Στην αρχαιότητα, επίσης, πρέπει να αποτελούσαν νευραλγικές προσβάσεις προς την ενδοχώρα της Πελοποννήσου. Η Πάτρα, ειδικότερα, απέκτησε σταδιακά μεγάλη ισχύ καθώς εξυπηρετούσε με το λιμάνι της τη θαλάσσια επικοινωνία με τα Ιόνια νησιά, την Ιταλία και την Αδριατική. Σε γενικές γραμμές, οι κύριοι εμπορικοί δρόμοι με την Δύση που ακολουθούνταν, και παραμένουν οι ίδιοι και στα νεότερα χρόνια,

---

¹ Για περαιτέρω γεωγραφικές ή τοπογραφικές πληροφορίες βλ. Philippson, A., 1959. Meyer, 1957. Vermeule, E., 1960 1ff. Hope Simpson R.- Dickinson O.T.P.K., 1977, 85-93. Anderson, J..K., 1953 154ff., Anderson, 1954, 72-92. Παπαχατζής Ν., τ. IV Αχαϊκά-Αρκαδικά, 1967

βρίσκονταν στη Δ.Αχαΐα και δευτερευόντως στη ΒΑ, η οποία ήταν περισσότερο συνδεδεμένη με την Αργολίδα και το Αιγαίο.

2. Ιστορικές πηγές

Για την τοπογραφία της Αχαΐας αντλούμε τις πρώτες πληροφορίες από τον Όμηρο² που χρησιμοποιεί τους όρους “Αχαΐα” και “Αχαιοί”, αναφερόμενος στους υπηκόους του Αγαμέμνονα που κατοικούσαν μία περιοχή πολύ πιο εκτεταμένη από τη σημερινή ΒΔ. Πελοπόννησο. Ειδικότερα στον *Νηών Κατάλογο*³ επισημαίνονται οι έξι πόλεις της Αχαΐας (Υπερησίη, Γονόεσσα, Πελλήνη, Αίγιον, Αιγιαλός και Ελίκη).

Ο Πausanias ορίζει την Αχαΐα ως εξής: “η δε της Ηλείας μέση και Σικυωνίας, καθηκούσα μεν επί τήν πρός έω θάλασσαν, Αχαΐαν δε όνομα, το εφ’ ημών έχουσα από των ενοικούντων, αυτή τε Αιγιαλός το αρχαίον...”⁴ και συνεχίζει απαριθμώντας τις δώδεκα πόλεις που υπήρχαν ήδη επί Ιώνων. Οι Αχαιοί, σύμφωνα με τον περιηγητή, αφού εκδιώχθηκαν από την Αργολίδα και τη Λακωνία εγκαταστάθηκαν στην απ’ αυτούς ονομαζόμενη Αχαΐα, συμβίωσαν αρχικά ειρηνικά με τους τοπικούς ιωνικούς πληθυσμούς και στο τέλος επικράτησαν.

Για τρεις από τις επτά πόλεις στις οποίες κατοίκησαν, την Αρόη, την Άνθεια και τη Μεσάτιδα⁵ γίνεται ιδιαίτερη μνεία από τον Pausanias. Ο Πατρεύς, σύμφωνα με το μύθο, μετά την επικράτηση των Αχαιών, απαγόρευσε οποιαδήποτε εγκατάστασή τους στην Άνθεια και τη Μεσάτιδα και τείχισε την περιοχή της Αρόης, ώστε να περιλαμβάνεται και αυτή εντός των τειχών. Στην τειχισμένη ευρύτερη περιοχή της Αρόης έδωσε ο ίδιος το όνομά του (“Πάτρα”). Έτσι η Αρόη ταυτίστηκε από τους σύγχρονους μελετητές με τη σημερινή Πάτρα, η Άνθεια με το Κλάους-Πετρωτό και η Μεσάτιδα με τη Βούντενη-Α.Συχαινά, οι οποίες έχουν δώσει και δείγματα μυκηναϊκής κατοίκησης. Για τις υπόλοιπες τέσσερις (Άρβα, Βολίνη, Αργυρά και Πάνορμο) δεν υπάρχουν άλλες πληροφορίες. Σύμφωνα με τον Pausanias οι Αχαιοί, αφού εκδιώχθηκαν από τη Λακωνία και την Αργολίδα και

² Όμηρος, Ιλιάς Β’, 569-575.

³ Όμηρος, Ιλιάς Β’, 573-575.

⁴ Pausanias VII.1. Παπαχατζής 1980 4,19.

⁵ Pausanias VII, 18, 2-5.

εγκαταστάθηκαν στην Αχαΐα, συγκέντρωσαν την πολιτική, διοικητική, οικονομική και θρησκευτική δύναμή τους στην Αρόη⁶.

Ο Ηρόδοτος, επίσης, στο πρώτο βιβλίο του αναφέρει τα δώδεκα μέρη των Αχαιών της Πελοποννήσου⁷, ενώ οι συγγραφείς του 5^{ου} αι. π.Χ. ελάχιστα μαρτυρούν για την Πελοποννησιακή Αχαΐα⁸. Μόνο ο Θουκυδίδης κάνει μία εκτενή αναφορά στην Πάτρα, στο πέμπτο βιβλίο του, όπου και συζητά την τείχισή της από τον Αλκιβιάδη το 419/8 π.Χ.⁹ Ελάχιστες αναφορές γίνονται επίσης και από τους συγγραφείς του 4^{ου} και 3^{ου} αι. π.Χ. Αντίθετα, από το 280 π.Χ. και μετά, με την ίδρυση της αχαϊκής συμπολιτείας, οι μαρτυρίες των αρχαίων συγγραφέων, και ιδιαίτερα του Πολυβίου αυξάνονται, όταν η Πάτρα μαζί με τις πόλεις Δύμη, Φαρές και Τριταΐα¹⁰, παίρνουν τις πρωτοβουλίες από την Ελίκη και το Αίγιο της Ανατολικής Αχαΐας.

Από τον Πολύβιο αντλεί πληροφορίες και ο Στράβωνας, ενώ ο Κικέρωνας περιγράφει εκτενώς την ιστορία και το ρόλο της Αχαΐας κατά τον πρώτο προχριστιανικό αιώνα, όταν η Πάτρα αναπτύσσεται ταχύτατα χάρις στο εμπορικό της λιμάνι και γίνεται τόπος προσωρινής ή μόνιμης κατοικίας πολιτικών προσωπικοτήτων της Ρώμης¹¹.

3. Χρονικό ερευνών και δημοσιεύσεων

Όσον αφορά στη μυκηναϊκή περίοδο, στην διάρκεια της οποίας χρονολογείται και το νεκροταφείο της παρούσας διατριβής, οι αρχαιολογικές μαρτυρίες είναι πολλές και πολύτιμες και δηλώνουν την ιδιαίτερη άνθιση και δύναμη της περιοχής. Πρώτοι ερευνητές-ανασκαφείς μυκηναϊκών θέσεων (κυρίως νεκροταφείων) ήταν ο έφορος Αρχαιοτήτων Ν. Κυπαρίσσης και ο επιμελητής Π. Α. Νεράντζουλης που, στο πλαίσιο των υπηρεσιακών τους καθηκόντων, ανέσκαψαν στο διάστημα 1919-1940 περισσότερα από δεκαπέντε (15) νεκροταφεία, προκαταρκτικές εκθέσεις των οποίων δημοσιεύθηκαν στα αντίστοιχα *ΠΑΕ*. Μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, στις δεκαετίες 1950 και 1960, συνέχισαν τις έρευνες μυκηναϊκών νεκροταφείων και οικισμών οι έφοροι Αρχαιοτήτων Ν. Γιαλούρης, Ν.

⁶ Πausanias VII, 18-5-6.

⁷ Ηρόδοτος I, 145.

⁸ Μενδώνη Λ. 1991, 68.

⁹ Θουκυδίδης V, 52,2.

¹⁰ Πολύβιος 2,41-Στράβωνας 8, 384.

¹¹ Ριζάκης Α. 1985, 18-35.

Ζαφειρόπουλος και Ε. Μαστροκώστας. Η Αχαΐα μέχρι το 1960 αποτελούσε μία από τις πιο παραμελημένες αρχαιολογικά περιοχές της Ελλάδος. Τότε η Vermeule¹² με το άρθρο της “*The Mycenaean in Achaea*” στο περιοδικό *AJA*, επιχείρησε να συνθέσει, με βάση τα στοιχεία που διέθετε, την εικόνα της περιοχής κατά την μυκηναϊκή εποχή. Ακολουθούν οι Ålin¹³, Åstrom¹⁴, Hope Simpson- Dickinson¹⁵ και Desborough¹⁶, ενώ σημαντική συμβολή στην γνωριμία με τη συγκεκριμένη περίοδο στην Αχαΐα αποτελεί το έργο *Mycenaean Achaea* του Θ. Παπαδόπουλου¹⁷, όπου αναφέρονται 70 μυκηναϊκές θέσεις στην Αχαΐα. Από την δεκαετία του 1980 μέχρι σήμερα συνεχίζονται με εντατικούς ρυθμούς οι έρευνες από τη ΣΤ’ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, αλλά και από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων υπό την αιγίδα της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας (Κλάους, Καλλιθέα), από το Αυστριακό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο (Αιγείρα) και από την Αμερικάνικη Σχολή Κλασικών Σπουδών (Ελίκη), διπλασιάζοντας στις μέρες μας τον αριθμό των μυκηναϊκών θέσεων της περιοχής.

Ειδικότερα, οι μυκηναϊκές θέσεις ξεπερνούν τις εκατό. Αφορούν τόσο σε οικισμούς όσο και σε εκτεταμένα νεκροταφεία, ως επί το πλείστον θαλαμοειδών τάφων, χωρίς όμως να απουσιάζουν οι θολωτοί τάφοι και οι τύμβοι. Μία περιεκτική και σύντομη αναφορά των πιο σημαντικών από αυτών, σκοπό έχει να δια φωτίσει περισσότερο τόσο τη θέση, όσο και τη σημασία του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς.

Αρχίζοντας από το ανατολικό άκρο της Αχαΐας, ο μυκηναϊκός οικισμός της **Αιγείρας**¹⁸ έχει διάρκεια κατοίκησης από την πρώιμη έως και το τέλος της μέσης ΥΕ ΙΙΙΓ, ενώ ο οικισμός καθώς και τα νεκροταφεία που έχουν εντοπιστεί στο **Αίγιο**, καθιστούν αυτή τη θέση μια από τις πιο σημαντικές της μυκηναϊκής επικράτειας στην Αιγιάλεια. Ειδικότερα, ο οικισμός του **Αιγίου**¹⁹ εμφανίζει κατάλοιπα κατοίκησης από τη Νεολιθική εποχή μέχρι και την ΥΕ ΙΙΙΓ περίοδο. Στην οδό Πολυχρονιάδου ήρθε στο φως μεγαρόσχημο κτίριο της ΥΕ ΙΙ περιόδου, ενώ στα

¹² Vermeule E., 1960.

¹³ Ålin P., 1962

¹⁴ Åstrom, 1976

¹⁵ Hope Simpson-Dickinson, 1979

¹⁶ Desborough V., 1972

¹⁷ Papadopoulos Th., 1979

¹⁸ Papadopoulos 1979, 37. Μόσχος 2007, 44. Giannopoulos 2008, 93-94. Rizio 2011, 32, 34-38

¹⁹ Κολώνας 1998, 486-487. Παπάζογλου-Μανιουδάκη 1998. Μόσχος 2007, 40-42. Giannopoulos 2008, 80-81. Rizio 2011, 31

Υψηλά Αλώνια ή **Γυμνάσιο**²⁰ ερευνήθηκαν 31 θαλαμοειδείς τάφοι της ΥΕ ΙΙΒ-ΥΕ ΙΙΙΓ πρώιμης.

Στον **Καταρράκτη**, στην θέση **Δρακότρυπα**²¹, καθώς και στον **Άγιο Αθανάσιο**²² της **Ροδιάς**, εντοπίστηκαν δυο μυκηναϊκοί οικισμοί με διάρκεια κατοίκησης από την ΜΕ έως και την ΥΕ ΙΙ Β περίοδο, ενώ οι πρώτοι δύο θολωτοί τάφοι (Α και Β), που ερευνήθηκαν στην Αχαΐα, εντοπίστηκαν στη θέση **Ροδιά**²³. Αν και ήταν και οι δύο συλημένοι, εξωτερικά του τάφου Β, βρέθηκε θησαυρός μεταλλικών αντικειμένων, όπως χάλκινο εγχειρίδιο με διακόσμηση δελφινιών από χρυσό και νίελο, χάλκινο ξίφος και λόγχη, αργυρή κύλικα και άλλα. Προφανώς ο τάφος περιείχε ταφή πολεμιστή της προανακτορικής περιόδου, καθώς, σύμφωνα με τα ευρήματα που διασώθηκαν από τη σύληση και των δύο τάφων, η χρονολόγησή τους εκτείνεται από την ΥΕ ΙΙ έως και την ΥΕ ΙΙΙΑ περίοδο.

Στον **Άγιο Βασίλειο**, κοντά στη **Χαλανδρίτσα**²⁴, ο Κυπαρίσσης εντόπισε μεγάλο νεκροταφείο θαλαμοειδών τάφων, το οποίο μέχρι σήμερα αριθμεί πάνω από σαράντα τάφους, χρονολογούμενους από την ΥΕ ΙΙΙΑ1 έως και την Υπομυκηναϊκή περίοδο.

Ο οικισμός των **Κάτω Συχαιών** ή αλλιώς της **Αγίας Κυριακής**²⁵ αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους, καθώς κατοικείται από τη Μεσοελλαδική περίοδο και συνεχίζει μέχρι και την Υπομυκηναϊκή. Στον οικισμό αυτό προφανώς ανήκουν και δυο μεγάλα μυκηναϊκά νεκροταφεία: εκείνο των Άνω Συχαιών, καθώς και εκείνο της Αμυγδαλιάς.

Βόρεια του νεκροταφείου της **Βούντενης**, ο ομώνυμος οικισμός ή αλλιώς **Καταρράχι**²⁶ ή **Μπόρτζι** καταλαμβάνει την κορυφή λόφου, που ενισχύθηκε με οχύρωση κατά τη μυκηναϊκή περίοδο, και περικλείει θεμέλια μακρόστενων τετράπλευρων οικιών της ΥΕ ΙΙΙ περιόδου.

Αξιοσημείωτος είναι ο οικισμός της **Παγώνας**²⁷, που εντοπίστηκε το 1986 για πρώτη φορά, καθώς παρουσιάζει αλληπάλλληλα στρώματα κατοίκησης από την Πρωτοελλαδική έως και τη Μυκηναϊκή περίοδο. Ορθογώνιες οικίες με θεμέλια από

²⁰ Papadopoulos 1979, 34-35. Giannopoulos 2008, 75-80

²¹ Papadopoulos 1979, 30. Giannopoulos 2008, 47-48. Rizio 2011, 50-51

²² Papadopoulos 1979, 30-31. Giannopoulos 2008, 46-47. Rizio 2011, 49-50

²³ Papadopoulos-Kontorli Papadopoulou 2001, 134. Κολώνας 2008, 14-17. Giannopoulos 2008, 42-46. Rizio 2011, 12.

²⁴ Mountjoy 1999, 401. Κολώνας 2008, 13. Giannopoulos 2008, 39-40. Rizio 2011, 11.

²⁵ Αλεξοπούλου Γ., 2004, 261-262. Rizio A., 2011, 20-22

²⁶ Κολώνας 1998, 479. Rizio 2011, 16-19

²⁷ Σταυροπούλου-Γάτση Μ. 2001, 29-38. Rizio 2011, 52-54

ξηρότοιχους και ανωδομή από ωμές πλίνθους, που κτίστηκαν πάνω από τις Πρωτοελλαδικές οικίες, χαρακτήριζαν τη Μεσοελλαδική και Υστεροελλαδική περίοδο, ενώ η σημαντικότερη περίοδος του οικισμού προφανώς ανήκε στην ΥΕ IIIA και B περίοδο, στο τέλος της οποίας ο οικισμός καταστράφηκε από πυρκαγιά.

Ανατολικά του μυκηναϊκού νεκροταφείου του Κλάους, στην κορυφή του λόφου της **Μυγδαλιάς Πετρωτού**²⁸, εντοπίστηκε το 2008 από τη Λ. Παπάζογλου-Μανιουδάκη, οργανωμένος οικισμός της Εποχής του Χαλκού. Η κατοίκηση αρχίζει στην ύστερη Μεσοελλαδική περίοδο και διαρκεί ως την ΥΕ IIIΓ. Λείψανα οικιών σε επάλληλες σειρές, αποθήκες καθώς και ένα κτίριο τύπου “corridor house”, συνθέτουν μέχρι στιγμής την εικόνα του οικισμού στον οποίο πιθανότατα ανήκε και το προαναφερθέν νεκροταφείο.

Στην Καλλιθέα, και πιο συγκεκριμένα στα **Πουρναράκια**²⁹, ο Θ. Ι. Παπαδόπουλος εντόπισε θεμέλια κτιρίων μυκηναϊκού οικισμού, ο οποίος ίσως να σχετίζεται με το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, που εξετάζει η παρούσα διατριβή.

Θεμέλια προϊστορικής εγκατάστασης των ΜΕ και ΥΕ χρόνων αποκαλύφθηκαν επίσης στην **Άνω Καλλιθέα**, στη θέση **Κιβούρι** ή **Σκαμνιά**³⁰. Τόσο αυτός ο οικισμός όσο και εκείνος στα **Πουρναράκια** πιθανότατα ελέγχονταν από τον ίδιο τοπικό άρχοντα που τάφηκε στο θολωτό της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς.

Ένας από τους σημαντικότερους μυκηναϊκούς οικισμούς είναι και αυτός της **Χαλανδρίτσας**, στη θέση **Σταυρός**³¹, όπου ορθογώνιες οικίες, με κοινούς διαχωριστικούς τοίχους, εστίες και ενδείξεις ύπαρξης ορόφων, μαρτυρούν μία αρκετά εκτεταμένη και καλά οργανωμένη εγκατάσταση που αρχίζει στην ΜΕ IIIB/ΥΕ I και συνεχίζεται ως την ΥΕ III Γ περίοδο.

Ιδιαίτερη μνεία αξίζει και ο οικισμός που αναπτύσσεται εντός της τειχισμένης ακρόπολης του **Τείχους Λυμαίων**³², από την Ύστερη Νεολιθική περίοδο έως και την Μέση Βυζαντινή περίοδο, χωρίς όμως να είναι επιβεβαιωμένη συνεχής διάρκεια κατοίκησης. Στην ΥΕ IIIB η ακρόπολη οχυρώνεται με κυκλώπειο τείχος στη βόρεια και ανατολική πλευρά της. Καμία από τις ορθογώνιες οικίες του οικισμού δεν

²⁸ Papazoglou-Manioudaki 2011, 502-503. Rizio 2011, 20

²⁹ Παπαδόπουλος 2005, 62,63

³⁰ Κολώνας 1998, 482. Rizio 2011, 20

³¹ Κολώνας-Γκαζής 2006, 25-30. Giannopoulos 2008, 40-41. Moschos 2009, 243, 266. Rizio 2011, 44-48

³² Κολώνας 2008. Moschos 2009, 242, 266. Giannopoulos 2009, 119. Dickinson 2010, 486. Rizio 2011, 24-26

διασώθηκε ολόκληρη, τόσο εξαιτίας της μεταγενέστερης αλλεπάλληλης χρήσης του χώρου, όσο και εξαιτίας της πυρκαγιάς που κατέστρεψε ολοσχερώς τον οικισμό στη μετάβαση από την ΥΕ ΙΙ Β2 στην πρώιμη ΥΕ ΙΙΙ Γ. Η πυρκαγιά αυτή δεν ήταν η μόνη στο χώρο καθώς μία δεύτερη φαίνεται να ξέσπασε στο τέλος της ΥΕ ΙΙΙ Γ., στον ίδιο οικισμό που είχε ανοικοδομηθεί.

Όσον αφορά στα μυκηναϊκά νεκροταφεία, βορειανατολικά της Πάτρας, εκτείνεται ένα από τα πιο μεγάλα και σημαντικά νεκροταφεία της περιόδου που εξετάζουμε, αυτό της **Βούντενης-Αμυγδαλιάς**³³. Συνολικά έχουν εντοπιστεί και ερευνηθεί 78 θαλαμοειδείς τάφοι, μεταξύ των οποίων και οι μεγαλύτεροι τετράπλευροι της Αχαΐας, που απέδωσαν πλούσια και μοναδικά έργα μικροτεχνίας, ένα τεράστιο σύνολο κεραμικής, μια λουτηροειδή λάρνακα, χάλκινα αντικείμενα ιταλικής προέλευσης, πολεμιστές της μετανакτορικής περιόδου κτερισμένους με τέσσερα ξίφη Naue ΙΙ, και μία καύση.

Μυκηναϊκό νεκροταφείο θαλαμοειδών τάφων έχει αποκαλυφθεί επίσης στην οδό **Γερμανού**³⁴, στην παλιά πόλη της Πάτρας. Η ποιότητα των ευρημάτων του (πολεμιστής της ΥΕ ΙΙΙ Β κτεριζόταν με ένα εγχειρίδιο και δυο εισηγμένα μινωικά αγγεία από εργαστήριο της Κυδωνίας³⁵) καθώς και το μέγεθος και το σχήμα των θαλάμων του (μεγάλοι, τετράπλευροι και κυκλικοί) υποδηλώνουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό νεκροταφείο, του οποίου ο οικισμός ίσως να υπήρξε στην κορυφή της ακρόπολης του Κάστρου.

Στις εγκαταστάσεις της οινοποιίας **Αχάϊα Κλάους**³⁶, ερευνήθηκαν από τον Ν. Κυπαρίσση τα έτη 1936-1938 δώδεκα θαλαμοειδείς τάφοι και από τον Θ. Παπαδόπουλο τα έτη 1988-1992 άλλοι δεκαπέντε τάφοι, συμπληρώνοντας την εικόνα ενός νεκροταφείου που εκτείνεται χρονικά από την ΥΕ ΙΙΙΑ1 έως και την ύστερη ΥΕ ΙΙΙΓ περίοδο. Οι τάφοι έφεραν στο φως δύο ταφές πολεμιστών και μία καύση, ενώ από τα ευρήματα ξεχωρίζουν μία λίθινη πυξίδα με διακόσμηση ναυτίλων, καθώς και αρκετά χάλκινα αντικείμενα εισηγμένα από την Ιταλία.

Στη θέση **Γούπατα Πετρωτού**³⁷, επίσης, έχει ανασκαφεί θολωτός τάφος της ΥΕ ΙΙΒ/ΥΕ ΙΙΙΑ1 περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί ότι και αυτός, όπως και ο θολωτός

³³ Giannopoulos 2008, 64-66. Moschos 2009, 244, 264. Jung 2010, 174. Rizio 2011, 16. Κολώνας 2012, 350-351.

³⁴ Giannopoulos 2008, 60-61. Rizio 2011, 14-15

³⁵ Papazoglou-Manioudaki 1993, 209-215. Mountjoy 1999, 400

³⁶ Παπαδόπουλος-Κοντορλή 2006, 23-24. Paschalidis-McGeorge, 2009. Giannopoulos 2009, 119. Rizio 2011, 19.

³⁷ Giannopoulos 2008, 57-59. Papazoglou-Manioudaki 2011, 505-517. Rizio 2011, 19.

της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, μετά την κατάρρευσή του, που καθώς φαίνεται έλαβε χώρα την περίοδο του ενταφιασμού, χρησίμευσε ως οστεοφυλάκιο.

Τρία νεκροταφεία θαλαμοειδών τάφων έχουν ανασκαφεί στην **Κρήνη**³⁸, και ειδικότερα στις περιοχές: **Ζωιτάδα**, **Άγιος Κωνσταντίνος** και **Δριμαλείκα**. Στο πρώτο εντοπίστηκαν συνολικά 11 τάφοι, ενώ στο δεύτερο ερευνήθηκαν τέσσερις τάφοι στο σημείο Α και τρεις στο σημείο Β. Στο τρίτο νεκροταφείο ήρθε στο φως ταφή πολεμιστή της μέσης ΥΕ ΙΙΙΓ περιόδου, με πλούσια κτερίσματα, μεταξύ αυτών και ένα ξίφος Naue Ι μαζί με τη διακοσμημένη θήκη του. Και τα τρία αυτά νεκροταφεία χρονολογούνται από την ΥΕ ΙΙΒ έως και την ύστερη ΥΕ ΙΙΙΓ.

Επίσης, στο **Βρυσάρι**³⁹, και ειδικότερα στο λόφο της **Αγίας Παρασκευής**, εκτείνεται ένα νεκροταφείο 32 θαλαμοειδών τάφων χρονολογούμενων από την ΥΕ ΙΙΒ έως και την Πρωτογεωμετρική περίοδο.

Κοντά στο χωριό **Καγκάδι**, στη θέση **Μύλος**⁴⁰, έχει ανασκαφεί άλλο ένα μεγάλο νεκροταφείο θαλαμοειδών τάφων της ΥΕ ΙΙΙΓ, το οποίο περιελάμβανε κατά πάσα πιθανότητα ταφή πολεμιστή καθώς ανάμεσα στα ευρήματα συγκαταλέγεται και ένα ξίφος Naue ΙΙ.

Ένα από τα σημαντικότερα νεκροταφεία της Αχαΐας εκτείνεται στο λόφο των **Σπαλιαρέικων Λουσικών**⁴¹. Συνολικά εντοπίστηκαν εννέα θαλαμοειδείς τάφοι. Οι ταφές ήταν πλούσια κτερισμένες με χάλκινα όπλα, κοσμήματα αλλά και με αντικείμενα εισηγμένα από την Συροπαλαιστίνη, όπως ένα σπάνιο γυάλινο μυροδοχείο.

Στο **Ελαιοχώρι**, και ειδικότερα στο **Καλαμάκι**⁴², έχει, επίσης, ανασκαφεί ένα μεγάλο νεκροταφείο θαλαμοειδών τάφων, οι οποίοι λαξεύτηκαν πάνω σε προγενέστερους της ΠΕ Ι περιόδου, και χρονολογείται από την ΥΕ ΙΙΙΑ1 έως και το τέλος της ΥΕ ΙΙΙΓ. Ταφή πολεμιστή με ξίφος Naue ΙΙ εντοπίστηκε και στη συγκεκριμένη θέση.

Επτά θαλαμοειδείς τάφοι ερευνήθηκαν και στην **Μιτόπολη**⁴³, στην **Αγία Βαρβάρα**. Οι ταφές τους ήταν πλούσια κτερισμένες με ευρήματα χρονολογούμενα

³⁸ Papazoglou-Manioudaki 1994, 171-200. Κολώνας 1997, 481-482. Μόσχος 2007, 24. Giannopoulos 2008, 50-52, 125-130. Κασκαντίρη 2012, 1-18.

³⁹ Giannopoulos 2008, 68-71. Moschos 2009, 236, 245, 267. Rizio 2011, 12

⁴⁰ Papadopoulos 1979, 25. Μόσχος 2007, 28. Giannopoulos 2008, 29.

⁴¹ Πετρόπουλος 2000, 65-92. Papadopoulos-Kontorli-Papadopoulou 2001, 134. Giannopoulos 2008, 99-124. Moschos 2009, 266. Rizio 2011, 26.

⁴² Papadopoulos 1979, 25. Vassilogamvrou 2008, 249. Giannopoulos 2008, 30-34. Moschos 2009, 266

⁴³ Papadopoulos 1979, 29. Κολώνας 1998, 473. Μόσχος 2007, 30. Giannopoulos 2008, 36-38.

Χριστακοπούλου-Σωμάκου 2010

από την YE IIIA1 έως και την YE IIIΓ. Η πιο σημαντική ταφή ανήκε σε πολεμιστή με εγχειρίδιο τύπου D της Sandars.

Περισσότερους από 100 κατεστραμμένους και συλημένους τάφους αναφέρει ο Κυπαρίσσης ότι εντόπισε στη θέση **Δροσιά**⁴⁴. Σύμφωνα με τα αγγεία που διασώθηκαν, το νεκροταφείο χρονολογούνταν, κατά πάσα πιθανότητα, στην YE IIIΓ και Υπομυκηναϊκή περίοδο.

Τέλος, στην περιοχή **Πόρτες-Κεφαλόβρυσο**⁴⁵ εκτείνεται ένα μεγάλο νεκροταφείο με διάρκεια χρήσης από την YE I έως και την Υπομυκηναϊκή. Ειδικότερα, η χρήση του ξεκινά στην YE I με την κατασκευή δύο τύμβων, ενώ στην YE II περίοδο χρονολογούνται οι δυο θολωτοί τάφοι που εντοπίστηκαν στο συγκεκριμένο νεκροταφείο. Συνολικά, ερευνήθηκαν είκοσι εννέα θαλαμοειδείς τάφοι, χρονολογούμενοι από την YE II B έως και την Υπομυκηναϊκή περίοδο, που απέδωσαν πλούσια ευρήματα, καθώς και μία από τις σημαντικότερες ταφές πολεμιστή κτερισμένου με ξίφος Naue II, ένα ζευγάρι χάλκινων περικνημίδων, ένα κυλινδρικό κράνος (παράλληλό του έχει βρεθεί και στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Ραμπαντάνια που προαναφέρθηκε), μία χάλκινη φιάλη κ.ά. της YE IIIΓ Μέσης περιόδου.

Από τα δύο υστερομυκηναϊκά νεκροταφεία της Καλλιθέας, το πρώτο, στην θέση **Ραμπαντάνια**⁴⁶ ή **Σπέντζες**, 1 χλμ. Δ του σημερινού χωριού της Άνω Καλλιθέας, είχε ερευνηθεί αρχικά από τον έφορο Ν. Γιαλούρη το 1954, ο οποίος ανέσκαψε δύο θαλαμοειδείς τάφους, που περιείχαν πολεμιστές κτερισμένους με ξίφη Naue II, ζευγάρι χάλκινων περικνημίδων αλλά και τμήματα κυλινδρικού κράνους. Από τη δεκαετία του '70, τη συνέχιση της ανασκαφής στην περιοχή ανέλαβε η Εν Αθήναις Αρχαιολογική Εταιρεία με το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, υπό τη διεύθυνση του καθηγητή Θ. Παπαδόπουλου, εντοπίζοντας είκοσι πέντε ακόμα θαλαμοειδείς, με ευρήματα της YE IIIA-Γ περιόδου.

Το δεύτερο, που αποτελεί και το αντικείμενο της παρούσας διατριβής, βρίσκεται δυτικότερα του πρώτου και 8 χλμ. νότια της Πάτρας και εντοπίστηκε το 1985 κατά τη διάνοιξη αγροτικού κοινοτικού δρόμου. Τον Ιούλιο του 1987 άρχισε η συστηματική έρευνα του νεκροταφείου υπό την αιγίδα και την χρηματοδότηση της Αρχαιολογικής Εταιρείας και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και υπό την διεύθυνση

⁴⁴ Papadopoulos 1979, 33. Κολώνας 1998, 471. Giannopoulos 2008, 38

⁴⁵ Κολώνας 1998, 473-475. Μόσχος 2007, 30-32. Giannopoulos 2008, 34-36.

⁴⁶ Παπαδόπουλος-Κοντορλή Παπαδοπούλου 2006, 21-22. Giannopoulos 2008, 52-53. Moschos 2009, 265-266. Rizio 2011, 20

των καθηγητών Α. Παπαδόπουλου και Λ. Κοντορλή Παπαδοπούλου. Η έρευνα αυτή αποκάλυψε έναν θολωτό τάφο και 23 θαλαμοειδείς, τοποθετημένους περιμετρικά του θολωτού, με ποικίλα και εξαιρετικά ενδιαφέροντα ευρήματα για την προϊστορία της περιοχής.

Η ιδιαίτερη διάταξη και διευθέτηση των τάφων του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ίσως μαρτυρεί μία συνέχεια της μεσοελλαδικής παράδοσης των τύμβων⁴⁷, και πιο συγκεκριμένα των Μεσσηνιακών τύμβων, στην περιφέρεια των οποίων τοποθετούνται οι πίθοι με τις ταφές. Εξάλλου, έχει παρατηρηθεί σε αρκετές περιπτώσεις (όπως π.χ. στην Περιστεριά, στην Αγ. Ανάληψη, στο Ρούτσι) ότι υστεροελλαδικοί θολωτοί τάφοι κατασκευάστηκαν κοντά σε μεσοελλαδικούς τύμβους, ενώ ο θολωτός της Βοϊδοκοιλιάς ουσιαστικά ανεγέρθηκε πάνω σε μεσοελλαδικό τύμβο⁴⁸. Αν τα θολωτά ταφικά μνημεία αποτελούν μετεξέλιξη των μεσοελλαδικών τύμβων⁴⁹, όπως υποστηρίζουν οι Κορρές και Howell⁵⁰, ίσως και οι κάτοικοι της Καλλιθέας θέλησαν, δίνοντας αυτή τη διάταξη στο νεκροταφείο τους, να τιμήσουν με ιδιαίτερο τρόπο τον άρχοντα της περιοχής, συνεχίζοντας μία παράδοση ξεχασμένη από καιρό και καθιστώντας κατ' αυτό τον τρόπο μοναδικό το συγκεκριμένο νεκροταφείο.

4. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να τονιστεί πως οποιαδήποτε ανάλυση ή πιθανή ερμηνεία των ταφικών πρακτικών θα πρέπει να συνδεθεί άρρηκτα με την παράδοση και τη βιολογική αναπαραγωγή μιας κοινωνίας που διαρκώς εξελίσσεται.

Τα νεκροταφεία αποτελούν χώρους στους οποίους δρουν κατεξοχήν τα ζωντανά μέλη μιας μικρής ή μεγαλύτερης ομάδας. Η διατήρηση εθίμων ή τελετουργιών ενισχύει τους δεσμούς τους, αλλά ταυτόχρονα τίθεται διαρκώς υπό αμφισβήτηση, καθώς τα κοινωνικά δεδομένα διαφοροποιούνται προκειμένου να εξυπηρετήσουν συμφέροντα ή ουσιαστικές ανάγκες⁵¹. Συνεπώς, ανάλογα με το μέγεθος του τάφου που επιλέγεται ή με το τελετουργικό που ακολουθείται σε κάθε περίπτωση “οι συλλογικοί τάφοι α) υπογραμμίζουν την ομάδα που διατηρεί την

⁴⁷ Korres 1993, 236

⁴⁸ Korres 1993, 233

⁴⁹ Voutsaki 1998, 42. Boyd 2002, 56

⁵⁰ Howell 1992, 37

⁵¹ Θανασούλια 2004, 45

ιδιοκτησία και είναι η οικογένεια και β) επιτρέπουν τη συμβολική οικειοποίηση και συμμετοχή στον πλούτο και επομένως στον κοινωνικό κατακερματισμό και την ασυμμετρία»⁵².

Σύμφωνα με τον Binford⁵³, οι ποικίλες κοινωνικές ταυτότητες του ατόμου (social persona), που αναγνωρίζονται συνήθως μετά το θάνατό του, καθώς και η πολυπλοκότητα της δομής μιας οργανωμένης κοινωνίας, μπορούν να διαφανούν μέσα από τις ταφικές πρακτικές. Ο νεκρός δεν ορίζεται μόνο από το φύλο του. Ένας άντρας, για παράδειγμα, είναι και σύζυγος και πατέρας και πολεμιστής και έμπορος. Όλες αυτές οι ιδιότητες ερμηνεύονται μέσα από τα υλικά αγαθά που τον συνοδεύουν ή από το τελετουργικό της ταφής του, αντανακλώντας και προσδιορίζοντας ταυτόχρονα τις διαρθρωτικές αρχές της κοινωνίας, της οποίας ήταν μέλος⁵⁴ και φυσικά ποικίλλουν ανάλογα με την οργανωτική συνθετότητα της κοινωνίας, όπως αυτή καταγράφεται σε διαφορετικά συστήματα επιβίωσης⁵⁵.

Οι ταφικές πρακτικές μπορούν, επίσης, κατά την Ζιώτα⁵⁶, να καταδείξουν “την σύνθεση και το μέγεθος της ομάδας, που συνδέεται με το νεκρό μέσω κοινωνικών υποχρεώσεων, το εύρος της οποίας εξαρτάται από την κοινωνική θέση που εκείνος κατείχε”. Οι οικείοι του επιλέγοντας τόσο τα κτερίσματα-σύμβολα που θα τοποθετήσουν μαζί του, όσο και το χώρο ταφής του ενισχύουν και παγιώνουν την κοινωνική του θέση.

Τα κτερίσματα ίσως αποτελούσαν αντικείμενα καθημερινής χρήσης για τον θανόντα, ίσως όμως και όχι. Ορισμένα ίσως παρήχθησαν αποκλειστικά για ταφική χρήση⁵⁷ και μέσω της εναπόθεσής τους στον τάφο και της ενσωμάτωσής τους στην ταφική τελετουργία απέκτησαν διαφορετική σημασία, τόσο όσον αφορά στη σχέση τους και τη δήλωση των ποικίλων ιδιοτήτων του νεκρού, όσο και στη σχέση τους με τους συγγενείς και το ευρύτερο περιβάλλον του⁵⁸.

⁵² Θανασούλια 2004, 56

⁵³ Binford 1972, 225-6, όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι: “The complexity of the status structure in a sociocultural system and the relative rank of the social position of the deceased would be symbolically expressed in the funeral ritual”.

⁵⁴ Cavanagh-Mee 1998, 121

⁵⁵ Binford 1972, 235

⁵⁶ Ζιώτα 2007, 346

⁵⁷ Θανασούλια 2004, 50

⁵⁸ Parker-Pearson 1999, 84: “Grave goods are not just elements of an identity kit but are the culmination of a series of actions by the mourners to express something of their relationship to the deceased as well as to portray the identity of the deceased”.

Σχετικά με το χώρο της ταφής ο Saxe⁵⁹ αναφέρει πως “η δημιουργία μόνιμων οριοθετημένων χώρων με αποκλειστικά ταφική χρήση συνδέθηκε με την παρουσία ομάδων με μονογραμμική καταγωγή, οι οποίες μονοπωλούσαν τα δικαιώματα πρόσβασης σε κάποιες περιορισμένες αλλά ζωτικής σημασίας πηγές, μέσω της σχέσης τους με τους προγόνους”. Η μεγάλης (π.χ. θολωτοί) ή μικρής (π.χ. θαλαμοειδείς) κλίμακας αρχιτεκτονική των ύστατων κατοικιών ενθάρρυνε ή περιόριζε την πραγματοποίηση μυστικών δραστηριοτήτων και βέβαια το ποσοστό συμμετοχής των ανθρώπων στα τελετουργικά δρώμενα, καθιστώντας την εκάστοτε επιλογή τους μία απόλυτα συνειδητοποιημένη διαδικασία, είτε από μέρους των θανόντων (επιβεβαίωση ισχύος, αθανασία), είτε από μέρους των συγγενών.

Συχνά στα νεκροταφεία συναντώνται ποικίλοι τρόποι μεταχείρισης των νεκρών, που συμβάλλουν ουσιαστικά στην αναπαραγωγή της κοινωνίας, της θρησκευτικής πίστης και της παράδοσης γενικότερα, καθώς εκφράζουν θεμελιώδεις κοινωνικές αξίες⁶⁰. Τις περισσότερες φορές όμως είναι δύσκολος ο διαχωρισμός ανάμεσα στην πραγματική κοινωνική ταυτότητα του νεκρού και στην επίπλαστη, που δημιουργείται εσκεμμένα σε ορισμένες περιπτώσεις από την οικογένειά του, προκειμένου να ενδυναμωθεί η θέση και το γόητρό της, στα πλαίσια των σχέσεων ανισότητας που βιώνει με τους ανταγωνιστές της⁶¹. Καθώς η εκάστοτε μεταχείριση των θανόντων έχει την ικανότητα να μεταδώσει δημόσια μηνύματα και να αναδείξει συμβολικές σχέσεις γοήτρου, δύναμης και υποχρεώσεων⁶², η παραπάνω ερμηνεία καθίσταται απόλυτα λογική. Όπως παραθέτει και ο Bourdieu⁶³ “η νεκρώσιμη τελετουργία αποτελεί ένα από τα πεδία κοινωνικής “συνομιλίας” και αλληλεπίδρασης, όπου τα άτομα αναπαράγουν την κοινωνία, ανάλογα με τον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τις διαστάσεις της κοινωνικής τους ζωής και ανάλογα με το υποκειμενικό νόημα που αποδίδουν στη συγκεκριμένη δράση τους”.

Συνεπώς, η θεωρητική “αρχαιολογία του θανάτου” επισήμανε πως οι “κοινωνίες” των νεκροταφείων είναι ένας ξεχωριστός πολιτισμός του παρελθόντος με δικούς του κώδικες και σύμβολα, που σπάνια εξαντλούνται σε μία μόνο ερμηνεία.

⁵⁹ Saxe 1970, 119-21

⁶⁰ Garwood 1991, 11

⁶¹ Hodder 1982, 152: “burial ritual may be used as part of an ideology which faithfully represents and mirrors aspects of a society, but it is equally possible that the ideology may be concerned with distorting, obscuring, hiding or inverting particular forms of social relationships”.

⁶² Ζιώτα 2007, 357

⁶³ Bourdieu 1977, 114

5. Δομή της παρούσας μελέτης

Σκοπός της διατριβής είναι η πλήρης και επιστημονικά τεκμηριωμένη παρουσίαση και μελέτη των τάφων και των συναφών ευρημάτων του μυκηναϊκού νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Μέσα από την παρούσα μελέτη επιχειρείται ταυτόχρονα η ανίχνευση και αποτύπωση του ρόλου που διαδραμάτισε η περιοχή, και ευρύτερα η Δ. Πελοπόννησος, στην εξέλιξη της περιόδου, αλλά και των κοινωνικών συνθηκών, που καθόρισαν γενικότερα το πλαίσιο δραστηριοτήτων και επαφών των κατοίκων της Αχαΐας με άλλες όμορες περιοχές και χώρες πέραν των ορίων της μυκηναϊκής επικράτειας (πχ. Ιταλία, Βαλκάνια, Κ. Ευρώπη).

Η μελέτη του υλικού του νεκροταφείου αυτού συμπληρώνει και καλύπτει εν μέρει υφιστάμενα κενά της γνώσης μας για την κατοίκηση, την ιστορικο-χρονολογική εξέλιξη και την κοινωνική διάρθρωση της περιοχής. Η εικόνα αυτή αναμένεται να συμπληρωθεί, να διαφωτισθεί περισσότερο και να βελτιωθεί σημαντικά από την υπό δημοσίευση ή εργασία μελέτης υλικού άλλων προαναφερθέντων μυκηναϊκών νεκροταφείων, που έχουν ανασκαφεί κατά τις πρόσφατες δεκαετίες.

Η παρούσα διατριβή αποτελείται από *επτά κεφάλαια*. Ειδικότερα, στο *πρώτο* κεφάλαιο γίνεται μία εισαγωγή με την τοπογραφία και το χρονικό των ερευνών και δημοσιεύσεων της ευρύτερης περιοχής του νεκροταφείου. Στο *δεύτερο* κεφάλαιο ξεκινά η παρουσίαση των τάφων του νεκροταφείου από τον θολωτό, ενώ στο *τρίτο* κεφάλαιο περιγράφονται λεπτομερώς τόσο οι τάφοι όσο και το περιεχόμενό τους. Στο *τέταρτο* κεφάλαιο εξετάζεται η αρχιτεκτονική τους, οι ιδιομορφίες που παρουσιάζουν αλλά και η σχέση τους με τα γειτονικά νεκροταφεία. Στο *πέμπτο* κεφάλαιο καταγράφονται τα ευρήματα ανά ομάδες (κεραμική, μεταλλοτεχνία, αντικείμενα προσωπικής χρήσης, κοσμήματα, εργαλεία, μικροευρήματα, οστέινα κ.τ.λ.), ενώ στο *έκτο* κεφάλαιο αναπτύσσονται τα ταφικά έθιμα, όπως αυτά προκύπτουν από την έκθεση των ανασκαφικών δεδομένων που προαναφέρθηκαν. Τέλος, στο *έβδομο* κεφάλαιο γίνεται μία απόπειρα ένταξης του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς τόσο στην Αχαΐα όσο και στις γειτονικές της περιοχές, κατά την Υστερομυκηναϊκή περίοδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ: Η ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ Ο ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

Η περιοχή της Καλλιθέας, όπου εντοπίστηκε το υπό μελέτη μυκηναϊκό νεκροταφείο, τοποθετείται χωροταξικά μεταξύ των γειτονικών περιοχών Πατρών, Φαρών και Δύμης και είναι από τις πιο εύφορες του νομού Αχαΐας. Περιλαμβάνει τους οικισμούς της Άνω και Κάτω Καλλιθέας, οι κάτοικοι των οποίων ασχολούνται από την αρχαιότητα με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, αλλά και με το εμπόριο, καθώς το εύφορο έδαφος, η γεινίαση με τους δασωμένους πρόποδες του Παναχαϊκού όρους και με το μεγάλο εμπορικό κέντρο των Πατρών προσφέρονται για παρόμοιες ενασχολήσεις. Διαθέτει, επίσης, άφθονους υδάτινους πόρους που επαρκούν, όχι μόνο για τις καθημερινές ανάγκες των κατοίκων, αλλά και για την άρδευση των καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι στη θέση Λαγανιδιά, ακριβώς πάνω από το νεκροταφείο, καλλιεργούνταν κάποτε εκτεταμένος αμπελώνας.

Σε μικρή απόσταση, περίπου 2 χλμ. στα ανατολικά, στη θέση Ραμπαντάνια ή Σπέντζες, βρίσκεται και δεύτερο, ερευνημένο, πλούσιο σε ευρήματα μυκηναϊκό νεκροταφείο. Κοινό χαρακτηριστικό και των δυο αυτών νεκροταφείων είναι η κατασκευή τους σε επικλινές, ομαλό, αλλά σκληρό ασβεστολιθικό έδαφος (κιμιλιά) και ο προσανατολισμός τους προς τα δυτικά, δηλαδή προς την παραλιακή ζώνη. Δυστυχώς δεν έχουν εντοπισθεί με ασφάλεια οι αντίστοιχοι μυκηναϊκοί οικισμοί (Πουρναράκια;), γεγονός που θα βοηθούσε στην πληρέστερη κατανόηση και γνώση των δραστηριοτήτων και της διάρθρωσης της τοπικής κοινωνίας. Είναι, όμως, σχεδόν βέβαιο ότι οι Μυκηναίοι κάτοικοι της Καλλιθέας επικοινωνούσαν εύκολα, χάρη στις μικρές αποστάσεις και στις κοινές ασχολίες και ενδιαφέροντα, με όσους κατοικούσαν και χρησιμοποιούσαν τα νεκροταφεία του Κλάους, της Κρήνης στα δυτικά, της Βούντενης στα ΒΔ, της Μιτόπολης, της Χαλανδρίτσας στα ΝΑ, τα οποία έχουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά στην αρχιτεκτονική των τάφων καθώς και στα ταφικά έθιμα.

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ (Εικ. 3-13)

Κατά τις εργασίες διάνοιξης αγροτικού δρόμου με μηχανικό εκσκαφέα, το 1985, στη θέση Λαγανιδιά της Καλλιθέας, περίπου 2 χλμ. ΒΔ του γνωστού από τη δεκαετία του '50 μυκηναϊκού νεκροταφείου στη θέση Ραμπαντάνια ή Σπέντζες, είχε περισυλλεγεί από τον φύλακα αρχαιοτήτων Γ. Μητρόπουλο μία ακέραη, μονόχρωμη πρόχους, ενώ στο έδαφος είχε διανοιγεί μεγάλη οπή, που θεωρήθηκε ως βύθισμα μυκηναϊκού τάφου. Δύο χρόνια αργότερα, το 1987, κλήθηκε από την τοπική Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων ο Καθηγητής Α.Παπαδόπουλος, ο οποίος διενεργούσε ανασκαφές από το 1976 στο γειτονικό νεκροταφείο Ραμπαντανίων-Σπεντζών, να ερευνήσει και αυτή τη θέση. Με την έναρξη των εργασιών αποδείχθηκε ότι η οπή στο έδαφος είχε γίνει από αλεπού, ενώ παράλληλα και κατά τη διάρκεια τοποθέτησης καννάβου για τη συστηματική ανασκαφή του χώρου από την αναπληρώτρια καθηγήτρια Λ.Κοντορλή-Παπαδοπούλου, αποκαλύφθηκαν ένα ακέραιο τρίωτο αλάβαστρο και πλακοειδείς, ακανόνιστοι λίθοι σε κυκλωτερή διάταξη, που ανήκαν σε βυθισμένο και συλημένο θολωτό τάφο.

Ο τάφος, με προσανατολισμό ΒΑ-ΝΔ, είναι κτισμένος με ντόπιους, ασβεστολιθικούς, πλακοειδείς ακανόνιστους λίθους. Ο δρόμος, μήκους 7,10 μ. και πλάτους 0,94μ.-0,98μ., έχει ελαφρώς συγκλίνοντα προς τα άνω τοιχώματα, λαξευμένα στην όχι και τόσο συμπαγή και σκληρή κιτρινωπή κιμιλιά και μερικώς, κοντά στην είσοδο, επενδυμένα με ακανόνιστες, ανισομεγέθεις, πλακοειδείς πέτρες, όμοιες με αυτές που είχαν χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή της θόλου (**Εικ.4**). Η λίθινη επένδυση του δρόμου εμφανίζεται για πρώτη φορά στον τάφο του Αιγίσθου των Μυκηνών, που είναι ο τρίτος της ομάδας I του Wace⁶⁴. Το δάπεδο είναι κατηφορικό με κλίση κυμαινόμενη μεταξύ 0,12μ. στην αρχή του δρόμου και 1,88μ. μπροστά από την είσοδο του τάφου. Η επίχωση του δρόμου, αποτελούμενη από χαλαρό κιτρινωπό χώμα, απομακρύνθηκε τμηματικά και κατά μήκος του δεξιού τοιχώματος αφέθηκε μάρτυρας, μήκους 1,27μ., πλάτους 0,15μ. και ύψους 0,93μ. για την παρακολούθηση της στρωματογραφίας. Έτσι, εντοπίστηκαν τρία τουλάχιστον

⁶⁴ Wace 1923, 296-302, fig.54. Pelon 1976, 408-10. Μαστροκώστας 1963, πιν.168 α-β, 175β, 177 α-β, 183 α, 184 α. Σιώρη 2004, 52

ανισοπαχή στρώματα (1) αμμώδεις, 2) συμπαγές κιτρινωπό, 3) καστανοκίτρινο με κάρβουνα, χαλίγια και οστάρια), που υποδηλώνουν ότι, μετά την πρώτη χρήση του τάφου, ανοίχτηκε και κλείστηκε τουλάχιστον δύο φορές για να δεχτεί μεταγενέστερες ταφές. Κάθε φορά απομακρυνόταν λιγότερη ποσότητα επίχωσης σε σχέση με την προηγούμενη και κατά την τελευταία η πρόσβαση έγινε ύστερα από αφαίρεση μικρού τμήματος της επίχωσης μπροστά από την είσοδο. Η απόπειρα για τρίτη διάνοιξη του τάφου φαίνεται ότι απέτυχε και έτσι πιθανότατα εξηγείται η εναπόθεση παιδικής ακτέριστης ταφής (Ταφή Α) πάνω στις κατώτερες στρώσεις της εξωτερικής όψης της ξηρολιθιάς, μετά την αφαίρεση των υπερκείμενων λίθων και σε βάθος 0,56 μ. από το ανώφλι της εισόδου (**Εικ.5**). Η παιδική αυτή ταφή, προσανατολισμένη ΝΑ-ΒΔ, είχε τοποθετηθεί πάνω σε λεπτό στρώμα σκληρού, κιτρινόφαιου, συμπαγούς χρώματος, όμοιου με χαμηλό θρανίο. Ταφές παιδιών ή ενηλίκων στην είσοδο είναι γνωστές και από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία⁶⁵. Κανένας λάκκος στο δάπεδο ή κόγχη στα τοιχώματα του δρόμου, όπως συχνά συμβαίνει στους δρόμους μυκηναϊκών τάφων της Αργολίδας και άλλων περιοχών⁶⁶ δεν εντοπίστηκε. Στην επίχωση του δρόμου βρέθηκαν διάσπαρτοι ακανόνιστοι λίθοι, λίγα όστρακα μυκηναϊκής εποχής, ελάχιστα όστρακα πυρακτωμένων χειροποίητων αγγείων, όστρακα ιστορικών χρόνων, χάλκινα τεμάχια και λίγα κάρβουνα. Τα πλάγια τοιχώματα του δρόμου, πάχους περίπου 1μ., ήταν επενδυμένα με ακανόνιστους, ανισομεγέθεις, πλακοειδείς λίθους, όμοιους με αυτούς που είχαν χρησιμοποιηθεί στην κατασκευή της θόλου.

Η είσοδος του τάφου είναι χαμηλή, ορθογώνια και έχει πλάτος 0,84μ., βάθος 0,94μ. και ύψος 1μ. (**Εικ.6**) Ήταν φραγμένη με ξηρολιθιά αποτελούμενη από τρεις σειρές πλακοειδών, ακανόνιστων λίθων, όμοιων με εκείνους των παραστάδων, της πρόσοψης πάνω από το ανώφλι, της θόλου και της μερικής επένδυσης των τοιχωμάτων του δρόμου, εκτός από τις δύο κατώτερες στρώσεις, όπου είχαν χρησιμοποιηθεί μεγάλοι ακανόνιστοι λίθοι. Η εσωτερική όψη της, σε αντίθεση με την εξωτερική, ήταν επιμελώς φραγμένη με προσεκτικά επιλεγμένους και τοποθετημένους λίθους, χωρίς κανένα διακριτό ίχνος παραβίασής της. Εσωτερικά της εισόδου βρέθηκαν μερικές μεγάλες και λεπτές ασβεστολιθικές πλάκες, προερχόμενες πιθανότατα από συλημένο κιβωτιόσχημο ή λακκοειδή τάφο εντός της θόλου, καθώς και μία ξεχωριστή οξυκόρυφη, αδιακόσμητη, που ίσως αποτελούσε το σήμα του

⁶⁵ Kontorli-Papadopoulou 1987, 155

⁶⁶ Wace 1932, 14, 128-9. Blegen 1937, 157. Ιακωβίδης 1970, Β', 5. Papadopoulos 1976, 21, 32, pl.67. Παπαδόπουλος 1997, 124, πιν.70 β

τάφου⁶⁷. Το ανώφλι ήταν μονολιθικό με ελαφρά καμπύλωση στην άνω επιφάνεια, χωρίς λάξευση στην εσωτερική του όψη για να προσαρμοστεί στην καμπύλωση της θόλου, στοιχείο χαρακτηριστικό των πρωιμότερων θολωτών τάφων των Μυκηνών, αλλά όχι ασφαλές χρονολογικό κριτήριο σε άλλες περιοχές. Η καμπύλωση στην άνω επιφάνειά του προφανώς απέβλεπε στην αντιμετώπιση του φορτίου της ανωδομής στο κενό της εισόδου⁶⁸, ενώ κατώφλι δεν βρέθηκε, καθώς όπως φαίνεται δεν κρίθηκε αναγκαίο για την μετάβαση από το δρόμο στη θόλο⁶⁹. Σε μικρή απόσταση, στο δυτικό άκρο του χώρου της ανασκαφής, βρέθηκε ημίεργος, μεγάλος, ασβεστολιθικός, ισομεγέθης περίπου με το ανώφλι, λίθος, που είχε πιθανότατα λαξευτεί από το ίδιο λατομείο και είχε μεταφερθεί στο χώρο είτε ως εφεδρικός σε περίπτωση καταστροφής και αντικατάστασης του ανωφλίου, είτε ως ανώφλι δευτέρου θολωτού τάφου, που όμως δεν κατασκευάστηκε ποτέ.

Ο ταφικός θάλαμος (θόλος) ήταν σχήματος κυκλικού-ωοειδούς, με διάμετρο, κατά μήκος του άξονα του δρόμου, 3,90μ. x 4,10μ., κατατάσσοντάς τον τάφο στην κατηγορία Α του Pelon⁷⁰. Για την κατασκευή του είχαν χρησιμοποιηθεί μέτριοι ανισομεγέθεις, ακατέργαστοι, πλακοειδείς λίθοι σε ακανόνιστες σειρές, συνδεδεμένοι με λάσπη. Στην μία ή δύο κατώτερες σειρές της δεξιάς πλευράς της θόλου είχαν χρησιμοποιηθεί για ενίσχυση μεγαλύτεροι και ογκώδεις λίθοι. Το ακριβές πάχος των τοιχωμάτων της θόλου είναι δύσκολο να υπολογιστεί, αλλά φαίνεται να κυμαίνεται μεταξύ 0,90μ. και 1,10μ. και η καμπύλωσή τους αρχίζει από το δάπεδο της θόλου⁷¹. Τα τοιχώματα της θόλου διατηρούνταν καλύτερα και σε μεγαλύτερο ύψος στην ανατολική πλευρά του τάφου (19 δόμοι, ύψ. 2,60μ.), ενώ μεγάλο τμήμα της δυτικής πλευράς είχε αφαιρεθεί λόγω της σύλησης του τάφου κατά την αρχαιότητα. Επειδή το ανώτερο τμήμα της θόλου είχε καταρρεύσει, δεν είναι δυνατόν να υπολογισθεί με ακρίβεια το ύψος της. Σύμφωνα όμως με τους ελάχιστους θολωτούς τάφους που

⁶⁷ Wace 1932, 128. Blegen 1937, 237. Μαρινάτος 1932, 13-14. Immerwahr 1971, 102. Ιακωβίδης 1970, Β', 27. Papadopoulos 1976, 35. Deshayes 1966, 65, 239. Κονσολάκη-Γιαννοπούλου 2003, 176. Ανδρόνικος 1962, 153-176

⁶⁸ Η αύξηση του όγκου στο κέντρο και η καμπύλωση του ανωφλίου παρατηρείται και στους πρώιμους θολωτούς τάφους της Πελοποννήσου, προτού επινοηθεί το ανακουφιστικό τρίγωνο, το οποίο θεωρείται στοιχείο της μινωικής αρχιτεκτονικής (βλ. Hood 1960. Cavanagh-Laxton 1981, 133), Pelon 1976, 389

⁶⁹ Blegen 1973, III, 74. Papadopoulos 1979, 58

⁷⁰ Pelon 1976, 391

⁷¹ Όπως συμβαίνει και στους θολωτούς τάφους των Μυκηνών (Pelon 1976, pls LVII-LXVII, LXV, LXIX, LXXIII), αλλά όχι στον γειτονικό τάφο του Πετρωτού και σε μερικούς θολωτούς τάφους της Μεσσηνίας, όπου η καμπύλωση αρχίζει περίπου 0,65-0,70 μ. (Πετρωτό) και 1-1,50 μ. (Μεσσηνία) ψηλότερα από το δάπεδο (Πετρόπουλος 1990, εικ.3 σχ.2. Giannopoulos 2008, 57, Abb.14. Blegen 1973, 76,97, figs.319, 326)

διατήρησαν τη θόλο τους, πρέπει να ήταν περίπου ίσο με την διάμετρό της⁷². Το εσωτερικό της θόλου ήταν γεμάτο με χώμα, χαλίκια και πλακοειδείς λίθους, άλλους σε πλάγιες στρώσεις με κλίση προς το κέντρο και άλλους σε μεγάλη αταξία. Ανάμεσα σε αυτούς αναγνωρίστηκαν, εκτός από τους προαναφερθέντες μεγάλους λεπτούς πλακοειδείς και τον οξυκόρυφο εσωτερικά της εισόδου, και 33 άλλοι διαφορετικών σχημάτων (16 κυκλικοί, 5 ορθογώνιοι, 8 τριγωνικοί και 4 ακανόνιστοι τριγωνικοί), προερχόμενοι από το ανώτερο μισό περίπου της θόλωσης του τάφου, το οποίο κατέρρευσε σε διαφορετικές χρονικές περιόδους.

Ο τάφος είχε παραβιαστεί και συληθεί, κατά την αρχαιότητα, από την ΒΔ πλευρά της θόλου, από όπου είχε αφαιρεθεί μεγάλο τμήμα της και είχε σφραγισθεί με χώμα μετά την σύληση (**Εικ. 10**). Η ακριβής χρονολογία και η αιτία καταστροφής του τάφου αγνοούνται. Η ανεύρεση πάντως στην επίχωση της θόλου κεραμεικής των αρχαϊκών χρόνων (**ΘΟΛ.2, ΘΟΛ.5**)⁷³ υποδηλώνει σαφώς την συνέχεια της χρήσης του για μεγάλο χρονικό διάστημα μετά τη μυκηναϊκή εποχή⁷⁴.

Παρά την καταστροφή και σύλησή του, ο τάφος απέδωσε πολλά ευρήματα. Η έρευνα του εσωτερικού της θόλου έγινε με διαχωρισμό της σε τεταρτοκύκλια και με την δημιουργία σχετικού κανάβου 1,00μ. x 1,00μ. Έτσι, αναγνωρίστηκαν επτά διαφορετικά στρώματα (I-VII), συνολικού βάθους 2,26μ., (**Εικ. 6-7**) όπου βρέθηκαν σκελετικά κατάλοιπα 40 τουλάχιστον ανθρώπινων ταφών (A-Ω, ΣΤ, Υ1, Α1-Α7, Μ1-Μ7)⁷⁵. Ειδικότερα, στο πρώτο (I) ταφικό στρώμα, βάθους 1,30μ., βρέθηκαν τμήματα κρανίων και ανθρώπινων οστών, μαζί με οστά ζώων, όστρακα αγγείων, τεμάχια άνθρακα και απότμημα σιδήρου. Στο δεύτερο (II) ταφικό στρώμα, βάθους 1,40μ., οι ταφές διατηρούνταν σε καλύτερη κατάσταση. Ανθρωπολογική εξέταση από τον Σουηδό καθηγητή του Πανεπιστημίου του Göteborg, P. Fischer, έδειξε ότι δυο από αυτές ανήκαν σε παιδιά και μια σε ενήλικα άνδρα ή γυναίκα. Καμία ταφή δεν βρέθηκε αδιατάρακτη, ενώ στο ίδιο επίπεδο υπήρχαν διάσπαρτα όστρακα, τεμάχια άνθρακα, απότμημα σιδερένιου, μη διαγνώσιμου αντικειμένου, καθώς και ένας μεγάλος πλακοειδής λίθος, που ίσως χρησίμευε ως κλειδί της οροφής της θόλου.

⁷² Τσουντας 1893, 125. Wace 1922-1923, 290. Persson 1931, 22-23. Pelon 1976, 335. Mylonas 1983, 173.

⁷³ Σύμφωνα με χρονολόγηση των Καθηγητών J.N.Coldstream και Alan Johnston

⁷⁴ Συνέχιση της χρήσης μυκηναϊκών τάφων στους ιστορικούς χρόνους μαρτυρείται από νεκροταφεία και άλλων θέσεων και περιοχών, όπως π.χ. Μαρινάτος 1952, 486

⁷⁵ Σκελετικά κατάλοιπα 20 και 16 ταφών αντίστοιχα, έχουν βρεθεί επίσης στους θολωτούς τάφους στο Καπακλί και στα Νιχώρια (Avila 1983, 15-60. Wilkie 1992, 247-59)

Στο τρίτο (III) ταφικό στρώμα, βάθους 1,70μ., εντοπίστηκαν έξι ακτέριστες ταφές ενηλίκων μαζί με οστά δευτερογενών ταφών σε τέσσερα επίπεδα. Οι ταφές αυτές έγιναν βιαστικά και σε διαδοχικές, σύντομες, χρονικές περιόδους. Σύμφωνα με την ανθρωπολογική μελέτη, οι νεκροί πέθαναν από επιδημία.

Στο τέταρτο (IV) ταφικό στρώμα, βάθους 1,85μ., στο δυτικό τμήμα του τάφου, εντοπίστηκε λάκκος-οστεοθήκη (διαστάσεων 2,00μ.χ0,90μ.χ0,12μ.) γεμάτος με ανθρώπινα σκελετικά κατάλοιπα. Μερικά οστά από το τετράγωνο E5 ανέδιδαν έντονη δυσσομία⁷⁶, ενώ ανάμεσά τους εντοπίστηκε και κάτω σιαγόνα μεγάλου ζώου (αλόγου ή αγελάδος).

Στο πέμπτο ταφικό στρώμα, βάθους 2,00μ.-2,08μ., ήταν τοποθετημένη, εφαπτόμενη των τοιχωμάτων της θόλου, σε αβαθή λάκκο (διαστάσεων 2,00μ.χ0,30μ.χ0,12μ.) η πρωτογενής ταφή N σε ύπτια θέση, ακτέριστη, και με προσανατολισμό ΒΑ-ΝΔ, με το κρανίο ακουμπισμένο σε πλακοειδή λίθο. Στο επίπεδο αυτό, αλλά όχι κοντά στην ταφή N, βρέθηκαν ένας τετράδυμος κέρνος (**ΘΟΛ.21**), ένας σπασμένος κύαθος, ένα μόνωτο κύπελλο, όστρακα μεγάλου αμφορέα και ο μεγάλος οξυκόρυφος πλακοειδής λίθος-σήμα (;) του τάφου. Σε βάθος 2,06μ. εντοπίστηκαν μερικά καμένα ανθρώπινα οστά, ίσως υπολείμματα καύσης, έθιμο σπάνιο, αλλά όχι άγνωστο στο μυκηναϊκό κόσμο⁷⁷ και ιδιαίτερα στη Δ.Ελλάδα και στην Αχαΐα⁷⁸. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι μεταξύ των στρωμάτων V-VII παρατηρήθηκαν λεπτές ανισοπαχείς ζώνες πυρακτωμένου χώματος και τέφρας, οι οποίες ερμηνεύονται από τον ανασκαφέα ως υπολείμματα καθαρτήριων πυρών κατά την προετοιμασία του τάφου για νέες ταφές⁷⁹.

Στο έκτο ταφικό στρώμα, βάθους 2,10μ., αναγνωρίστηκαν σκελετικά κατάλοιπα 14 τουλάχιστον ταφών, διάσπαρτα όστρακα διαφόρων αγγείων (κυλίκων, πρόχων, κυπέλλων, φιαλών, μεγάλων αμφορέων, κ.α.), όστρεα και μερικά λίθινα εργαλεία.

Τέλος, στο έβδομο ταφικό στρώμα (**Εικ.8-9**), βάθους 2,22μ., στο ΒΔ τμήμα της θόλου, βρέθηκε πρωτογενής ταφή νεαρού άνδρα, συνοδευόμενη από ταφή αλόγου, σκύλου, καθώς και από σκελετικά κατάλοιπα άλλων ζώων (ίσως βοοειδών,

⁷⁶ Δυσσομία παρατηρήθηκε και σε δύο τάφους από την Πύλο Μεσσηνίας (Μαρινάτος 1952, 485-6)

⁷⁷ Παπαβασιλείου 1910, 25, 40-41. Μαρινάτος 1955, 252. Ιακωβίδης 1970, 31-57. Melas 1984, 21-36. Cavanagh-Mee 1998, 71. Βλαχόπουλος 2006, 89

⁷⁸ Παρλαμά 1971, 52-60. Παπαδόπουλος 1980, 108

⁷⁹ Παπαδόπουλος 1987, 71. Wace 1932, 140-141

αιγοπροβάτων)⁸⁰. Ο σκελετός της πρωτογενούς ταφής διατηρούνταν κατά τα 4/5, ενώ κοντά στην ταφή του αλόγου εντοπίστηκαν διάσπαρτα κάρβουνα, ένα χάλκινο μαχαιρίδιο, μία χάλκινη περόνη, μια χάλκινη τριχολαβίδα, όστρακα κυλινδρικών αλαβάστρων, πήλινα και στεάτινα σφονδύλια και χάλιοι από οδοντόφρακτο πιθανότατα κράνος, που μαζί με τις προαναφερθείσες ταφές αλόγου και σκύλου υποδηλώνουν το υψηλό αξίωμα του νεκρού στην τοπική κοινωνία⁸¹.

Η χρονική διάρκεια χρήσης του τάφου δεν είναι δυνατόν, λόγω της καταστροφής και μερικής σύλησης των ευρημάτων του, να προσδιοριστεί με ακρίβεια. Φαίνεται όμως, κρίνοντας κυρίως από την κεραμική που διασώθηκε, ότι εκτείνεται και καλύπτει το μεγαλύτερο διάστημα της μυκηναϊκής εποχής, δηλαδή από την ΥΕΠ/ΙΙΑ1 έως και το τέλος της ΥΕ ΙΙΙΓ περιόδου. Η ανεύρεση δύο αρχαϊκών σκύφων στο τελευταίο/νεότερο ταφικό στρώμα υποδηλώνει ασφαλώς την χρήση του τάφου και στους ιστορικούς χρόνους.

---

⁸⁰ Kontorli-Papadopoulou 1995, 120. Cavanagh-Mee 1998, 71, 114-15. Κονσολάκη-Γιαννοπούλου 2003, 170

⁸¹ Παπαδόπουλος 1987, 72. Hamilakis 1996, 153-166. Papadopoulos 1999, 270

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ

Τάφος Ι (Εικ.14-15)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Οι διαστάσεις του δρόμου είναι: μήκος 4.70μ., πλάτος 1.10μ.-1.29μ., ύψος τοιχωμάτων 0.10μ.-2.00μ. Η σύγκλιση των τοιχωμάτων του δρόμου είναι ελαφρά, ενώ το δάπεδό του έντονα κατηφορικό. Η ξερολιθιά της εισόδου αποτελούνταν από μεγάλες πλάκες στις κατώτερες στρώσεις και μικρούς ακανόνιστους λίθους στις ανώτερες και ειδικότερα κοντά στο αψιδωτό ανώφλι. Η χαμηλή είσοδος είναι συμμετρικά λαξευμένη στην πρόσοψη, αφήνοντας στο μέτωπο ισοπλατείς παραστάδες (**Εικ.14**). Είχε αψιδωτό ανώφλι και οι διαστάσεις της ήταν: ύψος 0,92μ., πλάτος 0,52μ., βάθος 0,52μ.-0,63μ. Η οροφή του θαλάμου είχε καταρρεύσει, είτε λόγω της σαθρότητας του εδάφους που παρατηρείται γενικότερα στο νεκροταφείο της Λαγανιδιάς, είτε λόγω διατάραξης από εκσκαφικό μηχάνημα όταν κατασκευαζόταν ο αγροτικός δρόμος. Το σχήμα του θαλάμου είναι κυκλικό, διαμέτρου 2,52 μ. Κατά τη διάρκεια της διάνοιξης φρεατίου πάνω από το θάλαμο, για την ασφαλέστερη διερεύνησή του, και σε βάθος 1,21μ. από την επιφάνεια του εδάφους, βρέθηκε μετρίου μεγέθους δίωτος αμφορέας(**I.10**).

Στο εσωτερικό του θαλάμου εντοπίστηκαν τρία ταφικά στρώματα με συνολικά 19 ταφές, πρωτογενείς και δευτερογενείς.

Το πρώτο ταφικό στρώμα (**Εικ.14**) περιείχε δυο πρωτογενείς ταφές (Α, Β). Η ταφή Α ήταν τοποθετημένη στο δάπεδο, στην προέκταση του άξονα του δρόμου, σε πλάγια στάση με το πρόσωπο στραμμένο προς Ν και τα κάτω άκρα ισχυρά συνεσταλμένα, ενώ η σπονδυλική στήλη κάμπτονταν στο κέντρο. Πιθανότατα ανήκει σε ενήλικη γυναίκα. Δύο άωτα αρτόσχημα αλάβαστρα(**I.3, I.4**) βρέθηκαν στο ύψος του αυχένα της ταφής, καθώς και ένα πήλινο αμφικωνικό σφονδύλιο.

Η ταφή Β ακολουθούσε κάπως το περίγραμμα του ΒΑ τοιχώματος του τάφου, στο ίδιο επίπεδο με την ταφή Α. Βρισκόταν σε στάση ύπτια οκλάζουσα, με το πρόσωπο στραμμένο σε αντίθετη κατεύθυνση από την ταφή Α (κοίταζε προς ΒΑ). Το ανώτερο τμήμα του σκελετού Β είχε πιεσθεί από την πτώση των χωμάτων και γι'

αυτό βρισκόταν σε ελαφρά κοιλότητα και σε ελαφρώς χαμηλότερο επίπεδο. Μάλλον πρόκειται και εδώ για ενήλικα. Η ταφή Β πιθανότατα ήταν κτερισμένη με ένα αλαβαστροειδές και έναν ψευδόστομο αμφορίσκο(**I.6**), ενώ ένας μεγάλος κύαθος(**I.16**), τοποθετημένος ανάμεσα στα κρανία Α και Β, δεν είναι δυνατόν να αναγνωρισθεί με βεβαιότητα σε ποια από τις δύο ταφές ανήκει. Επιπλέον στο ύψος του ώμου της ταφής Β βρέθηκαν ένα χάλκινο δακτυλίδι με τριπλό σπειροειδή κρίκο (**I.24**) και ένα μικρό τεμάχιο χάλκινου μαχαιριού, καθώς και έξι χάνδρες περιδεραιού από λευκή φαγεντιανή (**I.32**).

Το δεύτερο ταφικό στρώμα (**Εικ.15**) περιείχε μία πρωτογενή ταφή, την Γ, η οποία ήταν σε ύπτια οκλάζουσα στάση, στραμμένη στα αριστερά. Στην κοιλιά και δίπλα στο αριστερό χέρι του νεκρού βρέθηκε ακέραιος ψευδόστομος αμφορίσκος(**I.11**).

Τέλος, στο τρίτο ταφικό στρώμα (**Εικ.15**) βρέθηκε η πρωτογενής ταφή Δ, καθώς και οι δευτερογενείς Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ. Η ταφή Δ ήταν ίσως παιδική. Ήταν τοποθετημένη στο αριστερό τμήμα του θαλάμου, στραμμένη στα δεξιά και κτερισμένη με ένα μικρό τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο(**I.8**).

Οι δευτερογενείς ταφές ήταν κτερισμένες με ένα χάλκινο εργαλείο αποτελούμενο από 5 τμήματα, ένα κολουροκωνικό σφονδύλι από μαύρο στεατίτη και μία σωληνοειδή χάλκινη χάντρα (**I.28**). Κοντά στην εσωτερική δεξιά παραστάδα του θαλάμου βρέθηκαν ένα άωτο αγγείο ακέραιο (**I.9**), ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο με ελλειπείς τις δύο λαβές(**I.12**) και ένας σπασμένος ψευδόστομος αμφορίσκος(**I.2**), που ανήκουν και αυτά πιθανότατα στις παραμερισμένες ταφές. Επιπρόσθετα, στο Ν τοίχωμα του θαλάμου, κοντά στο κρανίο Ν βρέθηκε μία μικρή μόνωτη πρόχους(**I.1**), ενώ κάτω από το κρανίο Ι μία ακή χάλκινου μαχαιριού και δίπλα στο κρανίο Π ένα αμφικωνικό σφονδύλι ερυθρομέλανου στεατίτη (**I.31β**). Σε διάφορα σημεία του θαλάμου, στο ίδιο πάντα ταφικό στρώμα, βρέθηκαν ένας τρίωτος σταμνίσκος(**I.5**), ένας μόνωτος κύαθος με προχολή(**I.14**), ένα κωνικό σφονδύλι, άτρητο ερυθρομέλανου στεατίτη (**I.31γ**), μία μονόχρωμη ερυθροβαφής μόνωτη πρόχους(**I.15**), 3 τεμάχια ενός χάλκινου ελάσματος διάτρητου στα άκρα του (**I.19**), ένα μαχαιρίδιο σε 2 τεμάχια με σωζόμενους 2 ήλους του (**I.18**), αποτμήματα 5-6 αιχμών ακοντίου (**I.23**), ένα χάλκινο έλασμα (**I.20**), ένα λίθινο ακόνι (**I.34**), ένα πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι (**I.31α**) και μία χάλκινη περόνη (**I.22**).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ ΙΙΙΓ.

Τάφος ΙΙ (Εικ.16-17)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Οι διαστάσεις του έντονα κατηφορικού δρόμου είναι: μήκος 5,70μ., πλάτος 1,23μ.-0,86μ., ύψος τοιχωμάτων 2,33μ.-2,21μ. Η ξερολιθιά αποτελούνταν από τρεις πλάκες όρθιες, στήριξης, πέντε οριζόντιες στρώσεις λίθων και τρεις επάλληλες σειρές (σύνολο 77). Το κατώφλι αποτελούσαν δύο μεγάλες ακανόνιστες πλάκες. Το ύψος της ξερολιθιάς ήταν 0,87 μ. Γενικά η ξερολιθιά ήταν επιμελώς χτισμένη, ενώ η είσοδος είχε διαστάσεις: ύψος 0,87μ., πλάτος 0,77μ., βάθος 1,37μ. (**Εικ.16**). Το σχήμα του θαλάμου είναι κυκλικό, διαμέτρου 2,80μ.

Το μοναδικό ταφικό στρώμα του θαλάμου (**Εικ.17**) περιείχε τρεις πρωτογενείς ταφές, την Α, Β, και Γ οι οποίες είχαν τον ίδιο προσανατολισμό, δηλαδή το κρανίο τοποθετημένο προς το τοίχωμα του θαλάμου και τα κάτω άκρα προς την είσοδο.

Ειδικότερα: η ταφή Α ήταν σε πλάγια οκλάζουσα στάση προς τα δεξιά, σχεδόν εφαπτόμενη του ΝΔ τοιχώματος του θαλάμου, κτερισμένη με ένα μόνωτο αβαθές κύπελλο(**Π.5**), ενώ η ταφή Β ήταν τοποθετημένη παράλληλα με την Α και συνοδευόταν από μια χάλκινη τριχολαβίδα (**Π.9**) και ένα χάλκινο μαχαίρι (**Π.10**). Πρέπει να σημειωθεί ότι και οι δύο ταφές είχαν σχετικά μικρά οστά (ίσως νεαρά άτομα) και ότι ήσαν ελαφρώς χαμηλότερα τοποθετημένες σε σχέση με τη Γ.

Η ταφή Γ κατελάμβανε το αριστερό ήμισυ του θαλάμου και ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση με τα άνω άκρα (σταυρωτά;) στο στήθος, ενώ το κρανίο ακουμπούσε στα κνημιαία οστά των ταφών Α-Β και ήταν θρυμματισμένο. Τα κτερίσματα της ήσαν ένα άωτο μονόχρωμο αγγείο (πρόχους;)(**Π.1**), ένα σπασμένο τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο(**Π.4**), ένα τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο(**Π.3**), μία σπασμένη κύλικα (βάση-γάστρα με διακόσμηση τεθλασμένης) (**Π.6**), δύο σφονδύλια από στεατίτη (**Π.16**), καθώς και ένα πήλινο αμφικωνικό.

Μία μονόχρωμη πρόχους, ένας μονόχρωμος κύαθος, μία αμυγδαλόσχημη χάνδρα από αχάτη (**Π.14**), 6 τεμάχια χάλκινης βελόνης (**Π.11**), 3 μικρές χάνδρες

από αχάτη (**Π.13**) και μία μεγαλύτερη σφαιρική από υαλόμαζα, δεν είναι δυνατόν να ταυτιστούν με κάποια από τις ταφές του θαλάμου.

Η πρώτη χρήση του τάφου, σύμφωνα με τα ευρήματά του, ανάγεται στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται και στην ΥΕ ΙΙΒ.

Τάφος III (Εικ.18-20)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Οι διαστάσεις του δρόμου είναι: μήκος 2,10 μ., πλάτος 1,40μ.-1,65 μ., σωζόμενο ύψος τοιχωμάτων 0,62 μ., κλίση τοιχωμάτων 0,12- 0,15 μ. Η ξερολιθιά αποτελούνταν από πέτρες, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν ακανόνιστες πλακοειδείς. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 1,05μ., πλάτος 0,50μ., βάθος 0,90μ. (**Εικ.18**). Το σχήμα του θαλάμου είναι κυκλικό, διαμέτρου 2,10μ.

Στο εσωτερικό του θαλάμου εντοπίστηκαν τρία επάλληλα ταφικά στρώματα, με συνολικά περισσότερες από 11 πρωτογενείς και δευτερογενείς ταφές αν συνυπολογιστούν και τα παραμερισμένα οστά και κρανία.

Το πρώτο ταφικό στρώμα (**Εικ.19**) περιείχε τρεις πρωτογενείς ταφές: την Α, την Β και την Γ. Η ταφή Α ήταν τοποθετημένη σε πλάγια συνεσταλμένη στάση και πιθανότατα κτερισμένη με ένα τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο (**III.3**) στο ΝΔ τοίχωμα του θαλάμου. Το σπασμένο κρανίο, από την πτώση λίθου, ήταν στραμμένο προς τα δεξιά, όπως και ολόκληρος ο σκελετός.

Η ταφή Β ήταν τοποθετημένη εκτάδην στην προέκταση του κεντρικού άξονα του θαλάμου από Α-Δ. Διατηρούνταν σχεδόν ακέραια, εκτός από την κνήμη του αριστερού ποδιού, που ίσως μετατοπίστηκε προς το ΒΔ τοίχωμα, πλησίον της ταφής Γ, κατά την πτώση της οροφής και ήταν κτερισμένη με έναν ψευδόστομο αμφορίσκο (**III.1**).

Οι νεκροί των πρωτογενών ταφών Α και Β ίσως ήταν τοποθετημένοι αντικριστά. Επιπλέον, ο αριστερός βραχίονας του Α περνούσε κάτω από το μηρό της Β, ενώ ο δεξιός βραχίονας ήταν λυγισμένος προς τη δεξιά παρειά του κρανίου Β.

Η ταφή Γ ήταν σε πλάγια συνεσταλμένη στάση προς Ν. Τα κάτω άκρα εφάπτονταν σχεδόν στο Β τοίχωμα, ενώ το κρανίο και το ανώτερο τμήμα του κορμού ήταν στραμμένα ΝΑ του θαλάμου. Ήταν κτερισμένη με ένα ψευδόστομο αμφορίσκο (**III.12**).

Το δεύτερο ταφικό στρώμα (**Εικ.19,20**) περιείχε δύο πρωτογενείς ταφές: την Δ και Η, καθώς και τρεις δευτερογενείς: την Ε, Ζ και Θ, που ήσαν παραμερισμένες άτακτα στα πλευρικά τοιχώματα του θαλάμου. Οι ταφές Δ και Η ήταν κτερισμένες με

δύο τρίωτα αλάβαστρα (**III.9, III.10**), ενώ η ταφή Θ με ένα μεγάλο άωτο αγγείο με διακόσμηση ταινιών (**III.4**).

Στο τρίτο ταφικό στρώμα (**Εικ.17,18**) αναγνωρίστηκαν τρεις δευτερογενείς ταφές: η I, K και Λ, ενώ υπολογίστηκαν σε περισσότερες από 11 συνολικά οι ταφές του θαλάμου, σύμφωνα με τα παραμερισμένα οστά και κρανία. Πλησίον των ταφών I και K βρέθηκαν ένα άωτο αγγείο (**III.5**), ένα χάλκινο ξυράφι με ήλους στη λαβή (**III.15**) και ένα πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι (**III.21**).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ IIIA περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ IIIΓ.

Τάφος IV (Εικ.21-22)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Στην επίχωση του έντονα κατηφορικού δρόμου του τάφου διακρίθηκαν τέσσερα στρώματα (0,21-0,95μ.), από ωχροκίτρινο-κιτρινωπό χρώμα με ερυθροκάστανες και λευκές προσμίξεις κιμιλιάς. Οι διαστάσεις του δρόμου είναι: μήκος 5,70μ., πλάτος 1,70μ., ύψος τοιχωμάτων 2,50μ. Η είσοδος ήταν ορθογώνια-τραπεζιόσχημη με ανιδωτό ανώφλι και οι διαστάσεις της ήταν: πλάτος 0,70μ., βάθος 0,80μ., ύψος 0,90 μ. (**Εικ.21**)

Ο θάλαμος ήταν κυκλικός, με διάμετρο 2,50μ. Σε βάθος 1,47 μ., του φρεατίου που διανοίχτηκε για να διερευνηθεί το εσωτερικό του θαλάμου, βρέθηκε λιθοσωρός από ακανόνιστες πλακοειδείς πέτρες, που ίσως προέρχονται από το γειτονικό θολωτό τάφο ή από άλλα κτίσματα (**Εικ.21**).

Στο θάλαμο βρέθηκαν συνολικά τέσσερις ταφές (**Εικ.22**): τρεις πρωτογενείς (B, Γ, Δ) και μία δευτερογενής (A).

Ειδικότερα: κατά μήκος του αριστερού τοιχώματος του θαλάμου υπήρχε σωρός ατάκτως απορριφθέντων οστών, μεταξύ των οποίων εντοπίστηκε και το κρανίο της ταφής Α. Ανάμεσά τους βρέθηκαν ένα χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι (**IV.10**), ένα χάλκινο μαχαίρι (**IV.8**) και δύο αλάβαστρα (**IV.2, IV.3**).

Το κεντρικό και δεξί τμήμα του δαπέδου κατελάμβαναν οι πρωτογενείς ταφές Β, Γ και Δ. Η ταφή Β ήταν ψηλότερα τοποθετημένη από την Δ και ήταν στραμμένη προς το Δ τοίχωμα του τάφου έχοντας σε πλάγια θέση το κρανίο και συνεσταλμένα τα κνημιαία οστά. Η ταφή Δ ήταν αντικριστά τοποθετημένη προς τη Β, σε πλάγια συνεσταλμένη στάση με το κρανίο της στραμμένο προς το κρανίο Β. Στο θώρακά της βρέθηκε οστέινο κόσμημα με κάθετες εγχαράξεις, ενώ μεταξύ του κορμού και του δεξιού καμπτόμενου βραχίονα αποκαλύφθηκε μικκύλος τρίωτος κρατηρίσκος (**IV.1**). Επίσης, κοντά στο λαιμό, βρέθηκαν δυο μικρές χάνδρες από αχάτη (**IV.13**).

Τέλος, η ταφή Γ, ήταν τοποθετημένη μεταξύ των ταφών Β και Δ, κατά μήκος του δεξιού τοιχώματος, σε στάση ισχυρά συνεσταλμένη και ακτέριστη.

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ ΙΙΑ1/2 περίοδο.

Τάφος V (Εικ.23-24)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Το μήκος του δρόμου ήταν 5,50 μ.-6,00 μ. Το δάπεδο του ήταν έντονα ανώμαλο και κατηφορικό, καταλήγοντας προ της εισόδου σε βάθος 2,30 μ. από την επιφάνεια του εδάφους. Η ξερολιθιά της χαμηλής, ορθογώνιας με αιγιδωτό ανώφλι εισόδου, αποτελούνταν από μικρούς πλακοειδείς λίθους, πρόχειρα τοποθετημένους με ελαφρά κλίση προς Ν (Εικ.23). Η οροφή είχε καταρρεύσει. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 0,90μ., πλάτος 0,60μ., βάθος 0,70μ. Το σχήμα του θαλάμου ήταν κυκλικό, διαμέτρου 2,30μ.

Η στρωματογραφία του θαλάμου ήταν διαταραγμένη, πιθανώς από σεισμούς που προκάλεσαν και την πτώση της οροφής του. Οι ταφές ήσαν τοποθετημένες σε δύο επάλληλα στρώματα.

Στο πρώτο, ανώτερο, στρώμα (Εικ.24) εντοπίστηκε μία πρωτογενής ταφή, η Α, η οποία κατελάμβανε το ΒΔ τμήμα του θαλάμου με προσανατολισμό Β-Ν, ίσως η τελευταία του τάφου V. Ο νεκρός, ακτέριστος, ήταν τοποθετημένος σε ύπτια οκλάζουσα στάση, με το αριστερό χέρι σε έκταση κατά μήκος του σώματος και το δεξί σε κάμψη να ακουμπά στην κοιλιά.

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (Εικ.24) αποκαλύφθηκαν τρεις πρωτογενείς ταφές (Β, Γ, Δ) καθώς και μία δευτερογενής (Ε).

Η πρωτογενής ταφή Β, και ειδικότερα το σωζόμενο ανώτερο τμήμα της, βρισκόταν στο ΒΑ τμήμα του θαλάμου με μέτωπο προς Β, σε ύπτια στάση, και είχε κτεριστεί με ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο (V.1) και ένα στεάτινο σφονδύλι (V.6). Το κατώτερο τμήμα της υπόκεινταν της ταφής Α.

Οι πρωτογενείς ταφές Γ και Δ κατελάμβαναν το υπόλοιπο τμήμα του δαπέδου και ήσαν παράλληλα τοποθετημένες με προσανατολισμό Α-Δ, περίπου ισοϋψείς, σε ύπτια στάση, με τα κάτω άκρα καμπτόμενα προς ΝΔ και τα άνω επί της κοιλίας. Η ταφή Γ ήταν κτερισμένη με ένα αρτόσχημο τρίωτο αλάβαστρο (V.2), ένα άωτο πιθάριο (V.4) και ένα στεάτινο σφονδύλι, ενώ η Δ με ένα τρίωτο

αλάβαστρο (V.3), ζεύγος αργυρών ενωτίων και ένα πήλινο σφονδύλι (V.7). Η ομοιότητα στο μέγεθος και την τοποθέτηση αλλά και το σύγχρονο των κτερισμάτων τους οδηγούν στην υπόθεση ότι ίσως πρόκειται περί ζεύγους θανόντων που τάφηκαν ταυτόχρονα.

Τέλος, τα οστά της δευτερογενούς, ακτέριστης, ταφής E, βρέθηκαν παραμερισμένα άτακτα στο A τοίχωμα του θαλάμου. Πιο συγκεκριμένα, σώζονταν το κρανίο (εφαπτόμενο του A τοιχώματος), τα άνω άκρα μαζί με θραύσματα λεκάνης καθώς και τα μηριαία και κνημιαία οστά. Κατά πάσα πιθανότητα, η ταφή E, ήταν προγενέστερη των Γ και Δ, αφού παραμερίστηκε για να δημιουργηθεί χώρος για αυτές στο δάπεδο.

Η πρώτη χρήση του τάφου, σύμφωνα με τα ευρήματά του, ανάγεται στην ΥΕ IIIA περίοδο ενώ συνεχίζεται και στην ΥΕ IIIB.

Τάφος VI (Εικ.25-26)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος (**Εικ.25**), μήκους 5,50μ.-6μ. και πλάτους 1,40μ., είχε απότομη κλίση και ανώμαλο δάπεδο, η δε επίχωση ήταν χαλαρή, σκούρα με μικρούς λίθους. Στην αρχή βρέθηκε σειρά μικρών λίθων, τοποθετημένων εγκάρσια προς τον άξονα του δρόμου. Το χαμηλό αυτό υποτυπώδες τοιχάριο ασφαλώς οριοθετούσε την αρχή του δρόμου. Στο μάρτυρα της επίχωσης του δρόμου του τάφου αυτού διακρίθηκαν τρία ανισοπαχή στρώματα [1) 1,28 μ., 2) 0,30 μ., 3) 0,10 μ], αντιστοιχούντα πιθανότατα σε ανάλογες ταφές, χωρίς σημαντικές διαφοροποιήσεις. Οι λίθοι της εξωτερικής όψης της ξερολιθιάς ήταν ανισομεγέθεις, ακανόνιστου σχήματος πρόχειρα και άτακτα τοποθετημένοι. Αντίθετα, εκείνοι της εσωτερικής όψης ήταν πλακοειδείς, αρκετά μεγάλοι και τοποθετημένοι σε έξι επάλληλες κανονικές σειρές. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: πλάτος 0,90μ., βάθος 0,80μ.

Ο θάλαμος ήταν κυκλικός, με διάμετρο 4,60μ. Δύο επάλληλα ταφικά στρώματα διακρίθηκαν στο εσωτερικό του θαλάμου.

Στο πρώτο στρώμα (**Εικ.25**) αποκαλύφθηκαν μία πρωτογενής (Δ) και τέσσερις δευτερογενείς ταφές (Α, Β, Γ, Ε, ΣΤ).

Ο νεκρός της ακτέριστης πρωτογενούς ταφής Δ βρέθηκε σε πλάγια οκλάζουσα συνεσταλμένη στάση, με το κρανίο στραμμένο προς Ν. Ήταν τοποθετημένος πάνω σε υποτυπώδη κλίνη από σκληρό χώμα και κιμιλιά, ύψους 0,06μ., και ήταν μερικώς ελλιπής από τη διάβρωση του εδάφους. Πάνω στο σκελετό βρέθηκαν μεγάλα κομμάτια από την οροφή που είχε καταρρεύσει.

Από τις δευτερογενείς ταφές του πρώτου ταφικού στρώματος, η Α ήταν τοποθετημένη σε σωρό οστών άλλων προγενέστερων ταφών, σε ύπτια πιθανότατα θέση, με προσανατολισμό Β-Ν. Ήταν κτερισμένη με ένα άωτο αγγείο (**VI.1**) με διακόσμηση ταινιών, μία χάλκινη λόγχη (**VI.12**), ένα αμφικωνικό στεατίνο σφονδύλι (εφαπτόμενο της βάσης του άωτου αγγείου) (**VI.15**) και τέσσερις χάνδρες από τις οποίες οι τρεις ήταν σπασμένες σφαιρικές από υαλόμαζα και η μία

ήταν αμυγδαλόσχημη από μαύρο στεατίτη (**VI.24**). Η ταφή Β είχε αντίθετο προσανατολισμό N-B και ίσως βρισκόταν σε πλάγια οκλάζουσα θέση, με το κρανίο στραμμένο προς το ΒΔ τοίχωμα του θαλάμου. Οι ταφές Γ, Ε και ΣΤ διέσωζαν μόνο τα κρανία στο ΒΑ τοίχωμα του θαλάμου.

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (**Εικ.26**) εντοπίστηκαν τρεις πρωτογενείς ταφές (Ζ, Η, Θ) και δύο δευτερογενείς (Ι, Κ).

Η πρωτογενής ταφή Ζ, εφραπτόμενη στο ΝΔ τοίχωμα του θαλάμου, βρέθηκε σε πλάγια προς τα αριστερά οκλάζουσα στάση, με ένα στεατίνο σφονδύλι στον αυχένα. Η πρωτογενής ταφή Η ήταν τοποθετημένη σε πλάγια συνεσταλμένη στάση, αντίκριζε τη Ζ και ήταν κτερισμένη με ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο, ενώ η Θ βρισκόταν σε συνεσταλμένη στάση στην προέκταση του άξονα της εισόδου.

Οι δευτερογενείς ταφές Ι και Κ, των οποίων αναγνωρίστηκαν μόνο τα κρανία, ήταν παραμερισμένες σε σωρό οστών κυρίως στα ΒΑ και Ν τοιχώματα του θαλάμου. Τα κτερίσματά τους αποτελούνται από: δώδεκα χάνδρες (5 σφαιρικές από αχάτη, 1 αμυγδαλόσχημη από αχάτη, 5 σφαιρικές από υαλόμαζα, 1 μικροσκοπική από κύανο) (**VI.25**), ένα χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι (**VI.18**), ένα σφονδύλι από μελανό στεατίτη, μία μεγάλη αμυγδαλόσχημη χάνδρα από αχάτη, μία σφαιρική από υαλόμαζα, δύο σφαιρικές από αχάτη, ένα τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο (**VI.6**), μία μεγάλη ατρακτοειδή χάνδρα από υαλόμαζα (**VI.20**), ένα εγχειρίδιο ή μικρό αμφίστομο μαχαίρι με τέσσερις ήλους για την στερέωση της ξύλινης λαβής (**VI.11**), μία μόνωτη πρόχου με γραπτή διακόσμηση (**VI.5**), ένα φακόσχημο σφραγιδόλιθο από μελανό στεατίτη με εγχάρακτη διακόσμηση σπείρας και λοξών γραμμών (**VI.26**), δύο αμυγδαλόσχημες χάνδρες από αχάτη, δύο κωνικά σφονδύλια από μελανό στεατίτη, ένα κολουροκωνικό στεατίνο σφονδύλι, εικοσιτέσσερις χάνδρες (16 μικρές σφαιρικές και αμυγδαλόσχημες από αχάτη, 6 σφαιρικές και 2 μικρές δακτυλιόσχημες από υαλόμαζα), ένα μικρό χάλκινο καρφί, ένα αρτόσχημο αλάβαστρο (**VI.3**), ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο με διακόσμηση συμπαγών τριγώνων, ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο με διακόσμηση βραχόδους θέματος και διπλή σειρά στιγμών (**VI.7**), μικρές διάσπαρτες σφαιρικές χάνδρες από αχάτη και υαλόμαζα (**VI.20**), δύο στεατίνα σφονδύλια (1 κολουροκωνικό και 1 κωνικό) και μεγάλος αριθμός μικρών σφαιρικών χανδρών από αχάτη, μεταξύ αυτών και μία αμυγδαλόσχημη μεσαίου μεγέθους από αχάτη. Δυστυχώς, δεν κατέστη δυνατή η ταύτιση των κτερισμάτων με τις ταφές λόγω της μεγάλης αταξίας των παραμερισμένων οστών.

Η πρώτη χρήση του τάφου, σύμφωνα με τα ευρήματά του, ανάγεται στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται και στην ΥΕ ΙΙΒ.

Τάφος VII (Εικ.27-29)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο άξονας του δρόμου εμφανίζει παρέκκλιση (ΒΔ-ΝΑ) από εκείνο των προς βορρά γειτονικών του τάφων (Δ-Α). Κατά την απομάκρυνση της επίωσης του δρόμου, σε βάθος 1,33 μ. και σε απόσταση 0,68 μ. από την πρόσοψη βρέθηκαν πέντε ακανόνιστοι λίθοι, που πιθανώς αποτελούσαν πλεόνασμα της ξερολιθιάς μετά τις διαδοχικές τοιχίσει-αποτοιχίσεις της εισόδου του τάφου. Τα πλευρικά τοιχώματα του δρόμου (σε απόσταση 4,72 μ. από την πρόσοψη και σε βάθος 1,40 μ. στο σημείο της πρόσοψης), ήταν έντονα κοίλα προς τα μέσα σχηματίζοντας αμφίκυκλο περίγραμμα. Το αρχικό δάπεδο του δρόμου είναι κατηφορικό, ενώ οι διαστάσεις του (Εικ.27) είναι: μήκος 4,82 μ., πλάτος στην πρόσοψη 1,70μ., ύψος τοιχωμάτων 2,07 μ. Μπροστά από την ξερολιθιά βρέθηκαν προσκολλημένοι και χαλαρά τοποθετημένοι είκοσι ακανόνιστοι λίθοι. Την είσοδο έφραζε ισχυρή ξερολιθιά αποτελούμενη από έξι στρώσεις (Εικ.27). Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: πλάτος 0,60μ., βάθος 0,60μ.

Ο θάλαμος, στο εσωτερικό του οποίου εντοπίστηκαν τρία επάλληλα ταφικά στρώματα, είχε κυκλικό σχήμα και διάμετρο 2,80μ.

Στο πρώτο ανώτερο στρώμα (Εικ.28) βρέθηκε μία πρωτογενής ταφή, η Α, η οποία κατελάμβανε το ΝΑ τμήμα του θαλάμου και ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση με προσανατολισμό από Ν-Β. Ήταν άριστα διατηρημένη, με το δεξί χέρι εκτεταμένο κατά μήκος του σώματος και το αριστερό καμπτόμενο στην κοιλία. Γύρω και πάνω από την ταφή υπήρχαν τμήματα οροφής, ενώ ήταν κτερισμένη με δύο ανεστραμμένους ψευδόστομους αμφορίσκους (VII.2, VII.10) και τρία στεάτινα σφονδύλια (VII.34, VII.36).

Στο δεύτερο στρώμα (Εικ.28) ήταν τοποθετημένη η πρωτογενής ταφή Β, αμέσως μετά την είσοδο, σε ύπτια, ισχυρά συνεσταλμένη στάση, με προσανατολισμό Α-Δ, με μοναδικό κτέρισμά της ένα δακτυλιόσχημο αγγείο (VII.3). Κρίνοντας από τη θέση και στάση του νεκρού καθώς και από το ύστερο

χρονολογικά αγγείο, είναι δυνατόν να υποθεθεί ότι η ταφή Β ανήκει σε μία από τις τελευταίες (αν δεν είναι η τελευταία) του τάφου, η οποία είτε έγινε βιαστικά προτού καταρρεύσει η οροφή είτε έγινε μετά την κατάρρευση, γι' αυτό και δεν ήταν δυνατή η τοποθέτησή της στο εσωτερικό του θαλάμου.

Η πρωτογενής ταφή Γ βρέθηκε στο τρίτο ταφικό στρώμα (**Εικ.29**), σε ύπτια οκλάζουσα στάση στο Β τμήμα του δαπέδου του θαλάμου και ήταν κτερισμένη με ένα μόνωτο αβαθές κύπελλο (**VII.14**) και ένα βαθύ όμοιο κύπελλο (**VII.12**).

Στο ίδιο στρώμα εντοπίστηκε και η πρωτογενής ταφή Δ, σε πλάγια στάση με ελλiptή τα κάτω άκρα, στο κέντρο του θαλάμου και στην προέκταση του άξονα της εισόδου, με προσανατολισμό Α-Δ. Προφανώς ήταν κτερισμένη με αγγεία και χάνδρες που βρέθηκαν όμως ανάμεσα στις παραμερισμένες δευτερογενείς ταφές.

Οι έντεκα δευτερογενείς ταφές ήταν παραμερισμένες σε σωρούς στην περίμετρο του θαλάμου. Από αυτές οι Κ, Λ, Μ, Ν στο νότιο τμήμα και οι Η, Θ, Ι στο ανατολικό είναι μάλλον οι πρωιμότερες του τάφου. Οι ταφές Ε και Ζ απωθήθηκαν προς το ΒΑ τμήμα του θαλάμου για να δημιουργηθεί χώρος για την πρωτογενή ταφή Γ, που είναι, πιθανότατα, και η τελευταία του τρίτου ταφικού στρώματος.

Τα ευρήματα των δευτερογενών ταφών, τα οποία ήταν δύσκολο αν όχι αδύνατον να αναγνωρισθούν σε ποιες ανήκουν, περιελάμβαναν: δύο αρτόσχημα (**VII.4**, **VII.16**) και τρία κυλινδρικά αλάβαστρα (**VII.11**, **VII.13**), δύο μόνωτα αβαθή κύπελλα (**VII.17**), ένα δίδυμο κέρνο (**VII.5**), ένα απιόσχημο πιθαμφορίσκο (**VII.18**), ένα μικρό άωτο σφαιρικό πιθάριο (**VII.9**), δύο χάλκινες αιχμές δόρατος εκ των οποίων η μία φυλλόσχημη, σφαιρικές χάνδρες από υαλόμαζα, 22 σφαιρικές χάνδρες από αχάτη, μεγάλο αριθμό χανδρών διαφόρων σχημάτων (αμυγδαλόσχημες, σφαιρικές, ατρακτοειδείς) από αχάτη και υαλόμαζα (**VII.39**), ένα περιδέραιο παιδίσκης (:) από οκτώ χρυσές βαλανόσχημες χάντρες με εγχαραξείς-αριθμό όμοιων κυλινδρικών και μία σταγονόσχημη στεάτινη στο κέντρο του περιδεραιού (**VII.40α**), ένα περιδέραιο από αμυγδαλόσχημες χάντρες από αχάτη μεγάλου και μεσαίου μεγέθους (**VII.26**) [η διάταξή τους ήταν 2 μικρές-1 μεγάλη, ενώ η κεντρική ήταν σφραγιδόλιθος με εγχάρκτη παράσταση λιονταριού και αιγάγρου σε αντιθετική διάταξη (**VII.45**)], 5 κωνικά στεάτινα σφονδύλια (**VII.31**, **VII.34**, **VII.36**, **VII.38**), ένα πήλινο κωνικό σφονδύλι (**VII.33**), 3 πήλινα κολουροκωνικά σφονδύλια (**VII.32**, **VII.35**, **VII.37**), ένα κομβιόσχημο στεάτινο

σφονδύλι (**VII.40β**), ένα κολουροκωνικό στεάτινο σφονδύλι, ένα αμφικωνικό πήλινο σφονδύλι, μία μελανόφαιη φολίδα οψιανού, μία πυριτολιθική λεπίδα από καστανό πυριτόλιθο (**VII.36β**), ένα χάλκινο δακτυλίδι με διακόσμηση άνθους, ένα μολύβδινο δακτυλίδι με ωοειδή σφενδόνη με παράσταση τετράποδου κερασφόρου ζώου, ένα χάλκινο εγχειρίδιο και τέλος, ένα ορθογώνιο ακόνι με οπή ανάρτησης (**VII.27β**).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ ΙΙΙΓ.

Τάφος VIII (Εικ.30-33)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο έντονα κατηφορικός δρόμος (Εικ.30) είχε διαστάσεις: μήκος 5,40μ., πλάτος 1,80μ. Τα τοιχώματα του δρόμου πλησίον της προσόψεως της εισόδου συγκλίνουν προς τα άνω και ο προσανατολισμός του τάφου είναι Α-Δ. Στην επίχωση του δρόμου αναγνωρίστηκαν συνολικά έξι στρώματα. Την αμυδοειδή, μικρή είσοδο, με διαστάσεις: ύψος 0,61μ., πλάτος 0,60μ., βάθος 0,80μ., έφραζε ξερολιθιά (Εικ.30) αποτελούμενη από δύο σειρές και από έξι στρώσεις αργών κυρίως και μερικών πλακοειδών λίθων, πρόχειρα και βιαστικά τοποθετημένων με κενά μεταξύ τους γεμισμένα με χώμα.

Στο εσωτερικό του κυκλικού θαλάμου (διαστάσεων 2,13μ. x 2,25 μ.) εντοπίστηκαν οκτώ συνολικά ταφές: έξι πρωτογενείς (Α, Β, Δ, Ζ, Η, Θ) και δύο δευτερογενείς (Γ, Ε) σε δύο επάλληλα ταφικά στρώματα.

Στο ανώτερο ταφικό στρώμα (Εικ.31,33) βρέθηκε η ακτέριστη, πρωτογενής ταφή Α, μεταξύ των ταφών Β και Δ, σε παράλληλη διάταξη προς αυτές, με προσανατολισμό Δ-Α. Ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση στον κεντρικό άξονα του θαλάμου. Το κρανίο ήταν μετατοπισμένο. Το δεξί χέρι καμπόταν στον αγκώνα και ακουμπούσε πάνω στη λεκάνη. Το αριστερό χέρι ήταν εκτεταμένο κατά μήκος του κορμού.

Η, επίσης, ακτέριστη πρωτογενής ταφή Β ήταν προσανατολισμένη Δ-Α και παράλληλα τοποθετημένη με την ταφή Α . Βρισκόταν σε ύπτια οκλάζουσα στάση. Το κρανίο είχε μετατοπισθεί λόγω πτώσης της οροφής και έβλεπε προς το ΒΑ τοίχωμα. Ο κορμός ήταν σε ύπτια θέση και τα χέρια με ελαφρά κάμψη στον αγκώνα εκτεινόταν κατά μήκος αυτού. Πιθανώς το αριστερό χέρι να ακουμπούσε αρχικά στο θώρακα και με την πτώση της οροφής να κύλησε στο πλάι.

Η ταφή Δ, ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση, κατά μήκος του ΝΔ τοιχώματος, παράλληλα προς τις ταφές Α και Β. Το κρανίο ήταν μετατοπισμένο και έβλεπε προς το ΝΔ τοίχωμα. Το αριστερό χέρι, λυγισμένο στον αγκώνα, ακουμπούσε στο θώρακα, ενώ το δεξί, ελαφρώς καμπόμενο, εκτεινόταν κατά μήκος του κορμού, με την παλάμη εφαπτόμενη στη λεκάνη. Προσανατολισμένη Δ-

A, ήταν κτερισμένη με ένα κυλινδρικό τρίωτο αλάβαστρο (**VIII.2**), ένα φακόσχημο στεάτινο σφραγιδόλιθο με απλή διακόσμηση ακτινωτών γραμμών (**VIII.10**), ένα απότμημα κολουροκωνικού σφονδυλίου (**VIII.11**) και έξι μικρές κυλινδρικές χάνδρες από υαλόμαζα (**VIII.8**).

Οι δευτερογενείς ταφές Γ και Ε (κρανία και μερικά οστά) είχαν παραμερισθεί στην προέκταση του άξονα της κεντρικής ταφής Α, κοντά στο οπίσθιο τοίχωμα του θαλάμου.

Στο δεύτερο και κατώτερο ταφικό στρώμα (**Εικ.31,32,33**) εντοπίστηκε η πρωτογενής ταφή Ζ, τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση, κατά μήκος του Β τοιχώματος, με προσανατολισμό Δ-Α, παράλληλα προς τις ταφές Η και Θ. Τα χέρια, καμπτόμενα στον αγκώνα και εφαπτόμενα στην κοιλία, εκτείνονταν κατά μήκος του κορμού. Η ταφή Ζ ήταν κτερισμένη με ένα τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο (**VIII.3**), ένα πήλινο αμφικωνικό σφονδύλι (**VIII.11**) και θραύσματα κρίκου δακτυλιδιού από υαλόμαζα.

Στο ίδιο στρώμα, βρέθηκε η πρωτογενής ταφή Η, έντονα διαταραγμένη. Τα οστά είχαν υποστεί μεγάλη μετατόπιση, έτσι ώστε να έχει αλλοιωθεί η αρχική στάση και θέση του σκελετού σε σχέση με τις υπόλοιπες ταφές. Ωστόσο, μπορούμε να υποθέσουμε ότι η ταφή Η θα πρέπει να ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση στην προέκταση του άξονα του θαλάμου, με προσανατολισμό Δ-Α, παράλληλα προς τις ταφές Ζ και Θ. Το κρανίο ήταν θρυμματισμένο. Το δεξί χέρι, που δεν σώθηκε πλήρως, πιθανώς εκτεινόταν κατά μήκος του κορμού, ενώ το αριστερό εκτεινόταν παράλληλα προς το δεξί χέρι της ταφής Ζ. Η ταφή Η ήταν κτερισμένη με μία αδιακόσμητη οπισθότμητη πρόχου (**VIII.1**).

Τέλος, η πρωτογενής ταφή Θ ήταν τοποθετημένη σε ύπτια οκλάζουσα στάση, κατά μήκος του ΝΔ τοιχώματος του θαλάμου, παράλληλα προς τις προηγούμενες ταφές, και ήταν προσανατολισμένη από Δ-Α (το κρανίο έβλεπε προς το Α τοίχωμα). Το κρανίο ήταν μετατοπισμένο. Το δεξί χέρι εκτεινόταν κατά μήκος του σώματος και λύγιζε στον αγκώνα ακουμπώντας πάνω στη λεκάνη, όπως και το αριστερό. Η ταφή Θ ήταν πλούσια κτερισμένη με ένα σταυρόσχημο χάλκινο ξίφος (**VIII.5**), μία φυλλόσχημη χάλκινη λόγχη που έσωζε ακέραιο τον κυλινδρικό αυλό και τμήμα του ξύλινου στελέχους της (**VIII.7**), ένα μονόστομο χάλκινο μαχαίρι (**VIII.9**), ένα διπλό χάλκινο πέλεκυ με ελλειψοειδή οπή στυλεώσεως, στο εσωτερικό της οποίας σώζονταν τμήματα του ξύλινου στελέχους (**VIII.4**), ένα λίθινο ακόνι

ορθογωνίου σχήματος, ένα αρτόσχημο αλάβαστρο και χάνδρες περιδέριου από υαλόμαζα και αχάτη (**VIII.8**).

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ IIIA1/2 περίοδο.

Τάφος IX (Εικ.34-36)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Οι διαστάσεις του δρόμου ήταν: μήκος 1,80μ., πλάτος 1,50μ., ύψος τοιχωμάτων 0,55μ.-1μ. Ο δρόμος του τάφου είναι βραχύς, έντονα κατηφορικός και τα τοιχώματα πλησίον της πρόσοψης συγκλίνουν προς τα άνω. Η επίχωση ήταν ομοιογενής, χωρίς διάκριση στρωμάτων. Η μικρή αψιδωτή είσοδος (**Εικ.34,36**), με διαστάσεις: ύψος 0,80μ., πλάτος 0,52μ., βάθος 0,80μ., ήταν φραγμένη προσεκτικά με ξερολιθιά, από μετρίου μεγέθους λίθους που δεν είχαν μετακινηθεί από την αρχική τους θέση, γεγονός που υποδηλώνει μία μόνο χρήση του τάφου. Η ομοιογένεια στη σύσταση των χωμάτων της επίχωσης ενισχύει την άποψη αυτή.

Ο μικρός θάλαμος, διαστάσεων 1,60μ. x 1,90μ., είχε ελλειψοειδές σχήμα.

Στο εσωτερικό του θαλάμου βρέθηκε μία μόνο ταφή (**Εικ.34,36**), η Α, ακτέριστη, τοποθετημένη κατά μήκος του αριστερού τοιχώματος, με προσανατολισμό Δ-Α, σε ύπτια οκλάζουσα στάση.

Τάφος X (Εικ.36-37)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο σχετικά βραχύς (μήκους 4,60 μ. x 1,16 μ.) δρόμος είναι ομαλώς κατηφορικός, ενώ τα ανώτερα τμήματα των τοιχωμάτων του συγκλίνουν προς τα άνω. Η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από τέσσερα ανομοιογενή στρώματα που δεν περιείχαν όστρακα κεραμεικής. Η τραπεζιόσχημη πρόσοψη (Εικ.36,37) (ύψους 2,54μ.) ήταν λαξευμένη με ιδιαίτερη επιμέλεια (όπως επίσης και τα τοιχώματα του δρόμου), ήταν δε εντελώς κατακόρυφη. Η στενή, ορθογώνια είσοδος, ανοιγμένη στο κέντρο της πρόσοψης, ήταν σχετικά στενή αλλά ιδιαίτερα υψηλή, (ύψους 1,78μ.- βάθους 0,70μ.- πλάτους 0,47-0,62μ.) σε σχέση με εκείνες των άλλων τάφων του νεκροταφείου, και οι παραστάδες συνέκλιναν ελαφρά προς τα άνω σχηματίζοντας στενή τραπεζιόσχημη είσοδο. Εκτός από τρεις λίθους σε δύο στρώσεις που αποκαλύφθηκαν αμέσως κάτω από το ανώφλι, κανένας άλλος λίθος της ξερολιθιάς δεν βρέθηκε. Αντίθετα, η είσοδος ήταν φραγμένη εξ'ολοκλήρου με επίχωση τεσσάρων στρωμάτων χώματος, που αντιστοιχούσαν στη στρωματογραφία του δρόμου.

Ο θάλαμος (διαστάσεων 2,67μ. x 3,07μ.) είχε ελλειψοειδές σχήμα (Εικ.36,37). Η κλίση της θόλου αρχίζει ελαφρά από το δάπεδο και αυξάνεται σταδιακά προς τα άνω, αλλά η καταστροφή των τοιχωμάτων και η διατήρησή τους σε χαμηλό ύψος (μέγιστο σωζόμενο 1,27μ.) εμποδίζει την αναγνώριση του σχήματος της οροφής.

Ο τάφος ήταν επιμελώς καθαρισμένος, χωρίς ταφές και κτερίσματα.

Τάφος XI (Εικ.38-42)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος με άξονα ΒΔ-ΝΑ βρίσκεται μεταξύ των δρόμων VII και XII, απέχει δε 1,34μ. και 0,53μ. αντίστοιχα από αυτούς. Έχει συνολικό μήκος 2,80μ. και πλάτος 0,51μ.-0,73μ. Στενεύει προοδευτικά προς την τραπεζιόσχημη πρόσοψη . Το ανώμαλο και κατηφορικό στην αρχή δάπεδο του δρόμου (0,66μ. μήκος) ομαλοποιείται στο υπόλοιπο τμήμα του ως ένα σημείο 0,91μ. από την πρόσοψη, όπου βρέθηκε κάθετο λάξευμα πλήρες λίθων της ξηρολιθιάς. Τα τοιχώματα του δρόμου είναι ανώμαλα, αφέθηκαν όμως έτσι γιατί στο τμήμα αυτό το έδαφος παρουσιάζει μία μικρή διαφοροποίηση στη σύσταση του, περιέχοντας μικρούς λίθους και κρόκαλα, στοιχεία απαγορευτικά για την επιμελή λάξευση τοιχωμάτων (Εικ.38). Η ξερολιθιά (Εικ.41) του στομίου αποτελούνταν από πλακοειδείς λίθους τοποθετημένους σε τέσσερις πρόχειρες στρώσεις που κάλυπταν ολόκληρη την πρόσοψη (πλάτους 0,46-0,72μ.) και εξέιχαν στο δρόμο. Στο δάπεδο του δρόμου, μπροστά από την ξερολιθιά, βρέθηκαν πλακοειδείς και ακανόνιστοι αργοί λίθοι μετρίου και μικρού μεγέθους, καθώς και ωχροκίτρινη επίχωση (κιμιλόχωμα) που κάλυπταν μικρό, αβαθή, ελλειψοειδή λάκκο (διαστάσεων 0,73x0,77x0,34μ.), σε απόσταση 0,24-1,01μ. από την πρόσοψη (Εικ.38). Ο λάκκος αυτός ήταν πλήρης λίθων και χώματος, αλλά κενός ευρημάτων. Πιθανώς λαξεύτηκε για να δεχθεί σκελετικά λείψανα και κτερίσματα από καθαρισμούς στο μικρό θάλαμο XI, αλλά δεν χρησιμοποιήθηκε. Η είσοδος, ύψους 0,40-0,48μ., πλάτους 0,59-0,61μ. και βάθους 0,80μ., έχει ανιδωτό ανώφλι.

Στο ΒΑ τμήμα του θαλάμου, λίθοι της ξηρολιθιάς χρησίμευσαν ως τοιχάριο αντιστήριξης του τοιχώματος του θαλάμου , το οποίο κατέρρευσε κατά τη διάνοιξη του δρόμου του μεταγενέστερου τάφου XII. Πιθανώς ο τάφος XI χρησιμοποιήθηκε για μία ή δύο ταφές πριν καταστραφεί το ΒΑ τοίχωμά του και στη συνέχεια ως οστεοφυλάκιο των σκελετικών λειψάνων του τάφου XII.

Όπως προαναφέρθηκε, η οροφή του θαλάμου, όπως και τα τοιχώματά του είχαν καταρρεύσει. Ειδικότερα το οπίσθιο τοίχωμα ήταν τελείως κατεστραμμένο, ενώ το ΝΔ διατηρούνταν σε μικρό ύψος (0,07-0,16μ.). Το ΒΑ πλευρικό τοίχωμα

έχει σχεδόν πλήρως καταστραφεί και έχει επιδιορθωθεί με τοιχάριο (**Εικ.40**), σώζεται όμως προς την ανατολική γωνία σε μέγιστο ύψος 0,20 μ. Ο θάλαμος πρέπει να ήταν μικρός (διαστάσεων 1,47-1,25-1,30μ.), τετράπλευρος με απεστρογγυλεμένες τις γωνίες, όπως φαίνεται κυρίως από την ΝΔ πλευρά.

Ο τάφος περιείχε συνολικά επτά δευτερογενείς ταφές (Α, Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ) σε δύο επάλληλα ταφικά στρώματα.

Στο πρώτο στρώμα (**Εικ.39,41**) αναγνωρίστηκαν δύο δευτερογενείς ταφές: Α και Β, των οποίων σώζονταν θρυμματισμένα τα κρανία και τα οστά, ενώ στο δεύτερο (**Εικ.39**) πέντε δευτερογενείς ταφές: Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, των οποίων σώζονταν επίσης μόνο τα κρανία μαζί με σαθρά σκελετικά λείψανα.

Τα κτερίσματα των ταφών, που δεν κατέστη δυνατόν να ταυτιστούν μαζί τους, ήταν τα εξής: το ήμισυ πήλινου κολουροκωνικού σφονδυλίου (**ΧΙ.6**), ένας μεγάλος ψευδόστομος αμφορέας (**ΧΙ.5**), δύο ψευδόστομοι αμφορίσκοι (**ΧΙ.3**), ένα κολουροκωνικό πήλινο σφονδύλι (**ΧΙ.7**), ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο (**ΧΙ.1**), ένας ψευδόστομος αμφορέας (**ΧΙ.2**), ένα πήλινο αμφικωνικό σφονδύλι, ένα μόνωτο αβαθές κυάθιο με δακτυλιόσχημη λαβή (**ΧΙ.4**), ένα κωνικό μολύβδινο σφονδύλι (**ΧΙ.9**) και τέλος ένα στεάτινο κωνικό σφονδύλι (**ΧΙ.8**).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ ΙΙΙΓ.

Τάφος XII (Εικ.43-44)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος του τάφου XII έχει λαξευθεί μεταξύ των δρόμων XI και VI, από τους οποίους απέχει 0,53 και 2μ. αντίστοιχα (Εικ.43). Το πλάτος του είναι 0,80μ. και το σωζόμενο μήκος 5,06μ., αλλά το αρχικό μήκος του δεν μπορεί να υπολογισθεί λόγω της σαθρότητας του εδάφους στο τμήμα αυτού του νεκροταφείου. Είναι αβαθής, με ύψος πρόσοψης 1,10μ. και δάπεδο ομαλά κατηφορικό προς την είσοδο και τραχύ-ανώμαλο στην αρχή του. Στην επίχωσή του αναγνωρίστηκε ένα και μόνο στρώμα. Τα ελαφρώς συγκλίνοντα προς τα άνω τοιχώματά του είναι πρόχειρα λαξευμένα, αλλά επιμελέστερα εκείνων του δρόμου XI. Η ξερολιθιά (Εικ.43) που έφραζε το στόμιο (διαστάσεων 0,83x0,65μ.) εξείχε από την πρόσοψη 0,38μ. Αποτελούνταν από τρεις σειρές και πέντε ακατάστατες στρώσεις πλακοειδών λίθων. Το μικρό και χαμηλό στόμιο της εισόδου (ύψος 0,68, πλάτος 0,34-0,48μ., βάθος 0,51μ.) έχει ελαφρώς συγκλίνουσες προς τα άνω παραστάδες και αψιδωτό ανώφλι. Το κατώφλι είναι επίπεδο και ομαλό, ενώ στα τοιχώματα αναγνωρίστηκαν λίγα ίχνη των συνεχών τοιχίσεων και αποτοιχίσεων της θύρας.

Τα τοιχώματα του μικρού θαλάμου (διαστάσεων 0,73x1,34μ.), σχήματος ελλειψοειδούς, σώζονται σε ύψος 0,93μ. από το δάπεδο.

Το εσωτερικό του θαλάμου (Εικ.44) δεν περιείχε ταφές παρά μόνο δύο αγγεία: έναν ψευδόστομο αμφορίσκο (XII.1) και μία μόνωτη πρόχου.

Η πρώτη χρήση του τάφου, σύμφωνα με τα ευρήματά του, ανάγεται στην ΥΕ IIIA περίοδο ενώ συνεχίζεται και στην ΥΕ IIIB.

Τάφος XIII (Εικ.45-47)

Στο χώρο παλιάς δοκιμαστικής τομής του 1988, στα ΒΑ και πλησίον του τάφου Ι και αμέσως Β του θολωτού τάφου, εντοπίστηκε όρυγμα αρχαιοκαπήλων.

Το ανώτερο τμήμα του δρόμου μικρού, θαλαμοειδούς, βυθισμένου, με προσανατολισμό Α-Δ, είχε καταστραφεί μαζί με την πρόσοψη και την επίχωση του βυθισμένου θαλάμου από τον εκσκαφέα, κατά τη διάνοιξη αγροτικού δρόμου πριν από το 1987, από τον ιδιοκτήτη του αγροκτήματος Δ.Κατσάρη. Έτσι με δυσκολία αναγνωρίστηκαν οι διαστάσεις του δρόμου (σωζόμενο μήκος 2,03μ., πλάτος 1,32μ., ύψος ΒΑ τοιχώματος 0,66μ.) και το σχήμα των τοιχωμάτων του που φαίνεται ότι συνέκλιναν προς τα άνω σχηματίζοντας πιθανώς τραπεζιόσχημη πρόσοψη. Το δάπεδο του δρόμου είναι ανώμαλο, ελαφρώς κατηφορικό προς την πρόσοψη. Στην επίχωσή του δεν βρέθηκαν όστρακα. Η ισχυρή και επιμελημένη ξερολιθιά αποτελούνταν από επτά στρώσεις και δύο σειρές πλακοειδών ακανόνιστων λίθων. Οι διαστάσεις της εισόδου (**Εικ.45**) ήταν: ύψος 0,75μ., πλάτος 0,60μ., βάθος 0,60μ.

Το σχήμα του θαλάμου πρέπει να ήταν πεταλόσχημο με μέγιστη διάμετρο 2,18μ. (η μέτρηση κάθετα στον άξονα του δρόμου). Κατά τη διάρκεια της λαθρανασκαφής όμως, καταστράφηκε το κεντρικό τμήμα του δαπέδου, το οπίσθιο και το δυτικό τοίχωμα μαζί με την παραστάδα. Οι αρχαιοκάπηλοι κατέστρεψαν το κεντρικό τμήμα του θαλάμου, ενώ διέφυγαν τη σύληση τα πλευρικά τμήματα πλησίον των τοιχωμάτων.

Αναγνωρίστηκαν τρεις πρωτογενείς ταφές (**Εικ. 45,46**): Α, Β, Γ.

Η ταφή Α, ελάχιστα διαταραγμένη, ήταν προσανατολισμένη ΝΑ-ΒΔ, σχεδόν παράλληλα με το πλευρικό τοίχωμα. Το κρανίο ήταν τοποθετημένο στα ΝΑ, προτού αποκοπεί από τους αρχαιοκαπήλους. Ο νεκρός βρισκόταν σε στάση ύπια ισχυρά συνεσταλμένη. Τα χέρια, σχεδόν παράλληλα στον κορμό, κάμπτονταν και τα δύο στους αγκώνες και απέληγαν στο στήθος. Από τον κορμό σώθηκαν μερικά αποσαθρωμένα πλευρικά οστά, ενώ τα πόδια ήσαν σε ισχυρή συστολή με τα

γόνατα προς Δ. Η ταφή κτεριζόταν με ένα περιδέραιο αποτελούμενο από χάνδρες υαλόμαζας και κορναλίνης (**XIII.3**) καθώς και με ένα χάλκινο δακτυλίδι (**XIII.4**).

Η ταφή Β βρέθηκε στο ΝΔ τμήμα του θαλάμου, με προσανατολισμό Ν-Β, ελλειπής και διαταραγμένη από τους αρχαιοκαπήλους. Από τα σκελετικά λείψανα σώζονταν πολύ σαθρά τα οστά του αριστερού χεριού, που αναδιπλωμένο στον αγκώνα κατέληγε στο στήθος, καθώς και ελάχιστα διαβρωμένα πλευρά και μία κλείδα. Η ταφή ήταν κτερισμένη με ένα τρίωτο πιθαμοφορίσκο (**XIII.2**), ένα τρίδυμο κέρνο, δύο χάλκινες περόνες (**XIII.7**) και ένα μικρό μονόστομο χάλκινο μαχαιρίδιο (**XIII.6**).

Τέλος, η ταφή Γ ήταν τοποθετημένη ΒΔ της ταφής Β, με προσανατολισμό ΝΔ-ΒΑ. Η λεκάνη και τα κάτω άκρα του σκελετού είχαν αποκοπεί από τους αρχαιοκαπήλους, καθώς βρίσκονταν στο κεντρικό τμήμα του δαπέδου που καταστράφηκε κατά τη λαθρανασκαφή. Διασώθηκαν μόνο τα οστά των άνω άκρων εκτεταμένα και διευθετημένα παράλληλα προς τον κορμό, καθώς και η δεξιά κλείδα και ελάχιστα πλευρά κοντά σε αυτή. Το κρανίο δεν βρέθηκε, ενώ το μόνο σωζόμενο κτέρισμα της ταφής ήταν ένα μικρό αμφίστομο χάλκινο ξυράφι που διατηρούσε και τους τρεις μικρούς αμφικέφαλους ήλους για τη στερέωση φθαρτής λαβής (**XIII.5**).

Στα χώματα που είχαν πετάξει οι αρχαιοκαπήλοι βρέθηκε επίσης ένα μικρό τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο (**XIII.1**) μαζί με όστρακα μερικών άλλων αγγείων.

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ IIIA2 περίοδο.

Τάφος XIV (Εικ.47-52)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος του τάφου XIV είναι προσανατολισμένος ΒΔ-ΝΑ με το θάλαμο στα ΝΑ. Το συνολικό μήκος του είναι 3,90μ. και το πλάτος στην αρχή του 0,79μ. Είναι ομαλά κατηφορικός, γίνεται δε ομαλότερος μπροστά από την πρόσοψη. Τα τοιχώματα είναι επιμελώς λαξευμένα, ενώ το ΒΑ επιδιορθώθηκε με ενισχυτικό τοιχάριο που κάλυψε το βύθισμα στο πλευρικό τοίχωμα του προσιότερου γειτονικού τάφου XIII. Το βύθισμα αυτό φαίνεται ότι προκλήθηκε κατά τη διάνοιξη του δρόμου XIV, όταν από κακό υπολογισμό του χώρου αδυνάτισε το τοίχωμα του θαλάμου XIII. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι το ΒΑ τοίχωμα του δρόμου XIV είναι κατακόρυφο σε όλο το μήκος του, ενώ αντίθετα το ΝΔ εμφανίζει αισθητή σύγκλιση προς τα άνω, ιδιαίτερα στην πρόσοψη. Η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από δύο στρώματα: το πρώτο ήταν ωχροκάστανο αμμώχωμα, ενώ το δεύτερο είχε ωχροκάστανες επιχώσεις με μικρές νησίδες κιμιλιάς, ήταν σκληρότερο από το πρώτο και με πολύ περισσότερα όστρακα. Σε βάθος 1,32μ. και σε απόσταση 0,35μ. από την πρόσοψη, βρέθηκαν τεμάχια κάρβουνου, πιθανότατα υπολείμματα πυρών για απολύμανση του θαλάμου. Η πρόσοψη είναι χαμηλή, τραπεζιόσχημη (ύψους 1,53μ., πλάτους 1,37-0,94μ.). Το τοιχάριο στο ΒΔ τοίχωμα του δρόμου απέχει 0,80-1,68μ. από την πρόσοψη. Αποτελούνταν από τρεις στρώσεις λεπτών και μικρών πλακοειδών λίθων σε ύψος 0,38μ. και πλάτος 0,70μ. Η ξερολιθιά, που έφραζε το στόμιο, αποτελούνταν από δύο σειρές και έξι ακατάστατες στρώσεις πλακοειδών και ακανόνιστων λίθων, εν είδη λιθοσωρού (Εικ.47) που εξέχει στο δρόμο περίπου 0,35μ. Η ξερολιθιά που κάλυπτε και τις παραστάδες είχε πλάτος που κυμαινόταν από 0,68μ. μέχρι 0,96μ. και ύψος 0,84μ. Η μικρή και χαμηλή είσοδος (ύψους 0,82μ., πλάτους 0,51-0,44μ., βάθους 0,59μ.) έχει κατώφλι εξέχον του δαπέδου του δρόμου κατά 0,04μ., ανώφλι τοξωτό και παραστάδες ελαφρώς συγκλίνουσες προς τα άνω.

Ο μικρός θάλαμος (διαστάσεων 2,24x2,16μ.) έχει κυκλικό σχήμα.

Στο εσωτερικό του αναγνωρίστηκαν δύο ταφικά στρώματα με συνολικά πέντε πρωτογενείς (Α, Γ, Δ, ΣΤ, Ζ) και πέντε δευτερογενείς ταφές (Β, Ε, Η, Θ, Ι). Στο δεύτερο και κατώτερο στρώμα βρέθηκε και ένας λάκκος που περιείχε τουλάχιστον δέκα δευτερογενείς ταφές (Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ).

Ειδικότερα, στο πρώτο ταφικό στρώμα (**Εικ.48,49**), η ταφή Α ήταν τοποθετημένη στο ΒΑ πλευρικό τοίχωμα του θαλάμου, αμέσως αριστερά του εσωτερικού του στομίου, σε ύπτια ισχυρά οκλάζουσα στάση, προσανατολισμένη Α-Δ, με το κρανίο στα Α. Το τελευταίο βρέθηκε σε ιδιαίτερα κακή κατάσταση, πεσμένο στη δεξιά παρειά. Το αριστερό χέρι, λυγισμένο στον αγκώνα, κατέληγε στην κοιλιακή χώρα, ενώ το δεξί πιθανότατα εκτεινόταν παράλληλα στον κορμό. Διασωθήκαν, επίσης, η αριστερή κλείδα, τμήματα των πλευρών, το αριστερό τμήμα της λεκάνης καθώς και οστά των κάτω άκρων. Η ταφή ήταν κτερισμένη με ένα κυλινδρικό αλάβαστρο (**XIV.7**), τρεις ψευδόστομους αμφορίσκους (**XIV.14, XIV.15, XIV.16**) και ένα πήλινο σφαιρικό σφονδύλι (**XIV.27**).

Η ταφή Γ βρέθηκε στο ΝΑ πλευρικό τοίχωμα, σε ύπτια οκλάζουσα στάση, προσανατολισμένη Α-Δ, με το κρανίο στα Δ. Το κρανίο θρυμματισμένο, διατηρούσε τμήμα της κάτω γνάθου με τα δόντια. Τα χέρια λύγιζαν στους αγκώνες και διασταυρώνονταν στην κοιλιακή χώρα. Σώζονταν ακόμα οι δύο κλείδες, οστά της σπονδυλικής στήλης και λίγα πλευρά. Τα κάτω άκρα ήσαν πεσμένα στα αριστερά εξαιτίας της κατάρρευσης της οροφής του θαλάμου. Η ταφή ήταν κτερισμένη με δύο ψευδόστομους αμφορίσκους (**XIV.17, XIV.18**) και ένα πήλινο σφονδύλι (**XIV.25**).

Η πρωτογενής ταφή Δ ήταν τοποθετημένη αμέσως μετά την είσοδο, στο Δ τμήμα του θαλάμου και αμέσως ΒΔ της ταφής Γ, σε πλάγια συνεσταλμένη στάση και προσανατολισμένη Ν-Β. Το σχετικά καλοδιατηρημένο κρανίο βρισκόταν στα Ν, αλλά είχε μετακινηθεί από την πτώση της οροφής και εφάπτετο του αριστερού βραχίονα της ταφής Γ. Το αριστερό χέρι, λυγισμένο στον αγκώνα, κατέληγε μπροστά από την κοιλιακή χώρα, ενώ το δεξί εκτεινόταν παράλληλα στον κορμό, κάτω από τον πήχη του αριστερού, ελαφρά μετατοπισμένο προς τα Α προφανώς από την πτώση της οροφής. Σώζονταν επίσης σε καλή κατάσταση η σπονδυλική στήλη, καθώς και δύο συνανήκοντα τμήματα της λεκάνης. Η ταφή Δ ήταν κτερισμένη με δύο ψευδόστομους αμφορίσκους (**XIV.12, XIV.13**), ένα ληκύθιο (**XIV.20**) και ένα πήλινο κωνικό σφονδύλι (**XIV.28**).

Στο ίδιο ταφικό στρώμα, ΝΑ και πλησίον του κρανίου Α βρέθηκε το θρυμματισμένο κρανίο της δευτερογενούς ταφής Β, καθώς και τα οστά του αριστερού χεριού. Τα οστά αυτής της ταφής παραμερίστηκαν για την εναπόθεση της Α, αλλά ο καθαρισμός ήταν πρόχειρος και έτσι παρέμειναν στη θέση τους το κρανίο και το αριστερό άνω άκρο. Οστά της ταφής Ε εντοπίστηκαν παραμερισμένα στο Α τμήμα του θαλάμου. Οι δύο ταφές είχαν ως κτερίσματά τους τέσσερις ψευδόστομους αμφορίσκους (**XIV.9, XIV.10, XIV.11**), ένα δίωτο αμφορίσκο και δύο πήλινα σφονδύλια (**XIV.32, XIV.33**).

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (**Εικ.50**), η ακτέριστη πρωτογενής ταφή ΣΤ ήταν τοποθετημένη κατά μήκος του ΒΑ πλευρικού τοιχώματος, σε πλάγια συνεσταλμένη στάση στο αριστερό πλευρό, με προσανατολισμό ΝΑ-ΒΔ. Το κρανίο ήταν θρυμματισμένο και κακοδιατηρημένο. Το δεξί χέρι ήταν λυγισμένο στον αγκώνα και κατέληγε μπροστά από την κοιλιακή χώρα, ενώ το αριστερό εκτεινόταν παράλληλα στον κορμό. Τα κάτω άκρα ήσαν συνεσταλμένα και ελαφρώς μετακινημένα από την αρχική τους θέση.

Η πρωτογενής ταφή Ζ εντοπίστηκε στο οπίσθιο τμήμα του θαλάμου σε ύπτια συνεσταλμένη στάση, με προσανατολισμό ΝΑ-ΒΔ. Το κρανίο βρέθηκε θρυμματισμένο στα ΝΑ και τα χέρια παράλληλα στον κορμό, ελαφρά λυγισμένα στους αγκώνες. Σώζονταν επίσης οι δύο κλείδες, η σπονδυλική στήλη κυρτωμένη, πολλά πλευρά καθώς και το αριστερό τμήμα της λεκάνης. Τα κάτω άκρα ήσαν έντονα συνεσταλμένα και πεσμένα στα δεξιά, με τα γόνατα στα ΒΑ. Το μοναδικό κτερίσμα της ταφής ήταν ένα στεάτινο κωνικό σφονδύλι (**XIV.31**).

Τα σκελετικά λείψανα τριών δευτερογενών ταφών: Η, Θ, Ι ήσαν παραμερισμένα περιμετρικά του θαλάμου με κτερίσματά τους δύο αρτόσχημα αλάβαστρα (**XIV.2, XIV.3**), ένα δίωτο αμφορίσκο και μία χάλκινη τριχολαβίδα (**XIV.37**).

Τέλος, ο λάκκος (**Εικ.51**) περιείχε τουλάχιστον δέκα δευτερογενείς ταφές: Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ. Ειδικότερα, εντοπίστηκαν οστά παραμερισμένων ταφών από καθαρισμό του δαπέδου του θαλάμου, μεταξύ των οποίων και τα πέντε πρώτα κρανία. Διακρίθηκαν πλευρά, κλείδες, σπόνδυλοι, μακρά οστά άνω και κάτω άκρων, αλλά τα περισσότερα ήταν σαθρά και τεμαχισμένα και βρίσκονταν μέσα σε γκριζοκάστανη χαλαρή επίχώση. Ανάμεσα στα οστά βρέθηκαν τέσσερα αρτόσχημα αλάβαστρα (**XIV.4, XIV.5, XIV.6, XIV.8**), μία μόνωτη προχοίσκη, ένα άωτο σφαιρικό πιθάριο (**XIV.1**), δακτυλιόσχημες χάνδρες από λευκή και γκριζόλευκη

υαλόμαζα, κυλινδρικές και αμυγδαλόσχημες από κορναλίνη (**XIV.36**), τρία τεμάχια οστρέου, ένα μικρό χάλκινο έλασμα μονόστομου μαχαιριδίου (**XIV.38**), πήλινα και στεάτινα σφονδύλια (**XIV.24, XIV.25, XIV.26, XIV.27, XIV.28, XIV.29, XIV.30, XIV.31, XIV.32, XIV.33, XIV.34, XIV.35**), ένας φακόσχημος σφραγιδόλιθος από ωχροκίτρινη υαλόμαζα με κωνοειδές έξαρμα στην οπίσθια όψη και στην κύρια σφραγιστική επιφάνεια στιγμωτό σχηματοποιημένο μοτίβο (**XIV.21**) και ένας φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη με παράσταση αντωπών κερασφόρων ζώων (**XIV.22**).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ύστερη ΥΕ ΙΙΙΓ.

Τάφος XV (Εικ.53-57)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος του τάφου XV (Εικ.53) είναι λαξευμένος ΝΔ του θολωτού τάφου και σε απόσταση 3,75μ. από το νότιο τοίχωμα του τάφου XVI. Το μήκος του είναι 6,20μ. και το πλάτος του 0,50μ. Η επίχωσή του αποτελούνταν από ένα στρώμα χρώματος ξανθού καστανού που ήταν αμμώδες, εύθρυπτο, με μικρή περιεκτικότητα σε όστρακα. Στο δρόμο και σε απόσταση 1,91μ. από την πέμπτη στρώση της ξερολιθιάς βρέθηκαν οκτώ στρώσεις πλακοειδών λίθων επιμελώς τοποθετημένων, που δημιουργούσαν μία δεύτερη μικρότερη ξερολιθιά (Εικ.53). Στην εσωτερική όψη της (διαστάσεων 0,53x0,38μ.) που απείχε 0,34μ. από το βόρειο τοίχωμα του δρόμου και 0,21μ. από το νότιο εντοπίστηκε ταφή ενηλίκου (Εικ.55). Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 1,10μ., πλάτος 0,60μ., βάθος 0,60μ.

Το σχήμα του μικρού θαλάμου (διαστάσεων 1,82x1,88μ.) ήταν πεταλόσχημο.

Αναγνωρίστηκαν συνολικά 13 ταφές συμπεριλαμβανομένης και της προαναφερθείσας στο δάπεδο του δρόμου, από τις οποίες οι πρωτογενείς [Α, Β, Γ, Δ, Μ, Ν] ήσαν τοποθετημένες στο πρώτο (Εικ.55) και τρίτο (Εικ.56,57) στρώμα και οι δευτερογενείς [Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ] στο δεύτερο (Εικ.56) στρώμα.

Η πρωτογενής, ακτέριστη, ταφή Α, που βρέθηκε σε αβαθή κοιλότητα εσωτερικά της δεύτερης ξερολιθιάς, ήταν τοποθετημένη σε ύπτια συνεσταλμένη στάση. Διέσωζε το οπίσθιο τμήμα του κρανίου, το οποίο ήταν στραμμένο προς Α, τμήματα οστών της ωμοπλάτης και του θώρακα. Οι βραχίονες, που εκτείνονταν κατά μήκος του κορμού, κάμπτονταν στον αγκώνα και κατέληγαν λίγο χαμηλότερα από το θώρακα. Με τον καθαρισμό της ταφής αποκαλύφθηκαν και τμήματα οστών που ανήκαν σε βραχίονες, καθώς και τέσσερα ακόμα μηριαία οστά, μη ανήκοντα στη συγκεκριμένη ταφή.

Στο πρώτο ταφικό στρώμα του θαλάμου, η πρωτογενής ταφή Β ήταν τοποθετημένη σε ύπτια στάση και προσανατολισμένη Α-Δ, με το πρόσωπο στραμμένο προς Ν και κτεριζόταν με ένα τρίωτο σφαιρικό αλάβαστρο (**XV.1**), ένα μικρό σφονδύλι, κολουροκωνικού σχήματος από ερυθρό στεατίτη, καθώς και με δύο κωνικά σφονδύλια από μελανό στεατίτη (**XV.7**).

Το δεύτερο ταφικό στρώμα περιείχε μία πρωτογενή ταφή (Γ) στα Β του θαλάμου και μία ανακομιδή στα Α.

Η πρωτογενής ταφή Γ ήταν ακτέριστη, σε ισχυρά συνεσταλμένη στάση με το κρανίο στραμμένο προς τα ΒΔ, ενώ η ανακομιδή αποκάλυψε, συνολικά, κρανία επτά παραμερισμένων ταφών (Δ, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ), μαζί με οστά άνω και κάτω άκρων. Οι προαναφερθείσες ταφές ήσαν κτερισμένες με δύο τρίωτα σφαιρικά αρτόσχημα αλάβαστρα (**XV.2**, **XV.3**), ένα τρίωτο σφαιρικό πιεσμένο αλάβαστρο (**XV.4**), μία βάση με ήμισυ περίπου σώματος άωτου κωνικού κυαθίου (**XV.5**), ένα τετράεδρο διάτρητο σφραγιδόλιθο από μελανό στεατίτη (**XV.11**), μία χάλκινη χάνδρα περιδέριου καθώς και πολλές άλλες από αχάτη, φαγεντιανή και υαλόμαζα (**XV.9**) και τέσσερα σφονδύλια: τρία κωνικά από πράσινο στεατίτη (**XV.8**) και ήμισυ ενός πήλινου κολουροκωνικού.

Τέλος, στο τρίτο ταφικό στρώμα εντοπίστηκαν τρεις πρωτογενείς ταφές.

Η πρωτογενής ταφή Λ ήταν τοποθετημένη σε ύπτια συνεσταλμένη στάση με τους βραχίονες κατά μήκος του σώματος και με το κρανίο και τα κάτω άκρα στραμμένα προς Ν. Πλησίον της βρέθηκαν ένα κοινό όστρακο και ένα απότμημα λαβής, που ίσως ανήκαν στα κτερίσματά της.

Η πρωτογενής ταφή Μ βρέθηκε, επίσης, σε ύπτια συνεσταλμένη στάση. Έσωζε μόνο την κάτω γνάθο από το κρανίο, το οποίο ήταν στραμμένο προς Α και διέθετε περιδέριιο από χάνδρες φαγεντιανής, χαλκού και ημιπολύτιμου λίθου. Οι βραχίονες εκτείνονταν κατά μήκος του κορμού.

Η πρωτογενής ταφή Ν ήταν και αυτή τοποθετημένη στην ίδια στάση με τις Λ και Μ, με το κρανίο και τα κάτω άκρα στραμμένα προς Δ. Οι βραχίονες κάμπτονταν στους αγκώνες και διασταυρώνονταν λίγο χαμηλότερα από το θώρακα. Ως κτερίσματά της η ταφή είχε ένα τρίωτο αλάβαστρο.

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ ΙΙΒ2.

Τάφος XVI (Εικ.58-59)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Η πρόσοψη του θαλάμου του τάφου XVI εντοπίστηκε 19,85μ. από το ανώφλι του θολωτού τάφου και 3,75μ. από το ΒΑ τοίχωμα του προς ΝΔ τάφου XV. Τα τοιχώματα του δρόμου συγκλίνουν προς τα άνω και η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από δύο ευκρινή στρώματα περιέχοντα ελάχιστα όστρακα. Το μήκος του δρόμου κυμαίνεται μεταξύ 6,43μ. και 6,58μ., το πλάτος του είναι 1,40μ., ενώ το σωζόμενο ύψος των τοιχωμάτων του είναι 6,80μ. Η ξερολιθιά (Εικ.58) αποτελούνταν από δύο σειρές εννέα και δέκα στρώσεων πλακοειδών, ακανόνιστων λίθων με σφήνες ανάμεσά τους. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 1μ., πλάτος 0,60μ.-0,70μ., βάθος 0,90μ.-1μ.

Η δικλινής οροφή του μικρού, ορθογωνίου θαλάμου (διαστάσεων 2,24x2,28μ.) είχε καταρρεύσει, όπως προαναφέρθηκε. Το μέγιστο ύψος του θαλάμου, όπως μετρήθηκε στο ΒΑ τοίχωμα, όπου και σώζεται η αετωματική λάξευση της οροφής, ήταν 1,77μ.

Το μοναδικό ταφικό στρώμα του θαλάμου (Εικ.58) περιείχε δύο πρωτογενείς ταφές: Α, Β και εννέα δευτερογενείς: Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι, Ια.

Η πρωτογενής ταφή Α ήταν τοποθετημένη σε ύπτια συνεσταλμένη στάση, με τα πόδια λυγισμένα προς τα δεξιά και τα χέρια σταυρωμένα στην κοιλία, και ήταν κτερισμένη με ένα τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο (XVI.5).

Η, επίσης, πρωτογενής ταφή Β βρέθηκε σε ύπτια ισχυρά συνεσταλμένη στάση, με τα χέρια κατά μήκος του σώματος και τα πόδια λυγισμένα προς Β, ακτέριστη.

Οι ταφές Α και Β ήσαν τοποθετημένες παράλληλα μεταξύ τους, με προσανατολισμό ΝΑ-ΒΔ, στο νότιο τμήμα του δαπέδου του θαλάμου.

Από τις δευτερογενείς ταφές Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι, Ια σώζονταν μόνο κρανία και πολλά μακρά οστά παραμερισμένα άτακτα σε σωρό κατά μήκος του Β

τοιχώματος του θαλάμου (**Εικ.59**). Τα κτερίσματά τους ήσαν οκτώ αγγεία: δύο άωτα σφαιρικά πιθάκια (**XVI.4, XVI.8**), τέσσερα αρτόσχημα αλάβαστρα (**XVI.1, XVI.2, XVI.6, XVI.7**), ένα άωτο κωνικό κύπελλο (**XVI.3**) και μία μόνωτη πρόχους, μία χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη, ένα χάλκινο μονόστομο μαχαίρι (**XVI.11**), δύο αμφικωνικά σφονδύλια από πηλό (**XVI.12**) και τέλος χάνδρες περιδεραιών διαφόρων σχημάτων από ορεία κρύσταλλο (**XVI.12**), κορναλίνη, φαγεντιανή, στεατίτη και υαλόμαζα.

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ ΙΙΑ1/2 περίοδο.

Τάφος XVII (Εικ.60-61)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Εντοπίστηκε σε απόσταση 19,90μ., ΒΔ του θολωτού τάφου. Ανήκει στην τρίτη σειρά λαξευτών τάφων που πλαισιώνουν τον θολωτό τάφο. Η διατήρηση των τοιχωμάτων του ήταν καλή, ενώ το κατωφερές δάπεδο του δρόμου (**Εικ.60**), μήκους 6,05μ. είναι λαξευμένο με ελαφρά κοίλανση στο μέσον. Το πλάτος του δρόμου μπροστά από το στόμιο είναι 1,55μ. ενώ στην αρχή μειώνεται σε 1,45μ., αποτέλεσμα της ελαφριάς απόκλισης των τοιχωμάτων. Η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από τρία στρώματα: το πρώτο ήταν εύσκαπτο, σκούρο καστανό με ρίζες και με μικρούς λίθους και στείρο κεραμεικής. Το δεύτερο ήταν ξανθοκάστανο με θρυμματισμένο χαλίκι, απουσία ριζών και ένα μικρό όστρακο στο ανατολικό ήμισυ του δρόμου. Το τρίτο ήταν σκούρο καστανό, καθαρό με θρυμματισμένο χαλίκι, όπου προ της εισόδου συνελέγησαν όστρακα, μεταξύ του μάρτυρα και της ΝΑ γωνίας. Το στόμιο του τάφου ήταν τραπεζιόσχημο, ενώ η ξερολιθιά (**Εικ.60**) είχε τρεις διαδοχικές σειρές πλακοειδών λίθων, τοποθετημένων σε δέκα στρώσεις. Ειδικότερα, αποτελούνταν από εσωτερικό και εξωτερικό τοίχιο επιμελημένης κατασκευής σε πυκνό κτίσιμο ειργασμένων και πλακοειδών λίθων και από ενδιάμεσο αραιό λιθολόγημα. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 0,80μ., πλάτος 0,50μ., βάθος 0,90μ.

Ο μικρός θάλαμος (διαστάσεων 2,77x2,83μ.) είχε κυκλικό σχήμα. Στο μοναδικό ταφικό του στρώμα εντοπίστηκαν δύο πρωτογενείς ταφές: Α και Β (**Εικ.61**).

Η πρωτογενής ταφή Α ήταν τοποθετημένη στο Ν. τοίχωμα του θαλάμου σε ύπτια συνεσταλμένη στάση, με το δεξί χέρι λυγισμένο να ακουμπά στην κοιλία και το αριστερό, λυγισμένο και αυτό, στο στήθος.

Η πρωτογενής ταφή Β βρέθηκε κατά μήκος του Ν τοιχώματος, με κατεύθυνση Α-Δ, διαταραγμένη από την κατάρρευση των τοιχωμάτων του θαλάμου,

σε ύπτια ισχυρώς συνεσταλμένη στάση. Η κεφαλή και τα γόνατα ήσαν στραμμένα προς Β, προς την ταφή Α.

Οι δύο ταφές ήσαν κτερισμένες με δύο τρίωτους πιθαμοφορίσκους (**XVII.1**, **XVII.2**) και ένα πήλινο σφονδύλι (**XVII.5**).

Αξίζει να σημειωθεί ότι το Β τμήμα του θαλάμου ήταν κενό, ίσως γιατί η οροφή κατέρρευσε πρόωρα, μετά την ταφή των δύο πρώτων νεκρών, και ο τάφος δεν επαναχρησιμοποιήθηκε.

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ ΙΙΑ1/2 περίοδο.

Τάφος XVIII (Εικ.62-63)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Σε απόσταση 4,40-7,90 μ. νότια του Ν τοιχώματος του δρόμου του τάφου XV αποκαλύφθηκε ο δρόμος του τάφου XVIII. Οι συμβατικές διαστάσεις του δρόμου (Εικ.62), καθώς υπήρξε δυσκολία στην αναγνώριση των τοιχωμάτων του, είναι: 3 μ. μήκος, 0,67 μ. πλάτος. Η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από καστανοκίτρινο χώμα, με ελάχιστα όστρακα. Οι διαστάσεις της ξερολιθιάς (Εικ.61) ήταν: 0,70 μ. x 0,55 μ. x 0,50 μ.

Το σχήμα του θαλάμου ήταν ορθογώνιο.

Στο πρώτο ταφικό στρώμα (Εικ.63) βρέθηκε η πρωτογενής ταφή Α, η οποία ήταν διαταραγμένη λόγω της κατάρρευσης της οροφής του θαλάμου. Σώζονταν σε κακή κατάσταση το κρανίο και διάσπαρτα μακρά οστά. Ο νεκρός ήταν τοποθετημένος σε ύπτια συνεσταλμένη στάση, με προσανατολισμό ΝΔ-ΒΑ, και είχε ως κτερίσματά του: μία μόνωτη σφαιρική πρόχου (XVIII.3), δύο ψευδόστομους αμφορίσκους (XVIII.5, XVIII.6), ένα δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο (XVIII.1), έναν τρίωτο σφαιρικό αμφορίσκο (XVIII.4) και έναν τρίδυμο κέρνο (XVIII.2).

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (Εικ.63) ήταν τοποθετημένη η πρωτογενής ταφή Β, ιδιαίτερα διαταραγμένη, πιθανόν σε ύπτια ισχυρά συνεσταλμένη στάση προς τα Α. Σώζονταν μόνο το κρανίο σπασμένο και μερικά μακρά οστά, ενώ κτερίσματά της ήσαν ένας στεάτινος φακόσχημος σφραγιδόλιθος με διαμπερή οπή (XVIII.7), ένα στεάτινο κομβιόσχημο σφονδύλι (XVIII.7) και τέλος, ένα κωνικό στεάτινο σφονδύλι (XVIII.7).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΒ περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την πρόιμη ΥΕ ΙΙΓ.

Τάφος XIX (Εικ.64-65)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. ΒΔ του θαλαμοειδούς τάφου XVII εντοπίστηκε ο κατηφορικός, βραχύς δρόμος (Εικ.64) του τάφου XIX, τα τοιχώματα του οποίου δεν ήταν ευδιάκριτα λόγω σαθρότητας του εδάφους. Το συνολικό μήκος του δρόμου στο δάπεδο μετρήθηκε στα 2.10 μ., ενώ το πλάτος του στο ανώτερο σωζόμενο ύψος των τοιχωμάτων 0.67μ. στην πρόσοψη. Η επίχωση αποτελούνταν από δύο στρώματα: το πρώτο χρώματος κιτρινοκάστανου ανοιχτού έως φαιοκάστανου, μαλακό, εύσκαπτο, με λίγα όστρακα και το δεύτερο χαλαρής κιμιλιάς, προερχόμενης πιθανώς από το εσωτερικό του θαλάμου, αποτέλεσμα του καθαρισμού του. Η ξερολιθιά (Εικ.64), διαστάσεων 0.57μ. x 0,82μ., αποτελούνταν από δύο σειρές και περίπου δέκα στρώσεις πλακοειδών λίθων, μεσαίου κυρίως μεγέθους. Η όψη της είναι τραπεζιόσχημη, με μέγιστο πλάτος στη βάση της 0.62μ. και ελάχιστο στο ανώτερο άκρο της 0.27μ. Στη βάση της διασώζει κατώφλι, αποτελούμενο από ευμεγέθη πλακοειδή λίθο. Όλες οι μετρήσεις έγιναν στο πίσω, εσωτερικό άκρο της ξερολιθιάς επειδή το εξωτερικό πρόσθιο τμήμα της καλύπτονταν από τέσσερις όρθιους πλακοειδείς λίθους που στηρίζονταν σε αυτήν.

Ο πεταλόσχημος θάλαμος ήταν μικρός (διαστάσεων 1.51μ. x 1.80μ.) με τοιχώματα δυσδιάκριτα, λόγω σαθρότητας του εδάφους. Η είσοδος στο θάλαμο δεν γινόταν απευθείας, αλλά μεσολαβούσε μικρό σκαλοπάτι, λαξευμένο στο δάπεδο.

Στο μοναδικό ταφικό στρώμα του θαλάμου (Εικ.65) εντοπίστηκε μία πρωτογενής ταφή, η Α. Διασώθηκε μικρός αριθμός οστών στο Α τοίχωμα, όπου και αναγνωρίστηκαν τμήμα σιαγόνας με τρία δόντια κάτω γνάθου, τμήμα κρανίου νεαρού ενήλικος, αριθμός θωρακικών πλευρών, πάνω στα οποία βρέθηκαν σε διατάραξη τουλάχιστον δύο φαλαγγικά οστά, τμήματα κερκίδων και ωλένων, τουλάχιστον δύο οστά βραχιόνων και τέσσερα οστά κάτω άκρων.

Τα κτερίσματα της ταφής ήταν: ένας ψευδόστομος αμφορέας (XIX.1), πέντε ψευδόστομοι αμφορίσκοι (XIX.2, XIX.3, XIX.5, XIX.6, XIX.8), ένα

ληκύθιο, ένας υψίπους δίωτος αμφορίσκος (**XIX.7**), ένας χάλκινος (**XIX.9**) και ένας χρυσός δακτύλιος (**XIX.9**) .

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΠΙΑ2 περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ύστερη ΥΕ ΠΙΓ.

Τάφος XX (Εικ. 66-70)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο κατωφερής δρόμος (Εικ.66) του τάφου XX είχε λαξευθεί στη ΒΑ παρυφή του νεκροταφείου και σε απόσταση 3.93μ. από το δυτικό τοίχωμα του τάφου XVIII, με κατεύθυνση Β-Ν. Έχει μήκος 3.00 μ. και πλάτος 0.88-1.07μ. Η επίχωσή του αποτελούνταν από ένα μόνο στρώμα καστανόξανθου χρώματος με λίγα όστρακα. Η εσωτερική όψη της εισόδου του θαλάμου εμφάνιζε δύο ξερολιθιές (Εικ.66,68). Η προγενέστερη (κατώτερη) αποτελούνταν από τέσσερις στρώσεις πλακοειδών λίθων τοποθετημένων σε δύο σειρές, όπως και η μεταγενέστερη, η οποία όμως αποτελούνταν από δέκα στρώσεις μικρών ακανόνιστων και πλακοειδών λίθων. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: πλάτος 0,40μ.-0,60μ., βάθος 0,50μ.

Το σχήμα του μικρού (2.10μ.χ1.52μ.) θαλάμου ήταν πεταλόσχημο.

Σε τρία επάλληλα ταφικά στρώματα είχαν τοποθετηθεί συνολικά τέσσερις πρωτογενείς ταφές: Α, Β, Γ, ΣΤ και δύο δευτερογενείς: Δ και Ε.

Στο πρώτο ταφικό στρώμα (Εικ.68) η ταφή Α ήταν τοποθετημένη σε ύπτια συνεσταλμένη στάση με το κρανίο στραμμένο προς Δ και ως κτερίσματά της είχε έναν ασκό (XX.4) και ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο με χρήση βάσης κύλικας ως πώμα στομίου (XX.1).

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (Εικ.69) βρίσκονταν οι πρωτογενείς ταφές Β και Γ, σε ύπτια συνεσταλμένη στάση στα Δ και στα ΝΑ του θαλάμου αντίστοιχα. Η ταφή Β είχε κτερισθεί με ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο (XX.2), ενώ η ταφή Γ ήταν ακτέριστη. Στα Α του θαλάμου υπήρχε ανακομιδή, όπου και βρέθηκαν τα κρανία των δευτερογενών ταφών Δ και Ε, μακρά οστά, ένας ψευδόστομος αμοφορίσκος (XX.3) και ένα πήλινο σφονδύλι (XX.7).

Τέλος, το τρίτο ταφικό στρώμα (Εικ.70) περιείχε την πρωτογενή ταφή ΣΤ, σε ύπτια συνεσταλμένη στάση με το κρανίο στραμμένο προς Α, με μοναδικό κτερίσματά της ένα τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο (XX.5).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ ΙΙΑ2 περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ ΙΙΒ1.

Τάφος XXI (Εικ.71-72)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ.

Ο τάφος αυτός είχε καταστραφεί από τον μηχανικό εκσκαφέα το 1986 και εντοπίστηκε τυχαία σε απόσταση περίπου 33 μέτρων ΝΑ του θολωτού τάφου.

Ο δρόμος του και η είσοδος με την ξηρολιθιά είχαν τελείως σαρωθεί από τον εκσκαφέα και γι' αυτό δεν κατέστη δυνατόν να αναγνωρισθούν.

Ο θάλαμος, ακανόνιστου, κυκλικού σχήματος (διαστάσεων 1.80μ.χ2.10μ.) ήταν λαξευμένος στο «μαλακό βράχο», ελάχιστα δε ίχνη των τοιχωμάτων του προς τα δυτικά αναγνωρίστηκαν.

Τα δύο ταφικά στρώματα περιείχαν συνολικά πέντε πρωτογενείς ταφές: Α, Β, Γ, ΣΤ, Ζ και δέκα τουλάχιστον δευτερογενείς: Δ, Ε, Θ, Η, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ.

Στο πρώτο ταφικό στρώμα (Εικ.71), η πρωτογενής ταφή Α είχε ελλιπή σκελετικά λείψανα σε πολύ κακή διατήρηση και ήταν τοποθετημένη σε πλάγια προς τα δεξιά συνεσταλμένη στάση. Ως κτερίσματά της είχε ένα τρίωτο πιθαμοφόρισκο (XXI.3) και ένα κωνικό στεάτινο σφονδύλι (XXI.10).

Η ταφή Β, της οποίας τα σκελετικά κατάλοιπα ήσαν ελλιπή από τη μέση και κάτω, ήταν τοποθετημένη σε ύπτια στάση, ακτέριστη, ενώ η Γ ακτέριστη και αυτή βρέθηκε σε ύπτια εκτεταμένη στάση.

Οι δευτερογενείς ταφές Δ, Ε του πρώτου στρώματος ήσαν παραμερισμένες στο ανατολικό τοίχωμα, με έναν ψευδόστομο αμοφορίσκο ανάμεσά τους (XXI.2).

Το δεύτερο και κατώτερο ταφικό στρώμα (Εικ.72) περιείχε δύο πρωτογενείς ταφές: ΣΤ, Ζ σε ύπτια οκλάζουσα και ισχυρά συνεσταλμένη στάση αντίστοιχα, κατά μήκος του Β και Ν τοιχώματος του θαλάμου. Η ΣΤ ήταν ακτέριστη, ενώ η Ζ ήταν κτερισμένη με έναν τρίωτο πιθαμοφόρισκο.

Στα οστά, που εντοπίστηκαν παραμερισμένα σε δύο σωρούς στο ανατολικό και νότιο τοίχωμα του θαλάμου, αναγνωρίστηκαν τουλάχιστον οκτώ δευτερογενείς ταφές με κτερίσματά τους: ένα κυλινδρικό αλάβαστρο (XXI.4), ένα άωτο σφαιρικό πιθάριο (XXI.5), ένα στεάτινο σφραγιδόλιθο (XXI.8), μία χάνδρα από κορναλίνη,

ένα μονόστομο χάλκινο μαχαίρι (**XXI.6**) και μια μικρή χάλκινη αιχμή βέλους (**XXI.7**).

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ IIIA1/2 περίοδο.

Τάφος XXII (Εικ.73-74)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Ο δρόμος του τάφου XXII (Εικ.73), με κατεύθυνση ΝΑ-ΒΔ, ήταν λαξευμένος σε απόσταση 30.50μ. ΒΑ του θολωτού τάφου. Είναι ελαφρά κατωφερής, ενώ τα τοιχώματά του είναι επιμελώς λαξευμένα. Το πλάτος του δρόμου κυμαίνεται μεταξύ 0,95μ. και 1,07μ., ενώ το μήκος του είναι 1μ. Η επίχωση του δρόμου αποτελούνταν από ένα ομοιογενές στρώμα, ανοιχτόξανθου χρώματος χωρίς όστρακα. Η ξερολιθιά (Εικ.73), που έκλεινε την ορθογώνια είσοδο αποτελούνταν από πέντε στρώσεις επεξεργασμένων, ακανόνιστου σχήματος, λίθων μικρού μεγέθους, τοποθετημένων σε δυο σειρές. Οι παραστάδες και το κατώφλι της εισόδου είναι επιμελώς λαξευμένα, ενώ το ανώφλι, η πρόσοψη και οι ανώτερες στρώσεις της ξερολιθιάς είχαν καταστραφεί από τον μηχανικό εκσκαφέα. Οι διαστάσεις της εισόδου ήταν: ύψος 0,50μ., πλάτος 0,50μ.-0,70μ., βάθος 0,30μ.-0,50μ.

Ο θάλαμος είναι σχήματος ακανόνιστου κυκλικού ή ελλειψοειδούς με διάμετρο 1.40μ. x 1.70μ. και περιείχε συνολικά τέσσερις πρωτογενείς και τέσσερις δευτερογενείς ταφές τοποθετημένες σε δύο επάλληλα στρώματα.

Στο πρώτο ταφικό στρώμα (Εικ.74) βρέθηκαν οι πρωτογενείς ταφές Α και Β σε πλάγια συνεσταλμένη στάση και αντικριστά τοποθετημένες, ακτέριστες, καθώς και οι δευτερογενείς Γ, Δ και ΣΤ που είχαν παραμερισθεί άτακτα στο ΝΑ τοίχωμα του θαλάμου. Ως κτερίσματά τους είχαν δύο άωτα σφαιρικά πιθάρια (XXII.1, XXII.2), ένα χάλκινο μαχαιρίδιο (XXII.3), μία χάνδρα από φαγεντιανή (XXII.4), ένα πήλινο σφονδύλι (XXII.5) και μία χάλκινη τριχολαβίδα (XXII.6).

Στο δεύτερο ταφικό στρώμα (Εικ.73) ήταν τοποθετημένες οι ακτέριστες πρωτογενείς ταφές Ε και Ζ σε ύπτια εκτεταμένη και συνεσταλμένη στάση αντίστοιχα, καθώς και η, επίσης ακτέριστη, δευτερογενής ταφή Η, της οποίας εντοπίστηκε μόνο το κρανίο, θρυμματισμένο.

Ο τελικός καθαρισμός του θαλάμου απέδωσε ένα στεάτινο σφραγιδόλιθο (**XXII.7**) και μερικές χάνδρες από στεατίτη, φαγεντιανή, κορναλίνη και υαλόμαζα (**XXII.8, 9**).

Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε, σύμφωνα με τη χρονολόγηση των ευρημάτων του, στην ΥΕ IIIA1 περίοδο.

Τάφος XXIII (Εικ.75-76)

Μικρός, θαλαμοειδής, βυθισμένος, προσανατολισμένος Α-Δ. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του τάφου είχαν ολοσχερώς καταστραφεί λόγω της μακροχρόνιας αγροτικής χρήσης του χώρου και του εξαιρετικά σαθρού φυσικού εδάφους στην περιοχή λάξευσης του.

Ο θάλαμος, ακανόνιστου ελλειψοειδούς σχήματος κατά πάσα πιθανότητα, περιείχε ένα ταφικό στρώμα (Εικ.75,76) με μία πρωτογενή: Α και εννέα δευτερογενείς ταφές: Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι.

Η πρωτογενής ταφή Α ήταν τοποθετημένη σε πλάγια συνεσταλμένη στάση, στραμμένη προς Α, ενώ μοναδικό κτέρισμά της ήταν ένα πήλινο αμφικωνικό σφονδύλι κοντά στο κρανίο.

Οι δευτερογενείς ταφές: Β, Γ, Δ, Ε, ΣΤ, Ζ, Η, Θ, Ι ήσαν άτακτα παραμερισμένες Ν και Α της ταφής Α. Ειδικότερα, εντοπίστηκαν εννέα κρανία και πολλά μακρά οστά μεταξύ των οποίων τμήματα βραχιόνων, κερκίδας και ωλένης, λεκάνης, κλείδας και άνω μηριαίου οστού. Τα κτερίσματά τους ήσαν: δύο τρίωτα αρτόσχημα αλάβαστρα (XXIII.3, XXIII.5), ένα άωτο σφαιρικό πιθάριο (XXIII.1), ένας τετράδυμος κέρνος, ένας τρίωτος απιόσχημος πιθαμοφόρισκος (XXIII.2), ένα πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλιο (XXIII.9), αποτμήματα χάλκινης βελόνης (XXIII.10), μία χάλκινη λόγχη (XXIII.6), ένα χάλκινο μονόστομο μαχαίριδιο (XXIII.7), ένας μόνωτος αβαθής, ημισφαιρικός κυάθος (XXIII.4) και τέλος, δύο πήλινα κολουροκωνικά σφονδύλια με διαμπερή οπή (XXIII.8).

Η πρώτη χρήση του τάφου ανάγεται, σύμφωνα με τα ευρήματά του, στην ΥΕ IIIA2 περίοδο ενώ συνεχίζεται μέχρι και την ΥΕ IIIB.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΘΑΛΑΜΟΕΙΔΩΝ ΤΑΦΩΝ

Οι είκοσι τρεις τάφοι της Καλλιθέας είναι λαξευμένοι σε σχετικά σαθρή κιμιλιά, που αποτελεί και το πέτρωμα που επιχωριάζει κατά κύριο λόγο στην περιοχή, με προσανατολισμό ΒΑ-ΝΔ. Οι δρόμοι ακολουθούν την κατωφέρεια της πλαγιάς, ενώ είναι διευθετημένοι ακτινωτά σε επάλληλες σειρές γύρω από τον θολωτό⁸².

Ειδικότερα, το μήκος και η κλίση των δρόμων διαμορφώνονται σύμφωνα με τη σύσταση του εδάφους. Το μήκος τους κυμαίνεται από 2,03μ.-6,58μ., με επικρατέστερη διάσταση τα 4μ. περίπου, ενώ το πλάτος τους ξεκινά στα 0,51/0,73μ. και φτάνει ως το 1,45μ., διευρυνόμενο στις περισσότερες περιπτώσεις βαθμιαία προς την πρόσοψη. Το δάπεδο του δρόμου, που οδηγεί κάθετα στην πρόσοψη του θαλάμου, σε ορισμένους τάφους (π.χ. I, II, IV, V, VIII, IX, XI κ.α.) είναι έντονα κατηφορικό, ενώ σε άλλους (π.χ. XII, XIII, XIX, XXII) είτε ομαλόποιείται προς την είσοδο, είτε έχει εξαρχής ελαφρή κατωφέρεια.

Τα τοιχώματα, ως επί το πλείστον, είναι επιμελώς λαξευμένα, με μοναδική εξαίρεση εκείνα πέντε τάφων (XI, XVIII, XIX, XXI, XXIII), όπου είτε υπήρχε δυσκολία αναγνώρισής τους εξαιτίας της σαθρότητας του εδάφους, που περιέχει μικρούς λίθους και κρόκαλα, είτε είχαν ολοσχερώς καταστραφεί από τη μακροχρόνια αγροτική χρήση του χώρου και τον μηχανικό εκσκαφέα. Αξίζει εδώ να σημειωθεί πως στον τάφο XIV το ΒΑ τοίχωμα είχε επιδιορθωθεί με ενισχυτικό τοιχάριο⁸³ (αποτελούμενο από τρεις στρώσεις λεπτών και μικρών πλακοειδών λίθων σε ύψος 0,38μ. και πλάτος 0,70μ.), καλύπτοντας ταυτόχρονα και το βύθισμα στο πλευρικό

⁸² Δεν απαντάται σε άλλα μυκηναϊκά ή αρχαϊκά νεκροταφεία αυτή η διάταξη.

⁸³ Deshayes J., 1966, 238. Blegen C., 1937, 233

τοίχωμα του πρωιμότερου γειτονικού τάφου XIII. Το βύθισμα αυτό φαίνεται ότι προκλήθηκε κατά τη διάνοιξη του δρόμου του XIV, όταν από κακό υπολογισμό του χώρου αδυνάτισε το τοίχωμα του θαλάμου XIII. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός ότι το ΒΑ τοίχωμα του δρόμου του τάφου XIV είναι κατακόρυφο σε όλο το μήκος του, ενώ αντίθετα το ΝΔ εμφανίζει αισθητή σύγκλιση προς τα άνω, ιδιαίτερα στην πρόσοψη.

Ελαφριά ή πιο έντονη προς τα άνω σύγκλιση παρουσιάζουν τα τοιχώματα κοντά στην πρόσοψη της εισόδου, εκτός από εκείνα του τάφου VII που είναι έντονα κοίλα προς τα μέσα σχηματίζοντας αμφίκυκλο περίγραμμα καθώς και εκείνα του τάφου XVII, όπου σε αντίθεση με τους λοιπούς τάφους του νεκροταφείου, αποκλίνουν ελαφρά.

Στην αρχή του δρόμου του τάφου VI αποκαλύφθηκε σειρά μικρών λίθων τοποθετημένων εγκάρσια προς τον άξονα του δρόμου. Το χαμηλό αυτό υποτυπώδες τοιχάριο προφανώς οριοθετούσε την αρχή του δρόμου⁸⁴.

Σε δύο μόνο τάφους της Λαγανιδιάς είχαν διανοιγεί λάκκοι στο δάπεδο των δρόμων⁸⁵. Ο πρώτος, μικρός και αβαθής (διαστάσεων 0,73μ x 0,77μ. x 0,34μ.), ανήκε στον τάφο XI και βρέθηκε μπροστά από την ξηρολιθιά σε απόσταση 0,24μ.- 1,01μ., καλυμμένος με πλακοειδείς και ακανόνιστους αργούς λίθους μετρίου και μικρού μεγέθους, καθώς και με ωχροκίτρινη επίχωση. Ο λάκκος ήταν πλήρης χωμάτων και λίθων, αλλά κενός ευρημάτων. Ο δεύτερος, διαστάσεων 1,16μ. x 1,05μ. και αβαθής επίσης, ανήκε στον τάφο XV και βρέθηκε σε απόσταση 1,10μ. από την έβδομη στρώση της ξηρολιθιάς. Περιείχε μία ακτέριστη ταφή ενηλίκου. Ξεχωριστό και ταυτόχρονα μοναδικό στοιχείο για τα αχαϊκά νεκροταφεία αποτελεί το γεγονός ότι μπροστά από αυτόν τον λάκκο είχε κτισθεί δεύτερη μικρότερη ξηρολιθιά, σε απόσταση 1,20μ. από την πρόσοψη και την ξηρολιθιά που έφραζε την είσοδο του θαλάμου.

⁸⁴ Holmberg E., 1983, 9. Kontorli-Papadopoulou L., 1987, 154, 158. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα, 1988, 266. Persson 1943, 154 (“To judge from the tombs in the Dendra necropolis we must assume that it was customary to close the outer end of the dromos by means of a low stone wall”)

⁸⁵ Βικάτου Ο., 1998, 354. Βικάτου Ο., 1999, 237. Wace A., 1932, 129. Ιακωβίδης Σ., 1970, ΤΟΜΟΣ Β, 6. Blegen C., 1937, 235

Οι χαμηλές και μικρές εισοδοί είναι λαξευμένες στους περισσότερους τάφους στο κέντρο της πρόσοψης και πλαισιώνονται από δύο συμμετρικές παραστάδες. Το σχήμα τους είναι συνήθως ορθογώνιο ή τραπεζιόσχημο με αψιδωτό ανώφλι, εκτός από αυτό του τάφου XIV που είναι τοξωτό. Το κατώφλι, χωρίς να έχει κάποια ξεχωριστή διαμόρφωση, αποτελεί συνέχεια του δαπέδου του δρόμου. Εξαιρέση αποτελεί ο τάφος XIX, όπου το κατώφλι αποτελούνταν από έναν ευμεγέθη πλακοειδή λίθο. Επιπρόσθετα, στα τοιχώματα της εισόδου του τάφου XII, αναγνωρίστηκαν λίγα ίχνη των συνεχών τοιχίσεων και αποτοιχίσεων της θύρας.

Ισχυρή ξηρολιθιά έφραζε στους περισσότερους τάφους το χώρο ανάμεσα στην είσοδο και στο θάλαμο. Αποτελούνταν από δύο έως έξι σειρές μικρών και μεγάλων ακανόνιστων λίθων, στην πλειονότητά τους με δύο έως δέκα στρώσεις λίθων η κάθεμία και με σφήνες μικρών λίθων ανάμεσά τους. Στον τάφο XI είχε σκαφεί στο δρόμο και σε απόσταση 0,91 από την πρόσοψη κάθετο λάξευμα πλήρες λίθων της ξηρολιθιάς, που προφανώς αποτέλεσαν πλεόνασμα⁸⁶. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί και η ύπαρξη δεύτερης ξηρολιθιάς στο δάπεδο του δρόμου του τάφου XV, που όπως προαναφέρθηκε, είναι καινοτομία για την αρχιτεκτονική των αχαικών τάφων και της οποίας η ανάγκη προφανώς υπαγορεύτηκε είτε από την αδυναμία αφαίρεσης της ήδη υπάρχουσας ξηρολιθιάς για την τοποθέτηση της ταφής, είτε από τον θάλαμο, ο οποίος βρέθηκε επιχωσμένος, είτε από πρόσφατη ταφή που εξαιτίας του βαθμού αποσύνθεσής της δεν επέτρεψε την εκ νέου χρήση του τάφου.

Δεύτερη ξηρολιθιά εντοπίστηκε και στον τάφο XX, αλλά στην είσοδο και σε κατώτερο επίπεδο από την πρώτη που πιθανότατα είναι και η μεταγενέστερη. Και αυτή η περίπτωση διπλής ξηρολιθιάς είναι μοναδική, σύμφωνα με τα υπάρχοντα ανασκαφικά δεδομένα στα μυκηναϊκά νεκροταφεία της περιοχής.

Οι θάλαμοι των τάφων της Λαγανιδιάς είναι μικρών διαστάσεων: από 0,73μ. x 1,34μ. ο μικρότερος (XII) έως 2,77μ. x 2,83μ. ο μεγαλύτερος (XVII). Παρουσιάζουν διάφορα σχήματα : κυκλικοί, πεταλόσχημοι, ελλειψοειδείς, τετράπλευροι με απεστρωγγυλεμένες γωνίες, ορθογώνιοι, ακανόνιστοι ωοειδείς και ακανόνιστοι κυκλικοί ή ελλειψοειδείς. Το σχήμα τους οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στη σύσταση του εδάφους και σε μερικές περιπτώσεις και στη γειτνίαση με

⁸⁶ Demakopoulou K., 1998, 273

προγενέστερους τάφους. Μερικές φορές με δυσκολία αναγνωρίστηκε το σχήμα του θαλάμου είτε εξαιτίας λαθρανασκαφών, είτε εξαιτίας χρήσης μηχανικού εκσκαφέα για λόγους αγροτικής καλλιέργειας. Στον τάφο XI το οπίσθιο τοίχωμα ήταν ολοσχερώς κατεστραμμένο, το ΝΔ διατηρούνταν σε μικρό ύψος ενώ στο ΒΑ τμήμα του θαλάμου λίθοι της ξηρολιθιάς χρησίμευσαν ως τοιχάριο αντιστήριξης του τοιχώματος, το οποίο κατέρρευσε κατά τη διάνοιξη του δρόμου του μεταγενέστερου τάφου XII. Οι οροφές τους είχαν καταρρεύσει. Στον τάφο XVI σωζόταν σε ύψος 1,77μ. στο ΒΑ τοίχωμα, η λάξευση της δικλινούς, αετωματικής οροφής του θαλάμου⁸⁷.

Σε έναν μόνο τάφο, τον XIV, βρέθηκε αβαθής, τετράπλευρος, αλλά σχετικά μεγάλος λάκκος⁸⁸ (διαστάσεων 1,37μ. x 0,87μ. x 0,34μ.) σκαμμένος στο δάπεδο του θαλάμου, αμέσως μετά το κατώφλι της εισόδου. Περιείχε τουλάχιστον δέκα δευτερογενείς ταφές.

---

⁸⁷ Frödin O., 1938, 163

⁸⁸ ΑΔ 50, 1995, 178, 179 (Τάφος Τσαγκλή 5 και 7). Βικάτου Ο., 1999, 237, 239. Παρλαμά Λ., 1974, Α, 29. Ιακωβίδης Σ., 1970, ΤΟΜΟΣ Β, 14. Blegen C., 1937, 245-246. Papadopoulos A., 1979, 54. Immerwahr S., 1971, 103. Blegen C.W., 1928, 59-61. Persson A.W., 1942, 159-160. Papadopoulos A., 1976, 34-35. Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα Ν., 1995, 103. Βικάτου Ο., 1997, 309

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΕΥΡΗΜΑΤΑ

1. Κεραμεική

Η κεραμεική του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι ενδιαφέρουσα για την μεγάλη χρονική περίοδο που καλύπτει, αλλά και για την σημαντική μαρτυρία που προσφέρει στην ανίχνευση της κατοίκησης της εποχής κατά τους μυκηναϊκούς χρόνους.

Συνολικά βρέθηκαν 159 αγγεία. Τα περισσότερα ήταν ακέραια. Αρκετά, αν και θραυσμένα, συμπληρώθηκαν, ενώ όσα ήταν διατηρημένα κατά το μισό ή λιγότερο είχαν ευδιάκριτο σχήμα. Τέλος, υπάρχουν πολλά όστρακα από τις επιχώσεις των δρόμων των τάφων.

Ο αριθμός των αγγείων σε κάθε θαλαμοειδή τάφο κυμαινόταν μεταξύ 6 και 12. Ορισμένοι περιείχαν μικρότερο αριθμό αγγείων (1-3), ένας περισσότερα από 12 (τάφος I) και σε δύο (VII, XIV), τους πλουσιότερους όλων, βρέθηκαν 21 και 20 αγγεία αντίστοιχα. Δύο τάφοι ήταν εντελώς κενοί, ενώ στον θολωτό τάφο βρέθηκαν πολλά όστρακα, από τα οποία προέκυψαν, μετά την συγκόλληση και συμπλήρωση, 16 αγγεία.

Τα περισσότερα από τα αγγεία εντάσσονται στο γνωστό σχηματολόγιο του A. Furumark⁸⁹, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζονται και κάποια ιδιαίτερα σχήματα από άλλα νεκροταφεία της Αχαΐας ή άλλων περιοχών.

Κατασκευή-Τεχνική

Τα περισσότερα αγγεία είναι όμοια κατασκευής και τεχνικής με ανάλογα δείγματα από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία της Αχαΐας και άλλων περιοχών του ευρύτερου μυκηναϊκού χώρου. Υπάρχουν, όμως και μερικά κατώτερης ή κακής ποιότητας, κατασκευασμένα από τραχύ και ακάθαρμο πηλό, ή μερικώς παραμορφωμένα κατά την όπτηση, άλλα ελαττωματικά, ραγισμένα ή πρόχειρα επισκευασμένα, τα οποία όμως δεν αλλοιώνουν την γενική εικόνα καλής και προσεκτικής εργασίας και τεχνικής των Αχαιών αγγειοπλαστών.

---

⁸⁹ Furumark 1941, 585-643

Σχεδόν όλα είναι τροχήλατα με εμφανή σε μερικά από αυτά τα ίχνη του τροχού στο λαιμό, στην μεγαλύτερη διάμετρο, στο κατώτερο τμήμα του σώματος, στο εσωτερικό ή στην αθέατη επιφάνεια της βάσης τους (π.χ. πρόχους VIII.1, άωτα αγγεία VII.7, XVI.8). Μόνο τρία είναι χειροποίητα (μόνωτοι κύαθοι 15756, 15757, πρόχους VI.9), προϊόντα ίσως αμελούς κατασκευής, προοριζόμενα πιθανόν για καθημερινή οικιακή χρήση. Μία οπισθότμητη πρόχους (VIII.1) και ένα άωτο αγγείο (III.2) με λεπτό πλαστικό δακτύλιο στη βάση του λαιμού, καθώς και ένα μόνωτο κωνικό κύπελλο (II.6) με πλαστικό κομβίο (απομίμηση καρφιού) στη βάση της λαβής ίσως είναι απομιμήσεις μεταλλικών προτύπων.

Τα αγγεία της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι κατασκευασμένα από ντόπιους πηλούς, όμοιους με εκείνους που χρησιμοποιήθηκαν για τα αγγεία άλλων αχαικών μυκηναϊκών νεκροταφείων. Οι αποχρώσεις ποικίλουν από ερυθρό ή ερυθρωπό, κιτρινωπό, ωχρό, τεφρό και γκριζό, λεπτό ή τραχύ, με αρκετές ενδιάμεσες παραλλαγές (ερυθρόξανθο, καστανέρυθρο κ.α.) που οφείλονται στη διαδικασία όπτησης. Η επιφάνεια των καλύτερων αγγείων είναι λεία και καλύπτεται με επίχρισμα ή αλείφωμα όμοιου ή παραπλήσιου χρώματος και ποιότητας με τον πηλό, συνήθως όμως είναι διαφορετικό, με επικρατέστερο το ωχρό ή κιτρινωπό και σπάνια σκοτεινότερο.

Η βαφή στιλπνή ή αμαυρόχρωμη είναι στα περισσότερα δείγματα λίγο ή πολύ εξίτηλη και κυμαίνεται από ερυθρή, καστανή, καστανέρυθρη, μελανή, καστανομέλανη με αρκετές ενδιάμεσες αποχρώσεις που οφείλονται στην πυκνότητά της και στις συνθήκες όπτησης. Η στιλπνότητα μελανής βαφής σε μερικά αγγεία (π.χ. άωτο κωνικό κύαθιο XV.5) προσδίδει σε αυτά την εντύπωση απομίμησης μεταλλικών προτύπων.

Τα αγγεία της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, σύμφωνα με τα κατασκευαστικά τους χαρακτηριστικά, διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες: α) τα λεπτότεχνα, μερικά από τα οποία είναι επείσακτα από άλλες περιοχές, β) τα συνήθη-κοινά, αμελέστερης κατασκευής και κατώτερης ποιότητας από τα προηγούμενα, που αποτελούν τη μεγαλύτερη κατηγορία και γ) τα χονδροειδή, κακής ποιότητας, πρόχειρης, βιαστικής και αμελούς κατασκευής, κυρίως μαγειρικά σκεύη.

Διακόσμηση

Τα περισσότερα αγγεία φέρουν γραπτή διακόσμηση, που ποικίλει από απλές στιγμές ή ταινίες μέχρι πολύπλοκα σύνθετα και περίτεχνα γεωμετρικά ή φυσιοκρατικά θέματα. Υπάρχουν όμως και 30 άβαφα, 2 μερικώς άβαφα, 7 ολόβαφα και 10 μερικώς ολόβαφα (αντίχρωμη διακόσμηση)⁹⁰. Ως προς την κατανομή των θεμάτων κατά σχήματα αγγείων την μεγαλύτερη ποικιλία και συνδυασμό έχουν οι ψευδόστομοι και τα αλάβαστρα, ενώ την απλούστερη με μερικές ταινίες οι πρόχοι και οι κύαθοι. Ταινιωτή διακόσμηση συνδυασμένη με άλλα θέματα απαντά στα υπόλοιπα σχήματα. Τα θέματα είναι σχεδιασμένα με ελεύθερο χέρι, τα περισσότερα από έμπειρους τεχνίτες.

Τυπολογία

Η κεραμική του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς περιλαμβάνει 18 τύπους, που ανήκουν στο γνωστό σχηματολόγιο του Furumark. Τα συχνότερα σχήματα είναι τα αρτόσχημα αλάβαστρα, οι ψευδόστομοι και τα άωτα πιθάρια, αντιπροσωπευόμενα από 44, 32 και 22 δείγματα αντίστοιχα. Ακολουθούν τα κυλινδρικά αλάβαστρα (13), οι απιόσχημοι πιθαμοφόρισκοι (11), οι πρόχοι (11), οι κύαθοι (10), οι σκύφοι (8), ενώ από τα υπόλοιπα σχήματα πέντε περιλαμβάνουν λιγότερα από πέντε δείγματα το καθένα και τρία αντιπροσωπεύονται από ένα δείγμα.

Κλειστά σχήματα

Αρτόσχημα αλάβαστρα

FS. 82-84

ΥΕΙΠΒ/ΠΙΑ1

Επίπεδα και σφαιρικά πιεσμένα

ΘΟΛ.4, ΘΟΛ.9, Π.2, V.1, V.3, XIV.2, 14894

FS. 83-84

ΥΕΙΠΙΑ2

XV.3, XVI.2, XVI.6

⁹⁰ Ιακωβίδης Σ., 1970, Β', 96

FS. 85

YEIIIA2/B1

I.7, I.12, II.4, III.6, III.7, III.9, III.10, III.11, V.2, VI.3, VI.7, VII.4, VII.16, XI.1, XIII.1, XIV.3, XIV.4, XIV.5, XIV.6, XV.1, XV.2, XVI.1, XIX.7, XX.5, XXIII.3, XXIII.5, ΘΟΛ.6, I.8, XV.4, XX.2, **15753**.

FS. 86

YEIIIG1

I.3, I.4

Γενικά τα αρτόσχημα αλάβαστρα της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι όμοια με γνωστά δείγματα από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία της Αχαΐας. Όλα είναι μικρού ή μεσαίου μεγέθους με διάμετρο κυμαινόμενη μεταξύ 5,6 και 18,1 εκ. και ύψος μεταξύ 5,4 και 13,8 εκ. και πρέπει να είναι προϊόντα τοπικών εργαστηρίων. Τα περισσότερα (32) είναι μικρά και ανήκουν στον τύπο FS.85, ενώ τα υπόλοιπα στους τύπους FS. 82-84, 83 και 86. Τα πρωιμότερα δείγματα είναι τα ΘΟΛ.4, ΘΟΛ.9 και το V.1, το σχήμα και η διακόσμηση των οποίων χρονολογούν τα δύο πρώτα στην YEII/IIIA1 και το τρίτο στην πρώιμη YEIIIA1 περίοδο. Ειδικότερα το σχήμα (FS.84) των ΘΟΛ.9 και V.1 είναι σύνηθες στην YEII/IIIA1 με αρκετά παράλληλα από άλλες θέσεις⁹¹, ενώ εκείνο του ΘΟΛ.4 είναι σπάνιο στην Αχαΐα και σε άλλες περιοχές⁹². Ενισχυτικά και δηλωτικά αυτής της χρονολόγησης είναι και τα διακοσμητικά θέματα του ώμου (συνδυασμός βραχώδους με κρόκο (:), κρίνο-κισσό και καρδιόσχημο αντίστοιχα) καθώς και οι ομόκεντροι κύκλοι της βάσης⁹³.

Τα υπόλοιπα αλάβαστρα των τύπων FS. 82-85 δεν παρουσιάζουν ιδιομορφίες στο σχήμα και η διακόσμησή τους είναι η συνήθης και γνωστή από όμοια αλάβαστρα άλλων νεκροταφείων, με επικρατούντα κοσμήματα στον ώμο το βραχώδες, το δικτυωτό και την φυλλοειδή ταινία (κάθετες γραμμές), που απαντούν είτε μόνα τους, είτε σε συνδυασμό με άλλα απλούστερα (π.χ. σειρές στιγμών, θαλάσσια ανεμώνη, τεθλασμένη, ν-σχημο, ενάλληλα και δικτυωτά τρίγωνα). Σπανιότερα χρησιμοποιούνται ομόκεντρα τόξα, κάθετες κυματιστές γραμμές, διπλή σειρά στιγμών, δικτυωτά τρίγωνα, κισσός με τριπλό στέλεχος, ενώ ιδιόμορφα είναι τα διπλά

⁹¹ Mountjoy P.A. MDP 1986, 57, fig.64 (Mycenae, Athens). Mountjoy P.A., RMDP 1999, figs 107:111, 260:56, 519:99, 658:56, 703:31, 837:54 (Mycenae, Laconia, Attica, Euboea, Thessaly)

⁹² Mountjoy P.A. MDP 1986, figs:20:1 (Mycenae), 44:2 (Kokla, Prosymna). Mountjoy P.A. RMDP 1999, figs 323:5 (Phthiotis), 332:14-15 (Thessaly).

⁹³ Hankey V., 1952, pls. 16:403, 482A, 17:523A. Mountjoy P.A. RMDP 1999, figs. 109:35, 185:100, 350:4, 351:12.

βραχώδη στο XVI.6, οι διπλές συμπαγείς πινελιές στο XVI.2, κύκλος πληρούμενος με στιγμές στο **15753** και ο συνδυασμός κροσσοπεταλίων και πλοχμού στο III.10. Ομόκεντροι κύκλοι κοσμούν τη βάση όλων, ένα μόνο είναι ολόβαφο (XIV.6) και η διακόσμηση δύο άλλων (III.11, XXIII.5) είναι εντελώς εξίτηλη. Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία των δύο άωτων αλαβάστρων I.3 και I.4 (FS 86), με θηλές στη θέση των λαβών, σχήμα ιδιότυπο στην Αχαΐα⁹⁴, αλλά και σε άλλες περιοχές⁹⁵.

Χρονολογικά τα πλείστα εντάσσονται στην YEIII A-B περίοδο και μόνο τα δύο άωτα του τύπου FS 86 ανήκουν στην YEIII Γ πρώιμη φάση⁹⁶.

Κυλινδρικά αλάβαστρα

FS.93 II.3, IV.2, IV.3, VI.6, VII.11, VII.13, XXI.4	YE IIIA1/2
FS.94 III.3, VIII.2, XVI.5	YE IIIB
FS.96 XIV.7, XIV.19, XVIII.1	YE IIIB2/Γ

Τα κυλινδρικά αλάβαστρα είναι λιγότερα από τα αρτόσχημα (14 δείγματα), αλλά δεν διαφοροποιούνται από γνωστά δείγματα της Αχαΐας και άλλων περιοχών. Το μεγεθός τους είναι μικρό, κυμαινόμενο μεταξύ 5,7 και 12,3 εκ., με μικρές παραλλαγές στο σώμα, την βάση και τις λαβές, σύμφωνα με τις οποίες κατατάσσονται στους τύπους 93,94 και 96 του Furumark⁹⁷.

Τα πρωιμότερα από τα αλάβαστρα του τύπου FS 93 είναι τα IV.3 και XXI.4, διακοσμημένα με φυλλοειδή ταινία (FM 64:22) στον ώμο και δικτυωτό (FM 57:2) στο κυλινδρικό σώμα. Αυτός ο τρόπος ολόσωμης διακόσμησης, γνωστός από την YEI-II περίοδο⁹⁸, είναι σπάνιος στην YEIII A1, όπου ανήκουν τα δύο αυτά

⁹⁴ Papadopoulos A., 1979, 87, fig.136. Mountjoy P.A. RMDP 1999, 418, fig.146: 63

⁹⁵ Hankey V., 1952, pl.17:553G

⁹⁶ Mountjoy P.A., 1999, RMDP, 416

⁹⁷ Furumark A., 1941, 44, fig.12

⁹⁸ Wace A.J.B., 1932, pl.XXXIII:13, XXXIV:14. Mountjoy P.A. 1986, 58, fig.65A

αλάβαστρα, αλλά απαντά και σε παράλληλα δείγματα από άλλες θέσεις⁹⁹. Τα υπόλοιπα αλάβαστρα αυτού του τύπου διακοσμούνται στον ώμο: με δικτυωτό τα IV.2, VII.11, με φυλλοειδή ταινία τα II.3, VI.6 και με γλωσσοειδές (FM 19:32) το VII.13. Το κυλινδρικό σώμα τους κοσμείται με ταινίες και η βάση όλων με ομόκεντρους κύκλους.

Ο τύπος FS 94, στον οποίο ανήκουν τρία αλάβαστρα (III.3, VIII.2, XVI.5), είναι μεταγενέστερος και γνωστός από την εποχή της Αμάρνας και εξής¹⁰⁰, με κύρια χαρακτηριστικά διακόσμησης ταινίες στο σώμα και απλά γεωμετρικά θέματα στονγωνιώδη ώμο¹⁰¹. Τα III.3 και XVI.5 κοσμούνται με δικτυωτό (FM 57:2) και το VIII.2 με φυλλοειδή ταινία (FM 64:2). Με ομόκεντρους κύκλους κοσμείται η βάση τους.

Ο τύπος FS 96, διακριτικά γνωρίσματα του οποίου είναι ο σχετικά ψηλός λαιμός, το απλό χείλος, οι δύο λοξές αγκύλες λαβές και η κυρτή βάση¹⁰², αντιπροσωπεύεται από τρία επίσης αλάβαστρα (XIV.7, XVIII.1, XIV.19). Είναι διακοσμημένα με ανισοπαχείς ταινίες στο σώμα, με ομόκεντρους κύκλους στη βάση και με διπλή σειρά κυματιστών γραμμών (FM 53:17-18), κάθετων τεθλασμένων γραμμών (FM 61:11) και φολιδωτών τριγώνων (FM 42:21) στον ώμο αντίστοιχα. Παράλληλα δείγματα είναι γνωστά από την Αχαΐα¹⁰³ και άλλες περιοχές¹⁰⁴ της πρώιμης ΥΕΙΙΙΓ περιόδου, όπου ανήκουν και τα τρία αλάβαστρα της Καλλιθέας.

Ψευδόστομοι αμφορείς

FS 171 ΥΕΙΙΑ2-B

Σφαιρικός

I.11, XIX.3, XIX.5, XIX.8, XVIII.5, XVIII.6

FS 173 ΥΕΙΙΒ1

Πιεσμένος σφαιρικός

XII.1, XIV.14, XIV.15, XIV.16

⁹⁹ Μυλωνάς 1975, Γ', πιν.411^a. Immerwahr 1971, pl.65:XXI-4, XXIV-20. Mountjoy, 1999, figs. 185:104 (Attica), 250:58-59 (Boeotia), 320:26 (Aetolia)

¹⁰⁰ Stubbings 1951, 92. Immerwahr 1971, 123

¹⁰¹ Mountjoy 1986, 74

¹⁰² Furumark 1941, 600, fig.12. Mountjoy 1986, 141, fig.173

¹⁰³ Papadopoulos 1979, 90, fig.238 a-c. Ο τύπος αυτός είναι περισσότερο συχνός στην περιοχή του Αιγίου.

¹⁰⁴ Mountjoy 1999, figs 121:123-124 (Μεσσηνία), 282:22-28

FS 175	ΥΕΙΠΓ1
Σφαιρικός-κωνικός	
VII.2, XI.2, XIX.2, XIV.9, XIV.10, XIV.11, XIV.13, XIV.18, I.2	
FS 176	ΥΕΙΠΓ1
Ωοειδής-κωνικός	
XI.5	
FS 177	ΥΕΙΠΓ2
Ωοειδής-κωνικός	
XI.3, XI.4, XIX.1, VII.10, XIV.12, XIV.17	
FS 178	ΥΕΙΠΓ1
Σφαιρικός-πιεσμένος	
I.6, XXI.2	
FS 184	ΥΕΙΠΒ
Κυλινδρικός	
III.1	

Ο ψευδόστομος αμφορέας είναι, όπως και σε άλλα αχαϊκά νεκροταφεία¹⁰⁵, ένα από τα πιο δημοφιλή σχήματα στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, δεύτερο σε συχνότητα μετά τα αρτόσημα αλάβαστρα, αντιπροσωπευόμενος από 32 ακέραια ή σχεδόν ακέραια δείγματα. Οι περισσότεροι αμφορείς είναι μετρίου ή μικρού μεγέθους (υψ. 8-13,5 εκ.), εκτός από πέντε μεγαλύτερους (XIX.2, XIV.10, XIX.1, XI.2, XIV.9), το ύψος και η διάμετρος των οποίων κυμαίνεται μεταξύ 17 και 26,4 εκ. Ανάλογα με το σχήμα τους εντάσσονται σε τρεις κύριες κατηγορίες: σφαιρικοί, ωοειδείς-κωνικοί με ενδιάμεσες παραλλαγές και κυλινδρικοί. Σχεδόν όλοι είναι τυπικά δείγματα ψευδόστομων από την Αχαΐα και άλλες περιοχές¹⁰⁶, χωρίς κατασκευαστικές ή διακοσμητικές παραλλαγές, εκτός από τον κυλινδρικό III.1, που

¹⁰⁵ Papadopoulos 1979, 67, 71, 80

¹⁰⁶ Papadopoulos 1979, 71-2, figs.201-3. Papadopoulos 1976, 39. Mountjoy 1999, figs.143, 145, 148 (Αχαΐα), 139 (Ηλεία), 198, 204 (Αττική). Benzi 1992, 75-76 (Ρόδος)

είναι μοναδικός στο νεκροταφείο της Καλλιθέας και σχήμα σπάνιο σε άλλες θέσεις¹⁰⁷.

Σχετικά με την διακόσμηση των ψευδόστομων, εκτός από έναν ολόβαφο (XIV.12), όλοι οι άλλοι είναι διακόσμημένοι με τον γνωστό και συνήθη τρόπο των ανάλογων δειγμάτων από άλλα αχαϊκά νεκροταφεία. Ειδικότερα, το κατώτερο τμήμα του σώματος είναι άβαφο (XVIII.6, XIV.16), ολόβαφο (XI.2, XIV.10, XIV.13, XIV.14, XIV.17), διακόσμημένο με ομάδες συμμετρικών ταινιών (I.2, VII.2, XII.1, XIX.1, XIX.2, XIX.5, XVIII.5, XIV.9, XIV.11, XIV.15, XIV.18), ή με ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών (I.6, I.11, III.1, **8515**, XI.4, XI.5, XIX.3, **13972**, **13977**, XXI.2, VII.10, XIV.10, XIV.16, XIV.17) και σε δύο δείγματα (XIX.3, XIX.8) υπάρχει λεπτή ζώνη κάτω από τις λαβές διακοσμημένη με απλή τεθλασμένη (FM 61:3) και ενωμένα ημικύκλια (FM 42:2) αντίστοιχα.

Ο ώμος ενός μόνο ψευδόστομου είναι αδιακόσμητος (XI.4), ενώ όλων των άλλων είναι διακόσμημένος με διάφορα γνωστά από άλλες θέσεις θέματα, όπως αμείβοντες (FM 58:20-**8515**), θαλάσσια ανεμώνη (FM 27:17-**13977**), μυκηναϊκό άνθος (FM 18:128, 74-**13972**, I.11, III.1), πλοχμό (FM 29:18-I.6), φυλλοειδή ταινία (FM 64:20-XIX.8, XII.1, VII.10, XXI.2) ή συνδυασμό δύο διαφορετικών θεμάτων (θαλάσσια ανεμώνη+αμείβοντες- XIX.3, ενάλληλα τρίγωνα+κυματοειδείς γραμμές- XIV.14, στιγμωτά ημικύκλια+θαλάσσια ανεμώνη-XIV.13, δικτυωτοί ρόμβοι+δικτυωτό-XIV.18, δικτυωτοί ρόμβοι+ενάλληλα τόξα-XIV.17, ομόκεντρα τόξα+αντιθετικές σπείρες-XIX.1).

Η περίμετρος της βάσης όλων σχεδόν των ψευδόστομων, μέχρι του σημείου συμβολής της με την κοιλία ή λίγο ψηλότερα, είναι ολόβαφη, με εξαιρέσεις τέσσερα δείγματα (XIX.2, XVIII.6, XIV.12, XIV.15), όπου αφέθηκε άβαφη και ένα δείγμα (VII.2) με δύο μικρές πινελιές ή σταγόνες, ενώ η κάτω, αθέατη επιφάνειά της είναι σε όλα τα δείγματα άβαφη.

Το στενό, κυλινδρικό, λοξό ή κατακόρυφο και ελαφρώς χαμηλότερο του ψευδοστομίου, στόμιο είχε συνήθως το χείλος βαμμένο, ενώ στα περισσότερα δείγματα η βάση του καθώς και εκείνη του ψευδοστομίου διακοσμούσαν με χωριστούς δακτύλιους και μόνο σε πέντε δείγματα (8515, I.11, XIV.9, XIV.11, XIV.18) με θηλειά. Δύο δείγματα (XIV.15, I.6) φέρουν δύο δακτυλίους στο στόμιο, ένα (XIV.16) δύο δακτυλίους στη βάση του ψευδοστομίου και τρία (XI.5, XIX.2,

¹⁰⁷ Papadopoulos 1979, 80, n.65. Mountjoy 1999, 415, 771, fig.301:148 (Δελφοί)

13993), δύο δακτυλίους στο στόμιο, στη βάση του ψευδοστομίου και στις ρίζες των λαβών.

Ο επίπεδος, ελαφρώς κυρτός ή υπόκοιλος με ή χωρίς κεντρική απόφυση δίσκος του ψευδοστομίου δεν παρουσιάζει την ποικιλία, που είναι γνωστή από ανάλογα δείγματα άλλων νεκροταφείων¹⁰⁸. Έτσι, τέσσερις είναι ολόβαφοι (I 11, XIV.11, XIV.13, XIV.18) και οι υπόλοιποι είναι διακοσμημένοι με ομόκεντρους κύκλους ή σπείρα με ή χωρίς κεντρικό οφθαλμό.

Η διακόσμηση των ράχων των λαβών είναι επίσης απλή, δηλαδή οι περισσότερες είναι ολόβαφες με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή, ακολουθούν εκείνες που διακοσμούνται με εγκάρσιες γραμμές, οι ολόβαφες, οι διακοσμημένες με απλές κάθετες ταινίες στο περιθώριο και άλλες με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή και με διαγώνιο κάθετων ταινιών και σε ένα δείγμα (XII.1) με κάθετες, πρόχειρες πινελιές.

Οι ψευδοστομοί της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς χρονολογικά ανήκουν, με βάση τα συνευρήματά τους και τυπολογικά κριτήρια, στην περίοδο από την ΥΕΙΙΑ2 ως την ύστερη ΥΕΙΙΓ και υπομυκηναϊκή, με τους περισσότερους να εντάσσονται στην ΥΕΙΙΒ και ΥΕΙΙΓ.

Άωτα πιθάρια

FS 77

ΥΕΙΙΑ

I.9, II.1, III.2, III.4, III.5, IV.4, IV.5, V.4, VI.1, VI.2, VI.4, VII.15, VII.6, VII.7, VII.9, XIV.1, XVI.4, XVI.8, XXI.5, XXII.1, XXII.2, XXIII.1

Το σχήμα αντιπροσωπεύεται από 22 δείγματα και συγκαταλέγεται στα 3-4 δημοφιλή του νεκροταφείου. Τυπολογικά ανήκουν στον τύπο 77 του Furumark¹⁰⁹.

Σχεδόν όλα έχουν στενή επίπεδη ή υπόκοιλη βάση, βραχύ λαιμό με λεπτό πλαστικό δακτύλιο στη βάση του σε ένα τουλάχιστον δείγμα (III.2), απομίμηση ίσως μεταλλικού προτύπου, εξωστρεφές απλό χείλος, ύψος κυμαινόμενο μεταξύ 7-17,1 εκ. και διάμετρο κοιλίας μεταξύ 5,5-15,8 εκ. Σύμφωνα με το σχήμα τους εντάσσονται σε δύο ομάδες: σφαιρικά (I.9, II.1, III.4, III.5, IV.4, IV.5, V.4, VI.1, VII.9, XIV.1,

¹⁰⁸ Ιακωβίδης 1970, 157, εικ.26. Papadopoulos 1979, 74, fig.207

¹⁰⁹ Furumark 1941, 596, fig.5

XVI.8, XXII.1, XXII.2) και ωοειδή (III.2, VI.2, VI.4, VII.15, VII.6, VII.7, XVI.4, XXI.5, XXIII.1).

Το σχήμα, όπως έχει σωστά υποστηριχθεί και έχει γίνει γενικά αποδεκτό, είναι επηρεασμένο και κατάγεται από το ωοειδές ρυτό στρουθοκαμήλου¹¹⁰, του οποίου αποτελεί απομίμηση και εξέλιξη. Σε νεκροταφεία μερικών περιοχών (Αργολίδας, Αττικής, Βοιωτίας, Θεσσαλίας, Δωδεκανήσων) είναι σπάνιο¹¹¹, απουσιάζει εντελώς από τάφους άλλων περιοχών (Μεσσηνίας, Λακωνίας) και από το νεκροταφείο του Αιγίου, ενώ είναι αρκετά συχνό στα υπόλοιπα νεκροταφεία της Αχαΐας, Ηλείας, Φωκίδας¹¹² και στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, και αυτό ίσως υποδηλώνει κάποια ιδιαίτερη προτίμηση και χρήση του (π.χ. τελετουργική-σπονδική)¹¹³ στα νεκροταφεία αυτών των περιοχών. Στις τρεις αυτές περιοχές, που ανήκουν στην «Δυτική Μυκηναϊκή Κοινή»¹¹⁴ το άωτο πιθάριο είναι γενικά μονόχρωμο και προτιμάται για ταφικές προσφορές, ενώ στην Αργολίδα και στην υπόλοιπη Ελλάδα είναι διακοσμημένο με σπογγωτό και φαίνεται ότι αποφεύγεται η χρήση του σε ταφικά σύνολα¹¹⁵.

Ο λαιμός και το χείλος όλων των αγγείων της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι ολόβαφα, ενώ η διακόσμηση του σώματος είναι γενικά όμοια με εκείνη που απαντά σε όμοια δείγματα άλλων περιοχών και ανάλογα με αυτήν διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες: α) ολόβαφα (III.5, **8596**, XIV.1, XXII.1, XXII.2), β) διακοσμημένα με σπογγωτό πλαισιωμένο από ταινίες ή ομάδες ταινιών (IV.5, VI.1, VII.6, VI.2, XXI.5, XVI.4, XVI.8), γ) μερικώς ολόβαφα στον ώμο ή στο κατώτερο σώμα και ταινίες (III.2, IV.4), δ) με επάλληλες ταινίες ή ομάδες ταινιών (VII.7, VII.9, V.4, VI.4, VII.15, 15252) και ε) διακοσμημένα στον ώμο με κάθετες τεθλασμένες γραμμές (I.9) ή συνδυασμό κροσσωτού με τεθλασμένη (II.4) και ταινίες στο υπόλοιπο σώμα.

Σχετικά με την διάρκεια χρήσης του σχήματος, έχει υποστηριχθεί ότι στις περισσότερες περιοχές χρησιμοποιείται αποκλειστικά στην ΥΕΙΙΑ1 και δεν επιβιώνει σε μεταγενέστερες περιόδους¹¹⁶ με εξαίρεση στην ΒΔ Πελοπόννησο (Αχαΐα,

¹¹⁰ Karo 1930, pl.CXLI-II. Wace 1932, 82, 159. Χαριτωνίδης 1952, παραρτ.23. Hankey 1952, 74. Blegen 1937, 405-406. Immerwahr 1971, 137. Benzi 1992, 132-3. Papadopoulos 1979, 85.

¹¹¹ Immerwahr 1971, 137 (2 δείγματα). Hankey 1952, 74. Benzi 1992, 37. Mountjoy 1999, 27

¹¹² Mountjoy 1999, 403,407 (Αχαΐα), 378 (Ηλεία), 744, 750 (Φωκίδα)

¹¹³ Όπως υποστηρίζεται από τους Immerwahr 1971, 137 και Benzi 1992, 37

¹¹⁴ Papadopoulos 1979, 131. Klados 1995, 201-208. Mountjoy 1999, 739.

¹¹⁵

¹¹⁶ Mountjoy 1986, 56, 67

Ηλεία), την Φωκίδα, την Τίρυνθα, το Άργος και την Περαιτή, όπου συνεχίζεται μέχρι την ΥΕΙΙΙΓ περίοδο¹¹⁷.

Απιόσχημοι πιθαμοφορίσκοι

FS 28 XVII.2	ΥΕΙΙΑ1
FS 44 IV.1, XIII.2, VII.18	ΥΕΙΙΑ1-2
FS 45 XIX.4, XVII.1, XXIII.2, XXI.3	ΥΕΙΙΑ1-2
FS 59 I.5, XIX.7	ΥΕΙΙΙΓ1
FS 61 XVIII.4	ΥΕΙΙΙΓ1

Το σχήμα είναι αρκετά συχνό (11 δείγματα) στο νεκροταφείο της Λαγανιδιάς. Όλα τα αγγεία είναι κατασκευασμένα σε τοπικά εργαστήρια, όπως δηλώνουν ο πηλός, η τεχνική και η διακόσμησή τους που μοιάζουν με αντίστοιχα από άλλες θέσεις της Αχαΐας, χωρίς ιδιαιτερότητες ενδεικτικές εισαγωγής τους από άλλες περιοχές. Είναι μικρού μεγέθους με ύψος 5,9-15,2 εκ., διάμετρο στομίου 4,4-9,9 εκ. και διάμετρο κοιλίας 7,1-13,3 εκ. Ο πηλός είναι ερυθρωπός, ερυθρόξανθος ή ωχρός, έχουν όμοιο ή ανοιχτόχρωμο αλείφωμα και βαφή καστανέρυθη, καστανομέλανη ή ερυθρωπή. Έχουν απιόσχημο σχήμα με ψηλό συνήθως πόδι¹¹⁸, εκτός από τρία δείγματα (I.5, XIX.7, XVIII.4) με χαμηλό πόδι, δακτυλιόσχημη ή κωνική υπόκοιλη

¹¹⁷ Papadopoulos 1979, 85, figs.124 c-d, 125 a, 231 g. Mountjoy 1999, 753, Tiryns V, 69, Taf.38:37, VIII, 67, Taf.47:38. Deshayes 1966, 11, pl.52:7. Ιακωβίδης 1970, 198, Γ' πιν.56:493.

¹¹⁸ Για τα μικρά σχήματα FS 44-45,47 υποστηρίζεται από τον Γ. Λώλο ότι προέρχονται από τον πιθαμοφορέα FS 27 και ότι το απιόσχημο σώμα με τις τρεις λαβές είναι μινωικής επίδρασης (Lolos 1987, 290-291), ενώ η Κάντα υποστηρίζει μικρότερη παραλλαγή του ανακτορικού αμφορέα (Kanta 1980, 271)

βάση, ευρύ και κοντό αμφίκυκλο λαιμό απολήγοντα σε απλό, εξώκυρτο ή επίπεδο προεξέχον χείλος.

Ο λαιμός είναι σε όλα σχεδόν τα αγγεία ολόβαφος, εκτός από το XIX.4, ο λαιμός του οποίου διακοσμείται με πλατιά ταινία. Ολόβαφες είναι επίσης οι μικρές αγκύλες λαβές και οι περίμετροι των βάσεων, ενώ λεπτές ταινίες κοσμούν το επίπεδο χείλος, τον ανώτερο ώμο και το κατώτερο τμήμα του σώματος. Η ζώνη των λαβών, οριζόμενη από ταινίες, είναι η κύρια διακοσμητική περιοχή αυτών των αγγείων και κοσμείται με διάφορα κοσμήματα, όπως κυματοειδή/τεθλασμένα (FM 53:19-8485), δικτυωτό (FM 57:2-VII.18, XIII.2, XXIII.2), φυλλοφόρο ταινία (FM 64:19, 21-13982, XIX.4) και τρέχουσα σπείρα (FM 46:53-XVII.1) τα περισσότερα από τα οποία είναι γνωστά και από άλλες θέσεις¹¹⁹. Δύο πιθαμοφορίσκοι είναι διακοσμημένοι στον ώμο με κρεμάμενα απλά τόξα και κυματοειδή ταινία χαμηλότερα (XVIII.4) και με τετράκτινο τροχό και απλά μικρά συμπληρωματικά τόξα στα τεταρτοκύκλια (IV.1), διακόσμηση μοναδική και άγνωστη από άλλες θέσεις.

Οι τύποι FS 28 και 44-45 ανήκουν στην YEIII A1-2 περίοδο και είναι συχνοί στα κεραμικά σύνολα από την Tell el-Amarna, Μπερμπάτι, Χαλκίδα, Μυκήνες, Αθηναϊκή Αγορά και Αχαΐα¹²⁰, σπανίζει όμως στην Κεφαλονιά¹²¹ και σε άλλες θέσεις με υλικό της Ύστερης YEIII περιόδου¹²². Στην περίοδο YEIII A1-2 ανήκουν και τα περισσότερα αγγεία της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, όπως δηλώνουν τα συνευρήματα, το σχήμα και η διακόσμηση του ώμου αρκετών από αυτά, που είναι πλατιά και εκτείνεται κάτω από το ύψος των λαβών¹²³. Το σχήμα φαίνεται ότι επιβιώνει μέχρι την πρώιμη-μέση YEIII Γ περίοδο, στην οποία ανήκουν τα 3 αγγεία των τύπων FS 59 και 61 (I.5, XIX.7, XVIII.4)¹²⁴.

¹¹⁹ Mountjoy 1999, 604, fig.225:504-507, 731, fig.282:9, 154, fig.40:304, 453, fig.163:25. Papadopoulos 1979, figs.120h, 121 d-e-f, 122a-c-g-h.

¹²⁰ BSA 60 (1965), 171, 175, 186, 193, 61(1966), 218, 62 (1967) 168, 182. Immerwahr 1971, 120. Papadopoulos 1979, 82-85.

¹²¹ ΑΕ (1933) 86, πιν.1:Β2 (Μεταξάτα, 1 δείγμα). Προϊστορική Αρχαιολογία, 356, 362, εικ.439-440, 466 (Μαζαρακάτα 3 δείγματα). Wardle 1972, 141, 152 (2,4% του συνόλου της μυκηναϊκής κεραμεικής).

¹²² Bronner 1939, 317. Ιακωβίδης 1970, 199, 205

¹²³ French 1964, 247

¹²⁴ Papadopoulos 1979, 84. Mountjoy 1986, 160. Benzi 1992, 26

Πρόχοι

FS 87 ΘΟΛ.3, I.13, IV.6, III.8	ΥΕΙΙΒ-IIIΑ1-2
FS 106-107(;) XVII.4	ΥΕΙΙΒ-Γ
FS 109 I.1	ΥΕΙΙΑ1
FS 112 I.15, 12105, XVIII.3	ΥΕΙΙΑ2-B1
FS 114 VI.5	ΥΕΙΙΒ1
FS 135 VIII.1	ΥΕΙΙΑ1-2

Ένα ακόμη σχετικά συχνό σχήμα στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι οι πρόχοι-προχοϊσκες (11 αγγεία). Εκτός από μία μεγάλη (I.1: ύψος 18,4, διαμ.χείλους 10,3 και διαμ. κοιλίας 17,8 εκ.) οι υπόλοιπες είναι μικρού μεγέθους με ύψος κυμαινόμενο μεταξύ 7 και 11,2 εκ., διαμ. χείλους 4,1-10 εκ. και διαμ.κοιλίας 7,9-15,7 εκ. Ο πηλός τους είναι ερυθρωπός, κιτρινέρυθρος, φαιός, καστανός ενώ η βαφή είναι μελανή, ερυθρωπή, καστανή ή καστανέρυθρη. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην Κεφαλονιά¹²⁵, καμία αχαϊκή πρόχους δεν είναι χειροποίητη.

Πρόχοι έχουν βρεθεί στις περισσότερες μυκηναϊκές θέσεις. Οι πρόχοι της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι πιεσμένες σφαιρικές (FS 87), σφαιρικές (FS 106-109), ωοειδείς-βραχυστρόγγυλες (FS 112-114) και μία είναι οπισθότμητη (FS 135). Το σώμα στηρίζεται σε στενή δακτυλιόσχημη, δισκοειδή ή επίπεδη βάση. Έχουν κυλινδρικό, αμφίκωλο ή οπισθότμητο λαιμό με ελαφρώς εξώκυρτο χείλος, κάθετη

¹²⁵ Μαρινάτος 1932, 33-34, 1933, 87, εκ. 34

κυλινδρική ή ταινιόσχημη λαβή στον ώμο ή εκτεινόμενη από τον ώμο μέχρι το χείλος ή κάτω από αυτό.

Δύο πρόχοι είναι άβαφες (I.13, VIII.1), τρεις άλλες ολόβαφες (I.1, I.15, VII.8). Ο αμφίκοιλος λαιμός, το χείλος και η λαβή των υπόλοιπων αγγείων είναι ολόβαφα, δύο πρόχοι έχουν ταινιωτή διακόσμηση στο σώμα (III.8, XVIII.3), ενώ συνδυασμός ταινιών και μεμονωμένων στελεχωτών (FM 49:10) ή τρεχουσών σπειρών (FM 46:55) σπειρών, κοσμεί τρεις πρόχους (ΘΟΛ.3, IV.6, VI.5)¹²⁶. Η διακόσμηση της σπασμένης και μερικώς σωζόμενης πρόχου 14850 δεν είναι διακριτή.

Ο τύπος FS 87 (“Maket Tomb”shape¹²⁷), ΜΕ προέλευσης¹²⁸ είναι γνωστός στην ηπειρωτική Ελλάδα από την ΥΕΙ-Π περίοδο¹²⁹, εκλείπει στην ΥΕΙΙΑ¹³⁰, αλλά επιβιώνει στην ΒΔ Πελοπόννησο (Αχαΐα, Ηλεία) και Ζάκυνθο με ελαφρές παραλλαγές ως την ΥΕΙΙΑ1-2¹³¹ και στην Κεφαλονιά ως τις αρχές της ΥΕΙΙΓ περιόδου¹³². Τα τέσσερα αγγεία της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκουν στην ΥΕΙΒ-ΙΙΑ1-2 περίοδο με πρωιμότερο το ΘΟΛ.3.

Αβέβαιο είναι το σχήμα της πρόχου XVII.4 (FS 106-107;), καθώς και η προτεινόμενη, με βάση τα συνευρήματα, χρονολόγησή της στην ΥΕΙΙΒ-Γ περίοδο.

Οι τύποι FS 109, 112-114 είναι γνωστοί και συχνότεροι στην ΥΕΙΙΑ-Β περίοδο¹³³, όπου ανήκουν και οι πρόχοι της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Από αυτές η μονόχρωμη με στιλπνή καστανή βαφή I.1 και η I.15 με μελανή αμαυρόχρωμη ακολουθούν την τοπική παράδοση¹³⁴ και μιμούνται μεταλλικά πρότυπα, ενώ η XVIII.3 με ταινιωτή διακόσμηση έχει παράλληλα από πολλές άλλες θέσεις¹³⁵.

Τέλος, η οπισθόμητη πρόχους VIII.1 ανήκει στον τύπο 135 του Furumark, που είναι γνωστός από την ΜΕ και την πρώιμη μυκηναϊκή εποχή (ΥΕΙ-ΙΙΑ)¹³⁶ και

¹²⁶ Mountjoy 1999, figs. 13:34, 20:113, 130:18, 142:5, 355:20

¹²⁷ Evans 1928, 512, fig.315 d

¹²⁸ Furumark 1941, 42. Lolos 1985, 276-7. Κουντούρη 2002, 104. Βικάτου 2008, 514

¹²⁹ Karo 1930, Taf.CLXVI:156. Wace 1932, pl.XLII:7-8. Lolos 1985, 21-22, 274ff., figs.6-7a.

Mountjoy 1999, figs 10:7-10, 13:33-35, 17:79-81, 20:112-13, 65:44-46, 83:18-20, 106:14, 128:4-7.

¹³⁰ Furumark 1941, 42. Mountjoy 1986, 51

¹³¹ Papadopoulos 1979, 94. Papadopoulos 1976, 41. Mountjoy 1999, fig.131:38, 176:2. Βικάτου 2008, 514

¹³² Souyoudzoglou 1999, 62, pl.56 a-b

¹³³ Furumark 1941, 602. Mountjoy 1986, 74. Mountjoy 1999, 30

¹³⁴ Papadopoulos 1979, 94. Mountjoy 1999, 403

¹³⁵ Papadopoulos 1979, 93. Mountjoy 1986, 101, figs.120-21, 176. Mountjoy 1999, figs. 24:164, 68:105-6, 70:125, 149:94

¹³⁶ Furumark 1941, 34, fig.7

επιβιώνει ενίοτε στην ΥΕΠΙΑ1¹³⁷. Η πρόχους αυτή, που μιμείται επίσης μεταλλικά πρότυπα, με βάση το σχήμα και τα συνευρήματά της, ανάγεται στην ΥΕΠ (ΥΕΠΙΑ1;) περίοδο.

Αμφορείς

FS 58

ΥΕΠΠΓ

15763, I.10, XV.6

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν τρεις αμφορείς σπασμένοι και ελλιπείς σε μικρότερα ή μεγαλύτερα τμήματά τους. Έτσι από τον συγκολλημένο αμφορέα I.10 λείπουν μικρά τμήματα του σώματος και ολόκληρο το ανώτερο τμήμα του αμφίκοιλου λαιμού, τα οποία είναι συμπληρωμένα, ενώ από τον ελλιπή 15763 λείπει ολόκληρο το ανώτερο τμήμα του αγγείου και η μία λαβή και από τον τρίτο XV.6 σώζεται μόνο το κατώτερο τμήμα του, με αποτέλεσμα να είναι αμφίβολη η ταύτισή του με δίωτο ή τετράωτο αμφορέα. Το σωζόμενο ύψος των δύο καλύτερα διατηρημένων αμφορέων είναι 27,4 και 24,1 εκ. αντίστοιχα και η διάμετρος κοιλίας 24,7 και 28,1 εκ. Ο πηλός τους είναι ερυθρωπός ή ερυθρόξανθος, το αλείφωμά τους είναι ωχρό ενώ η βαφή είναι σκούρα καστανή ή καστανέρυθη. Ο λαιμός του I.10 είναι ολόβαφος, όπως και οι ράχες των λαβών του. Η σωζόμενη λαβή του 15763 κοσμείται με πλατιές και αραιές εγκάρσιες γραμμές και δακτύλιο στη βάση της, όπου υπάρχει διαμπερής οπή, πιθανότατα για την καλύτερη όπτησή της¹³⁸. Η ζώνη των λαβών, οριοθετούμενη άνω από μία ή τρεις ταινίες και κάτω από ομάδα τριών ταινιών, κοσμείται στον I.10 με σειρά κάθετων επάλληλων τεθλασμένων γραμμών (FM 61:5) και στον 15763 με σειρά αχιβάδων (FM 25:15). Στο κατώτερο τμήμα του 15763 δύο ομάδες τριών ταινιών και μία ακόμα πλατιά στην περίμετρο της επίπεδης βάσης του. Το σωζόμενο τμήμα του XV.6 είναι άβαφο.

Το σχήμα είναι άγνωστο στον Furumark αλλά εντάσσεται χωρίς να ταυτίζεται απόλυτα στον τύπο FS 58. Οι μεγάλοι αμφορείς (τετράωτοι και δίωτοι) είναι από τα πιο χαρακτηριστικά σχήματα του κεραμεικού ρεπερτορίου της Αχαΐας¹³⁹ και ευρύτερα

¹³⁷ Furumark 1941, 605. Mountjoy 1986, figs.26, 46. Mountjoy 1999, figs.14:45-46, 18:84-85, 62:8, 65:50-56, 179:28, 182:65-67

¹³⁸ Μαραμπέα 2009, 152

¹³⁹ Papadopoulos 1979, 69-71, 127. Mountjoy 1999, 54, 404

των περιοχών της Δυτικής μυκηναϊκής κοινής¹⁴⁰. Η ιδιομορφία και η συχνότητά τους σε αυτές τις περιοχές και η αποκλειστική σχεδόν ανεύρεσή τους σε νεκροταφεία ίσως υπαγορεύθηκε από τοπικά ταφικά έθιμα¹⁴¹. Αμφορείς αυτού του τύπου εκτός αυτών των περιοχών είναι σπάνιοι και μεμονωμένοι¹⁴² και ορισμένα γνωρίσματα τεχνικής, πηλού και βαφής των αχαϊκών και δυτικο πελοποννησιακών αμφορεων υποδηλώνουν ότι είναι προϊόντα τοπικών εργαστηρίων, με παράδοση από την ΜΕ εποχή¹⁴³ που αναβιώνει στην τελευταία φάση της μυκηναϊκής περιόδου¹⁴⁴. Στην Ηλεία επιβιώνει, όπως και σε μερικές άλλες περιοχές (Αττική, Αργολίδα, Φθιώτιδα, Μεσσηνία και Εύβοια) στους ΥΜ και ΠΓ χρόνους¹⁴⁵.

Οι δύο αμφορείς I.10 και 15763, κρίνοντας από τα συνευρήματά τους, το σχήμα και την διακόσμηση, ανήκουν στην πρώιμη ΥΕΙΙΙΓ περίοδο¹⁴⁶, όπου με επιφύλαξη, λόγω της κακής διατήρησής του, μπορεί να χρονολογηθεί και ο τρίτος XV.6.

Σύνθετα αγγεία (κέρνοι)

FS 324
VII.5

ΥΕΙΙΙΓ (μέση)

FS 327
XVIII.2, 15758

ΥΕΙΙΒ-Γ

Τρία σύνθετα αγγεία ή κέρνοι, διαφορετικού πηλού, σχήματος, μεγέθους, διατήρησης και διακόσμησης βρέθηκαν στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Τα VII.5 και XVIII.2 προέρχονται από τους θαλαμοειδείς τάφους VII και XVIII αντίστοιχα και το 15758 από τον θολωτό τάφο. Είναι μερικώς χειροποίητα, καθώς η

¹⁴⁰ Papadopoulos 1979, 69-71, 127. Mountjoy 1999, 54. Βικάτου 2008, 501, 503

¹⁴¹ Papadopoulos 1979, 69

¹⁴² Blegen 1973, 385, shape 49, figs. 373-4, III, fig.292:15. Deshayes 1966, 150, DV 158, 182, pl. XCI:1. Blegen 1937, fig.16:1213. Ιακωβίδης 1970, 262-3, εικ.114:590. Benzi 1992, 33-34, tav.97 e-g, Καρδαρά 1977, 38, πιν.46γ. Βλαχόπουλος 2006, 113. Mountjoy 1999, fig.163:20, 281:6-7

¹⁴³ Papadopoulos 1979, 70. Blegen 1937, figs.210:380, 381, 195:499, 185:1048. Blegen 1973, fig.196:1. Παρλαμά 1974, 49-50

¹⁴⁴ Papadopoulos 1979, 70. Βικάτου 2008, 503. Στην Πύλο και στις Μυκήνες επανεμφανίζεται ήδη από την ΥΕΙΙΒ1 περίοδο (French 1967, 168, 172, fig.14. Mountjoy 95, 97 fig.11. Blegen 1973, 385, figs.373-4)

¹⁴⁵ Styrenius 1967, 126, fig.49. Mountjoy 1999, 57. Βικάτου 2008, 503

¹⁴⁶ Papadopoulos 1979, fig.65 a-e. Mountjoy 1999, figs.146:53, 281:5-7, 135:64

τελειότητα του σχήματος και η ομοιότητα των συνανήκοντων αγγείων προδίδει την κατασκευή τους σε τροχό και την εν συνεχεία σύνδεση και συγκόλλησή τους¹⁴⁷. Τα δύο πρώτα (VII.5 και XVIII.2) είναι συγκολλημένα και σχεδόν ακέραια, ενώ το τρίτο (15758) διατηρεί το ένα μόνο από τα τέσσερα συνανήκοντα αγγεία. Το VII.5 αποτελείται από τρεις μικρογραφικούς πιθαμοφόρισκους (FS 324) με πλαστικές αποφύσεις αντί λαβών, ενώ τα XVIII.2 και 15758 από δύο και τέσσερα άωτα αρτόσχημα αλαβαστροειδή (FS 327) αντίστοιχα. Το σωζόμενο ύψος τους είναι 6,9, 11,5 και 4,3 εκ. και η διάμετρός τους 11,8, 13,4 και 5,8 εκ. αντίστοιχα. Ο πηλός τους είναι καθαρός, ερυθρόξανθος ή ερυθρωπός ενώ η βαφή τους είναι καστανή ή καστανέρυθη.

Και τα τρία ανήκουν στην πρώτη κατηγορία του Furumark¹⁴⁸, η οποία περιλαμβάνει σύνθετα αγγεία αποτελούμενα από δύο ή περισσότερα ομοίου σχήματος και μεγέθους αγγεία της YEIIIΒ-Γ περιόδου¹⁴⁹. Σύνθετα αγγεία είναι γνωστά από διάφορους πολιτισμούς της Μεσογείου. Μερικά από αυτά στηρίζονται σε κοινή βάση, ενώ άλλα, όπως είναι τα σύνθετα της Λαγανιδιάς και τα μυκηναϊκά γενικότερα, ενώνονται με πηλό και, όπου απαιτείται, έχουν μια υπερυψωμένη καλαθόσχημη λαβή. Στην Κρήτη έχουν μακρά παράδοση, απαντώμενα σε σύνολα διαφόρων περιόδων¹⁵⁰. Τα μυκηναϊκά δείγματα, παρά τις κάποιες ομοιότητες με τα μινωικά, διαφέρουν και δεν κατάγονται από αυτά¹⁵¹, καθώς απαντούν μεμονωμένα ή συχνότερα αποτελούμενα από περισσότερα των δύο αγγεία. Τα σύνθετα αγγεία μυκηναϊκού τύπου είναι συνήθως αλαβαστροειδή (αρτόσχημα και κυλινδρικά) και αμοφορίσκοι. Σπανιότερα συναντούμε αγγεία άλλων σχημάτων (πιθαμοφόρισκοι, άωτα πιθάρια, πρόχοι, κύπελλα)¹⁵².

Τα σύνθετα αγγεία της Λαγανιδιάς έχουν παράλληλα από διάφορες θέσεις: το VII.5 στην Κεφαλονιά, Αχαΐα (τριπλά)¹⁵³, Περατή¹⁵⁴, Ρόδο (διπλά)¹⁵⁵ και Ολυμπία

¹⁴⁷ Papadopoulos 1979, 105, n.9. Furumark 1941, 69

¹⁴⁸ Furumark 1941, 69

¹⁴⁹ Εκτός από ένα YEI της Χαλκίδας (Hankey 1952, 77, pl.23:495) και μερικά YEIIIΑ2 της Αίγινας και της Δειράδας-Άργους (Hiller 1975, IV 1, Taf.31:287-289. Deshayes 1966, DV 142, pl.73:6) όλα τα γνωστά δείγματα ανήκουν στην YEIIIΒ-Γ περίοδο. Πρβλ. Furumark 1941, 641-2. Ιακωβίδης 1970, 213. Papadopoulos 1979, 107. Benzi 1992,45

¹⁵⁰ Ο Furumark υποστηρίζει ότι μερικά πήλινα μινωικά κατάγονται από αντίστοιχα λίθινα. Πρβλ. επίσης Warren 1969, 11ff. (P.52-55)

¹⁵¹ Furumark 1941, 69-70. Papadopoulos 1979, 106. Benzi 1992,45

¹⁵² Papadopoulos 1979, 106

¹⁵³ Καββαδίας 1914, 371, εκ.471. Μαρινάτος 1933, 80, πιν.2:Γ4. Wardle 1974, fig.106:1314.

Papadopoulos 1979, fig. 173d

¹⁵⁴ Ιακωβίδης 1970, εκ.222:456

¹⁵⁵ Mountjoy 1999, fig. 433:222. Benzi 1992, tav.27f, 60h, 71f, 98c, 101e

(τετραπλό)¹⁵⁶. Το διπλό αλαβαστροειδές XVIII.2, τύπος συχνότερος, έχει πολλά παράλληλα από διάφορες περιοχές (π.χ. Αχαΐα, Ηλεία, Κεφαλονιά, Αττική, Αίγινα, Αργολίδα, Βοιωτία, Δωδεκάνησα)¹⁵⁷, ενώ σπανιότερα είναι τα αντίστοιχα του τετραπλού 15758¹⁵⁸.

Ο λαιμός των τριών πιθαμοφορίσκων του VII.5 είναι ολόβαφος. Πρόχειρα απλά και διπλά ομόκεντρα τόξα κοσμούν τον ώμο (FM 43:e), πρόχειρη πλατιά ταινία την διάμετρο του σώματος και λεπτότερη την περίμετρο της βάσης. Οι τρεις πλαστικές αποφύσεις είναι ολόβαφες, ενώ εγκάρσιες γραμμές κοσμούν την ράχη της λαβής. Από τα δύο άωτα αλαβαστροειδή το XVIII.2 είναι ολόβαφο, κάθετες ταινίες στο περιθώριο της λαβής πλαισιώνουν εγκάρσιες γραμμές, πιθανότατα εναλλασσόμενες με φολιδωτό, ενώ το σωζόμενο αγγείο του τετραπλού 15758 είναι διακοσμημένο με δακτύλιο μέσα και έξω στον αμφίκυκλο λαιμό με γραμμίδια στο χείλος και τρεις ομάδες καμπύλων γραμμών (φυλλοφόρου ταινίας FM 64:14;) στον ώμο, με τρεις πρόχειρες ταινίες στο σώμα και αμείβοντες (FM 58:22) στην επιπεδόκυρτη βάση. Τα στελέχη καθώς και η γένεση της λαβής είναι ολόβαφα.

Χρονολογικά, το VII.5, με βάση τα συνευρήματα, το σχήμα και την διακόσμησή του ανήκει στην μέση ΥΕΙΙΙΓ περίοδο¹⁵⁹, ενώ τα άλλα δύο (XVIII.2 και 15758) είναι πρωιμότερα (ΥΕΙΙΒ2-Γ1)¹⁶⁰.

Τέλος, σχετικά με την χρήση τους, έχει υποστηριχθεί ότι το σχήμα τους υποδηλώνει καθημερινή¹⁶¹ ή τελετουργική χρήση¹⁶², με πιθανότερη τη δεύτερη εκδοχή, καθώς όλα σχεδόν τα γνωστά δείγματα έχουν βρεθεί σε τάφους και χώρους λατρείας¹⁶³, όπου ίσως είχαν τοποθετηθεί ως αρωματοδοχεία (κέρνοι).

Ληκίθια

¹⁵⁶ BCH 81 (1957) 575, fig.1

¹⁵⁷ Furumark 1941, 642. Papadopoulos 1979, 106-7, n.19-29. Hiller 1975, Taf. 31:287-290. Benzi 1992, tav.101:e

¹⁵⁸ Furumark 1941, 641. Hiller 1975, Taf.31:289-290

¹⁵⁹ Papadopoulos 1979, 107 a,f. Ιακωβίδης 1970, 213, 867,894. Benzi 1992, 46, tav.39:e, 101:e, BMC A 959

¹⁶⁰ Furumark 1941, 641-2. Papadopoulos 1979, 107

¹⁶¹ Nilsson 1950, 143. Wardle 1972, 156

¹⁶² Xanthoudidis 1905-6, 9-23. Furumark 1941, 70. Bosanquet 1923, 91. Evans 1921, 527. Warren 1969, 11. Papadopoulos 1979, 107. Βικάτου 2008, 526

¹⁶³ Όπως στο σπίτι G της Ασίνης (Frödin-Persson 1938, 298, fig.206) και στο ιερό της Φυλακωπής (Renfrew 1981, 68,73, fig.206. Rutter 1977, 4, φάση 5 ΥΕΙΙΙΓ)

FS 118
XXI.1

ΥΕΙΠΓ1 πρόιμη

FS 124
XIV.20

ΥΕΙΠΓ ύστερη

Δύο ληκύθια έχουν βρεθεί στους τάφους XXI (XXI.1) και XIV (XIV.20). Είναι ισομεγέθη (ύψος 11,1 εκ., διαμ.κοιλίας 10 και 9,4 εκ., διαμ.βάσης 4,7 και 3,8 εκ.) με μικρή διαφορά στο σχήμα τους και στην θέση της λαβής, η οποία στο XXI.1 εκφύεται από το χείλος του σωληνωτού στομίου και στο XIV.20 χαμηλότερα, από το μέσο αυτού. Ο πηλός τους είναι ερυθρωπός και η βαφή τους καστανή.

Το βραχυστρόγγυλο XXI.1 ανήκει στον τύπο 118 του Furumark και το πιεσμένο σφαιρικό XIV.20 στον τύπο 124¹⁶⁴. Το XXI.1 είναι ολόβαφο, ενώ το XIV.20 κοσμεείται με δακτυλίους στο χείλος και στη βάση του λαιμού, με δικτυωτό (FM 57:2) και δυσδιάκριτα ίχνη κροσσωτού κοσμήματος στον ώμο και ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο σώμα. Στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης υπάρχει πλατιά ταινία και στην αθέατη, κάτω όψη της σπείρα. Η ράχη της ταινιόσχημης λαβής είναι ολόβαφη με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή.

Το σχήμα στις διάφορες μορφές του είναι γνωστό στον μυκηναϊκό κόσμο από την ΥΕΙΠΑ1 μέχρι και την Υπομυκηναϊκή περίοδο¹⁶⁵ και στην Αχαΐα αντιπροσωπεύεται από πολλά δείγματα, μικρά και μεγάλα, με παράλληλα από άλλες περιοχές¹⁶⁶.

Τα ληκύθια της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκουν με βάση το σχήμα, την διακόσμηση και τα συνευρήματά τους το μεν ολόβαφο XXI.1 στην ύστερη ΥΕΙΠΓ περίοδο και το XIV.20 στην πρόιμη ΥΕΙΠΓ¹⁶⁷.

Δακτυλιόσχημο

¹⁶⁴ Furumark 1941, 604

¹⁶⁵ Furumark 1941, 603-4 (FS 119-124). Mountjoy 1986, figs.86 (ΥΕΙΠΑ2), 122, 152 (ΥΕΙΠΒ1-2), 177,211,242 (ΥΕΙΠΓ), 263 (Υπομκ.)

¹⁶⁶ Papadopoulos 1979, 91-93, figs. 147-151. Mountjoy 1999, fig. 51:383-89. Mountjoy 1986, fig.242:3. Βικάτου 2008, 518-520

¹⁶⁷ Papadopoulos 1979, figs. 149d,f, 147g, 148a, f. Mountjoy 1999, figs.147:74-75, 228:543. Βικάτου 2008, 520

FS 196

ΥΕΙΠΓ1

VII.3

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς έχει βρεθεί ένα μόνο δακτυλιόσχημο αγγείο του τύπου 196 του Furumark¹⁶⁸. Είναι ακέραιο και έχει ύψος 8,2 και διάμετρο 11,7 εκ. Ο πηλός του είναι ερυθρωπός, το αλείφωμα ερυθρόξανθο ενώ η βαφή είναι καστανή. Το λοξό σωληνωτό στόμιο κοσμείται στο εξώκυρτο χείλος και στην βάση του με δακτύλιο. Εγκάρσιες γραμμές κοσμούν τη ράχη της εκφυόμενης κάτω από το χείλος και απολήγουσας στο δακτύλιο, κάθετης καλαθόσχημης λάβης. Στην άνω επιφάνεια του δακτυλίου υπάρχουν δύο ισοπαχείς ταινίες, στον ώμο διαγραμματισμένα τρίγωνα (FM 61:A;) στον ώμο, ταινίες στο κατώτερο σώμα και στην επίπεδη βάση.

Τα δακτυλιόσχημα αγγεία (FS 196), αν και δεν απαντούν συχνά στο μυκηναϊκό σχηματολόγιο, έχουν ευρεία διάδοση σε διάφορες περιοχές και περιόδους¹⁶⁹. Στην μυκηναϊκή Ελλάδα σποραδικά δείγματα είναι γνωστά από αρκετές θέσεις (Μυκήνες, Θήβα, Δελφούς, Ρόδο, Κω, Αττική, Λευκαντί, Πύλο, Ηλεία, Αρκαδία, Κεφαλονιά, Θεσσαλία και Σκύρο)¹⁷⁰ και δεν απουσιάζουν από την Κρήτη¹⁷¹ και την Κύπρο¹⁷².

Στην Αχαΐα έχουν βρεθεί περισσότερα από 10 δακτυλιόσχημα αγγεία, που ανάλογα με τη θέση της λαβής, κατατάσσονται σε δύο κύριες κατηγορίες: α) με γεφυρόσχημη λαβή και β) με κάθετη θηλειόσχημη λαβή¹⁷³, ενώ υπάρχουν και μερικά τριποδικά δείγματα¹⁷⁴, που υποδηλώνουν τοπική (δυτικοελλαδική) παράδοση¹⁷⁵. Το δακτυλιόσχημο 12157, που είναι τοπικό προϊόν, ανήκει στην β' κατηγορία και όπως,

¹⁶⁸ Furumark 1941, 68, 617-8, fig.20

¹⁶⁹ Π.χ. στην Προδυναστική Αίγυπτο, Κύπρο, Δ.Ανατολία, Κρήτη, Κυκλάδες και στην Γεωμετρική και Αρχαϊκή εποχή (Furumark 1949, 69,n.1. Papadopoulos 1979, 104, n.95)

¹⁷⁰ Papadopoulos 1979, 104, n.96-97. Βικάτου 2008, 522-23, υποσημ.16-27, 30-31

¹⁷¹ Πωλογιώργη 1984, 299, εικ.155β. Kanta 1980, fig.23:12

¹⁷² Πιερίδου 1971, 18-26, πιν.VIII-XII. Laffineur 1997, 145ff.

¹⁷³ Papadopoulos 1979, 104

¹⁷⁴ Papadopoulos 1979, εικ.169 e-f. Άλλα όμοια αγγεία έχουν βρεθεί σε πρόσφατες ανασκαφές στα μυκηναϊκά νεκροταφεία Κλάους και Καλλιθέας-Ραμπαντάνια

¹⁷⁵ Wardle 1972, 147, fig.96:45. Souyoutzoglou 1999, 71,73. Benton-Waterhouse 1973, 8. Η Brodbeck-Jucker (1986, 58) υποστηρίζει Κυπριακή προέλευση

όλα σχεδόν τα γνωστά δείγματα από την Αχαΐα και άλλες περιοχές, χρονολογείται στην ΥΕΙΠΓ1 περίοδο¹⁷⁶.

Τα αγγεία αυτά έχει υποστηριχθεί ότι προορίζονταν για προσεκτική και φειδωλή σπονδική χρήση κάποιων υγρών (λαδιού ή αρωμάτων) ή για κτερίσματα παιδικών ταφών, ή ακόμα και ως λύχνοι¹⁷⁷.

Ασκός

FS 195

ΥΕΙΠΑ2/Β1

XX.4

Ο μοναδικός ασκός του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκει στον τύπο Α του Stubbings¹⁷⁸ και 195 του Furumark¹⁷⁹. Είναι ελλιπής το ανώτερο μισό της λόξης σωληνωτής προχοής. Ο πηλός του είναι ερυθρωπός, το αλείφωμα του ωχροκίτρινο και η βαφή του καστανέρυθρη. Έχει δακτύλιο στη βάση της προχοής, ταινιωτή διακόσμηση στο πιεσμένο σφαιρικό σώμα και στην περίμετρο της επίπεδης βάσης ενώ η ράχη της καλαθόσχημης, ταινιωτής λαβής είναι ολόβαφη.

Ο ασκός του τύπου 195 είναι πιο κανονικός από τον μνηοειδή (FS.194) και απαντάται συχνότερα στην Αττική¹⁸⁰, παρά στην Αργολίδα, Αχαΐα και σε άλλες περιοχές από τους ΥΕΙΠΑ χρόνους ως την ΥΕΙΠΓ1 περίοδο¹⁸¹. Ο ασκός 13978 έχει αρκετά παράλληλα στο σχήμα και στην διακόσμηση από διάφορες άλλες θέσεις και σύμφωνα με αυτά και τα συνευρήματά του χρονολογείται στην ΥΕΙΠΑ2/Β1 περίοδο¹⁸².

¹⁷⁶ Papadopoulos 1979, 105. Souyoutzoglou 1999, 71. Βικάτου 2008, 523. Ιακωβίδης 1970, 250. Τα μόνα πρωιμότερα δείγματα προέρχονται από την Πύλο (Blegen 1973, fig.348:9, ΥΕΙΠΒ2), Μυκίνες, Βουρβάτσι και Τανάγρα (ΥΕΙΠΑ2-Β)

¹⁷⁷ Papadopoulos 1979. Laffineur 1997, 145. Πιερίδου, 1971, 18f.. Blegen 1973, 329. Βικάτου 2008, 523

¹⁷⁸ Stubbings 1947, 52-53, fig.22

¹⁷⁹ Furumark 1949, 617

¹⁸⁰ Furumark 1949, 617. Immerwahr 1971, 139. Benzi 1992, 123. Παπαδόπουλος-Κοντορλή, 250-2

¹⁸¹ Furumark 1949, 617. Papadopoulos 1979, 100

¹⁸² Papadopoulos 1979, υποσ.54. Stubbings 1947, pl.16:8-10. Mountjoy 1999, fig. 190:155. Σγουρίτσα 1988, πιν.30:104, 91:286, 92:292

Ανοικτά σχήματα

12. Κύλικες

FS 264

ΥΕΙΙΑ2

ΘΟΛ.7, XVII.3, 15762

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν τρεις κύλικες, μία στον θαλαμοειδή τάφο XVII και δύο στον θολωτό. Συγκολλημένη αλλά ολόκληρη είναι μόνο η XVII.3, ενώ οι άλλες δύο είναι ελλιπείς την βάση και το μεγαλύτερο τμήμα του στελέχους και η 15762 το ανώτερο τμήμα της γάστρας. Η σωζόμενη γάστρα της ΘΟΛ.7 είναι μερικώς συμπληρωμένη. Οι ΘΟΛ.7 και XVII.3 έχουν ερυθρωπό πηλό και όμοιο αλείφωμα και είναι άβαφες. Η τρίτη, 15762, είναι ολόβαφη μέσα και έξω. Και οι τρεις ανήκουν στον τύπο F του Stubbings¹⁸³ και 264 του Furumark¹⁸⁴.

Οι κύλικες στους διάφορους τύπους τους ανήκουν στα πιο δημοφιλή αγγεία της μυκηναϊκής κεραμεικής, χρησιμοποιούμενες τόσο στην καθημερινή ζωή, όσο και ως κτερίσματα σε ταφικά σύνολα. Μία άλλη χρήση τους ήταν για προπόσεις σε νεκρόδειπνα μετά την λήξη των οποίων θραύονταν μπροστά από την είσοδο στο θάλαμο και στην επίχωση των δρόμων¹⁸⁵. Ιδιαίτερη κατηγορία αποτελούν οι επικασσιτερωμένες κύλικες (μίμηση μεταλλικών πολυτελών προτύπων), οι οποίες πρέπει να χρησιμοποιούνταν από ευγενείς σε συμπόσια και διάφορες τελετουργίες¹⁸⁶.

Το σχήμα, καταγόμενο από την ηπειρωτική Ελλάδα, όπου τα πρώτα δείγματα μπορούν να ανιχνευθούν στα μινυακά υψίποδα ΜΕ κύπελλα (goblets) και είναι τόσο συχνό όσο περίπου και ο ψευδόστομος αμφορίσκος, έχει μακρά παράδοση στην Αχαΐα από την ΥΕΙΙΒ ως το τέλος της ΥΕΙΙΙΓ και την Υπομυκηναϊκή περίοδο¹⁸⁷. Είναι όμως, σε αντίθεση με άλλες περιοχές¹⁸⁸, σπάνιο¹⁸⁹, όπως και στην γειτονική

¹⁸³ Stubbings 1947, 50-51, fig.10F, pl.5:4-6

¹⁸⁴ Furumark 1949, 630, fig.16

¹⁸⁵ Wace 1932, 131, 144. Blegen 1937, 237-8. Deshayes 1966, 244. Papadopoulos 1976, 38.

Papadopoulos 1979, 57, υποσ. 19. Cavanagh 1978, 169. Βικάτου 2008, 580

¹⁸⁶ Immerwahr 1966, 381-396. Immerwahr 1971, 118. Παντελίδου 1975, 171-174

¹⁸⁷ Papadopoulos 1979, 119

¹⁸⁸ Όπως π.χ. στην Αττική, Αργολίδα, Δωδεκάνησα και Κεφαλονιά

¹⁸⁹ Papadopoulos 1979, 117

Ηλεία¹⁹⁰. Οι κύλικες της Καλλιθέας χρονολογούνται με βάση τα συνευρήματα και παράλληλα από άλλες θέσεις¹⁹¹, στην ΥΕΙΙΑ2 περίοδο.

Σκύφοι

FS 289 ΘΟΛ.1, 15755	ΥΕΙΙΓ μέση
FS 305 15371	ΥΕΙΙΓ
FS ? XVI.9, 15759	ΥΕΙΙ
ΘΟΛ.2, ΘΟΛ.5	ΙΙΓ

Το σχήμα αντιπροσωπεύεται στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς με επτά δείγματα, από τα οποία πέντε είναι ελλιπή και συμπληρωμένα αλλά με ασφαλές περίγραμμα (ΘΟΛ.1, ΘΟΛ.2, ΘΟΛ.5, 15371, 15755), ενώ η ταύτιση των υπόλοιπων δύο (XVI.9, 15759) είναι αμφίβολη, καθώς διατηρούν μόνον το κατώτερο τμήμα με τη βάση. Σχετικά με τη διακόσμηση των δύο σκύφων με τις κάθετες κυλινδρικές λαβές, ο ΘΟΛ.1 είναι ολόβαφος μέσα και έξω με εξηρημένη πλατιά ζώνη εξωτερικά στο ύψος των λαβών. Ο 15755 είναι ολόβαφος εσωτερικά, με ανισοπαχείς ταινίες στις ράχες των λαβών, πλατιά ταινία στο χείλος και ίχνη λεπτότερων στο κατώτερο σώμα. Ανήκουν στον τύπο FS 289 του Furumark με παράλληλα από το Λευκαντί Ευβοίας¹⁹² και χρονολογούνται στην ΥΕΙΙΓ μέση περίοδο. Ο ελλιπής το ανώτερο τμήμα της γάστρας και τις λαβές ολόβαφος υψίπους σκύφος 15371 ανήκει πιθανώς στον τύπο 304 του Furumark, με παράλληλα από άλλες θέσεις της ΥΕΙΙΑ2 περιόδου¹⁹³, όπου χρονολογείται, σύμφωνα και με τα συνευρήματά του αυτός ο σκύφος της Καλλιθέας. Τέλος, οι δύο σκύφοι ΘΟΛ.2 και ΘΟΛ.5, ολόβαφοι μέσα και

¹⁹⁰ Βικάτου 2008, 579

¹⁹¹ Mountjoy 1986, 90, fig.108. Mountjoy 1999, 273, fig.91:127

¹⁹² Mountjoy 1999, fig. 274: 76.

¹⁹³ Furumark 1949, 638. French 1965, 170, fig.4:8. Stubbings 1947, pl.5:14,15. Benzi 1992, 158. Benzi CMA 58. Mountjoy 1999, fig. 410:72

έξω με στενή εξηρημένη ζώνη διακοσμημένη με τεθλασμένη γραμμή στη βάση των λαβών στον πρώτο και με αδιακόσμητη ζώνη στο ύψος των λαβών στον δεύτερο, ανήκουν στην Πρωτογεωμετρική περίοδο, με παράλληλα από άλλες θέσεις και περιοχές¹⁹⁴.

Ημισφαιρικοί κύαθοι

FS 237, 238

ΥΕΙΙΑ1-2

II.5, VII.14, VII.17, XXIII.4

FS 204, 206

ΥΕΙΙΓ ύστερη

XV.5, XVI.3

FS 249

ΥΕΙΙΒ-Γ1

I.14, 15318

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν οκτώ ημισφαιρικοί κύαθοι μικρού μεγέθους, με ύψος κυμαινόμενο μεταξύ 2,5 και 5,3 εκ. και διάμετρο χείλους μεταξύ 7 και 10,1 εκ. Ο πηλός τους είναι ερυθρωπός ή κιτρινωπός και η βαφή τους καστανέρυθρη ή μελανή μερικώς εξίτηλη. Ανάλογα με το περίγραμμα και το βάθος της γάστρας, την θέση και το σχήμα της λαβής κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες: η πρώτη περιλαμβάνει τέσσερις κύαθους με αβαθή ημισφαιρική ή κωνική γάστρα και δακτυλιόσχημη (XXIII.4, VII.17) ή θηλειόσχημη (II.5, VII.17) υπερυψωμένη λαβή (FS 237-238) και η δεύτερη δύο δείγματα (I.14, 15318) με βαθύ ημισφαιρικό περίγραμμα, ανοικτή προχοή και ταινιόσχημη κάθετη λαβή τοποθετημένη εγκάρσια προς την προχοή (FS 249). Οι δύο υπόλοιποι κύαθοι (XVI.3, XV.5) είναι άωτοι κωνικοί και ανήκουν σε τρίτη κατηγορία και στον τύπο 204 και 206 του Furumark.

Σχετικά με την διακόσμηση των κύαθων, τέσσερις είναι ολόβαφοι (VII.14, VII.17, XV.5, XXIII.4) και ένας είναι ολόβαφος εσωτερικά και διακοσμημένος με ταινίες εξωτερικά (XVI.3). Δύο κύαθοι (I.14, 15318) φέρουν ταινιωτή διακόσμηση εσωτερικά, ταινίες με φυλλοφόρο ταινία (FM 64:20) και ενάλληλους αγκώνες (FM

¹⁹⁴ Desborough 1972, 249, pl.58c. Coldstream 1968, pl.48. Souyoutzoglou-Haywood 1999, pl.37:S200a

19:49) στην εξωτερική επιφάνεια αντίστοιχα. Ένας κύαθος (II.5) είναι διακοσμημένος με κάθετες σειρές αμειβόντων (FM 57:18) εσωτερικά και με ταινίες εξωτερικά. Η ράχη της λαβής είναι ολόβαφη, με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή μόνο στον κύαθο με προχοή I.14.

Ο ημισφαιρικός κύαθος είναι σχήμα, ορισμένες παραλλαγές του οποίου, μιμούνται μεταλλικά πρότυπα¹⁹⁵, γνωστό ήδη από την ΜΕ εποχή¹⁹⁶, απαντάται συχνά στην ΥΕΙΙ-ΙΙΑ¹⁹⁷ και επιβιώνει σε ολόκληρη την ΥΕΙΙΙ περίοδο¹⁹⁸.

Τα περισσότερα δείγματα είναι μονόχρωμα¹⁹⁹ και η διακόσμηση του χείλους και της λαβής με εγκάρσια γραμμίδια, καθώς και η πλαστική ταινία στην βάση του λαιμού μερικών κύαθων υποδηλώνουν την απομίμηση μεταλλικών προτύπων²⁰⁰. Οι διακοσμημένοι κύαθοι είναι συνήθως εσωτερικά μονόχρωμοι και εξωτερικά φέρουν ταινιωτή διακόσμηση ή έχουν εσωτερική ταινιωτή διακόσμηση και διάφορα καμπυλόγραμμα ή ευθύγραμμα θέματα πλαισιωμένα από ταινίες εξωτερικά. Σπανιοί είναι οι κύαθοι με εσωτερική διακόσμηση και σπανιότεροι εκείνοι με εικονιστική παράσταση²⁰¹.

Ημισφαιρικοί κύαθοι απαντούν σε μυκηναϊκά νεκροταφεία²⁰² και οικισμούς²⁰³ διαφόρων περιοχών, αλλά τα δείγματα της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι όμοια και σύγχρονα με γνωστά από άλλες θέσεις της Αχαΐας²⁰⁴ και της γειτονικής Ηλείας²⁰⁵.

Σύμφωνα με τα συνευρήματα και παράλληλα από άλλες θέσεις²⁰⁶ οι τέσσερις κύαθοι των τύπων 237-238 του Furumark (II.5, VII.14, VII.17, XXIII.4) και οι δύο των τύπων 204 και 206 (XVI.3, XV.5) ανήκουν στην ΥΕΙΙ-ΙΙΑ/Β περίοδο. Οι δύο

¹⁹⁵ Evans 1928, 637. Stubbings 1947, 63. Papadopoulos 1979, 120

¹⁹⁶ Valmin 1938, 306, pl. XIX:52

¹⁹⁷ Wace 1932, pl.II. Blegen 1937, figs. 110:221, 692, 693. Deshayes 1966, DV 139, 141, pl.73:1-5. Mountjoy 1986, figs.31, 32, 49, 52, 72, 100

¹⁹⁸ Papadopoulos 1979, 121

¹⁹⁹ Furumark 1949, 46, n.8, 427

²⁰⁰ Blegen 1937, figs.127:264, 455:155. Stubbings 1947, 63. Säflund 1965, fig.33:3. Papadopoulos 1979, 1201, figs.180-181

²⁰¹ Papadopoulos 1979, 121, fig.183b. Τα πλησιέστερα παράλληλα του Αχαϊκού δείγματος προέρχονται από τα Δωδεκάνησα (Κάλυμνο GB.293, Κω-Morricone 1965/66, figs.54, 196a), Κύπρο-Κλαύδια (BMC 671) και Σύρια-Ασκαλών (Stubbings 1947, pl. XVI:3)

²⁰² Deshayes 1966, 156, DV 139, 141, 144, pl. LXXIII:1-5. Blegen 1973, 166, 183, 201, figs.234:22, 236:10, 250:5. Μυλωνάς 1975, πιν.11:28. Blegen 1937, fig. 404. Hankey 1952, pl.19:473. Benzi 1992, pl.23:372. Βικάτου 2008, 563

²⁰³ Symeonoglou 1973, 26, 32-33, nn.17-22, fig.47, 173-4. Παντελίδου 1975, 84, 181, πιν.27γ

²⁰⁴ Papadopoulos 1979, 119-122, figs.180-183

²⁰⁵ Mountjoy 1999, figs.383:48-49. Βικάτου 2008, 565, υπος.18

²⁰⁶ Πρβλ. για τον τύπο 237-8, Furumark 1949, 625. Papadopoulos 1979, 121, figs.180b-c, 181c.

Mountjoy 1999, figs.28:202, 85:47, 133:48-49. Βικάτου 2008, 563-565. Hankey 1952, pl.19:473A, για τον τύπο 204,206. Blegen 1937, fig.256:681. Mountjoy 1999, fig.28:197

προχοϊκοί κύαθοι (I.14, 15318) του τύπου 249 του Furumark έχουν παράλληλα από άλλες θέσεις και περιοχές²⁰⁷ και συνυπολογίζοντας και τα συνευρήματά τους χρονολογούνται στην ΥΕΙΙΑ2-B1 περίοδο.

Σχετικά με την χρήση των ημισφαιρικών κύαθων, φαίνεται πιθανή και ασφαλής η άποψη του Stubbings²⁰⁸ ότι οι προχοϊκοί κύαθοι χρησίμευαν για τέλεση σπονδών, ενώ οι κύαθοι με υπερυψωμένη λαβή, αν και πιθανότατα είχαν την ίδια χρήση, δεν πρέπει να αποκλείεται η χρήση τους και ως λύχνων²⁰⁹.

Κωνικοί γωνιώδεις κύαθοι

FS 230,231

ΥΕΙΙΑ1, ΥΕΙΙΒ1

II.6, VII.12

Το σχήμα αντιπροσωπεύεται από δύο δείγματα (II.6, VII.12), που ανήκουν στους τύπους 230 και 231 του Furumark αντίστοιχα. Η διαφορά των δύο τύπων αναγνωρίζεται στο περίγραμμα του σώματος, το οποίο στον 230 είναι κωνικό, ελαφρώς καμπύλο με γωνίωση πάνω από την δακτυλιόσχημη βάση ενώ στον 231 (υστερότερο τύπο) είναι αισθητά πιο καμπύλο και το αγγείο πιο ευρύστομο. Αμφότερα είναι μικρών διαστάσεων με ύψος κυμαινόμενο μεταξύ 4,5 και 6,1 εκ. και διάμετρο χείλους 7,5 και 9,1 εκ. Ο πηλός τους είναι ερυθρώπός, το αλείφωμά τους ωχροκίτρινο ή ερυθρόξανθο και η βαφή τους είναι καστανέρυθη ή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.

Φέρουν απλή, γραπτή διακόσμηση, αποτελούμενη στο II.6 από μια πλατιά ταινία στο χείλος, ομάδα ανισοπαχών ταινιών στο κατώτερο σώμα και συνεχή τεθλασμένη (FM 61:2) στη ζώνη της λαβής, ενώ η βάση και η ράχη της ταινιόσχημης λαβής είναι ολόβαφες. Πλατιά ταινία στο χείλος φέρει και το VII.12, αλλά η ζώνη της λαβής κοσμεύεται με τρίγλυφα και αντικρυστές, διαγραμμισμένες μετόπες (FM 75). Το κατώτερο τμήμα διακοσμείται με ομάδα συμμετρικών ταινιών, η περίμετρος της βάσης με πλατύ δακτύλιο και η ράχη της λαβής με εγκάρσιες γραμμές. Η εσωτερική επιφάνεια αμφοτέρων είναι άβαφη.

²⁰⁷ Furumark 1949, 626-7. Papadopoulos 1979, 123, fig. 185c-d. Mountjoy 1986, 88, 113, figs.105, 140. Mountjoy 1999, figs.28:205, 194:179-82, 254:97-99. Βικάτου 2008, 570. Benzi 1992, 129, tav.49h, 146b-c

²⁰⁸ Stubbings 1947, 34

²⁰⁹ Blegen 1937, 468. Broneer 1939, 377, n.74

Έχει σωστά υποστηριχθεί ότι οι κωνικοί γωνιώδεις κύαθοι μιμούνται μεταλλικά πρότυπα²¹⁰, ειδικότερα κύπελλα τύπου Keftiu ή Βαφειού²¹¹ και η άποψη αυτή ενισχύεται από την έντονη ολόβαφη, μεταλλική εμφάνιση του σχήματος, ενίοτε και την στιλπνή επιφάνεια πολλών δειγμάτων, που θυμίζει εκείνη των μεταλλικών αγγείων και από την ύπαρξη πλαστικού κόμβου στη βάση της λαβής του κύαθου II.6. Ίσως όμως αποτελούν εξέλιξη του κωνικού/κυλινδρικού μινωικού κύαθου της ΜΜΙ-ΙΙΑ περιόδου²¹².

Το σχήμα, σύμφωνα με τον Furumark²¹³ εμφανίζεται στην ΥΕΙΙΑ2 περίοδο, υπάρχουν όμως και πρωιμότερα δείγματα (ΥΕΙΙΑ1)²¹⁴. Διαρκεί μέχρι και την ΥΕΙΙΒ1 και χρησιμοποιείται σε νεκροταφεία και οικισμούς του μυκηναϊκού κόσμου²¹⁵. Τα δείγματα του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκουν, σύμφωνα με τα συνευρήματά τους, την διακόσμηση και παράλληλα από άλλες θέσεις της Αχαιίας και άλλων περιοχών²¹⁶, το μεν II.6 στην ΥΕΙΙΑ1, το δε VII.12 στην ΥΕΙΙΒ1 περίοδο.

Τέλος, φαίνεται ότι κύαθοι αυτού του σχήματος χρησιμοποιούνταν όπως και τα μεταλλικά τους πρότυπα ως αγγεία πόσης και ευκαιριακά για ταφική χρήση.

Κρατήρας

FS 282

ΥΕΙΙΓ1

VII.1

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκε ένας μόνο κρατήρας, συγκολλημένος από πολλά όστρακα και συμπληρωμένος. Ο πηλός του είναι ερυθρωπός και η βαφή του καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη, ενώ είναι ολόβαφος.

Ο κρατήρας της Καλλιθέας, με πλατύ εξώκυρτο χείλος, βαθύ κωδωνόσχημο σώμα, δύο αγκύλες κυκλικής διατομής λαβές που εκφύονται πάνω από την μέγιστη

²¹⁰ Wace 1932, 165, n.4. Stubbings 1947, 35. Benzi 1992, 34. Papadopoulos 1979, 122. Βικάτου 2008, 567

²¹¹ Immerwahr 1971, 130. Papadopoulos 1979, 122. Βικάτου 2008, 568

²¹² Mac Gillivray 2007, 116-7. Hatzaki 2007, 163

²¹³ Furumark 1949, 55, 64, 624

²¹⁴ French 1964, 249. Blegen 1937, fig.260:625, 415:1214. Hiller 1975, Taf.4:61. Mountjoy 1986, 64, fig.74. Mountjoy 1999, figs.22:130-1, 111:51-52, 187:119-21

²¹⁵ Papadopoulos 1979, 123, n.51-56

²¹⁶ Papadopoulos 1979, 121-3

διάμετρο του σώματος και δακτυλιόσχημη βάση αντιστοιχεί στον σκυφοειδή τύπο 282 του Furumark²¹⁷.

Το σχήμα ήταν πολύ κοινό στην μυκηναϊκή Ελλάδα, το Αιγαίο και την Μ.Ανατολή. Βρίσκεται συχνότερα σε οικισμούς παρά σε νεκροταφεία και η θραυσματική κατάσταση πολλών δειγμάτων οφείλεται στο συνήθως μεγάλο μεγεθός τους, αλλά και στην συχνή, καθημερινή οικιακή τους χρήση για μεταφορά και ανάμειξη οίνου και νερού²¹⁸, αλλά και άλλων υγρών (μπύρας, ρετσίνας, υδρόμελου και κριθαριού²¹⁹, χωρίς να αποκλείεται η χρήση του ως σκεύους συσκευασίας²²⁰ ή σκεύος για την τελετουργία ταφικών νεκρόδειπνων, όπως πιθανότατα ήταν και ο κρατήρας της Καλλιθέας.

Ο σκυφοειδής κρατήρας είναι γνωστός από την ΥΕΠΙΑ2/Β1 περίοδο²²¹, γνωρίζει μεγάλη προτίμηση και χρήση στην ΥΕΠΙΒ2 και ΥΕΠΙΓ από τους Μυκηναίους, αποτελώντας, με τις διάφορες παραλλαγές του στο σχήμα και την διακόσμηση, ένα από τα πιο κοινά και χαρακτηριστικά αγγεία της εποχής²²². Στην προτίμηση αυτή των Μυκηναίων αγγειογράφων συνετέλεσε και η μεγάλη διαθέσιμη για διακόσμηση με γραμμικά και κυρίως εικονιστικά θέματα επιφάνεια του κρατήρα.

Στην Αχαΐα είναι γνωστά λίγα δείγματα από τους οικισμούς Καταρράκτη-Φαρών και Τείχος Δυμαίων και, σε αντίθεση με την γειτονική Ηλεία²²³, ελάχιστα όστρακα κρατήρων με εικονιστικές παραστάσεις²²⁴.

Ο ολόβαφος κρατήρας της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, σύμφωνα με το σχήμα, τα παράλληλα από άλλες θέσεις²²⁵ και τα συνευρήματά του χρονολογείται στην ΥΕ ΠΙΒ2/Γ1 περίοδο.

Χειροποίητοι κύαθοι

Χειροποίητοι κύαθοι αντιπροσωπεύονται στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς από μερικά όστρακα που βρέθηκαν στο στρώμα VII του θολωτού τάφου.

²¹⁷ Furumark 1949, 49, 633, fig.14

²¹⁸ Mountjoy 1986, 123

²¹⁹ Μινωιτών και Μυκηναίων Γεύσεις (ΕΑΜ) 1999, 208

²²⁰ Leonard 1981, 90

²²¹ Papadopoulos 1979, 109, n.65. Mountjoy 1986, 115-6, fig.142. Mountjoy 1999, fig.29:209

²²² Papadopoulos 1979, υποσ.66-67. Mountjoy 1986, 129, 149, 173, 191, figs.159, 188, 223, 253.

Mountjoy 1999, figs.38:290, 41:314, 48:361-2, 58:439, 75:187-9, 96:198, 122:128, 169:84-85, 222:468-70, 237:594, 258:147-8, 325:27-29, 377:193-7. Βικάτου 2008, 551-556

²²³ Βικάτου 2008, 554, 643-97

²²⁴ Papadopoulos 1970, pl.20. Papadopoulos 1979, 109, fig.174c

²²⁵ Papadopoulos 1979, fig.174b. Mountjoy 1999, fig.38:290

Ειδικότερα, τέσσερα όστρακα (15756 α-δ) συνιστούν τμήματα μόνωτου κύαθου με έξω νεύον χείλος, πιεσμένο σφαιρικό σώμα, επιπεδόκυρτη βάση και ταινιόσχημη λαβή. Ο πηλός του είναι τεφρός, χονδροειδής με προσμίξεις ενώ η επιφάνειά του είναι έντριπτη και είναι αδιακόσμητος.

Δέκα ακόμα όστρακα (15756 ε-ιδ), όμοιας τεχνικής και πηλού, πιθανώς ανήκουν σε σώμα κύαθων ή άλλων μικρών αταύτιστων αγγείων.

Τέλος, τέσσερα όστρακα (15757 α-δ), όμοιου πηλού ανήκουν σε ελλειψοειδούς διατομής υπερυψωμένη λαβή, τμήματα χείλους και κοιλίας κύαθου. Η επιφάνειά τους είναι έντριπτη και είναι αδιακόσμητα.

Χειροποίητη, έντριπτη κεραμική είναι σπάνια στην Αχαΐα²²⁶ και γενικά δεν είναι συνήθης σε μυκηναϊκά νεκροταφεία²²⁷. Η χρονολόγηση χειροποίητων αγγείων είναι επίσης δύσκολη, διευκολύνεται όμως από την στρωματογραφία και τα συνευρήματά τους, όπως και στην περίπτωση των κύαθων της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, οι οποίοι χρονολογούνται με βάση αυτά τα κριτήρια στην ΥΕΙΙΑ-B περίοδο.

2. Μεταλλικά αντικείμενα

Τα αντικείμενα από μέταλλο (χαλκό, σίδηρο, άργυρο και χρυσό) που βρέθηκαν στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είναι λίγα και σχετικά όμοια με γνωστά από άλλες θέσεις και περιοχές.

Αντικείμενα προσωπικής χρήσης και καλλωπισμού

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν 4 χάλκινες λαβίδες, 8 χάλκινες βελόνες, 1 περόνη από σίδηρο, 2 χάλκινα δακτυλίδια και 1 χρυσό, 2 αργυρά ενώτια, ένα περιδέραιο από 34 χρυσές χάντρες και 8 χάλκινα ξυράφια.

Λαβίδες

Στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν 4 χάλκινες λαβίδες σε ισάριθμους τάφους (II.9, IV.7, XIV.37, XXII.6). Όλες ήταν φθαρμένες και

²²⁶ Papadopoulos 1979, 127

²²⁷ Βικάτου 2008, 583

οξειδωμένες, αλλά ακέραιες, εκτός από την XXII.6, της οποίας λείπει μικρό τμήμα του ενός σκέλους. Οι διαστάσεις τους κυμαίνονται μεταξύ 4,9 και 10 εκ. και έχουν περίπου το ίδιο σχήμα. Είναι κατασκευασμένες από λεπτό και στενό χάλκινο έλασμα, διπλωμένο σε σχήμα ισοσκελούς γωνίας με ανοικτό ωοειδή ή ελλειψοειδή κρίκο στην κορυφή και λυγισμένα προς τα έσω άκρα των σκελών τους για την εύκολη και ασφαλή σύλληψη των τριχών ή άλλων αντικειμένων.

Ανήκουν στον ΥΕΙΙΙ “pinched-spring” τύπο του Catling , που είναι γνωστός, με ελαφρές κατά τύπους παραλλαγές, από διάφορες άλλες θέσεις του προϊστορικού Αιγαίου²²⁸. Βρίσκονται συχνότερα σε νεκροταφεία παρά σε οικισμούς²²⁹ και έχουν συστηματικά μελετηθεί από διάφορους μελετητές²³⁰, οι οποίοι προβληματίζονται ως προς τη χρήση τους. Ειδικότερα, εκτός από εργαλείο καλλωπισμού για την απομάκρυνση τριχών, υποστηρίζεται ότι χρησίμευε πιθανώς για την εξαγωγή αγκαθιών ή για την σύλληψη της άπτρας λύχνων²³¹ ή ως ιατρικό-χειρουργικό εργαλείο. Η ανεύρεσή τους σε τάφους πολεμιστών υποδηλώνει την χρήση τους ως εργαλείων παρά ως τριχολαβίδων καλλωπισμού²³². Οι πλείστες είναι χάλκινες, ενώ οι κατασκευασμένες από άλλο μέταλλο, ειδικότερα χρυσό, είναι ελάχιστες²³³.

Η καταγωγή τους ανάγεται στην 3^η χιλιετία²³⁴ και χρησιμοποιήθηκαν με αναλλοίωτο σχεδόν το σχήμα τους σε ολόκληρη την μυκηναϊκή περίοδο και στην εποχή του Σιδήρου²³⁵.

Οι λαβίδες της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς χρονολογούνται, με βάση τα συνευρήματά τους στην ΥΕΙΙΒ-Γ περίοδο.

Βελόνες

Οκτώ (;) χάλκινες βελόνες βρέθηκαν σε τάφους του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς (ΘΟΛ.20, ΘΟΛ.23, I.19, I.20, II.11, XIII.7, XXIII.10). Όλες είναι

²²⁸ Papadopoulos 1979, 149, n.74

²²⁹ Wace 1932, 191, n.1

²³⁰ Persson 1931, 90. Wace 1932, 191. Blegen 1937, 349-350. Desborough 1964, 59. Catling 1964, 68, 228. Ιακωβίδης 1970, 284-5. Μυλωνάς 1983, 327-8. Μυλωνάς 1975, 247-8. Παπαδόπουλος 1976, 286-7. Papadopoulos 1979, 148-9. Σπυρόπουλος 1972, 113-6. Marinatos 1967, 34-36

²³¹ Μαρινάτος 1924-25, 71. Σπυρόπουλος 1972, 114. Benzi 1992, 182. Βικάτου 2008, 731

²³² Hood de Jong 1952, 265. Deshayes 1966, 202. Papazoglou 1994, 186. Βλαχόπουλος 2006, 127, σημ.127

²³³ Σπυρόπουλος 1972, 115

²³⁴ Petrie 1917, 51, pls.LXII, LXIV. Deshayes 1960, 376. Goldman 1931, 216, fig.286:3. Branigan 1974, 31-32, 174-7, pls. 15-17

²³⁵ Desborough 1964, 59. Ιακωβίδης 1970, 284

σπασμένες, ελλειπείς και οξειδωμένες, ο δε αριθμός, το μήκος και ο τύπος τους δεν είναι δυνατόν να καθοριστούν επακριβώς, γιατί οι περισσότερες βρέθηκαν σε τεμάχια. Είναι κατασκευασμένες από λεπτό σύρμα με οξεία αιχμή στο ένα άκρο, που διατηρείται σε δυο δείγματα (ΘΟΛ.23, I.20) και οπή για το πέρασμα της κλωστής στο άλλο, η οποία σώζεται σε ένα μόνο δείγμα (XIII.7) και φαίνεται ότι ήταν επιμηκέστερες από τις μεταγενέστερες και τις σύγχρονες²³⁶.

Σχετικά με τον τρόπο κατασκευής των οφθαλμών τους, οι μυκηναϊκές βελόνες ανήκουν σε δύο τύπους: (α) με πεπλατυσμένη και διάτρητη κεφαλή και (β) με αναδιπλωμένη την κορυφή και το άκρο της σφυρηλατημένο με τέτοιο τρόπο ώστε να συγχωνεύεται με το στέλεχος της. Ο πρώτος τύπος είναι γνωστός και συνηθίζεται στις βελόνες του προϊστορικού Αιγαίου και της Κύπρου²³⁷. Ο δεύτερος, απλούστερος τύπος, πιθανώς κατάγεται από την Μ.Ανατολή, από όπου διαδόθηκε στην Κύπρο και στην Κρήτη²³⁸ αλλά δεν έφτασε στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Η βελόνη XIII.7, που σώζει την κορυφή της, ανήκει στον πρώτο τύπο, και σε αυτόν πρέπει, πιθανότατα, να ενταχθούν και οι υπόλοιπες.

Εκτός από την XIII.7, που ανήκει στην πρωτογενή ταφή Β του τάφου XIII και χρονολογείται από τα συνευρήματά της στην ΥΕΠΙΑ1-2 περίοδο, καμία από τις υπόλοιπες δεν συνόδευε ταφή κατά χώραν. Όλες ήταν ή τουλάχιστον φαίνονταν παραμερισμένες μαζί με τα σκελετικά κατάλοιπα και τα διάφορα κτερίσματα δευτερογενών ταφών, καθιστώντας δυσχερή και επισφαλή την ακριβή χρονολογησή τους.

Τέλος, λόγω της χρήσης τους, οι βελόνες είναι αντικείμενα με αναλλοίωτο σχήμα από την προϊστορική εποχή μέχρι σήμερα²³⁹. Μερικές ήταν και από άλλο υλικό (ελεφαντόδοντο) κατασκευασμένες²⁴⁰.

Περόνες

Στον θολωτό τάφο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκε μία περόνη (ΘΟΛ.30). Είναι κατασκευασμένη από σίδηρο, σπασμένη σε 4 τεμάχια και οξειδωμένη. Έχει

²³⁶ Ιακωβίδης 1970, 352

²³⁷ Catling 1964, 105. Ιακωβίδης 1970, 352-3

²³⁸ Catling 1964, 105. Boyd-Hawes 1908, pl.IV.38

²³⁹ Banks 1967, 57-60, pls.3, 13. Crouwel 2006, 293

²⁴⁰ Όπως μία ελεφάντινη βελόνη από την ακρόπολη των Μυκηνών (Δημακοπούλου 1988, 247-8) που θα χρησίμευε για το ράψιμο αραιουφασμένων υφασμάτων.

στέλεχος κυκλικής διατομής, ημισφαιρική κεφαλή και οξεία αιχμή. Το σωζόμενο μήκος της είναι 8,6 εκ, ενώ η διάμετρος της κεφαλής της είναι 1,3 εκ.

Χάλκινες ή οστέινες περόνες είναι γνωστές από την ΠΕ περίοδο με συνεχή χρήση σε ολόκληρη την μυκηναϊκή εποχή²⁴¹ ως συμπληρώματα ενδυμασίας ή αντικείμενα καλλωπισμού²⁴². Απαντούν συχνότερα σε νεκροταφεία, παρά σε οικισμούς²⁴³ και συνδέονται περισσότερο με γυναικείες ταφές²⁴⁴, χωρίς να λείπουν και από ανδρικές²⁴⁵. Σε αντίθεση με τις χάλκινες και οστέινες, οι σιδερένιες, όπως αυτή της Καλλιθέας, είναι σπάνιες, με μοναδικό γνωστό δείγμα από τον τάφο 108 της Περατής²⁴⁶, χρονολογούμενο στην τελευταία φάση (ύστερη ΥΕΙΙΙΓ) χρήσης του υστερομυκηναϊκού αυτού νεκροταφείου. Η περόνη της Καλλιθέας είναι προγενέστερη (πρώιμη ΥΕΙΙΙΓ) κρίνοντας από τα συνευρήματά της.

Οι γνώμες των μελετητών διαφέρουν ως προς την χρήση των χάλκινων περόνων και την καταγωγή τους²⁴⁷, φαίνεται όμως ότι η άποψη της I.Kilian²⁴⁸ για πολλαπλή χρήση των περονών (ένδυση, κόμμωση, συγκράτηση καλύμματος κεφαλής, στερέωση σαβάνου, τελετουργική χρήση στην τίμηση των νεκρών) είναι η πιο πιθανή και σωστή. Σχετικά με την καταγωγή τους έχει υποστηριχθεί ότι κατάγονται από το βορρά²⁴⁹, την Μ.Ανατολή²⁵⁰, ή ότι είναι προϊόντα τοπικών μυκηναϊκών/μινωικών εργαστηρίων²⁵¹, ενώ υπάρχει η εκδοχή για απομίμηση οστέινων περονών²⁵² ή για ταυτόχρονη διάδοσή τους στο Βορρά, τα Βαλκάνια και την Μ.Ανατολή²⁵³.

Τέλος, ο σίδηρος της περόνης της Καλλιθέας, όπως και του δείγματος της Περατής, δεν είναι εγχώριος, είναι δε δύσκολο να ανιχνευθεί αν εισήχθη από την Μ.Ασία ως πρώτη ύλη ή ως έτοιμο αντικείμενο.

²⁴¹ Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 206. Kilian-Dirlmeier 1984, 52

²⁴² Hood 1968, 214. Μυλωνάς 1983, 327, 346. Ιακωβίδης 1970, 288-290. Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 206-8. Marinatos 1967, 26-27. Papadopoulos 1979, 140. Βικάτου 2008, 735

²⁴³ Ιακωβίδης 1970, 288

²⁴⁴ Βλαχόπουλος 2006, 273. Βικάτου 2008, 735

²⁴⁵ Demakopoulou-Crouwel 1998, 276, fig.9, pl.52c

²⁴⁶ Ιακωβίδης 1970, 290

²⁴⁷ Ιακωβίδης 1970, 288-90. Papadopoulos 1979, 139-40. Βικάτου 2008, 735-36

²⁴⁸ Kilian-Dirlmeier 1984, 37, 65, 67. Kilian-Dirlmeier 1984, 281-91

²⁴⁹ Jacobstahl 1956, 1. Hammond 1967, 355, 359-60. Desborough 1964, 54. Papadopoulos 1979, 140. Vanschoonwinkel 1991, 268, n.62

²⁵⁰ Hood 1958-9, 237. Deshayes 1966, 205

²⁵¹ Ιακωβίδης 1970, 289

²⁵² Hood 1958-9, 237. Deshayes 1966, 205

²⁵³ Harding 1984, 136. Souyoudzoglou-Haywood 1999, 81

Δακτυλίδια

Σε δύο τάφους του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν 2 χάλκινα δακτυλίδια και ένα χρυσό (I.3994, XIX.9, 4738β). Από τα δύο χάλκινα το XIX.9 είναι ακέραιο, οξειδωμένο και έχει σχήμα απλού αδιακόσμητου κρίκου. Το 3994, σχεδόν ακέραιο και οξειδωμένο είναι διαφορετικό και πιο περίτεχνο, δηλαδή κατασκευασμένο από λεπτό σύρμα τριπλής περιέλιξης με τους επάλληλους κρίκους του απολήγοντες σε αντιθετικά αιχμηρά άκρα, το ένα από τα οποία είναι σπασμένο και ελλιπές. Το τρίτο, χρυσό δακτυλίδι (4738β), άριστης διατήρησης, σχήματος απλού λεπτού κρίκου, με επιφάνεια ελαφρώς κυρτή και λεία, είναι αδιακόσμητο.

Δακτυλίδια σχήματος απλού κρίκου, χάλκινα ή χρυσά, όμοια με τα 4738^a και 4738β είναι γνωστά από διάφορα μυκηναϊκά νεκροταφεία²⁵⁴, ενώ χάλκινα με πολλαπλή περιέλιξη, όπως το 3994, είναι σπανιότερα²⁵⁵. Το 3994, που συνόδευε μαζί με το χρυσό 4738β την μοναδική παραμερισμένη ταφή Α του τάφου XIX, θα μπορούσε, αν το σύρμα δεν ήταν τόσο λεπτό και η διάμετρος ήταν μεγαλύτερη, να είναι σφηκωτήρας παρά δακτυλίδι²⁵⁶. Και τα τρία δακτυλίδια, με βάση τα συνεννήματά τους, ανήκουν στην ΥΕΙΙΙΓ περίοδο.

Δακτυλίδια ως κτερίσματα σε τάφους της μυκηναϊκής Αχαΐας είναι ολιγάριθμα²⁵⁷ και αυτό πιθανώς οφείλεται στην συνήθεια να αφαιρούνται πολύτιμα αντικείμενα και κοσμήματα των νεκρών κατά την προετοιμασία για υστερότερες ταφές²⁵⁸.

Σφηκωτήρες

Από τον τάφο II της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς προέρχεται ζεύγος σφηκωτήρων (στρεπτών), κατασκευασμένων από αργυρό μονοκόμματο σύρμα τετραπλής περιελίξεως με αιχμηρά άκρα, ακέραιων αλλά οξειδωμένων. Βρέθηκαν στην πρωτογενή ταφή Γ, πίσω από το κρανίο και κοντά στον τράχηλο, πεσμένα προφανώς από την κόμη.

²⁵⁴ Blegen 1937, 226, 272, 306. Papadopoulou 1979, 140, figs.280a, 324 a,d. Ιακωβίδης 1970, 291-2. Benzi 1992, 183, 188, 191. Βλαχόπουλος 2006, 296-99. Βικάτου 2008, 759-60

²⁵⁵ Ιακωβίδης 1970, 291-2. Benzi 1992, tav.184e

²⁵⁶ Όπως και το χρυσό δακτυλίδι M31 του τάφου 9 της Περρατής

²⁵⁷ Βικάτου 2008, 760

²⁵⁸ Ιακωβίδης 1970, 291-2

Σφηκωτήρες, περασμένοι στην κόμη για να την συγκρατούν²⁵⁹, είναι γνωστοί από την πρώιμη μυκηναϊκή εποχή (περίοδο των βασιλικών τάφων των Μυκηνών)²⁶⁰ και χρησιμοποιούνται μέχρι τους υπομυκηναϊκούς και μεταγενέστερους χρόνους²⁶¹. Δείγματα από χρυσό, άργυρο και χαλκό έχουν βρεθεί σε διάφορες θέσεις του προϊστορικού Αιγαίου²⁶², συχνά μετακινημένοι από την αρχική τους θέση.

Οι σφηκωτήρες της Καλλιθέας, κρίνοντας από τα συνευρήματά τους χρονολογούνται στην ΥΕΙΙΒ-Γ περίοδο και καθώς βρέθηκαν ανά ένας πίσω από το κρανίο, στο ύψος του τραχήλου της ταφής Γ, χρησίμευαν πιθανότατα στην συγκράτηση απλής κόμμωσης, τύπου πλεξίδας, διευθετημένης κατά μήκος της ράχης της νεκρής²⁶³.

Ξυράφια

Σε έξι τάφους της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν 8 χάλκινα ξυράφια (III.14, III.15, IV.10, VI.13, VI.18, VII.24, VIII.6, XIII.5). Από αυτά τρία είναι ακέραια (III.14, III.15, XIII.5), τρία συγκολλημένα από τέσσερα, τρία και έξι τεμάχια (IV.10, VI.13, VI.18) αντίστοιχα, και δυο ελλιπή μικρά τμήματά τους. Όλα είναι οξειδωμένα και λίγο πολύ φθαρμένα. Το μήκος τους κυμαίνεται μεταξύ 0,108 και 0,206μ., το πλάτος μεταξύ 0,037 και 0,05μ. και το πάχος μεταξύ 0,002 και 0,006μ., διαστάσεις μικρότερες των αρχικών καθώς έχουν αλλοιωθεί από την φθορά και την οξείδωση.

Η επένδυση (ξύλινη ή οστέινη) της λαβής στερεωνόταν με τρία αμφικέφαλα καρφιά, τα οποία σώθηκαν στα έξι δείγματα, ενώ χάθηκαν στο III.14 και διατηρήθηκαν τα δύο από τα τρία στο III.15. Τα καρφιά αυτά ήταν τοποθετημένα σε οριζόντια σειρά στη βάση της λεπίδας (III.15, VI.13, VII.24) ή σε τριγωνική διάταξη, δηλαδή δύο στη βάση της λεπίδας και ένα στη λαβή (III.14, IV.10, VI.18, VIII.6, XIII.5).

²⁵⁹ Bielefeld 1968, 37. Ιακωβίδης 1970, 300. Benzi 1992, 189. Ωνάσογλου 1980,44. Βλαχόπουλος 2006, 295

²⁶⁰ Mylonas 1957, 147

²⁶¹ Kraiker-Kubler 1939, 86-87

²⁶² Gjerstad 1934, 481, 517, 555, 556, 563, 566, pls.LXXVIII.154, LXXXIV.44, LXXXVIII.S13, S39, XCII.52. Higgins 1980, 87, pl.121. Jacopi 1930-31, 262, 268, 335. Morricone 1965-66, 144, fig.121. Savignoni 1904, 595. Βλαχόπουλος 2006, 294. Schliemann 1878, 165, 403, Taf.220, 529. Τσουντας 1895, 24. Ιακωβίδης 1970, 299-301, πιν.33^ε (M.130)

²⁶³ Ιακωβίδης 1970, 301

Όλα ανήκουν στον αμφίστομο φυλλοειδή τύπο (leaf-shaped)²⁶⁴, που πρωτοεμφανίζεται στην πρώιμη χαλκοκρατία²⁶⁵, προηγείται χρονολογικά εκείνου με κυρτή λεπίδα (narrow-bladed), και είναι γνωστός από την ΥΕΙ ως την ΥΕΙΙΑ2 περίοδο²⁶⁶ σε διάφορες μυκηναϊκές θέσεις²⁶⁷.

Το πρόβλημα της πιθανής χρήσης αυτών των αντικείμενων έχει απασχολήσει διάφορους μελετητές, μερικοί από τους οποίους τα έχουν ερμηνεύσει ως εγχειρίδια²⁶⁸. Χωρίς να αποκλείεται εντελώς αυτή η χρήση, καθώς ο τρόπος στερέωσης της λαβής τους μοιάζει με εκείνο των πρώιμων μυκηναϊκών εγχειριδίων²⁶⁹, όμως η λεπτότητα και το σχήμα της λεπίδας δεν υποδηλώνουν οπλική τους χρήση. Έτσι, η άποψη των Τσουντα, Κεραμόπουλλου και Evans²⁷⁰ ότι ήταν ξυράφια, δηλαδή εργαλεία καλλωπισμού για ξύρισμα γένειου ή κοπή κόμης, φαίνεται πιο πιθανή, επαρκώς τεκμηριωμένη και είναι πια γενικώς αποδεκτή²⁷¹.

Τα περισσότερα ξυράφια της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς χρονολογούνται, σύμφωνα με τα συνευρήματά τους, στην ΥΕΙΙΑ1-2 περίοδο, υπάρχουν όμως και μερικά ανήκοντα στην ΥΕΙΙΒ-Γ και ένα στην ΥΕΙΙ-ΙΙΑ1 περιόδους.

Περιδέραια

Ένα περιδέραιο (VII.40), αποτελούμενο από 34 χρυσές χάντρες τεσσάρων διαφορετικών σχημάτων (9 ατρακτοειδείς-σπορόσχημες, 23 κρικοειδείς-δακτυλιόσχημες, 1 πιεσμένη σφαιρική και 1 σωληνωτή) και 1 κομβιόσχημο σφονδύλι από ιώδη στεατίτη στο κέντρο του, βρέθηκε στον τάφο VII ως κτέρισμα της παραμερισμένης ταφής E, τοποθετημένο γύρω από τον λαιμό του νεκρού.

Τα περιδέραια ήταν πολύ αγαπητά ως κοσμήματα σε όλη την διάρκεια της Ύστερης Εποχής του Χαλκού και χρησιμοποιούνταν αδιάκριτα από γυναίκες και

²⁶⁴ Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, τύπος IIIγ. Papadopoulos 1979, τύπος A. Benzi 1992, τύπος A. Weber 1983, τύπος III

²⁶⁵ Branigan 1974, 33-4, 177, pl.16

²⁶⁶ Sandars, 1958-9, 235. Desborough 1972, 59. Catling 1964, 68, 230. Papadopoulos 1979, 148. Benzi 1992, 179. Σπυρόπουλος 1972, 108. Βικάτου 2008, 727

²⁶⁷ Karo 1930, 222, Taf.XCVIII.422, XCIX.467, 482, XCVI.931, C.460. Μυλωνάς 1983, 321-22, Blegen 1937, 332-35, figs.229, 503.1, 2, 574. Säflund 1965, 66-7, fig.48.1. Wilkie 1975, 106-8, 172, fig.194. Papadopoulos 1979, 147-8, figs. 294-95. Βικάτου 2008, 726-7. Weber 1983, 148-51, Taf.1-14

²⁶⁸ Blegen 1937, 332-4. Säflund 1965, 66-7, fig.48.1

²⁶⁹ Blegen 1928, 182, pl.XX.25 ΠΕ. Blegen 1937, fig. 603, Grave IV, ME

²⁷⁰ Τσουντας 1888, 171-2. Τσουντας 1893, 60. Κεραμόπουλος 1917, 140-1. Evans 1906, 117

²⁷¹ Hood 1952, 262. Hood 1956, 96. Sandars 1958-59, 235. Desborough 1964, 59. Catling 1964, 230. Vermeule 1955, 215-6. Immerwahr 1971, 106, 176. Papadopoulos 1979, 148. Βικάτου 2008, 727. Benzi 1992, 179

άντρες²⁷². Οι πλούσιοι και αξιωματούχοι προτιμούσαν τα χρυσά περιδέραια, ενώ οι αστοί και οι κοινοί θνητοί που δεν μπορούσαν να αποκτήσουν χρυσά, αρκούσαν στην απόκτηση περιδεραιών από ημιπολύτιμους λίθους (π.χ. αχάτη, όνυχα, σάρδιο, αμέθυστο, ορεία κρύσταλλο), οστό, φαγεντιανή ή γυαλί.

Γενικά, περιδέραια από χρυσές χάντρες είναι σπάνια σε υστερομυκηναϊκά νεκροταφεία²⁷³ και ειδικότερα σε νεκροταφεία της Αχαΐας²⁷⁴, καθώς σε πολλές περιπτώσεις έχουν υποκατασταθεί από ευτελέστερα (από αχάτη, κορναλίνη, σάρδιο) και συνήθως από γυάλινες χάντρες και πλακίδια διάφορων αποχρώσεων, που είναι απομιμήσεις χρυσών²⁷⁵.

Οι χρυσές χάντρες του περιδεραιού της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκουν στους τύπους 36, 31, 2 και 22 της Σακελλαρίου²⁷⁶ με παράλληλα από άλλες θέσεις²⁷⁷. Η ταφή Ε, στην οποία ανήκει το περιδέραιο, συνοδευόταν και από δύο αγγεία (αρτόσχημο και κυλινδρικό αλάβαστρο) της ΥΕΙΙΑ1-2 περιόδου.

3. Εργαλεία και σύνεργα

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει 13 μαχαίρια και 1 χάλκινο διπλό πέλεκυ.

Μαχαίρια

Συνολικά βρέθηκαν 13 μαχαίρια, προερχόμενα από τον θολωτό τάφο (ΘΟΛ.24) και από 11 θαλαμοειδείς (I.16, II.10, III.13, IV.8, IV.9, VIII.9, XIII.6, XIV.38, XVI.11, XXI.6, XXII.3, XXIII.7). Τρία από αυτά είναι ακέραια (II.10, IV.8, XXIII.7), ενώ τα υπόλοιπα είναι σπασμένα, ελλιπή ως επι το πλείστον την αιχμή της λεπίδας ή τμήμα της λαβής και φθαρμένα από την κυανοπράσινη οξείδωση. Εκτός από το μεγάλο, άριστα διατηρημένο, μαχαίρι μάχης IV.9 (μηκ. 0,312), το μήκος των υπολοίπων κυμαίνεται μεταξύ 0,07 και 0,164μ., το πλάτος μεταξύ 0,011 και 0,032μ. και το πάχος μεταξύ 0,001 και 0,005μ. Η επένδυση (ξύλινη ή οστεΐνη) της λαβής

²⁷² Vermeule 1964, 227

²⁷³ Wace 1932, 191-94. Σακελλαρίου 1985, 69, πιν.9.2277 και 2291. Blegen 1937, 267-8, fig.577. Ιακωβίδης 1970, 304, IV.δ. Immerwahr 1971, 108. Βραυρώνα 280. Papadopoulos 1979, 141. Βλαχόπουλος 2006, 299-303. Βικάτου 2008, 750-51

²⁷⁴ Papadopoulos 1979, 141

²⁷⁵ Higgins 1980, 76. Παπαδόπουλος 2002, 33-4. Αντίθετη άποψη διατυπώνεται από την Haevernick (1963, 192) υποστηρίζοντας την μεγάλη αξία του γυαλιού στην κρητομυκηναϊκή εποχή

²⁷⁶ Σακελλαρίου 1985, 292-6

²⁷⁷ Higgins 1980, 74. Σακελλαρίου 1985, 292-6. Βικάτου 2008, 741

στερεωνόταν με δύο (οκτώ δείγματα), 3 (τρία δείγματα) ή με 4 (ένα δείγμα) χάλκινα καρφιά, τα οποία διατηρούνται τοποθετημένα συνήθως κατά μήκος του άξονα της λαβής στα περισσότερα δείγματα και μόνο σε τρία μαχαίρια έχουν χαθεί και τα δύο (XXII.3), ή το ένα από τα τρία (ΘΟΛ.24) ή τα δύο από τα τέσσερα (XXI.6) καρφιά.

Όλα τα μαχαίρια είναι μονόστομα και σύμφωνα με το σχήμα και το μέγεθος της λεπίδας και της λαβής και την ύπαρξη ή μη περιχειλώματος ανήκουν στους παρακάτω τύπους:

- 1) με τριγωνική λεπίδα και ευθύγραμμη ράχη (Sandars's Class 1, Papadopoulos Type A)²⁷⁸. Στον τύπο αυτό ανήκουν τα περισσότερα (10) μαχαίρια, τα οποία, εκτός από μερικές μικροδιαφορές, έχουν ως κοινό γνώρισμα την ευθύγραμμη ράχη, την ελαφρώς καμπύλη ή παράλληλη με την ράχη κόψη και ελασματοειδή λαβή του ίδιου περίπου πλάτους με την λεπίδα και με καρφιά στη σειρά κατά μήκος του άξονά της. Εκτός από δύο δείγματα (4698, 3967), τα υπόλοιπα έχουν ελαφρό περιχέλωμα και στις δύο όψεις της μακρόστενης λαβής, που ενίοτε συνεχίζεται και στην ράχη της λεπίδας (Sandars's Class 1b).
- 2) Με τριγωνική λεπίδα, ευθύγραμμη ράχη και πλατιά λαβή (Sandars's Class 6a, Papadopoulos Type B).²⁷⁹ Ένα μόνο δείγμα (3971) χωρίς διαφοροποίηση λεπίδας-λαβής, η επένδυση της οποίας ήταν στερεωμένη με 3 ή 4 καρφιά κατά μήκος της.
- 3) Μεγάλο «μαχαίρι-μάχης» (3972), μήκους 0,312μ., με ελλειψοειδή, οξυκόρυφη λεπίδα και ελαφρό περιχέλωμα στη μακρόστενη λαβή, η επένδυση της οποίας στερεωνόταν με τα δύο διατηρούμενα χάλκινα καρφιά κατά μήκος της.

Καθώς τα κύρια χαρακτηριστικά των μονόστομων μαχαιριών της ύστερης εποχής του Χαλκού, η προέλευσή τους, η εξέλιξη, η διάρκεια χρήσης και η διάδοσή τους έχουν διεξοδικώς μελετηθεί από την Sandars²⁸⁰ και άλλους ερευνητές²⁸¹, περιττεύει κάθε περαιτέρω συζήτηση στην παρούσα εργασία. Αρκεί μόνο να υπομνησθεί ότι η προέλευση του τύπου αυτού ανάγεται στην Κρήτη (YM I) και όχι σε ευρωπαϊκές

²⁷⁸ Sandars 1955, 188-93. Papadopoulos 1979, 157

²⁷⁹ Sandars 1955, 195.

²⁸⁰ Sandars 1955, 174-97.

²⁸¹ Desborough 1964, 59-61. Deshayes 1960, 302 κ.ε.. Milojevic, AA, 63-64 (1948-49), 12 κ.ε., και JRGZM 2(1955), 153 κ.ε.. Boardman 1961, 18. Catling 1964, 102-4. Ιακωβίδης 1970, 341, κ.ε. Papadopoulos 1979, 157-8. Benzi 1992, 178. Βικάτου 2008, 773-4.

επιρροές²⁸² και ότι τα μαχαίρια αυτά είναι γενικής χρήσης, κυρίως για την κοπή και επεξεργασία δερμάτων, αλλά και για κοπή τροφίμων²⁸³ και απαντούν σε όλη τη διάρκεια της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην Κρήτη και την ηπειρωτική Ελλάδα, με μεγαλύτερη συχνότητα κατά την ΥΜ/ΥΕΙΙΙ περίοδο²⁸⁴.

Το μεγάλο μονόστομο μαχαίρι IV.9 μοιάζει με τρία μαχαίρια (443, 445, 447) με κρικοειδή απόληξη λαβής από τον τάφο IV του ταφικού κύκλου των Μυκηνών²⁸⁵, με μόνη διαφορά την απόληξη της λαβής του, που είναι ευθεία. Τα μαχαίρια των Μυκηνών έχουν ποικιλοτρόπως ερμηνευτεί από τους μελετητές. Έτσι, οι Τσουντας-Manatt²⁸⁶ υποστηρίζουν ότι ήταν μάλλον μαχαίρια για θυσίες (φάσγανα), παρά για μάχη, ενώ ο Karo²⁸⁷, βασιζόμενος σε σχετική παράσταση πολεμιστή στην ταφική στήλη 1428 των Μυκηνών, που κραδαίνει ως όπλο μεγάλη μάχαιρα, συμπεραίνει ότι τα μαχαίρια αυτά ήταν όπλα για μάχη (Schlachtmesser), υποβοηθητικά των ξιφών και εγχειριδίων. Η άποψη αυτή έχει γίνει αποδεκτή από το σύνολο σχεδόν των ερευνητών²⁸⁸.

Το μαχαίρι αυτό βρέθηκε σε σωρό παραμερισμένων οστών μαζί με το μικρότερο μαχαίρι IV.8 και δύο αρτόσχημα αλάβαστρα της ΥΕΙΙΑ1 περιόδου, όπου και πιθανότατα ανήκει. Τα υπόλοιπα, σύμφωνα με τα συνευρήματά τους, χρονολογούνται στους ΥΕΙΙΑ-Γ χρόνους.

Διπλός πέλεκυς

Στον τάφο VIII βρέθηκε ένας χάλκινος διπλός πέλεκυς (VIII.4), ακέραιος (μηκ.0,124, πλατ. 0,036, παχ.0,21μ.) με ελαφρά ραγίσματα και φθορές στις ακμές και διαβρωμένος σε όλη την επιφάνεια από την κυανοπράσινη οξειδωση. Στην ωοειδή οπή στείλεωσης διατηρούνταν τμήματα του ξύλινου στείλεού. Αδιακόσμητος.

Ο πέλεκυς της Καλλιθέας είναι βαρύ, συμπαγές, πραγματικής χρήσης αντικείμενο, με παράλληλα από διάφορες θέσεις²⁸⁹, τα περισσότερα από τα οποία χρονολογούνται στην ύστερη παρά στην πρώιμη φάση της ΥΕΙΙΙ περιόδου²⁹⁰.

²⁸² Harding 1975, 197. Bouzek 1985, 158. Δημακοπούλου 1988, 250. Βικάτου 2008, 774

²⁸³ Ιακωβίδης 1970, 343. Βλαχόπουλος 2006, 268-69. Βικάτου 2008, 774

²⁸⁴ Desborough 1964, 59. Immerwahr 1971, 209. Βικάτου 2008, 774, υποσ.10-25

²⁸⁵ Karo 1930, 209, Taf. XCVII.443, 445, 447

²⁸⁶ Tsountas-Manatt 1897, 204

²⁸⁷ Karo 1930, 209

²⁸⁸ Sandars 1955, 181. Dickinson 1977, 70. Blegen 1973, 151, 161, fig. 229.5

²⁸⁹ Bucholz 1959, 46-50. Catling 1964, pl.52:45, 47. Hammond 1967, 335-336. Σπυρόπουλος 1972, 134-5. Δαβάρας 1970, 312-3, εικ.1-4. Deshayes 1960, 107. Papadopoulos 1979, 154

Η ωοειδής οπή στειλέωσης, η απουσία αυλακώσεων στην στενή επίπεδη πλευρά για το χύσιμο μετάλλου και οι έντονα εξέχουσες ημικυκλικές (περυγωτές) ακμές τον κατατάσσουν στον ελλαδικό τύπο και ειδικότερα στον τύπο IV του Bucholz²⁹¹ και B1 του Deshayes²⁹², για τον οποίο όλοι οι μελετητές συμφωνούν ότι είναι δάνειο και εξέλιξη του μινωικού, γνωστού από την ΠΜΠ περίοδο²⁹³.

Περαιτέρω συζήτηση για την προέλευση, εξέλιξη, χρήση και διάδοση του διπλού πέλεκυ περιττεύει, επειδή όλα αυτά τα θέματα έχουν πλήρως καλυφθεί από τους Bucholz²⁹⁴, Deshayes²⁹⁵, Catling²⁹⁶, Σπυρόπουλο²⁹⁷ και Παπαδόπουλο²⁹⁸. Ανεξάρτητα από την Αιγαιακή²⁹⁹ ή Μεσανατολική του προέλευση, ο διπλός πέλεκυ εμφανίζεται στην Κρήτη από την 3^η χιλιετία, όπου γνώρισε μεγάλη χρήση και διάδοση σε όλη την 2^η χιλιετία ως εργαλείο και ως αντικείμενο ή σύμβολο λατρείας³⁰⁰. Στην Ελλάδα, Δωδεκάνησα και Κύπρο³⁰¹ δεν είναι γνωστός πριν από την Ύστερη Εποχή του Χαλκού και παρέμεινε σε χρήση ως εργαλείο ή όπλο³⁰² σε όλη την διάρκειά της.

Ο πέλεκυς της Καλλιθέας συνόδευε ως κτερίσμα, μαζί με ένα σταυρόσχημο ξίφος τύπου D1, μια μεγάλη λόγχη, ένα μαχαίρι, ένα ξυράφι, μια λίθινη ακόνη και ένα περιδέραιο αποτελούμενο από χάντρες από γυαλί και αχάτη, την αδιατάρακτη ταφή Θ του τάφου VIII. Τα κτερίσματα αυτά σαφώς υποδηλώνουν ότι η ταφή Θ ανήκε σε μυκηναίο υψηλόβαθμο πολεμιστή³⁰³ και την χρήση και σχέση του εργαλείου αυτού με πολεμικές επιχειρήσεις, όπως μαρτυρείται και από ανάλογες περιπτώσεις σε άλλες περιοχές³⁰⁴. Η υψηλόβαθμη στρατιωτική και πιθανότατα κοινωνική θέση του νεκρού τεκμαίρεται όχι μόνο από την παρουσία των δύο χαρακτηριστικών όπλων (ξίφους και λόγχης), αλλά και από τα άλλα κτερίσματα, ειδικότερα από τον διπλό πέλεκυ, που είναι εξαιρετικά σπάνιο και πολύτιμο εύρημα στα μυκηναϊκά νεκροταφεία της

²⁹⁰ Bucholz 1959, 46-50. Deshayes 1960, 253-7. Catling 1964, 88-89. Σπυρόπουλος 1972, 134-5. Hammond 1967, 335-6. Δαβάρας 1970, 312-3, εκκ.1-4. Papadopoulos 1979, 154. Benzi 1992, 180-1

²⁹¹ Bucholz 1959, 8, Abb.1

²⁹² Deshayes 1960, 257

²⁹³ Seager 1912, 35-6. Catling 1964, 89. Σπυρόπουλος 1972, 134. Papadopoulos 1979, 154

²⁹⁴ Bucholz 1959, 46-50

²⁹⁵ Deshayes 1960, 253

²⁹⁶ Catling 1964, 88-89

²⁹⁷ Σπυρόπουλος 1972, 134-5

²⁹⁸ Papadopoulos 1979, 154

²⁹⁹ Catling 1964, 89. Bucholz 1959, 46-50

³⁰⁰ Nilsson 1950, VI. Stubbings 1962, 465. Mylonas 1957, 27. Papadopoulos 1979, 154

³⁰¹ Catling 1964, 89 (στην Κύπρο όμως όλα τα δείγματα χρονολογούνται στον 12^ο αιώνα)

³⁰² Catling 1964, 89. Haysom 2010, 48

³⁰³ Papadopoulos 1999, 269

³⁰⁴ Macdonald 1984, 59. Haysom 2010, 48.14

Αχαΐας³⁰⁵. Η παρουσία του δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαία, αλλά σαφώς υποδηλώνει την μεγάλη αξία του και την ανώτερη θέση του νεκρού στην τοπική κοινωνική ιεραρχία³⁰⁶. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από την συνεύρεση του περιδεραιού, ανάλογα του οποίου από άλλους μυκηναϊκούς τάφους πολεμιστών έχουν ερμηνευθεί ως αντικείμενα κύρους και εμβλήματα κυβερνητικού και στρατιωτικού αξιώματος, καθώς και από την παρουσία του μαχαιριού και του ξυραφιού, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πρόσθετα ενδεικτικά στοιχεία του αξιώματος του νεκρού, όπως συμβαίνει και σε άλλες περιπτώσεις υψηλόβαθμων νεκρών της μυκηναϊκής Αχαΐας (Καλλιθέα-Σπέντζες, Κλάους) και άλλων περιοχών³⁰⁷.

Ο διπλός πέλεκυς της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς χρονολογείται, με βάση τα συνευρήματά του και ειδικότερα το αρτόσχημο αλάβαστρο, στην ΥΕΙΙΑ2-B περίοδο.

4. Όπλα

Ξίφη

Στον τάφο VIII βρέθηκε το μοναδικό ξίφος (VIII.5) του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Αν και συγκολλημένο από πέντε τεμάχια είναι σχεδόν ακέραιο, εκτός από το γλωσσίδιο στην κορυφή της λαβής και μικρό τμήμα της οξείας αιχμής. Είναι οξειδωμένο και φθαρμένο στις κόψεις και την κεντρική ράχη. Διατηρούνται τα δύο χάλκινα καρφιά στην βάση της λεπίδας για την στερέωση της ξύλινης ή οστέινης επένδυσης της λαβής. Έχει εμφανές περιχέλιωμα στην μακρόστενη λαβή που συνεχίζεται και στην σταυρόσχημη βάση της λεπίδας. Έχει συνολικό μήκος 0,552 μ. Το πλάτος της ατρακτόσχημης λεπίδας με την έντονα κυρτή ράχη στενεύει βαθμιαία από την σταυρόσχημη βάση της ως την οξεία αιχμή της (0,06-0,041μ.). Το πάχος της είναι 0,013μ. Είναι αδιακόσμητο.

Το ξίφος αυτό βρέθηκε πλησίον του κρανίου και δεξιά της αδιατάρακτης ταφής Θ μαζί με μία μεγάλη λόγχη, ένα ξυράφι, ένα μαχαίρι, ένα διπλό πέλεκυ, μία λίθινη ακόνη και ένα περιδέραιο. Η προσεκτική τοποθέτηση σε σειρά αυτών των

³⁰⁵ Μέχρι τώρα τέσσερις μόνο διπλοί πελέκεις είναι γνωστοί από την Αχαΐα Papadopoulos 1979, 154.

³⁰⁶ Macdonald 1984, 66, 93

³⁰⁷ Dickinson 1977, 70. Graziadio 1991, 422

κτηρισμάτων δίπλα στο νεκρό μαρτυρεί ότι είχαν αφηθεί άθικτα στην αρχική τους θέση. Όπως προαναφέρθηκε στη συζήτηση για τον διπλό πέλεκυ τα αντικείμενα αυτά, και κυρίως το ξίφος, ασφαλώς ανήκουν σε υψηλόβαθμο μυκηναίο πολεμιστή³⁰⁸, πιθανώς υπαγόμενο στον τοπικό άρχοντα που είχε ταφεί στον θολωτό τάφο του νεκροταφείου.

Το σταυρόσχημο ξίφος VIII.5 της Καλλιθέας με τις αποστρογγυλεμένες προεξοχές στη βάση της λαβής είναι κλασσικό δείγμα της κατηγορίας D1 της Sandars³⁰⁹, ένα όπλο για το οποίο έχει πει ότι “this is the sword par excellence of the Knossos cemeteries...”. Η συνέυρεσή του με τον ελλαδικού τύπου διπλό πέλεκυ VIII.4 δεν φαίνεται να είναι τυχαία, αλλά ίσως υποδηλώνει κάποια επιρροή ή σχέση του νεκρού με την μινωική Κρήτη και ειδικότερα με την Κνωσό, καθώς επαφές των κατοίκων της Αχαιάς και ευρύτερα της Δ. Ελλάδας με την Μεγαλόνησο κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού τεκμαίρονται από διάφορα ευρήματα³¹⁰. Το ξίφος χρονολογείται στην ΥΕΙΙΑ2-B περίοδο όπως ο διπλός πέλεκυς και τα υπόλοιπα κτερίσματα της ταφής Θ, αλλά και παράλληλά του από άλλες θέσεις³¹¹.

Εγχειρίδιο

Από τον τάφο VI προέρχεται το μοναδικό εγχειρίδιο (VI.11) του νεκροταφείου. Είναι ακέραιο, αλλά πολύ οξειδωμένο και φθαρμένο στις κόψεις της αμφίστομης, ελαφρώς φακοειδούς διατομής λεπίδας που έχει ραγίσματα στην μία πλευρά της. Έχει ψηλό περιχέλωμα στη λαβή συνεχιζόμενο και στον κυρτό ώμο. Η ξύλινη ή οστέινη επένδυση της λαβής στερεωνόταν με τρία καρφιά, ένα μεγάλο κεντρικό αμφικέφαλο, δύο μικρότερα σε οριζόντια σειρά στον ώμο και ένα μη ακόμα διατηρούμενο στην γλωσσοειδή απόληξη της λαβής. Έξι άλλα, πλατυκέφαλα καρφιά, πιθανώς επίχρυσα, που βρέθηκαν μαζί με το εγχειρίδιο, ήταν ίσως διακοσμητικά της επένδυσης της λαβής, χωρίς όμως να αναγνωριστούν αντίστοιχα ίχνη τους σε αυτήν.

Το εγχειρίδιο ανήκει στον τύπο b3 του Furumark³¹², στον Eι της Sandars³¹³, στον F1 της Kilian³¹⁴ και στον Cruciform Variant B του Παπαδόπουλου³¹⁵, με παράλληλα

³⁰⁸ Papadopoulos 1999, 269

³⁰⁹ Sandars 1963, 123

³¹⁰ Papadopoulos 1979, 180. Παπαδόπουλος 1981, 407-15. Παπαδόπουλος-Κοντορλή/Παπαδοπούλου 2000, 519-30

³¹¹ Macdonald 1984, 70-71

³¹² CMP 94, fig.4

³¹³ Sandars 1963, 132-3, 149

από διάφορες θέσεις του προϊστορικού Αιγαίου³¹⁶, που χρονολογούνται στην ΥΜ/ΥΕ ΙΙ-ΙΙΙΑ περίοδο³¹⁷. Το όπλο αυτό βρέθηκε σε σωρό παραμερισμένων οστών δύο δευτερογενών ταφών (I, K) του τάφου μαζί με αγγεία και διάφορα άλλα αντικείμενα σύμφωνα με τα οποία χρονολογείται στην ΥΕΙΙΙΑ2 περίοδο.

Λόγχες

Οι πέντε λόγχες του νεκροταφείου βρέθηκαν στους τάφους VI (VI.12), VII (VII.22, VII.23), VIII (VIII.7) και XXIII (XXIII.6). Όλες είναι ακέραιες, αλλά διαβρωμένες από την οξείδωση με ελαφρά μόνο σπασίματα και ραγίσματα στην λεπίδα και στον αυλό. Έχουν κυανοπράσινη πατίνα, ενώ στην άκρη του αυλού όλων, πριν από τον ενισχυτικό δακτύλιο, υπάρχουν δύο διαμετρικά αντίθετες οπές για την στερέωση του ξύλινου ακοντίου, τμήματα του οποίου διατηρήθηκαν στα τέσσερα από τα πέντε δείγματα (XXIII.6, VI.12, VII.22, VIII.7). Το μήκος τους ποικίλλει αρκετά, κυμαινόμενο μεταξύ 0,26μ. και 0,565μ. Το πλάτος της λεπίδας τους είναι μεταξύ 0,036μ. και 0,053μ. και η διάμετρος του αυλού μεταξύ 0,025 και 0,033μ.

Σύμφωνα με το σχήμα της λεπίδας τους διακρίνονται σε δύο τύπους:

α) φυλλόσχημες. Στον τύπο αυτό ανήκουν τέσσερις λόγχες (VI.12, XXIII.6, VIII.7, VII.23). Οι τρεις πρώτες εντάσσονται, σύμφωνα με το περίγραμμα της φυλλόσχημης λεπίδας, στον τύπο Α του Snodgrass³¹⁸, τον Α2 του Παπαδόπουλου³¹⁹ και ειδικότερα στον τύπο IV (VII.22) και V (VI.12, XXIII.6) του Avila³²⁰ και ομάδα F και G Varia I του Höckmann³²¹ αντίστοιχα. Έχουν πλατιά, σχεδόν τριγωνική λεπίδα, κατασκευασμένη από δύο ελάσματα, σφυρηλατημένα, αλλά ανοιγμένα στη λόγχη VII.22 από την οξείδωση στα πλάγια και εντονότερα στην ακή της. Η ράχη τους είναι κεντρική, επιπεδόκυρτη και συνεχίζεται μειούμενη σταδιακά ως την οξεία ακή. Κατά μήκος του κυλινδρικού-κωνικού αυλού υπάρχει σχισμή, δηλωτική της κατασκευής του από περιτυλιγμένο μεταλλικό έλασμα, επέκταση εκείνου της λεπίδας. Επίσης, υπάρχει ενισχυτικός δακτύλιος στην άκρη. Μία λόγχη (VI.12) φέρει εκατέρωθεν και

³¹⁴ Kilian-Dirlmeier 1993, 82, Taf.28.172

³¹⁵ PBF.IV.11, 21, pls.12-13

³¹⁶ Sandars 1963, 149. Immerwahr 1971, 182, pl.38.409. Papadopoulos PBF, VI.11, 19-21, pls.12-14

³¹⁷ Sandars 1963, 132. Papadopoulos 1979, 167

³¹⁸ Snodgrass 1964, 116-19, fig.7g

³¹⁹ Papadopoulos 1979, 163

³²⁰ Avila 1983, 24-27, 36-37

³²¹ Höckmann 1980, 38-55

κατά μήκος της κεντρικής ράχης λεπτές ανάγλυφες γραμμές που συνεχίζονται και στον αυλό.

Διαφορετική είναι η τέταρτη λόγχη (VII.23) με συνεχές περίγραμμα από τον αυλό μέχρι την ακή, χωρίς σαφή διάκριση αυλού και φυλλόσχημης λεπίδας και με ενισχυτικό δακτύλιο στη βάση του αυλού. Κατασκευασμένη και αυτή από δύο σφυρηλατημένα ελάσματα, έχει κεντρική σχισμή στην μία επιφάνεια που διατρέχει την έντονα κυρτή της ράχη μέχρι περίπου τη μέση του μήκους της. Τυπολογικά ανήκει στον μονοκόμματο τύπο λογχών (one-piece spearheads) του Catling³²² στην Ομάδα Η Var.II του Höckmann³²³ και στην Τυποσειρά (Typenreihe) Ε του Avila³²⁴.

β) ατρακτόσχημη. Η μεγαλύτερη λόγχη (μηκ.0,565 μ.) του νεκροταφείου (VIII.7), από τον τάφο VIII, έχει ιδιόμορφο, επιμήκες, ατρακτοειδές σχήμα με ενισχυτικό δακτύλιο στην άκρη του κωνικού-κυλινδρικού αυλού, κατασκευασμένου ομοιοτρόπως με τον αυλό των φυλλόσχημων δειγμάτων. Με επιφύλαξη εντάσσεται στην Τυποσειρά (Typenreihe) Β του Τύπου II του Avila³²⁵.

Παλιότερα, η Lorimer³²⁶ και ο Snodgrass³²⁷ είχαν ασχοληθεί με το πρόβλημα της χρήσης, διάδοσης και χρονολόγησης των λογχών, αλλά πληρέστερη και συστηματική μελέτη τους έχει γίνει από τους Höckmann³²⁸ και Avila³²⁹. Η λόγχη είναι όπλο γνωστό στον Αιγαιακό κόσμο από την Μέση Εποχή του Χαλκού³³⁰ και την εποχή των κάθετων λακκοειδών τάφων των Μυκηνών³³¹, συνεχίζει να χρησιμοποιείται, με διάφορες παραλλαγές στο σχήμα, σε ολόκληρη την Ύστερη Χαλκοκρατία και επιβιώνει στην ιστορική εποχή³³².

Από διάφορες παραστάσεις (σε αγγεία, ταφικές στήλες, κοσμήματα, εμπίεστα εγχειρίδια και τοιχογραφίες)³³³ συμπεραίνεται ότι οι λόγχες χρησιμοποιούνταν κυρίως

³²² Catling 1963, 122

³²³ Catling 1963, 62, Abb.13, H26, 32,33

³²⁴ Avila 1983, 34, Taf.12, 70, 73, 75

³²⁵ Avila 1983, 24-27, 33-37, Taf.10-11

³²⁶ Lorimer 1950, 254 κ.ε.

³²⁷ Snodgrass 1964, 134-139

³²⁸ Höckmann 1980, 13-158, Taf.1-6

³²⁹ Avila 1983

³³⁰ Seager 1912, 75, fig.45 XX12 (MMIII). Μυλωνάς 1983, 30, 325 (A-258). Ιακωβίδης 1970, 359.

Papadopoulos 1979, 164. Höckmann 1980, 14, 100. Avila 1983, 6,80

³³¹ Karo 1930, 206. Lorimer 1950, 256. Μυλωνάς 1983, 325

³³² Ιακωβίδης 1970, 357-9. Snodgrass 1964, 115-34. Milojcic 1955, 159-60, Abb.3:7. Avila 1983, 134-39

³³³ Lorimer 1950, 256. Tsountas-Manatt 1897, pl.XVIII. Karo 1930, 95-96, no.394, Taf.XCIII-XCIV, 49, no.35, Taf.XXIV, 74, no.241. Lang 1969, pls.121-124. Papadopoulos 1979, 164. Avila 1983, 118-30

για πόλεμο (ομηρικά «έγχη») ³³⁴, ως επιθετικά όπλα για πλήξη και διάτρηση του εχθρού ³³⁵, αλλά και για κυνήγι («σιγύναι») ³³⁶. Καμία από τις λόγχες της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς δεν φαίνεται να χρησιμοποιήθηκε για κυνήγι αλλά μόνο ως επιθετικά όπλα.

Από τις φυλλόσχημες, δύο (VI.12, XXIII.6) έχουν παράλληλα από διάφορες θέσεις ³³⁷ και ειδικότερα από την Πρόσυμνα ³³⁸, την Χαλκίδα ³³⁹, το Ναύπλιο ³⁴⁰, τον Άνω Εγκλιανό ³⁴¹ και την Αγείρα ³⁴², η λόγχη VII.22 από τα Δωδεκάνησα ³⁴³ και η VII.23 από τις Μυκήνες, Βόλο και Κώ ³⁴⁴. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η μεγάλη ατρακτόσχημη λόγχη VIII.7, μοναδική ως τώρα στην Αχαια και με ελάχιστα παράλληλα από άλλες θέσεις ³⁴⁵.

Λαμβάνοντας υπόψη το σχήμα σε συνδυασμό με τα συνευρήματά τους και παράλληλα από άλλες θέσεις, οι δύο λόγχες VI.12, XXIII.6 χρονολογούνται στην ΥΕΙΙΑ2-B περίοδο και μαζί με τις τρεις από την Αιγείρα, συνιστούν μία άλλη σημαντική και ομοιογενή ομάδα φυλλόσχημων λογχών Τύπου V του Avila σε περιοχή της Πελοποννήσου, εκτός των ορίων του μητροπολιτικού κέντρου της Αργολίδας, όπου μέχρι πρόσφατα θεωρούνταν ότι απαντούν συχνότερα ³⁴⁶. Η «μονοκόμματα» λόγχη VII.23 είναι πρωιμότερη (ΥΕΙΙΑ1-2) ³⁴⁷ και η VII.22 χρονολογείται στην ΥΕΙΙΒ περίοδο ³⁴⁸. Προβληματική παραμένει η χρονολόγηση της μεγάλης ατρακτόσχημης λόγχης VIII.7, το σχήμα της οποίας είναι περίπου όμοιο με τρεις λόγχες από το Αμυκλαίο Σπάρτης, τον Αξό Κρήτης και τον Στάφυλο Σκοπέλου, η χρονολόγηση των οποίων είναι επίσης προβληματική και αμφίβολη ³⁴⁹. Περισσότερο μοιάζει με την λόγχη της Σκοπέλου, η οποία συνοδευόταν, όπως και της Καλλιθέας, από ένα διπλό πέλεκυ και πρώιμη εφυραϊκή κεραμεική. Η λόγχη της

³³⁴ Lorimer 1950, για τη χρήση του όρου στον Όμηρο

³³⁵ Ο Snodgrass αναφέρει ότι "the problem of distinguishing between throwing and thrusting spears remains unsolved", ενώ ο Hammond (1967) υπενθυμίζει τη διάκριση του Evans μεταξύ αιχμών δοράτων και αιχμών ακοντίων, την οποία και ακολουθεί. Μυλωνάς 1983, 325. Μυλωνάς 1975, Β', 246

³³⁶ Marinatos 1936-37, 187-91. Ιακωβίδης 1970, 359. Snodgrass 1964, 115 n.3. Bucholz 1973, 1-130

³³⁷ Höckmann 1980, 139-42. Avila 1983, Taf.10-13

³³⁸ Blegen 1937, fig.510:1-3. Avila 1983, Taf.12:76,77, 13:78

³³⁹ BSA 61, 1966, 45, fig.4

³⁴⁰ Στάης 1892, 52 κ.ε. Avila 1983, 36, Taf.13:79

³⁴¹ Blegen 1937, 186, 188, fig.243:8

³⁴² Kontorli-Papadopoulou 2003, 42, figs.28-31:29, 32, pl.16:6-9

³⁴³ Avila 1983, Taf.10:60,61, 11:62,63

³⁴⁴ Avila 1983, 34-35, Taf.12:70, 73, 75

³⁴⁵ Avila 1983, 18, Taf.5:36

³⁴⁶ Avila 1983, 37

³⁴⁷ Höckmann 1980, 146, Abb.13:H33. Catling 1964, 123

³⁴⁸ Avila 1983, 27-28, Taf.10-11:60-62. Höckmann 1980, 140, Abb.8:16-17, 20

³⁴⁹ Avila 1983, 18, Taf.5:34-36. Höckmann 1980, 61, 144, Abb.12:H11

Καλλιθέας συνοδευόταν από ένα ΥΕΠΙΑ1 αρτόσχημο αλάβαστρο και πιθανόν από μία ΥΕΠ-ΠΙΑ1 οπισθότμητη πρόχου, η οποία λόγω της πτώσης της οροφής βρέθηκε πλησιέστερα προς την γειτονική ταφή Η και γι αυτό θεωρήθηκε αρχικά ως κτέρισμά της. Αν τελικά η πρόχους αυτή ανήκει στην ταφή Θ, που ήταν κτερισμένη με το σταυρόσχημο ξίφος και τον διπλό πέλεκυ, τότε η ταφή Θ της Καλλιθέας και η λόγχη VIII.7 είναι περίπου σύγχρονη με την ταφή και την λόγχη του εξέχοντος πολεμιστή της Σκοπέλου (ΥΕΠ-ΠΙΑ1) και αποτελούσε εξάρτημα του οπλισμού του νεκρού πολεμιστή και σύμβολο της εξέχουσας θέσης του στην τοπική κοινωνία³⁵⁰.

Αιχμές βελών

Έχουν βρεθεί 12 χάλκινες αιχμές βελών και τεμάχια μερικών άλλων πολύ φθαρμένα. Από τις αιχμές αυτές οι 10 προέρχονται από τον τάφο Ι (I.21:8, I.27:1, I.30:1) και ανα μία από τον τάφο XXI (XXI.7) και τον θολωτό τάφο του νεκροταφείου (ΘΟΛ.25). Όλες είναι οξειδωμένες και οι περισσότερες ελλειπείς μικρά ή μεγάλα τμήματά τους, εκτός από δύο που διατηρούνται ακέραιες. Το ύψος τους κυμαίνεται από 0,029-0,041μ. και το πλάτος τους από 0,013-0,021μ.. Η αιχμή XXI.7 έχει μακρύ κυλινδρικό στέλεχος και μικρή οξυκόρυφη ρομβοειδή ακή, η ΘΟΛ.25 είναι καρκινόσχημη (krebsscherenform) ενώ οι υπόλοιπες 10 είναι τριγωνικού-διχαλωτού σχήματος με οξυκόρυφα σκέλη και δύο μικρές οπές στη βάση της πτέρνας.

Τυπολογικά η αιχμή XXI.7 ανήκει στην κατηγορία 2d του Avila και στον τύπο IX του Bucholz, η ΘΟΛ.25 στην κατηγορία 1a του Avila και στον τύπο IVa του Bucholz, ενώ οι υπόλοιπες 10 στην κατηγορία 1c του Avila και στον τύπο V του Bucholz³⁵¹, με παράλληλα από τα Σπάτα, Άνω Εγκλιανό, Κνωσό³⁵² και διάφορες άλλες θέσεις του κρητομυκηναϊκού κόσμου (Μυκήνες, Πρόσυμνα, Δενδρά, Νιχώρια, Αθήνα κ.α.)³⁵³.

³⁵⁰ Höckmann 1980, 35

³⁵¹ Avila 1983, Taf.28, 747, Taf.24, 28. Bucholz-Karageorghis 1971, 48, Abb.20

³⁵² Avila 1983, Taf.28:747, 752-3, 757

³⁵³ Avila 1983, Taf.23-29. Tsountas-Manatt 1897, 206, fig.92. Wace 1932, pl.XXX:38. Blegen 1937, pls.85, fig.361:I, 3,i, v, 1. Persson 1943, fig.30:7, 29, 24. McDonald 1975, pl.21d. Immerwahr 1971, pl.40:29

Αιχμές βελών, όπως η XXI.7, με κυλινδρικό στέλεχος και λογχοειδές άκρο, θεωρούμενες ως μικρογραφίες των αιχμών ακοντίων³⁵⁴, είναι σπανιότερες από τις επίπεδες διχαλωτές, πολλά δείγματα των οποίων έχουν βρεθεί σε αρκετές θέσεις του προϊστορικού Αιγαίου³⁵⁵, χρονολογούμενες από την ΥΕ/ΥΜΙΙ περίοδο³⁵⁶ και εξής. Οι αιχμές βελών της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν σε σωρούς παραμερισμένων ταφών και γι αυτό δεν μπορούν να χρονολογηθούν επακριβώς, παρά μόνο γενικά στην ΥΕΙΙΙ περίοδο.

Ο χρήστης αυτού του όπλου, που προοριζόταν κυρίως για κυνήγι και δευτερευόντως για πόλεμο³⁵⁷, έπρεπε να γνωρίζει τον χειρισμό του τόξου. Αιχμές βελών κατασκευάζονταν συχνότερα από λίθο (οψιανό ή πυριτόλιθο) και σπανιότερα από λεπτό έλασμα χαλκού³⁵⁸ και η χρήση τους είναι γνωστή από την Νεολιθική εποχή, συνεχίζεται στην Πρώιμη και Μέση Χαλκοκρατία (λίθινες)³⁵⁹ και σε ολόκληρη την Ύστερη Εποχή του Χαλκού (λίθινες και χάλκινες)³⁶⁰ και επιβιώνει στους ιστορικούς χρόνους³⁶¹.

4. Αταύτιστα, ελλιπή

Στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς έχουν βρεθεί και μερικά χάλκινα αντικείμενα, τα οποία δεν είναι δυνατόν να υπαχθούν σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες, καθώς είναι ελλιπή και το σχήμα τους δεν επιτρέπει την εξακρίβωση της χρήσης τους.

α) Τρεις χάλκινοι, πλατυκέφαλοι ήλοι, πιθανόν ανήκοντες σε απωλεσθέν όπλο (εγχειρίδιο ή ξίφος) και έξι μικρά τεμάχια (μαχαιριδίου ή όπλου;) (ΘΟΛ.19) προέρχονται από τον θολωτό τάφο.

³⁵⁴ Μυλωνάς 1983, 326

³⁵⁵ Avila 1983, 83-117. Höckmann 1980, 151-2

³⁵⁶ Wace 1932, 187

³⁵⁷ Lorimer 1950, 278. Μυλωνάς 1983, 347. Αυτό δηλώνεται και σε παραστάσεις διαφόρων κρητομυκηναϊκών αντικειμένων, οι περισσότερες από τις οποίες είναι θρησκευτικές (π.χ. χρυσό δαχτυλίδι και εγχειρίδιο με ένθετη διακόσμηση από τον τάφο IV των Μυκηνών. Karo 1930, Taf. XXIV:240, XCIV:394 και σφραγιδόλιθο κορναλίνης από την Κνωσό, Furtwängler AntGemmen, Taf. II:24) και σπανιότερα πολεμικές (π.χ. στεάτινο αγγείο από Κνωσό, Evans 1930, 106, fig. 59, και αργυρό ρυτό πολιορκίας από τάφο IV των Μυκηνών. Karo 1930, Taf. CXXII:481)

³⁵⁸ Wace 1932, 59, υποσ.6. Blegen 1937, figs. 335:5, 443:1. Μυλωνάς 1983, 326, πιν. 72^α. Catling 1964, 130-133, pl. 16:a-f. Blegen 1973, figs. 109, 194, 195, 291. Benzi 1992, tav. 181 g,h,i. Immerwahr 1971, pl. 40:29. Ξενάκη-Σακελλαρίου 1985, πιν. 47:2329

³⁵⁹ Bucholz 1962, 1-58. Bucholz 1971, 48, Abb. 20. Blegen 1937, 254, 458. Μυλωνάς 1983, 347

³⁶⁰ Οπότε χρησιμοποιούνται για πρώτη φορά και χάλκινες (Catling 1964, 130 κ.ε) χωρίς να εκτοπίζουν τις λίθινες

³⁶¹ Lorimer 1950, 227. Snodgrass 1964, 142-8, 156

β) Δύο χάλκινα στενόμακρα ελάσματα (I.17, I.18) από το τρίτο ταφικό στρώμα του τάφου I. Οξειδωμένα και συγκολλημένα το καθένα από τέσσερα τεμάχια. Το έλασμα I.17 είναι ελαφρώς καμπύλο και έχει δύο οπές στα άκρα, προφανώς για προσήλωσή του σε κάποια επιφάνεια (επίπλου ή άλλου αντικειμένου). Το δεύτερο έλασμα I.18, μικρότερο και στενότερο, είναι περισσότερο φθαρμένο και δεν έχει οπές στα ελλιπή του άκρα.

γ) Μία χάλκινη αιχμή εργαλείου (μαχαιριού;) ή όπλου (ξίφους ή λόγχης), οξειδωμένη.

5. Μικροευρήματα

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν, εκτός από κεραμικά και μεταλλικά αντικείμενα και διάφορα άλλα (λίθινα, πήλινα, οστέινα και γυάλινα), συνοδευτικά κτερίσματα των νεκρών.

Ακόνες

Στους τάφους I και VII βρέθηκαν, μαζί με χάλκινα αντικείμενα, δύο λίθινες ακόνες (Λ 4921, VII27β). Η πρώτη είναι ακανόνιστου ορθογώνιου σχήματος, κατασκευασμένη από σκληρό σαπωνίτη λίθο, διαστάσεων 0,106x0,053x0,014μ. Αν και είναι σπασμένη και ελλιπής στα στενά άκρα και ραγισμένη, φθαρμένη και απολεπισμένη στις επιφάνειές της από την χρήση, γενικά είναι καλά διατηρημένη και άτρητη. Η δεύτερη, αψιδωτού σχήματος, κατασκευασμένη από λευκό, λείο ασβεστόλιθο, διαστάσεων 0,079x0,042x0,038μ.είναι άριστα διατηρημένη και έχει διαμπερή οπή στην κορυφή.

Το λίθινο αυτό εργαλείο, απαραίτητο για την ανανέωση της κόψης μεταλλικών τεμνόντων αντικειμένων (μαχαιριών, όπλων, σμιλών, πελέκεων κ.α)³⁶², κατασκευασμένο από επίτηδες διαλεγμένο σκληρό λίθο, απαντά ως κτέρισμα τάφων, συνήθως με άλλα εργαλεία και όπλα³⁶³ στην φυσική του μορφή ή διαμορφωμένο σε κάποιο περίπου κανονικό σχήμα, με την μία τους τουλάχιστον πλευρά επίπεδη και

³⁶² Ιακωβίδης 1970, 349

³⁶³ Papadopoulos 1979, 160, fig.311a. Βικάτου 2006, 778-80. Benzi 1992, 205, tav.185h, i. Morricone 1965-66, figs.93,183, 207. Blegen 1937, 461. Μαρινάτος 1952, 239, εικ.11. Βικάτου 2008, 779-80. Βλαχόπουλος 2006, 324, υποσ.186-195

λειασμένη. Αρκετές είναι διάτρητες στο ένα άκρο³⁶⁴ για την ανάρτηση τους στη ζώνη του κατόχου τους, άλλες όμως, όπως η Λ4921 της Καλλιθέας, είναι άτρητες³⁶⁵, με μόνα ίχνη της χρήσης τους την λειασμένη από τα ακονίσματα επιφάνειά τους, η οποία φέρει ενίοτε απλές, πρόχειρες εγχαράξεις.

Ακόνες, άτρητες ή διάτρητες και ομοίου ή διαφορετικού λίθου και σχήματος, είναι γνωστές από την Μέση Εποχή του Χαλκού³⁶⁶ και την περίοδο των Κάθετων Λακκοειδών Τάφων των Μυκηνών³⁶⁷, χρησιμοποιούνται σε ολόκληρη την Μυκηναϊκή εποχή³⁶⁸, και επιβιώνουν στην Εποχή του Σιδήρου³⁶⁹.

Η ευρύτερη χρήση αυτών των αντικειμένων, ανάλογα με το υλικό, το σχήμα και τα συνευρήματά τους, χωρίς να απορρίπτεται εκείνη της ακόνης, έχει πρόσφατα υποστηριχθεί από τον Βλαχόπουλο³⁷⁰, ενώ ανάλογα δείγματα από το Λευκαντί ίσως είχαν ευρύτερη χρήση (τριβεία ή στυλβωτήρες)³⁷¹. Η άποψη, πάντως, του Foltiny³⁷², στηριζόμενη σε ενδείξεις από την Κ.Ευρώπη, ότι τα διάτρητα δείγματα χρησιμοποιούνταν ως εμβλήματα κύρους και ισχύος όταν συνόδευαν νεκρούς βασιλείς ή άρχοντες δεν γίνεται αποδεκτή για τα δείγματα του προϊστορικού Αιγαίου και ειδικότερα για κοινούς νεκρούς θαμμένους σε νεκροταφεία θαλαμοειδών τάφων. Οι ακόνες της Καλλιθέας, χρονολογούνται, με βάση τα συνευρήματά τους, η μεν Λ4921 στην ΥΕΙΙΑ1-2, η δε VII.27β στην ΥΕΙΙΒ-Γ περίοδο και έχουν παράλληλα από διάφορες άλλες θέσεις³⁷³.

Σφονδύλια ή κομβία

Σε 17 από τους 23 τάφους του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν συνολικά 70 σφονδύλια ή κομβία. Τα περισσότερα είναι πήλινα (41), ακολουθούν τα λίθινα (28), κατασκευασμένα από ιώδη και μελανό και σπανιότερα από τεφρόγκριζο

³⁶⁴ Hankey 1952, 95. Persson 1943, 48, fig.49. Karo 1930, 110,118, 149, 162, 223-4. Papadopoulos 1979, fig.311a. Βλαχόπουλος 2006, 324, υπος.174-183. Βικάτου 2009, 778-80

³⁶⁵ Άτρητες ακόνες είναι σπάνιες βλ. Valmin 1938, 354, Pl.XXVII,K,N. Frödin-Persson 1938, 249, fig.176:8. Ιακωβίδης 1970, πιν.128γ. Blegen 1973, fig.112:14. Giannopoulos 2008, 227, Taf.22:24, 39:25

³⁶⁶ Frödin-Persson 1938, 248-9, fig. 176:6. Goldman 1931, 200, fig. 270:5, pl.XX:8

³⁶⁷ Karo 1930, 110, 118, 149, 162, 223-4, Abb.79:930, Taf.CII:512. Μυλωνάς 1983, 81, 89, 347

³⁶⁸ Ιακωβίδης 1970, 349, υπος.2-3. Παπαδόπουλος 2006, 294, υπος.2-3. Βλαχόπουλος 2006, 324, υπος.171

³⁶⁹ Ανδρόνικος 1969, 260, πιν.106Φβ

³⁷⁰ Ανδρόνικος 1969, σελ.325

³⁷¹ Don Evely, Lefkandi IV, 271, fig.5:7-15

³⁷² Foltiny 1961, 290

³⁷³ Foltiny 1961, υπος.276-277. Giannopoulos 2008, Taf.39

ή πρασινωπό στεατίτη, υπάρχει δε και ένα (1) μεταλλικό-μολύβδινο. Εκτός από ελάχιστα σπασμένα και ελλιπή μικρά ή μεγαλύτερα τμήματά τους, τα περισσότερα είναι καλά διατηρημένα. Ο πηλός των πήλινων είναι καστανός ή καστανέρυθρος με προσμίξεις, το αλείφωμα είναι σκούρο καστανό και η επιφάνεια μερικών είναι τόσο λειασμένη που μοιάζουν με τα λίθινα-στεάτινα.

Οι τάφοι VII και XIV περιείχαν τον μεγαλύτερο αριθμό σφονδυλίων (18 και 12 αντίστοιχα). Σε μερικούς άλλους (I, III, V, VI, VIII, XI, XV, XVI, XVIII, XXIII) βρέθηκαν 2-6 σφονδύλια, ενώ σε πέντε άλλους καθώς και στον θολωτό από ένα (II, XVII, XX, XXI, XXII).

Ως προς το σχήμα τους ανήκουν στους γνωστούς και από άλλες θέσεις τύπους, δηλαδή τον κωνικό, τον αμφικωνικό, τον κολουρο-κωνικό, τον σφαιρικό, τον κομβιόσχημο και τον βαρελόσχημο, με επικρατούντες τους τρεις πρώτους, που αντιπροσωπεύονται με 25, 9 και 31 δείγματα αντίστοιχα, ενώ οι υπόλοιποι τρεις τύποι περιλαμβάνουν ελάχιστα. Όλα είναι αδιακόσμητα, εκτός από τρία στεάτινα (VII.36, XI.8, XV.8) που φέρουν πρόχειρες εγχαράξεις. Τα περισσότερα βρέθηκαν σε σωρούς παραμερισμένων οστών, γι' αυτό και η ακριβής χρονολόγησή τους δεν είναι πάντοτε δυνατή. Έτσι η χρονολογική και τυπολογική τους εξέλιξη αναγκαστικά θα στηριχθεί σε προηγούμενες μελέτες, βασισμένες σε καλώς χρονολογημένα σύνολα³⁷⁴, σύμφωνα με τις οποίες τα πήλινα προηγούνται (YEI και YEII) των στεατινών (YEIII) και τα κωνικά-κολουροκωνικά εξελίσσονται σε δισκοειδή ή κομβιόσχημα μέσω ενδιάμεσων τύπων. Στην Καλλιθέα όμως, όπως και σε άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία³⁷⁵, φαίνεται να μην ισχύουν αυτά, καθώς πήλινα σφονδύλια βρέθηκαν σε αρκετές περιπτώσεις μαζί με στεάτινα και οι διάφοροι τύποι στεατινών συνυπήρχαν, με υπεροχή των κολουροκωνικών και κωνικών, χρησιμοποιούμενοι σε όλη τη διάρκεια λειτουργίας του νεκροταφείου (YEIIIΑ-Γ).

Το πρόβλημα της χρήσης αυτών των αντικειμένων έχει απασχολήσει κατά καιρούς διάφορους μελετητές, οι οποίοι έχουν δώσει διαφορετικές ερμηνείες, ανάλογα με τα υλικά κατασκευής τους, την μορφολογία, τις συνθήκες εύρεσής τους και τις δραστηριότητες των μυκηναίων κατοίκων τους.

Ειδικότερα, με την αρχική άποψη του Τσουντα³⁷⁶, ότι χρησιμοποιούνταν ως κομβία ενδυμασίας, συμφωνούν αρκετοί μελετητές (Στάης, Wace, Blegen, Furumark,

³⁷⁴ Wace 1932, 219. Blegen 1937, 313. Ιακωβίδης 1970, 280-1. Furumark 1941, 89-91

³⁷⁵ Ιακωβίδης 1970. Papadopoulos 1979, 146. Βικάτου 2009, 725

³⁷⁶ ΜΜΠ, 66

Desborough, Μυλωνάς και Παπαδόπουλος)³⁷⁷. Ο Μαρινάτος³⁷⁸, όμως απορρίπτοντας την παραπάνω άποψη, καθώς και τις ερμηνείες των Deshayes (σφονδύλια ή χάντρες περιδεραιού)³⁷⁹ και Hood (σφονδύλια αδραχτιού)³⁸⁰ υποστηρίζει ότι χρησίμευαν στις απολήξεις κορδονιών σε ζώνες, κρίνοντας από παραστάσεις τοιχογραφιών της Θήρας³⁸¹, και επειδή το μέγεθός τους δεν ταιριάζει σε κομβία ούτε η ενδυμασία των Μυκηναίων δικαιολογεί τέτοιο τρόπο συγκράτησής της. Ως επιρράμματα ερμηνεύονται από τον Bielefeld³⁸², ως κοσμήματα, όσα είναι κατασκευασμένα από ευγενείς ύλες, ή ως βαρίδια στο στρίφωμα ποδήρους ενδυμασίας από τον Ιακωβίδη³⁸³, ως διακοσμητικό στοιχείο της γυναικείας ενδυμασίας από την Ι.Μυλωνά Shear³⁸⁴ και ως κεφαλές περονών από την Πρωτονοτάριου-Δειλάκη³⁸⁵. Συνοψίζοντας τις παραπάνω ερμηνείες και με βάση τα υπάρχοντα ανασκαφικά στοιχεία, ο Βλαχόπουλος³⁸⁶ και η Βικάτου³⁸⁷ ορθά υποστηρίζουν ότι τα σφονδύλια ή κομβία ήταν αντικείμενα πολλαπλών χρήσεων κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού στο Προϊστορικό Αιγαίο και η ανεύρεσή τους και σε οικισμούς δηλώνει, εκτός από την ταφική, και την καθημερινή τους χρήση.

Όπως προαναφέρθηκε, τα περισσότερα σφονδύλια της Καλλιθέας βρέθηκαν σε σωρούς παραμερισμένων οστών και γι αυτό δεν προσφέρουν πρόσθετες πληροφορίες, εκτός από τις ήδη γνωστές, για την πιθανή χρήση τους. Εξάιρεση αποτελούν δυο περιπτώσεις: α) η ανεύρεση στον τάφο VI στεάτινου σφονδυλίου στον αυχένα της πρωτογενούς ταφής Z, που ερμηνεύεται ως κομβίο ενδυμασίας³⁸⁸ και β) η ανεύρεση ενός άλλου στεάτινου στον τάφο VIII της πρωτογενούς ταφής Z, που αποτελούσε την κεντρική ψήφο χρυσού περιδεραιού³⁸⁹. Ως βαρύδι ενδυμασίας μπορεί ίσως να ερμηνευθεί και το μοναδικό κωνικό μολύβδινο σφονδύλι (M4686), όμοιο του οποίου έχει βρεθεί στα νεκροταφεία της Βούντενης³⁹⁰ και της Αγίας Τριάδος-Ηλείας³⁹¹.

³⁷⁷ Τσουντας 1888, 198. Wace 1932, 217-8. Blegen 1937, 256-57, 313. Furumark 1941, 89.

Desborough 1964, 50. Mylonas 1957, 78. Papadopoulos 1979, 146-47

³⁷⁸ Bucholz 1973, A., 16-17

³⁷⁹ Deshayes 1966, 212

³⁸⁰ Hood 1958-59, 197, 246, fig.35:XII.1

³⁸¹ Marinatos 1968-76, 39-40, pl.96

³⁸² Bielefeld 1968, C, 14

³⁸³ Ιακωβίδης 1970, 279

³⁸⁴ Mylonas Shear 1987, 133

³⁸⁵

³⁸⁶ Βλαχόπουλος 2006, 321-23

³⁸⁷ Βικάτου 2009, 723-25

³⁸⁸ Παπαδόπουλος 1989, 59. Benzi 1992, 205

³⁸⁹ Παπαδόπουλος 1992, 58. Κολώνας 1998, 96

³⁹⁰ Κολώνας 1998, 583

³⁹¹ Βικάτου 2009, 722

Σφραγιδόλιθοι-σφραγίδα

Έχουν βρεθεί έντεκα (11) σφραγιδόλιθοι: III.19, III.20, VI.Λ4044, VII.Λ4045, VIII.10, XIV.21, XIV.22, XIV.23, XVIII.7, XXI.8, XXII.7 καθώς και μία σφραγίδα XV.11 σε εννέα τάφους του νεκροταφείου. Εκτός από τρεις σφραγιδολίθους, κατασκευασμένους από κορναλίνη (Λ4045), ορεία κρύσταλλο (III.19), και γυαλί (XIV.21), οι υπόλοιποι οκτώ και η μοναδική σφραγίδα είναι από μελανό ή γκρίζο στεατίτη. Με εξαίρεση τον αμυγδαλόσχημο VII.45 και την ορθογώνια σφραγίδα XV.11, οι υπόλοιποι σφραγιδόλιθοι είναι φακόσχημοι, με κυρτή την πίσω επιφάνεια, η οποία έχει μικρή απόφυση στο κέντρο. Σε όλους υπάρχει τρήμα κατά τον κεντρικό άξονα.

Οι σφραγιδόλιθοι της Καλλιθέας έχουν μελετηθεί και δημοσιευθεί από τον Ingo Pini³⁹², που παρέχει και τα σχετικά παράλληλά τους από άλλες θέσεις. Τα διακοσμητικά θέματα στην σφραγιστική επιφάνεια είναι δάνεια από τον ζωικό και φυτικό κόσμο, αλλά και απλά γραμμικά θέματα. Ειδικότερα, στον αμυγδαλόσχημο VII.Λ4045, απεικονίζεται λιοντάρι ξαπλωμένο προς τα δεξιά με την κεφαλή στραμμένη πίσω. Πίσω από αυτό υπάρχει το πρόσθιο τμήμα ενός κερασφόρου ζώου (αίγας) με κεφαλή στραμμένη προς τα αριστερά, μοτίβο του λεγόμενου “Cut Style”³⁹³. Μοτίβα του “Mainland Popular Group”³⁹⁴ απεικονίζονται σε τρεις φακόσχημους σφραγιδόλιθους: δύο κερασφόρα ζώα (αίγες), σε αντιθετική διάταξη στον XIV.22³⁹⁵, τετράποδο ζώο προς τα δεξιά με στραμμένη την κεφαλή προς τα πίσω και συμπληρωματικό «δενδρόσχημο» θέμα μπροστά του στον XIV.23³⁹⁶ και δυσδιάκριτο ζώο (ψάρι;) στο κέντρο, πλαισιωμένο από ένα κύκλο $\frac{3}{4}$ και μικρές πρόχειρες ακτινωτές γραμμές στον VIII.10³⁹⁷. Δύο ζεύγη στιγμών πλαισιώνουν σκορπιό (;) προς τα αριστερά στον σφραγιδόλιθο XXII.7 και ανάγλυφο χταπόδι διακοσμεί τον μοναδικό γυάλινο σφραγιδόλιθο XIV.21³⁹⁸. Σπείρες κροσσωτές και απλές, πλαισιωμένες από ακτινωτές γραμμές κοσμούν την σφραγιστική επιφάνεια

³⁹² Pini 1988, V, Suppl.1B, 165, 183, nr.175, 176, Suppl.3,2, 407, 419-22, nr.266-269

³⁹³ Pini 1988, V, Suppl. 1B, 184

³⁹⁴ Pini 1988, V, Suppl.3,2, 419-21, nr.266-268

³⁹⁵ Pini 1988, V, Suppl. 3,2, 420, nr.267

³⁹⁶ Pini 1988, V, Suppl.3,2, 421, nr.268

³⁹⁷ Pini 1988, V, Suppl. 3,2, 419, nr.266

³⁹⁸ Pini 1988, V, Suppl. 3,2, 422, nr.269

δύο σφραγιδολίθων (Λ4044 και III.20)³⁹⁹ και ιχθυάκανθα την επιφάνεια του III.19⁴⁰⁰. Σχηματική απόδοση δέντρου, με κεντρικό κορμό, πλαισιωμένο στα δύο άκρα από δύο ζεύγη στιγμών, από τον οποίο εκφύονται συμμετρικά εκατέρωθεν δύο ομάδες επάλληλων καμπύλων γραμμών κοσμεί τον σφραγιδόλιθο XXI.8⁴⁰¹ και δυσδιάκριτο φυτικό (;) θέμα τον XXII.7. Η τετράπλευρη μοναδική πρισματική, με τετράγωνη διαμερή οπή, σφραγίδα XV.II κοσμείται με τέσσερα διαφορετικά θέματα στις αντίστοιχες επιφάνειές της: α) τρεις απλές, ανισοπαχείς κάθετες γραμμές, β) κεντρική κάθετη γραμμή πλαισιωμένη από δύο ομάδες λοξών γραμμιδίων, γ) δυο ομάδες πλατιών και λεπτών λοξών γραμμιδίων και δ) δύο ομάδες λοξών γραμμιδίων πλαισιώνουν κεντρικό κόσμημα κυματιστής γραμμής και σειρά τριών κατά μήκος στιγμών⁴⁰².

Έργα σφραγιδογλυφίας είναι γνωστά στον Αιγαιακό κόσμο από την Τρίτη χιλιετία π.Χ.⁴⁰³ και συνεχίζουν να παράγονται σε όλη την διάρκεια της Εποχής του Χαλκού, επιβιώνοντας ως τους Γεωμετρικούς χρόνους⁴⁰⁴. Εκτός του γεγονότος ότι μερικά από αυτά είναι κομψοτεχνήματα μικροτεχνίας και γενικά προσφέρουν πολύτιμα στοιχεία για την τεχνική και τεχνοτροπική τους μελέτη, με τις παραστάσεις τους συμβάλλουν, όπως έχει ορθά υποστηριχθεί “επιπρόσθετα στο να σχηματίσουμε μία εικόνα για την καθημερινή ζωή, τις θρησκευτικές δοξασίες και τα ήθη και έθιμα των ανθρώπων της Μυκηναϊκής Εποχής”⁴⁰⁵.

Αιγιματική παραμένει η χρήση των μυκηναϊκών σφραγιδολίθων, αν και κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες σχετικές απόψεις και ερμηνείες. Ειδικότερα, έχει υποστηριχθεί και επαρκώς τεκμηριωθεί από τους Τσουντα, Evans και Persson⁴⁰⁶, ότι οι φέροντες κάθετη διαμερή οπή σφραγιδόλιθοι, φοριούνταν ως κοσμήματα αδιακρίτως από γυναίκες και άντρες της μυκηναϊκής εποχής είτε στον καρπό του χεριού είτε ως συμπληρώματα περιδεραίων από φθηνότερες χάντρες, χωρίς να αποκλείεται η πιθανότητα ότι μερικοί από αυτούς χρησίμευαν ως φυλακτά⁴⁰⁷. Αν και η συχνά κωνική επιφάνεια της πίσω πλευράς των φακόσχημων σφραγιδολίθων δεν ενδείκνυται για σφραγιστική χρήση, όμως σε μερικές περιπτώσεις, όπως στο

³⁹⁹ Pini 1988, V, Suppl.3,2, 183, nr.175

⁴⁰⁰ Pini 1988, V, Suppl.3,2, 449, Nr.298 (Συλλογή Σαρμά)

⁴⁰¹ Pini 1988, V, Suppl.3,2, 426, Nr.274 (Κούκουρα-Κλάους)

⁴⁰²

⁴⁰³ Pini 1988, 47

⁴⁰⁴ Βλαχόπουλος 2006, 314, υπος.85

⁴⁰⁵ Pini 1988

⁴⁰⁶ Τσουντας 1889, 146-48. Evans 1928, 705, pl.XII, figs.441. Persson 1931, 58

⁴⁰⁷ Kenna 1960, 1, n.1

ανάκτορο του Νέστορα στην Πύλο, φαίνεται ότι χρησιμοποιούσαν, γύρω στο 1200 π.Χ., σφραγιδολίθους για σφραγιστικούς σκοπούς (σφράγιση πήλινων πωμάτων αγγείων για αναγνώριση και ταξινόμηση του περιεχομένου τους)⁴⁰⁸. Πρόσφατα έχει μελετηθεί και αναδειχθεί ο ρόλος των σφραγίδων –σφραγιδολίθων και στον τομέα των εμπορικών συναλλαγών του κρητομυκηναϊκού κόσμου⁴⁰⁹.

Εκτός από τον αμυγδαλόσχημο Λ4045, που βρέθηκε στον τάφο VII μαζί με άλλες χάντρες περιδεραιίου γύρω από τον λαιμό της ταφής Z, όλοι οι άλλοι σφραγιδόλιθοι βρέθηκαν σε σωρούς παραμερισμένων ταφών και έτσι δεν είναι δυνατή η ακριβής χρονολόγησή τους. Όμως οι τρεις σφραγιδόλιθοι XIV.22, XIV.23 και VIII.10, οι οποίοι τεχνοτροπικά ανήκουν στο “mainland popular style”, δείγματα του οποίου απεικονίζουν απλοποιημένα ζώα δίπλα σε κλαδιά ή δέντρα, φαίνεται ότι χρονολογούνται στην τελευταία εξελικτική περίοδο της μυκηναϊκής σφραγιδογλυφίας, και ειδικότερα στην ΥΕΙΙΒ-Γ, όταν σφραγιδόλιθοι από στεατίτη, αυτής της τεχνοτροπίας, χρησιμοποιούνταν ευρύτατα σε περιοχές της περιφέρειας του μυκηναϊκού κόσμου, όπως η Αχαΐα και η Φωκίδα και μερικοί από αυτούς ίσως κατασκευάζονταν ακόμη κατά την περίοδο αυτή⁴¹⁰. Στην ίδια περίπου περίοδο (ΥΕΙΙΒ-Γ) πιθανώς ανήκουν και οι υπόλοιποι σφραγιδόλιθοι του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Πρέπει, πάντως, να είμαστε επιφυλακτικοί για την ακριβή χρονολόγηση ακόμα και των ορθά ανασκαφικά τεκμηριωμένων σφραγιδολίθων, επειδή, όπως έχει σωστά παρατηρηθεί⁴¹¹, αντίθετα με ότι ισχύει για τα κεραμεικά ευρήματα, τα προϊόντα σφραγιδογλυφίας πρέπει να είχαν μεγαλύτερη διάρκεια χρήσης. Η σχετική σπανιότητά τους και η πιθανή χρήση τους ως οικογενειακά κειμήλια δικαιολογεί την επέκταση της χρήσης τους πέραν του ενός ατόμου και ίσως γενιάς.

Χάντρες

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκαν πάνω από 1217 χάντρες, διαφόρων σχημάτων, κατασκευασμένες από εννέα διαφορετικά υλικά (χρυσό, χαλκό, γυαλί, αγάτη, κορναλίνη, ορεία κρύσταλλο, φαγεντιανή, στεατίτη και ήλεκτρο). Ειδικότερα, οι περισσότερες (535) είναι από γυαλί, ακολουθούμενες από εκείνες από

⁴⁰⁸ Pini 1988, 51

⁴⁰⁹ Krzyskowska 2005, 767-75. Pini 2005, 777-84. Müller 2005, 785-9. Eder 2007, 37

⁴¹⁰ Βλαχόπουλος 2006, 314

⁴¹¹ Kenna 1960, 14, n.12

κορναλίνη (310) και φαγεντιανή (212), ενώ εκείνες από άλλα υλικά είναι λιγότερες (34 από αχάτη, 34 από χρυσό, 6 από ορεία κρύσταλλο, 2 από σάρδιο και ανα μία από χαλκό, ήλεκτρο και στεατίτη). Ως προς την προέλευσή τους, οι περισσότερες βρέθηκαν στους τάφους VII, VIII, III, IV και XIII.

Τα σχήματά τους είναι είτε απλά γεωμετρικά (σφαιρικές, κυλινδρικές κ.α.) είτε στυλιζαρισμένες απομιμήσεις αντικειμένων του φυσικού περιβάλλοντος (σπόροι φυτών, όστρεα κ.λ.π). Οι απλούστερες, σφαιρικές και στρογγυλές⁴¹², είναι οι περισσότερες, συμποσούμενες στο ήμισυ περίπου του συνολικού αριθμού⁴¹³, ενώ οι κρικοειδείς ή δακτυλιόσχημες (347)⁴¹⁴ και σπορόσχημες (137)⁴¹⁵ είναι αρκετά κοινές. Υπάρχουν επίσης 65 αμφικωνικές με ακτινωτές αύλακες⁴¹⁶, 11 κυκλικές αμφίκυρτες⁴¹⁷, 37 αμυγδαλόσχημες⁴¹⁸, 6 απλές σωληνωτές⁴¹⁹, 20 σωληνωτές με εγχάρακτο δικτυωτό⁴²⁰, 5 βαρελόσχημες⁴²¹, 1 κυλινδρική με ραβδώσεις, 1 σχήματος βουκρανίου⁴²², 5 σχήματος “κωδίας μήκωνος”⁴²³. Εκτός από αυτές τις χάντρες, έχουν βρεθεί και γυάλινα πλακίδια επιμήκη με ανάγλυφη διακόσμηση κρεμάμενης έλικας από στέλεχος (11)⁴²⁴ και διπλών σπειρών (36)⁴²⁵.

Όπως συμβαίνει και σε άλλα νεκροταφεία, οι αριθμοί αυτών των χαντρών δεν είναι ακριβείς, γιατί αποδίδουν όσες χάντρες είχαν απομείνει στους τάφους και όχι όλες όσες συνόδευαν τους νεκρούς κατά την ταφή τους. Στους περισσότερους τάφους βρέθηκαν ελάχιστες ή άτακτα διασκορπισμένες, κατάλοιπα της αρχικής κτέρισης και μόνο σε τρεις τάφους βρέθηκαν σε ομάδες και θέσεις, που υποδηλώνουν την χρήση τους ως περιδεραιών (στον τάφο I: ομάδα χαντρών από γυαλί και φαγεντιανή στο

⁴¹² Ιακωβίδης 1970, 305, εικ.128:1. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, 292, τύπος I. Papadopoulos 1979, fig.325:1

⁴¹³ Ιακωβίδης 1970, 304-5. Papadopoulos 1979, 142. Βικάτου 2009, 740, τύπος 1

⁴¹⁴ Ιακωβίδης 1970, 306, εικ.128:8. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, 295, τύπος 31

⁴¹⁵ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:18, 32. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύποι 36, 38, 45-52. Papadopoulos 1979, fig.325:10-11

⁴¹⁶ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:15. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 15. Papadopoulos 1979, fig.325:9. Βικάτου 2009, 741, τύπος 5. Benzi 1992, tav.186f. Giannopoulos 2008, Taf.74:120-136

⁴¹⁷ Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 17

⁴¹⁸ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:10. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 50-51

⁴¹⁹ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:13. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 22

⁴²⁰ Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 28. Papadopoulos 1979, fig.325:6

⁴²¹ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:6. Papadopoulos 1979, fig.325:4

⁴²² Ιακωβίδης 1970, εικ.128:33. Benzi 1992, tav.186e

⁴²³ Ιακωβίδης 1970, εικ.128:4. Papadopoulos 1979, fig.325:7. Βλαχόπουλος 2006, 318. Benzi 1992, 197, 204. Βικάτου 2009, 742, τύπος 10

⁴²⁴ Higgins 1980, pl.10i. Papadopoulos 1979, fig.325:13. Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, τύπος 62. Βικάτου 2009, 741, τύπος 4

⁴²⁵ Ο τύπος αυτός δεν αναφέρεται από τον Higgins, αλλά απαντά στην Κεφαλονιά, Δελφούς, Ολυμπία, Θεσσαλία, Ρόδο και Κρήτη. Για περιγραφή και βιβλιογραφία: Papadopoulos 1979, 143, fig.325:25. Βικάτου 2009, 751

ύψος του λαιμού της πρωτογενούς ταφής Β, στον τάφο VII: ομάδα χρυσών χαντρών γύρω από το κρανίο της παραμερισμένης ταφής Ε και στον τάφο XIII: ομάδα γυάλινων χαντρών γύρω από το λαιμό της πρωτογενούς ταφής Α).

Τα είδη των χαντρών, και μάλιστα τα απλούστερα, του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς ανήκουν στα γνωστά από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία και κέντρα, ενώ απουσιάζουν τα περίτεχνα και εξεζητημένα.

Τα υλικά και η τεχνική κατασκευής των μυκηναϊκών χαντρών και περιδεραιών έχουν διεξοδικά συζητηθεί από τους Higgins⁴²⁶, Blegen⁴²⁷, Ιακωβίδη⁴²⁸, Σακελλαρίου-Ξενάκη⁴²⁹, Παπαδόπουλο⁴³⁰, Βλαχόπουλο⁴³¹ και Βικάτου⁴³² και επομένως περιττεύει περαιτέρω συζήτηση. Θα πρέπει μόνο να σημειωθεί ότι η σπανιότητα περίτεχνων και πολύτιμων χαντρών ίσως είναι τυχαία ή πιθανότερα οφείλεται, όπως υποστηρίζει ο Ιακωβίδης⁴³³ στον περιορισμό του δειγματολογίου και στην κατώτερη ποιότητα των κοσμημάτων προς το τέλος της μυκηναϊκής εποχής. Επίσης, ο μεγάλος αριθμός χαντρών από κορναλίνη στο νεκροταφείο αυτό αναιρεί την παλαιότερη άποψη ότι το υλικό αυτό ήταν σχετικά σπάνιο στην περιοχή⁴³⁴. Η ανεύρεση μιας μόνο χάντρας από ήλεκτρο στο νεκροταφείο της Καλλιθέας ενισχύει την άποψη ότι στην Αχαΐα χάντρες από ήλεκτρο είναι λίγες και μη συγκρίσιμες με εκείνες που έχουν βρεθεί στους βασιλικούς τάφους των Μυκηνών και του Κακόβατου⁴³⁵, υποδηλώνει όμως σχέσεις των κατοίκων της περιοχής με τον βορρά⁴³⁶. Αξιοσημείωτη είναι και η ανεύρεση χαντρών σχήματος «κωδίας μήκωνος», γνωστών σε περιορισμένο αριθμό και από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία⁴³⁷, θέσεις της Κύπρου⁴³⁸ και της Εγγύς Ανατολής⁴³⁹, για τις οποίες ο Ιακωβίδης⁴⁴⁰ και η Hughes-

⁴²⁶ Higgins 1980, 37-82

⁴²⁷ Blegen 1937, 265 κ.ε.

⁴²⁸ Ιακωβίδης 1970, 303-311

⁴²⁹ Σακελλαρίου-Ξενάκη 1985, 292-312

⁴³⁰ Papadopoulos 1979, 141-146

⁴³¹ Βλαχόπουλος 2006, 316-319

⁴³² Βικάτου 2009, 739-757

⁴³³ Ιακωβίδης 1970, 306

⁴³⁴ Karo 1930, 110, Taf.XXV:101, LVII:513, CL:208

⁴³⁵ Müller 1909, 279-282, Taf.XV:10-18, 20, 25

⁴³⁶ Το ήλεκτρο εισαγόταν από την Βαλτική. Για την προέλευση και τον τρόπο άφιξης στη Δ.Ελλάδα και ειδικότερα στην Αχαΐα βλ. Papadopoulos 1979, 144, n.6-7.

⁴³⁷ Ιακωβίδης 1970, 307, εικ.128:4. Maiuri 1923-1924, 149, εικ.69, 215. Morricone 1965-66, 199, 248, 249, εικ.207, 274. Papadopoulos 1979, 142, fig.325:7. Βλαχόπουλος 2006, 318, πιν.14:1899. Βικάτου 2009, 742, τύπος 10

⁴³⁸ Dikaios 1969, 273-4, 290, IIIa, pl.161/49, 167/46, 48a

⁴³⁹ Dothan 1979, 43, εικ.99-108

⁴⁴⁰ Ιακωβίδης 1970, 307

Brock⁴⁴¹ υποστηρίζουν ανατολική-αιγυπτιακή προέλευση και επίδραση και πιθανή τους χρήση ως φυλακτά⁴⁴². Ο Merillees⁴⁴³ όμως υποστηρίζει ότι χάντρες αυτού του τύπου προέρχονται όχι τόσο από τον καρπό της παπαρούνας, όσο από τις μικρές κυπριακές προχοϊσκες οπίου, καθώς κωδιόσχημες χάντρες είναι σπάνιες στην Αίγυπτο πριν από το βασίλειο του Amenophis III. Τα γυάλινα πλακίδια από τον τάφο I με την ανάγλυφη διακόσμηση σπειρών, χρώματος τεφροκάστανου, πρέπει να ανήκαν σε περιδέραιο και εντάσσονται στην κατηγορία κοσμημάτων (ενδυμασίας⁴⁴⁴, περιδεραίων, διαδημάτων) που θεωρούνται απομιμήσεις και φτηνά υποκατάστατα των πολύτιμων υλών και μετάλλων⁴⁴⁵.

Όλες οι χάντρες ήταν διάτρητες για ανάρτηση ή για επισύναψη/επίρραψη. Ένα περιδέραιο από τον τάφο 5 της Ασίνης, τοιχογραφίες και διάφορες άλλες παραστάσεις⁴⁴⁶ δείχνουν την διευθέτηση των χαντρών και των χρωμάτων τους γύρω από το λαιμό (ως περιδέραια), τα χέρια (ως βραχιόλια) και το κεφάλι (ως διαδήματα)⁴⁴⁷. Υπήρχε μεγάλη ποικιλία αριθμών, υλικών και χρωματικών συνδυασμών και φοριούνταν τόσο από γυναίκες όσο και από άντρες⁴⁴⁸. Περιδέραια από χρυσές χάντρες, όπως αυτό του τάφου VII, προτιμούνταν από εύπορους και πλούσιους, ενώ οι κοινοί θνητοί αρκούσαν σε απομιμήσεις από ημιπολύτιμους λίθους, οστό ή γυαλί.

6. Οστείνα

Στο νεκροταφείο Καλλιθέας-Λαγανιδιάς τα αντικείμενα από οστό είναι ελάχιστα, όπως άλλωστε συμβαίνει και στα άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία της περιοχής⁴⁴⁹.

Περόνες

⁴⁴¹ Hughes-Brock 1999, 277-296

⁴⁴² Ιακωβίδης 1970, 307

⁴⁴³ Merillees 1968, 161, pl.36:6

⁴⁴⁴ Hughes-Brock 1999, 277-296

⁴⁴⁵ Higgins 1980, 76. Papadopoulos 1979, 145, n.12. Παπαδόπουλος 2002, 29-38

⁴⁴⁶ Higgins 1980, 73, n.1. Ντούμας 1992, 130, πιν.154-163

⁴⁴⁷ Γιαλούρης 1963, 103, πιν.138 ε-στ. Βικάτου 2009, 743, υπος.36. Ιακωβίδης 1970, 303.

Papadopoulos 1979, 146

⁴⁴⁸ Vermeule 1964, 227

⁴⁴⁹ Papadopoulos 1979, 139-40, fig.279b. Giannopoulos 2008, 126, Taf.60:6. Βικάτου 2009, 733-4

Έχουν βρεθεί τρεις περόνες στους τάφους II (II.15) και III (III.16α, β). Ήταν μετακινημένες από την αρχική τους θέση, ενώ ήταν αποσπασματικά διατηρημένες και οι δύο από αυτές (II.15 και III.16β) φαίνεται να ανήκουν στον απλό τύπο με στέλεχος κυκλικής τομής λεπτυνόμενο προς το ένα άκρο χωρίς διαμορφωμένη κεφαλή η πρώτη και με δύο λεπτούς εγχάρακτους δακτυλίους στην κεφαλή η δεύτερη (Branigan's type I)⁴⁵⁰. Η τρίτη περόνη (III.16α) είναι του «αγκιστροειδούς» τύπου (Branigan's type II)⁴⁵¹, γνωστού κυρίως από την Κρήτη⁴⁵², αλλά και από λίγες θέσεις της μυκηναϊκής Ελλάδας⁴⁵³.

Περόνες από διάφορα υλικά (χρυσό, άργυρο, χαλκό, οστό, ελεφαντόδοντο) είναι γνωστές από την εποχή των βασιλικών λακκοειδών τάφων των Μυκηνών⁴⁵⁴ και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται σε ολόκληρη την μυκηναϊκή εποχή⁴⁵⁵. Οι περισσότερες είναι οστέινες, πολύ απλές, συνήθως με λεπτές εγχαράξεις ή ένα εξόγκωμα στην κεφαλή.

Στο θέμα της χρήσης των οστέινων περονών οι γνώμες των ερευνητών δίστανται. Ο Ιακωβίδης⁴⁵⁶ τις θεωρεί αντικείμενα καλλωπισμού, που χρησίμευαν στην στερέωση της κόμης (καρφίδες κατά τον Τσουντά⁴⁵⁷) και την άποψη αυτή δέχεται ο Dickinson⁴⁵⁸ επισημαίνοντας το μικρό μήκος των περισσότερων καθώς και το γεγονός ότι σπάνια έχουν βρεθεί στο ύψος των ώμων και ο Βλαχόπουλος⁴⁵⁹, ο οποίος υποστηρίζει ότι η μικρή διάμετρος του στελέχους και το εύθρυπτο του υλικού και της κατασκευής τους δεν επιτρέπουν την χρήση τους για την συγκράτηση ενδυμασίας. Αντίθετα, η Παπαευθυμίου-Παπανθίμου υποστηρίζει τη χρήση τους ως κοσμήματα⁴⁶⁰ και τις διαχωρίζει σε περόνες μαλλιών και περόνες ενδυμάτων, ενώ ο Hood⁴⁶¹ και ο Μυλωνάς⁴⁶² θεωρούν ότι χρησιμοποιούνταν για την στερέωση

⁴⁵⁰ Branigan 1974, 34, pl.17

⁴⁵¹ Branigan 1974, 35, pls.17-18. Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 208-9, πιν.65

⁴⁵² Branigan 1974, 35. Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 209-13, αριθμ.κατ.1-24

⁴⁵³ Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 213-4, αριθμ.κατ.1-5

⁴⁵⁴ Τσουντάς 1893, 70. Karo 1930, 57-58, 186-7. Mylonas 1957, 155

⁴⁵⁵ Ιακωβίδης 1970, 289. Hughes-Brock 1999, 280, 285. Poursat 1977, 16-17, pl.III:35, 39

⁴⁵⁶ Ιακωβίδης 1970, 289

⁴⁵⁷ Τσουντάς 1893, 70

⁴⁵⁸ Dickinson 2006, 159

⁴⁵⁹ Βλαχόπουλος 2006, 328

⁴⁶⁰ Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 207. Higgins 1980, 52. Branigan 1974, 34. Η ανεύρεση οστέινων περονών δίπλα στον δεξιό βραχίονα του νεκρού σε τάφους της Ν.Ιωνίας Βόλου ενισχύει την άποψη για χρήση τους «ως εξάρτημα ή κόσμημα της ενδυμασίας»-Μπάτζιου-Ευσταθίου 1991, 59, σχεδ.2. Hood-Coldstream 1968, 214

⁴⁶¹ Hood 1968, 214

⁴⁶² Μυλωνάς 1983, 327

ενδυμάτων. Παράλληλη χρήση των περονών στην κόμη και στην ένδυση υποστηρίζεται από τον Παπαδόπουλο⁴⁶³ και την I.Kilian-Dirlmeier⁴⁶⁴.

Σχετικά με την καταγωγή των οστέινων περονών, φαίνεται πειστική η άποψη ότι, λόγω της εύκολης κατασκευής τους, είναι προϊόντα τοπικών μυκηναϊκών εργαστηρίων⁴⁶⁵ και ότι αποτέλεσαν πιθανώς πρότυπα των μεταλλικών περονών⁴⁶⁶. Οστέινες περόνες είναι γνωστές από διάφορες θέσεις και νεκροταφεία του Αιγαιακού κόσμου⁴⁶⁷ και τα τρία δείγματα της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς δεν προσθέτουν κάτι νέο στα ήδη γνωστά για την προέλευση και την χρήση τους στην μυκηναϊκή εποχή, με μόνη παρατήρηση ότι η αγκιστροειδής περόνη III.16α μπορεί «με βεβαιότητα να θεωρηθεί ως καλλωπιστικό εξάρτημα, προορισμένο αποκλειστικά για τα μαλλιά»⁴⁶⁸ και, ότι, σύμφωνα με τα συνευρήματά τους, χρονολογούνται στην ΥΕΙΙΒ-Γ περίοδο.

Περίαπτο

Ένα οστέινο δισκοειδές-φακόσχημο αντικείμενο (XV.10) με επίπεδη την μία όψη και ελαφρώς κυρτή ομφαλοειδή την άλλη, βρέθηκε στον τάφο XV. Είναι φθαρμένο και ελλιπές τμήματα της περιμέτρου. Η κυρτή επιφάνεια είναι διακοσμημένη με ανάγλυφες σπείρες. Θεωρήθηκε, με επιφύλαξη, περίαπτο επειδή φέρει τρεις διαμπερείς οπές κατά μήκος της διαμέτρου για ανάρτηση. Είναι ένα ασυνήθιστο τυπολογικά κόσμημα και το μόνο γνωστό παράλληλό του, σαν σχήμα, έχει βρεθεί στο Καμίνι Νάξου, κατασκευασμένο όμως από λευκοκάστανο αχάτη⁴⁶⁹.

Περίαπτα από διαφορετικά υλικά (μέταλλο, λίθο, οστό), ποικίλων σχημάτων και διακοσμήσεων είναι γνωστά από άλλες θέσεις⁴⁷⁰, όπου ανάλογα με τα τεχνικά χαρακτηριστικά και την θέση που βρέθηκαν, ερμηνεύονται είτε ως φυλακτά⁴⁷¹, είτε

⁴⁶³ Papadopoulos 1979, 140

⁴⁶⁴ I.Kilian-Dirlmeier 1984, 81 κ.ε.

⁴⁶⁵ Ιακωβίδης 1970, 289. Papadopoulos 1979, 140

⁴⁶⁶ Sandars 1958-59, 53-54, 237. Deshayes 1966, 205

⁴⁶⁷ Frödin-Persson 1938, 388. Θεοχάρης 1964, 53. Δακωρόνια 1990, 67, 1992, 232, 234. Βλαχόπουλος 2006, 328. Βικάτου 2009, 733-37

⁴⁶⁸ Παπαευθυμίου-Παπανθίμου 1979, 208

⁴⁶⁹ Βλαχόπουλος 2006, 320 (αρ.1864)

⁴⁷⁰ Τσουντας 1887, 169, πιν.13:22. Frödin-Persson 1938, 374, fig.242:5. Ιακωβίδης 1970, 312-321. Βλαχόπουλος 2006, 319-320

⁴⁷¹ Ιακωβίδης 1970, 313. Musgrave-Popham 1991, 273, pl.58:2. Hughes-Brock 1999, 280. Βλαχόπουλος 2006, 319, σχεδ.40, πιν.83 (1903)

ως συμπληρώματα-εξαρτήματα περιδεραίων⁴⁷². Το περίαπτο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκε σε σωρό παραμερισμένων οστών μαζί με άλλα ευρήματα και γι' αυτό δεν είναι δυνατή η ταύτισή του ως φυλακτού ή συμπληρώματος περιδεραίου, ούτε η ακριβής χρονολόγησή του (ΥΕΙΠΒ-Γ;).

---

⁴⁷² Βλαχόπουλος 2006, 319-320, αριθ.3548, 1864, πιν.14. Βικάτου 2009, 758 (2 δείγματα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΤΑΦΙΚΑ ΕΘΙΜΑ

«*Ταφικές πρακτικές*», «*ταφικά έθιμα*»: όροι που ουσιαστικά επιχειρούν να αποσαφηνίσουν τις παραδόσεις, τις σκέψεις μιας κοινωνίας ανθρώπων σχετικά με το θάνατο, την ταφή και τη μεταθανάτια ζωή. Η ανασκαφή πολλών μυκηναϊκών νεκροταφείων, μέχρι σήμερα, έχει αποβεί καθοριστική για την εξαγωγή συμπερασμάτων όσον αφορά στην ταφή και τη μεταθανάτια ζωή. Το στάδιο της *πρόθεσης*, δηλαδή του θανάτου και της προετοιμασίας για τον αποχωρισμό του νεκρού από τους ζωντανούς, μας είναι γνωστό από την εικονογραφία των λαρνακών και του κρατήρα της Αγίας Τριάδας⁴⁷³, ενώ της *εκφοράς*, από όστρακα μεγάλου αμφορέα που βρέθηκε στον τάφο 8 του νεκροταφείου των Τρυπών του Κλάδου Ηλείας⁴⁷⁴. Οι Μυκηναίοι, καθώς πλέον επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα, ακολουθούσαν ένα ταφικό τελετουργικό που μαρτυρείται και στις αρχαίες πηγές (Όμηρο, Ησίοδο). Ένα τελετουργικό που, προφανώς, ακολουθούσαν πιστά και οι κάτοικοι του οικισμού που έθαβαν τους νεκρούς τους στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς και το οποίο περιελάμβανε, όπως προαναφέρθηκε δύο στάδια: την πρόθεση (θρήνος) και την εκφορά, δηλαδή τη μεταφορά και την τελική εναπόθεση του νεκρού και των κτερισμάτων του στον τάφο.

Κατά την πρόθεση και σύμφωνα με τις απεικονίσεις που διαθέτουμε, ο νεκρός εμφανίζεται τοποθετημένος και προφανώς στολισμένος, σε κλίνη, σε ύπτια στάση, με τα κάτω άκρα ελαφρώς λυγισμένα. Γύρω του στέκονται γυναίκες-θρηνοδοί με έντονο χρώμα στα πρόσωπά τους, προκειμένου να τονιστούν οι πληγές που οι ίδιες έχουν χαραξει, ενώ ένας άντρας, σε ρόλο τελετάρχη, δίνει το γενικό πρόσταγμα, κρατώντας ένα εργαλείο. Στο βάθος διακρίνεται μία μορφή (ίσως ανδρική) που συνοδεύει ένα ζώο, πιθανότατα για σφαγή. Οι άντρες, γενικότερα, σπάνια απεικονίζονται σε παρόμοιες σκηνές, ενισχύοντας το ρόλο των γυναικών στις τελετουργίες της ταφής, έναν ρόλο που πιθανότατα να τους κόστιζε και την υγεία τους καθώς έτσι ήταν εκτεθειμένες, πολλές φορές, σε μεταδοτικές ασθένειες⁴⁷⁵.

Στα όστρακα του αμφορέα από τον τάφο 8 του νεκροταφείου των Τρυπών στην Ηλεία, εξελίσσεται σκηνή εκφοράς με το νεκρό να μεταφέρεται από δυο

⁴⁷³ Σπυρόπουλος 1970, 191-197. Gallou 2005, 215, 239-240. Αραβαντινός 2010, 100-123

⁴⁷⁴ Βικάτου 1998, Β1, 231-2

⁴⁷⁵ Graff 2011, 110

ανδρικές μορφές που κρατούν το φορείο από το πίσω μέρος με τη βοήθεια ενός δοκαριού. Την πομπή ακολουθούν γυναίκες με τη χαρακτηριστική χειρονομία των θρηνωδών⁴⁷⁶. Προφανώς με την άφιξή τους στο χώρο της ταφής, ο νεκρός τοποθετείται από μία ομάδα ανθρώπων (μικρή ή μεγάλη ανάλογα με το μέγεθος του τάφου) στο εσωτερικό του θαλάμου μαζί με τα κτερίσματά του. Τέλος, η είσοδος του τάφου σφραγίζεται για να ακολουθήσουν τα “νεκρόδειπνα” ή αλλιώς σπονδές προς τιμήν του νεκρού στο δρόμο της τελευταίας του κατοικίας, έθιμο που συναντούμε συχνά στα νεκροταφεία της Αχαΐας⁴⁷⁷, ιδιαίτερα κατά τη μετανακτορική περίοδο, που εξηγεί τόσο την παρουσία οστράκων στις επιχώσεις των δρόμων των τάφων αλλά και στη γύρω περιοχή, όσο και την παρουσία του ζώου στην απεικόνιση της πρόθεσης από την Αγία Τριάδα.

1. Σήματα

Μοναδική ένδειξη πιθανής σήμανσης των τάφων του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς αποτελεί μία μεγάλη οξυκόρυφη ασβεστολιθική πλάκα, που βρέθηκε εσωτερικά της εισόδου του θολωτού τάφου. Προφανώς, υπήρχε κάποιος τρόπος σήμανσης και των άλλων τάφων, που ίσως λόγω της σύλησης ορισμένων από αυτούς ή ακόμα και της σύγχρονης άρσης δεν διασώθηκε. Η σήμανση τόσο θολωτών όσο και θαλαμοειδών μυκηναϊκών τάφων είναι διαδεδομένη σε όλη την Ελλάδα⁴⁷⁸. Στην Αχαΐα σήματα εντοπίστηκαν στα νεκροταφεία της Βούντενης⁴⁷⁹, των Πορτών⁴⁸⁰ και των Σπαλιαρεϊκών Λουσικών⁴⁸¹, καθώς και στο νεκροταφείο της Καλλιθέας (Ραμπαντάνια)⁴⁸², όπου ως σήμα στον τάφο Ρ είχε τοποθετηθεί ένας κρατήρας. Είναι δύσκολο ακόμα να εξακριβωθεί με απόλυτη βεβαιότητα το είδος, καθώς και το υλικό των σημάτων των μυκηναϊκών τάφων. Ίσως ήταν κατασκευασμένα από ξύλο ή από κάποιο άλλο φθαρτό υλικό, ίσως απλοί λιθοσωροί χρησίμευαν για αυτό τον σκοπό ή άλλα σήματα, τα οποία όμως δεν προορίζονταν να

⁴⁷⁶ Βικάτου 2012, 365

⁴⁷⁷ Πετρόπουλος 2000, 66

⁴⁷⁸ Wace 1932, 128. Blegen 1966, 184. Blegen 1937, 237. Deshayes 1966, 239. Μαρινάτος 1932, 13-14. Immerwahr 1971, 102. Ιακωβίδης 1970, 27. Papadopoulos 1976, 35. Κονσολάκη-Γιαννοπούλου 2003, 176. Ανδρόνικος 1961/2, 153-176

⁴⁷⁹ Κολώνας 1998, 461

⁴⁸⁰ Μόσχος 1998, 269

⁴⁸¹ Πετρόπουλος 2000, 66-68

⁴⁸² Παπαδόπουλος 1997, 125

είναι ορατά για μεγάλα χρονικά διαστήματα⁴⁸³. Παρόλα αυτά η οργάνωση των τάφων σε νεκροταφεία με ορισμένη διάταξη επιβεβαιώνει την παρουσία τους, απαραίτητη για τις απαιτήσεις της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας.

2. Δρόμοι

Δρόμοι ή αλλιώς *το πέρασμα από τη ζωή στο θάνατο, η μετάβαση από τον κόσμο των ζωντανών στον κόσμο των νεκρών*. Η ταφική «τελετουργία» των Μυκηναίων, αν πραγματικά είναι δόκιμος ο όρος, περιελάμβανε στάδια. Στάδια που η αρχιτεκτονική των θολωτών ή θαλαμωτών τάφων εξυπηρετούσε απόλυτα. Ο δρόμος αποτελούσε το πέρασμα από τη ζωή στο θάνατο, κατά την άποψη των μελετητών⁴⁸⁴, το πρώτο στάδιο, και ταυτόχρονα έδινε τη δυνατότητα στους συγγενείς του νεκρού να τον τιμήσουν με θραύσεις αγγείων, νεκρόδειπνα ή άλλες τελετές, για τις οποίες όμως δεν διαθέτουμε ακριβή τεκμήρια. Αυτό που γνωρίζουμε με βεβαιότητα είναι ότι μετά την ταφή ο δρόμος καταχωνόταν. Στους τάφους της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς αναγνωρίστηκαν από 1-6 διαφορετικής σύστασης επιχώσεις στους δρόμους, καταδεικνύοντας τις διαδοχικές ταφές που γίνονταν στους θαλάμους.

Η στρωματογραφία σε αρκετούς από τους θαλαμοειδείς του νεκροταφείου (όπως για π.χ. στον X) φανερώνει πως στις περιπτώσεις επαναχρησιμοποίησης του τάφου δεν αφαιρούνταν ολοκληρωτικά η επίχωση του δρόμου, παρά μόνο ένα κομμάτι της στην είσοδο, που θα επέτρεπε την πρόσβαση στον θάλαμο με τη βοήθεια, ίσως, μιας ξύλινης σκάλας.

Σε δυο από τους τάφους, και ειδικότερα στον VI και στον XV, αποκαλύφθηκαν εγκάρσια τοιχάρια, είτε εν είδει ταφικού σήματος (VI), είτε ως δεύτερη ξερολιθιά, προκειμένου να οριοθετηθεί ο χώρος ταφής σε λάκκο (XV). Παρόμοια τοιχάρια έχουν εντοπιστεί σε τρεις τάφους στην Ηλεία⁴⁸⁵. Διάσπαρτοι λίθοι στον δρόμο του τάφου VII ίσως αποτελούσαν επίσης κάποιο τοιχάριο, αν αποκλείσουμε την πιθανότητα πλεονάσματος λίθων για το φράξιμο της ξερολιθιάς.

Λάκκοι εντοπίστηκαν στους δρόμους τριών τάφων και ειδικότερα στους III, XI και XV. Στον τάφο III ο λάκκος είναι ένα μικρό αβαθές ορθογώνιο όρυγμα, το οποίο, αν κρίνουμε από τα διάσπαρτα οστά που βρέθηκαν στο εσωτερικό του,

⁴⁸³ Gallou 2005, 123-124

⁴⁸⁴ Gallou 2005, 64-66

⁴⁸⁵ Νικολέντζος 2009, 197. Ο συγγραφέας θεωρεί ότι «πιθανώς οριοθετούσαν το χώρο τέλεσης λατρείας ή απόδοσης τιμών στον ενταφιασθέντα».

χρησίμευσε ως οστεοφυλάκιο, ύστερα από τοποθέτηση νεώτερων ταφών στο θάλαμο⁴⁸⁶. Στον τάφο XI, ο λάκκος ήταν πλήρης λίθων και χώματος αλλά κενός ταφών και ευρημάτων. Πιθανότατα λαξεύτηκε για να δεχτεί παλαιότερες ταφές αλλά για κάποιο λόγο δεν χρησιμοποιήθηκε τελικά, χωρίς πάντα να αποκλείεται το ενδεχόμενο να περιείχε παιδική ταφή της οποίας τα οστά δεν διασώθηκαν. Τέλος, ο λάκκος του τάφου XV, του οποίου το χώρο ουσιαστικά ορίζουν δυο ξερολιθιές, περιείχε την πρωτογενή, ακτέριστη, ταφή A, καθώς και οστά μη ανήκοντα στη συγκεκριμένη ταφή, που προφανώς μεταφέρθηκαν εκ περιτροπής μαζί με το νεκρό από το εσωτερικό του θαλάμου κατά τον καθαρισμό του προκειμένου να δεχτεί τις νεότερες ταφές. Σύμφωνα με τον K. Lewartowski⁴⁸⁷ τέσσερις είναι οι πιθανοί λόγοι ενταφιασμού σε δρόμους: α) απομάκρυνση παλαιότερων ταφών, β) έλλειψη χώρου στο θάλαμο, γ) υποδήλωση κατώτερης κοινωνικής τάξης ή ηλικίας, δ) ανθρωποθυσίες. Ειδικότερα, για την τρίτη περίπτωση, που ίσως απαντάται και στο νεκροταφείο της Καλλιθέας, με πιθανότερες την πρώτη και τη δεύτερη, ο συγγραφέας αναφέρει σχετικά με τις ταφές ενηλίκων σε δρόμους, ότι ίσως ήταν άτομα κοινωνικά αποκλεισμένα, είτε λόγω της τάξης τους είτε λόγω των συνθηκών του θανάτου τους. Στον τάφο XV επέλεξαν να τοποθετήσουν έναν ενήλικα ανάμεσα σε δυο ξερολιθιές. Το μοναδικό στρώμα επίχωσης του δρόμου φανερώνει ότι δεν αποπειράθηκαν να ανοίξουν δεύτερη φορά τον τάφο, οπότε και θα είχαμε την περίπτωση της απομάκρυνσης παλαιότερης ταφής. Ο νεκρός αυτός δεν έπρεπε να τοποθετηθεί στο θάλαμο για κάποιο λόγο που δεν γνωρίζουμε. Ίσως η κοινωνική του θέση ή ο θάνατός του ήταν οι λόγοι που υπαγόρευαν την ταφή του στο δάπεδο του δρόμου. Ίσως πάλι απλά χρειαζόταν μια δεύτερη ξερολιθιά εν είδει αντιστήριξης για τα χώματα του δρόμου, εφόσον ο τάφος είχε διανοιγεί μόνο μέχρι την είσοδο.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ο εντοπισμός παιδικής ταφής σε λεπτό στρώμα συμπαγούς χώματος (λεπτό στρώμα άψητου πηλού;)⁴⁸⁸ πάνω στις κατώτερες στρώσεις της ξερολιθιάς του θολωτού. Μια παιδική ταφή στην είσοδο πιθανότατα καταδεικνύει την αποτυχία διάνοιξης της θύρας για τρίτη φορά, σύμφωνα πάντα με την επίχωση του δρόμου. Ίσως πάλι η τοποθέτησή της εκεί να έγινε εσκεμμένα, εφόσον η μυκηναϊκή κοινωνία δεν θεωρούσε ενεργά μέλη τα παιδιά μέχρι την ενηλικίωσή τους. Η καταβολή της ίδιας προσπάθειας για την ταφή τους δεν ήταν

⁴⁸⁶ Νικολέντζος 2009, 196

⁴⁸⁷ Lewartowski 1996, 749-764

⁴⁸⁸ Deiras 59, 243, 245. Ath.Agora XIII, 234. Κολώνας-Μόσχος ΑΔ 50 (1995) Β1 218. Μόσχος ΑΔ 52 (1997) Β1 292

απαραίτητη, χωρίς αυτό σε καμία περίπτωση να αποτελεί έλλειψη σεβασμού ή φροντίδας απέναντί τους⁴⁸⁹. Οι γονείς πιθανόν να ήλπιζαν πώς έτσι δεν θα χανόταν ποτέ και ο διάυλος επικοινωνίας τους ανάμεσα στον κόσμο των ζωντανών και των νεκρών, ελπίδα παρήγορη στη σκέψη του πρόωρα χαμένου παιδιού τους.

Σε μικρή απόσταση από την πρόσοψη του τάφου XIV εντοπίστηκαν τεμάχια κάρβουνου, προφανώς υπολείμματα πυράς για καθαρισμό ή απολύμανση του θαλάμου. Όστρακα βρέθηκαν στους περισσότερους από τους δρόμους των τάφων, κυρίως προερχόμενα από ανοιχτά αγγεία (κύλικες, κύπελλά κ.τ.λ), μαρτυρώντας το έθιμο των νεκρόδειπνων, ένα έθιμο που επιβιώνει ως τις μέρες μας, καθώς η παράδοση θέλει, εννέα ημέρες μετά την ταφή του νεκρού, να μοιράζονται κόλλυβα και κρασί πάνω από τον τάφο στους συγγενείς και φίλους του νεκρού και κατόπιν ο ιερέας να σπάει τα ποτήρια και το πιάτο με τα κόλλυβα που έχουν περισσέψει πάνω στον τάφο.

3. Ταφές

Συνολικά, οι νεκροί του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς υπολογίστηκαν γύρω στους 216. Δυστυχώς, σε αρκετές περιπτώσεις η διατήρηση των οστών δεν ήταν αρκετά καλή, κυρίως λόγω της οροφής που είχε καταρρεύσει σε όλους τους τάφους.

Πρωτογενείς ταφές:

Η τοποθέτηση των νεκρών γινόταν απευθείας στο δάπεδο του θαλάμου, εκτός από δυο περιπτώσεις. Η πρώτη είναι η πρωτογενής παιδική ταφή του θολωτού, η οποία ήταν τοποθετημένη πάνω σε λεπτό στρώμα κιτρινόφαιου, σκληρού, συμπαγούς χώματος πάνω στις κατώτερες στρώσεις της εξωτερικής όψης της ξερολιθιάς, και η δεύτερη είναι η πρωτογενής ταφή Δ στον τάφο VI, που ήταν επίσης τοποθετημένη πάνω σε υποτυπώδη κλίνη από σκληρό χώμα και κιμιλιά⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ Cavanagh 1998, 129-130, όπου παραθέτει και τα λόγια του Hertz: “en effet les enfants n’etant pas encore entres dans la societe visible, il n’y a pas lieu de les en exclure peniblement et lentement. Comme ils n’ont pas ete vraiment separees du monde des esprits, ils y retournent directement, presque sans qu’il soit besoin de mettre en action les energies sacrees, sans qu’une periode de transition penible paraisse necessaire” (Hertz 1907, 133-4).

⁴⁹⁰ Κολώνας 1998, 472. Χριστακοπούλου-Σωμάκου 2010, 50-52

Οι νεκροί ήταν τοποθετημένοι σε ύπτια, ή σε ύπτια οκλάζουσα στάση, μερικές φορές με συνεσταλμένα τα κάτω άκρα προς Β ή Ν, είτε σε πλάγια συνεσταλμένη στάση⁴⁹¹. Οι βραχίονες εκτεινόταν κατά μήκος του κορμού, ή διασταυρώνονταν στο θώρακα, είτε εκτεινόταν ο ένας κατά μήκος του κορμού και ο άλλος κάμπτονταν στο ύψος του αγκώνα καταλήγοντας στο θώρακα ή την κοιλιακή χώρα⁴⁹².

Σε μια μόνο ταφή, την πρωτογενή ταφή Ν, που εντοπίστηκε στο πέμπτο ταφικό στρώμα του θολωτού, το κρανίο ήταν ακουμπισμένο σε πλακοειδή λίθο⁴⁹³.

Οι νεκροί δεν ήταν προσανατολισμένοι προς κάποιο συγκεκριμένο σημείο του ορίζοντα. Διευθετούνταν χωροταξικά στο θάλαμο ανάλογα με το διαθέσιμο χώρο. Αρχικά, οι ταφές πρέπει να ήταν προορισμένες να καλύψουν το χώρο κατά μήκος των πλευρικών τοιχωμάτων του θαλάμου, έπειτα το κέντρο του και τέλος, το χώρο αριστερά, δεξιά ή ακόμα και μπροστά από το στόμιο. Αξίζει να σημειωθεί πως το κρανίο ήταν σχεδόν σε όλες τις ταφές πεσμένο στο πλάι και σε αρκετές περιπτώσεις στραμμένο προς την είσοδο.

4. Κτέριση πρωτογενών ταφών:

Από τις 82 συνολικά πρωτογενείς ταφές του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς 25 βρέθηκαν ακτέριστες. Σύμφωνα με τα μέχρι τώρα γνωστά μυκηναϊκά έθιμα ταφής, ο νεκρός θάβονταν με την ενδυμασία του καθώς και με τα αντικείμενα, που είτε αποτελούσαν αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής του ζωής, είτε θα καθιστούσαν πιο εύκολη τη μετάβαση στον κόσμο των προγόνων. Αγγεία καθημερινής χρήσης θα ικανοποιούσαν με το περιεχόμενό τους (έλαια, κρασί, δημητριακά) την ψυχή μέχρι να αποσυντεθεί το σώμα, οπότε και θα ελευθερωνόταν, ενώ άλλα προσφέρονταν από τους οικείους του ή χρησίμευαν στην ταφική τελετουργία, όπως για παράδειγμα τα αλάβαστρα, σημαντικό αριθμό των οποίων συναντούμε σε ταφές της ΥΕ ΙΙΑ/Β⁴⁹⁴. Ορισμένα ίσως και να τοποθετήθηκαν ως σύμβολα της κοινωνικής θέσης του θανόντος⁴⁹⁵. Εργαλεία και όπλα αποτελούσαν τα

⁴⁹¹ Ιακωβίδης 1970, 30-31. Μυλωνάς 1973, 256-8. Cavanagh 1977, 154-5. Lewartowski 2000, 20-22. Νικολέντζος 2009, 199. Βικάτου 2008, 381. Κουντούρη 2002, 13.

⁴⁹² Persson, Asine, 353. Μυλωνάς 1973, 256-7

⁴⁹³ Wace 1932, 139. Ιακωβίδης 1970, 30. Νικολέντζος 2009, 199. Χριστακοπούλου-Σωμάκου 2010, 34

⁴⁹⁴ Cavanagh 1998, 106.

⁴⁹⁵ Βλαχόπουλος 2006, 93

διαπιστευτήρια του νεκρού, ενώ κοσμήματα που τον συνόδευαν στη ζωή τον συνόδευαν και μετά θάνατον.

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς τα αγγεία που είχαν τοποθετηθεί είτε γύρω από το κεφάλι, είτε στα πόδια, είτε στο ύψος των χεριών, είτε στο θώρακα και στην κοιλιακή χώρα των νεκρών, ήταν ως επί το πλείστον αρτόσχημα (ενδεικτικά αναφέρονται τα: **I.3, I.4, I.8, II.4, III.9, III.10, V.1, V.2, V.3, XX.2, XX.5**) και κυλινδρικά αλάβαστρα (**II.3, III.3, VIII.2, VIII.3, XIV.7, XVI.5, XVIII.1**), ψευδόστομοι αμφορίσκοι (**I.6, I.11, III.1, III.12, VII.2, VII.10, XIV.12, XIV.13, XIV.14, XIV.15, XIV.16, XIV.17, XIV.18, XVIII.5, XVIII.6, XIX.1, XIX.2, XIX.3, XIX.5, XIX.6, XIX.8**), δίωτοι αμφορίσκοι (**XVII.1, XVII.2, XIX.7**), αλλά και πρόχοι (**VIII.1, XVIII.3**) εκ των οποίων η μια οπισθόμητη (**VIII.1**), κύαθοι (ενδεικτικά αναφέρονται οι **I.16, II.5, VII.12, VII.14**), ένα δακτυλιόσχημο αγγείο (**VII.3**), ένας τρίδυμος κέρνος (**XVIII.2**), ένα ληκύθιο (**XIV.20**) και ένας ασκός (**XX.4**). Όπως αναφέρει και ο Ιακωβίδης⁴⁹⁶, αγγεία αποκλειστικά για ταφική χρήση δεν φαίνεται να υπήρχαν. Αν και σε κανένα από τα αγγεία του νεκροταφείου δεν βρέθηκαν υπολείμματα τροφών, γνωρίζουμε από άλλα νεκροταφεία⁴⁹⁷ ότι πιθανότατα περιείχαν στερεές τροφές ή υγρά όπως μέλι, γάλα, λάδι και κρασί⁴⁹⁸, προκειμένου να καλύψουν τις ανάγκες του νεκρού στο ταξίδι του⁴⁹⁹.

Όσον αφορά στα χάλκινα όπλα ή εργαλεία ήταν, συγκριτικά με τα υπόλοιπα κτερίσματα των τάφων της Καλλιθέας, ελάχιστα. Σε όσες περιπτώσεις συνόδευαν νεκρούς, συνήθως ήταν δηλωτικά του επαγγέλματος ή της κοινωνικής θέσης του θανόντος. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί η περίπτωση του πολεμιστή του τάφου VIII, ο οποίος εκτός από τα όπλα του συνοδευόταν και από ένα διπλό χάλκινο πέλεκυ. Τα χάλκινα ευρήματα ίσως ήταν λιγοστά γιατί είναι γνωστό πως ήταν τα πρώτα πολύτιμα αντικείμενα που αφαιρούνταν από τον θάλαμο από τους συγγενείς του νεκρού, όταν είχε πια αποσυντεθεί το σώμα ή όταν ο τάφος επαναχρησιμοποιούνταν⁵⁰⁰.

⁴⁹⁶ Ιακωβίδης 1970, 62

⁴⁹⁷ Ιακωβίδης 1970, 59. Τσουντας 1888, 136, 157. Mylonas 1957, 113

⁴⁹⁸ Βλαχόπουλος 2006, 94, όπου και αναφέρεται ότι συχνά στη Νάξο τα αγγεία περιείχαν άμμο και χαλίκια «ως συμβολική μορφή της επαφής του νεκρού με τη θάλασσα, κυρίαρχο στοιχείο ζωής για μια κοινωνία νησιωτών»

⁴⁹⁹ Mylonas 1966, 113

⁵⁰⁰ Wells 1990, 127. Paschalidis-McGeorge 2009, 81, 84

Τα κοσμήματα των νεκρών της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς δεν φαίνεται να κατασκευάστηκαν, στην πλειονότητά τους, για ταφική χρήση⁵⁰¹. Σύμφωνα και με τη θέση εύρεσης τους (γύρω από το λαιμό, στα χέρια ή πίσω από το κρανίο) στόλιζαν τον νεκρό και κατά τη διάρκεια της ζωής του. Ένα οστέινο περίαπτο με κάθετες εγχαράξεις, που βρέθηκε στον θώρακα της ταφής Δ στον τάφο IV, πιθανότατα ήταν ένα φυλαχτό, αν κρίνουμε και από το υλικό κατασκευής του⁵⁰². Ένα περιδέριο από χάνδρες φαγεντιανής, χαλκού και ημιπολύτιμου λίθου ίσως ήταν δηλωτικό της ξεχωριστής κοινωνικής θέσης που κατείχε η μια εκ των τριών γυναικών του τρίτου ταφικού στρώματος του τάφου XV.

Αξίζει επίσης να αναφερθεί η παρουσία ενός χάλκινου και ενός χρυσού δακτυλίου στο χέρι της πρωτογενούς ταφής Α του τάφου XIX. Σύμφωνα με την Κωνσταντινίδη⁵⁰³, η συνύπαρξη των δυο δακτυλίων ως κτερίσματα της νεκρής μαρτυρά μια κοινωνική εξέλιξη, είτε πρόκειται για έναν «αρραβώνα» και ένα «γάμο» όπως και στις μέρες μας, είτε πρόκειται για μια επαγγελματική ανέλιξη που θα φανέρωνε την νέα της ισχυρότερη θέση στην κοινωνία της εποχής.

Σφραγιδολίθοι βρέθηκαν σε δυο από τις πρωτογενείς ταφές του νεκροταφείου και ειδικότερα στην ταφή Δ του τάφου VIII (**VIII.10**) καθώς και στην ταφή Β του τάφου XVIII (**XVIII.7**), ενώ σφονδύλια κτέριζαν 17 νεκρούς (ενδεικτικά αναφέρονται τα: **II.16, V.7, VII.34, VII.36, VIII.11, XIV.25, XIV.27, XIV.28, XIV.31, XV.7, XVII.5, XVIII.7, XXI.10**)⁵⁰⁴. Ένα στεάτινο και ένα πήλινο αμφικωνικό σφονδύλι ήταν το μοναδικό κτερίσμα που εντοπίστηκε κοντά στον αυχένα των ταφών Ζ του τάφου VI και Α του τάφου XXIII αντίστοιχα. Άλλα μικροευρήματα όπως τριχολαβίδες (**II.9**) ή περόνες (**I.22, XIII.7, XXIII.10**) εντοπίστηκαν ανάμεσα στα υπόλοιπα κτερίσματα των ταφών και δεν φαίνεται να υποδηλώνουν κάποια ιδιαίτερη θέση.

5. Δευτερογενείς ταφές:

⁵⁰¹ Konstantinidi 2001, 236. Σύμφωνα με την Κωνσταντινίδη, υπάρχει σαφής διαχωρισμός όσον αφορά στα κοσμήματα που φοριούνταν σε καθημερινή βάση και σε εκείνα που είχαν αποκλειστικά ταφική χρήση (π.χ. χρυσά ή άλλα λεπτά μεταλλικά ελάσματα).

⁵⁰² Konstantinidi 2001, 23

⁵⁰³ Konstantinidi 2001, 238

⁵⁰⁴ Konstantinidi 2001, 235, όπου η συγγραφέας υποστηρίζει ότι μία από τις χρήσεις τους μπορεί να είχε σχέση και με το νεκρικό σάβανο.

Στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς αναγνωρίστηκαν τουλάχιστον 144 δευτερογενείς ταφές. Με τον όρο «δευτερογενείς» εννοούμε, σύμφωνα με τα μυκηναϊκά έθιμα ταφής, τις ταφές εκείνες που δεν εντοπίστηκαν στην αρχική τους θέση⁵⁰⁵. Αντίθετα βρέθηκαν είτε παραμερισμένες σε σωρούς στα τοιχώματα των θαλάμων, είτε σε λάκκους⁵⁰⁶. Το φαινόμενο δευτερογενών ταφών σε κόγχες δεν απαντάται στο συγκεκριμένο νεκροταφείο.

Τα οστά των δευτερογενών ταφών καθώς και τα κτερίσματά τους μαρτυρούν ότι, ίσως, ήταν πρωιμότερες χρονικά των πρωτογενών. Συνεπώς, ένας τάφος επαναχρησιμοποιούνταν, πιθανότατα από τα μέλη της ίδιας οικογένειας⁵⁰⁷. Όταν οι συγγενείς των νεκρών έκριναν πως η περίοδος της αποσύνθεσης είχε επέλθει, άνοιγαν εκ νέου τον τάφο, μετέφεραν τα οστά στο δρόμο⁵⁰⁸ όπου και τα καθάριζαν και τα τύλιγαν σε ένα είδος σάβανου πριν τα επανατοποθετήσουν στο θάλαμο, στα τοιχώματα του ή σε λάκκους που είχαν κατασκευάσει, προκειμένου να εξοικονομήσουν χώρο για τις νέες ταφές⁵⁰⁹. Μερικές φορές, και για λόγους που δεν έχουν ακόμα εξακριβωθεί, παρατηρούμε ότι σώζονται μόνο τα κρανία και τα μακρά οστά. Επιπρόσθετα, σε ορισμένες περιπτώσεις, αφαιρούνταν από τους οικείους των νεκρών όσα κτερίσματα ήταν πολύτιμα (κυρίως μεταλλικά) ή μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εκ νέου⁵¹⁰. Το φαινόμενο αυτό σε καμία περίπτωση δεν φανερώνει ασέβεια στους προγόνους, αφού θεωρούσαν ότι από τη στιγμή που το σώμα αποσυντίθεται, η ψυχή δεν έχει πια ανάγκη από υλικά αγαθά⁵¹¹. Το έθιμο της ανακομιδής συνεχίζεται και στις μέρες μας, όπως παραθέτει και η Χ. Γάλλου⁵¹². Με το πέρας τριών χρόνων από την ταφή ή όταν παραστεί ανάγκη για μια νέα ταφή, οι συγγενείς του νεκρού (πιθανότατα οι γυναίκες) πηγαίνουν στο νεκροταφείο τραγουδώντας μοιρολόγια και μοιράζοντας κόλλυβα. Κατόπιν αφαιρούν τα σκελετικά λείψανα, τα πλένουν με κρασί, τα τυλίγουν σε ένα ύφασμα-σάβανο και με την ευλογία του ιερέα τα τοποθετούν στο οστεοφυλάκιο του νεκροταφείου.

⁵⁰⁵ Τσουντας 1893, 137. Wace 1932, 137. Ιακωβίδης 1970-B, 69. Cavanagh 1977, 177. Papadopoulos 1979, 55-7

⁵⁰⁶ Κολώνας 1998, 474. Κασκαντίρη 2012, 13. Πασχαλίδης 2012, 244-248. Νικολέντζος 2011, 127

⁵⁰⁷ Ιακωβίδης 1970, 75

⁵⁰⁸ Cavanagh-Mee 1998, 76

⁵⁰⁹ Gallou 2005, 113

⁵¹⁰ Ιακωβίδης 1970, 75. Πασχαλίδης 2012, 249

⁵¹¹ Wace 1932, 145. Βικάτου 2008, 392 με γενικότερη βιβλιογραφία για τις μυκηναϊκές μεταθανάτιες αντιλήψεις.

⁵¹² Gallou 2005, 112

Στους 14 από τους συνολικά 24 τάφους του νεκροταφείου της Καλλιθέας (συμπεριλαμβανομένου και του θολωτού) παρατηρείται το φαινόμενο των ενταφιασμών σε επάλληλα στρώματα. Προφανώς, οι ιδιοκτήτες του τάφου, αντιμετωπίζοντας κατά την δεύτερη είσοδό τους στο θάλαμο είτε τμήματα της οροφής είτε τμήματα των πλευρικών τοιχωμάτων που λόγω φυσικών φαινομένων (καιρικές συνθήκες, σεισμοί κτλ.) είχαν καταρρεύσει, ισοπέδωναν τους όγκους των χωμάτων προκειμένου να εξασφαλίσουν χώρο. Κατ' αυτό τον τρόπο δημιουργούνταν ένα νέο τεχνητό δάπεδο με την ελάχιστη καταβολή προσπάθειας εκ μέρους τους, εφόσον αποφεύγονταν η πιθανή ολοκληρωτική αφαίρεση της ξερολιθιάς ή και της επίχωσης του δρόμου, όπως προαναφέρθηκε. Οι ταφές σε επάλληλα επίπεδα είναι μια πρακτική γνωστή από τα νεκροταφεία των Μυκηνών⁵¹³ και της Πρόσυμνας⁵¹⁴, καθώς και από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας⁵¹⁵. Στην Αχαΐα επάλληλα ταφικά στρώματα εμφανίζονται, εκτός από το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, στο γειτονικό της νεκροταφείο στα Ραμπαντάνια⁵¹⁶, στη Βούντενη⁵¹⁷, στη Μιτόπολη⁵¹⁸ και στην Κρήνη⁵¹⁹. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Ιακωβίδης⁵²⁰, το έθιμο αυτό δεν οφειλόταν σε κάποια παράδοση ή δοξασία για πιθανή προστασία των παλαιότερων ταφών, αλλά υπαγορευόταν καθαρά από τις συνθήκες των θαλάμων όπου και εντοπίστηκε.

Σε δυο μόνο περιπτώσεις σε ολόκληρο το νεκροταφείο εντοπίστηκαν λάκκοι με δευτερογενείς ταφές στο δάπεδο των θαλάμων. Η πρώτη είναι στον θολωτό, όπου στο τέταρτο ταφικό στρώμα είχε διανοιγεί λάκκος-οστεοθήκη που περιείχε ανθρώπινα σκελετικά κατάλοιπα και μια κάτω σιαγόνα μεγάλου ζώου (αλόγου ή αγελάδος σύμφωνα με τον ανθρωπολόγο P. Fischer) και η δεύτερη στον τάφο XIV, όπου στο δεύτερο ταφικό στρώμα υπήρχε λάκκος, ο οποίος περιείχε τουλάχιστον δέκα δευτερογενείς ταφές.

Τα κτερίσματα των δευτερογενών ταφών αποτελούνταν κυρίως από αγγεία, ως επί το πλείστον κλειστών σχημάτων, όπλα και εργαλεία από πολύτιμα μέταλλα,

⁵¹³ Wace 1932, 141

⁵¹⁴ Blegen 1937, 250

⁵¹⁵ Ιακωβίδης 1970, 76. Χωρέμης 1973, 35. Δακροβόνια 1996, 316. Ωνάσογλου 1979, 18-28. Townsend 1955, 193-200. Ζαφειρόπουλος 1960, 330. Βικάτου 2008, 392

⁵¹⁶ Παπαδόπουλος 1978, 123. Παπαδόπουλος 1997, 122

⁵¹⁷ Κολώνας 1998, 476

⁵¹⁸ Χριστακοπούλου-Σωμάκου 2010, 151-152

⁵¹⁹ Παπαζογλου-Manioudaki 1994, 173-4

⁵²⁰ Βλ. υπος.32

σφραγιδολίθους, πήλινα ή μολύβδινα σφονδύλια, ενώ βρέθηκε και μεγάλος αριθμός χανδρών από διάφορα υλικά (φαγεντιανή, υαλόμαζα, όστρεο, χαλκό κτλ.)

6. Παιδικές ταφές:

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της ανθρωπολογικής μελέτης⁵²¹, 3 παιδικές ταφές εντοπίστηκαν στο θολωτό και ένα έμβρυο 5 μηνών στον τάφο XIX, ενώ συνολικά σε 12 από τους 23 τάφους αποκαλύφθηκαν 9 παιδιά, ηλικίας από 1-9 ετών⁵²², κυρίως ανάμεσα σε ανακομιδές, οπότε και δεν ήταν δυνατή η ταύτισή τους με συγκεκριμένα κτερίσματα.

Από τις 3 ταφές του θολωτού, η μία ήταν πρωτογενής, ακτέριστη και είχε τοποθετηθεί στις κατώτερες στρώσεις της εξωτερικής όψης της ξερολιθιάς⁵²³. Οι άλλες δύο ήταν δευτερογενείς, επίσης ακτέριστες, και βρέθηκαν στο δεύτερο ταφικό στρώμα εξαιρετικά διαταραγμένες.

Τέλος, όσον αφορά στον τάφο XIX, υπολείμματα εμβρύου 5 μηνών εντοπίστηκαν ανάμεσα στα οστά της λεκάνης της πρωτογενούς ταφής A. Στα κατώτερα άκρα της ταφής είχαν τοποθετηθεί ένας υψίπους δίωτος αμφορίσκος (XIX.7) και ένας ψευδόστομος αμφορίσκος (XIX.8) που σύμφωνα με τη θέση τους, ίσως αποτελούσαν κτερίσματα του αγέννητου παιδιού, καθώς όλα τα υπόλοιπα κτερίσματα της ταφής βρέθηκαν γύρω από τον χώρο που θα πρέπει να ήταν το κρανίο, το οποίο και δεν διασώθηκε μετά την πτώση της οροφής του θαλάμου. Παρόμοια περίπτωση εμβρύου που δέχτηκε τα δικά του ξεχωριστά κτερίσματα έχουμε στο νεκροταφείο του Κλάους, στον τάφο E⁵²⁴. Παρ'όλα αυτά, η κτέριση ενός εμβρύου από κοινωνίες που δεν αποδέχονταν τα παιδιά ως ενεργά μέλη της κοινωνίας, δεν μπορεί να τεκμηριωθεί και σίγουρα να υποστηριχθεί με ασφάλεια.

Δυστυχώς τα στοιχεία που διαθέτουμε όσον αφορά στις παιδικές ταφές και την ένταξή τους σε οργανωμένα νεκροταφεία είναι περιορισμένα⁵²⁵. Αν και υπήρχε μεγάλο ποσοστό παιδικής θνησιμότητας δεν έχει εντοπιστεί και ανάλογος αριθμός ταφών. Ειδικότερα, ο Parker Pearson αναφέρει ότι η βρεφική και παιδική θνησιμότητα έφτανε ακόμα και το 50%, ενώ το 15-30% των παιδιών πέθαιναν προτού

⁵²¹ Εκκρεμει ανθρωπολογική μελέτη από την Dr. Tina McGeorge.

⁵²² Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις της Dr. Tina McGeorge, καθώς και της Graff 2011.

⁵²³ Βλ. ταφές σε δρόμους

⁵²⁴ Πασχαλίδης 2012 (αδ.διδ.διατρ.), 242

⁵²⁵ Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα 1987, 8

συμπληρώσουν τον πρώτο χρόνο της ζωής τους⁵²⁶. Πολλές είναι οι πιθανές αιτίες για αυτό το φαινόμενο. Ορισμένοι ανθρωπολόγοι υποστηρίζουν πως τα οστά των νεότερων σε ηλικία ατόμων είναι περισσότερο εύθρυπτα και εύθραυστα⁵²⁷ και γι' αυτό το λόγο συχνά δεν σώζονται, ειδικά όπως σε περιπτώσεις θαλάμων ανάλογες με αυτών της Καλλιθέας, όπου η οροφή είχε καταπέσει. Μία άλλη εκδοχή είναι πως για την απουσία ή για την κακή διατήρηση των οστών των νεαρότερων ή ηλικιωμένων ατόμων ευθύνεται η χαμηλή περιεκτικότητα ασβεστίου και μεταλλικών στοιχείων στα οστά, η οποία σταδιακά στο πέρασμα των χρόνων οδηγεί στην διάλυσή τους.

Αν στις αιτίες που προαναφέρθηκαν προστεθεί και η σύσταση του εδάφους, όπου λαξεύτηκε το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, δηλαδή ένα σκληρό κιμιλόχωμα που ασβεστοποιεί τα οστά καθιστώντας τα πολύ πιο ευαίσθητα σε οποιαδήποτε φυσική ή ανθρώπινη παρέμβαση, σε συνδυασμό με την εναπόθεση των ταφών σε επάλληλα ταφικά στρώματα, δικαιολογείται αρκετά η απουσία παιδικών ταφών.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να επισημανθούν και οι περιπτώσεις παιδιών που θάβονται αλλού, όπως για παράδειγμα στα δάπεδα οικιών⁵²⁸, ή με διαφορετικό τρόπο, καθώς ακόμα δεν έχουν ενηλικιωθεί ώστε να θεωρούνται ισότιμα και ενεργά μέλη της κοινωνίας. Στην Αχαΐα, παιδικές ταφές έχουν εντοπιστεί σε αρκετούς οικισμούς, όπως στον Άγιο Αθανάσιο-Καταρράκτη⁵²⁹ ή στη Χαλανδρίτσα⁵³⁰, καθιστώντας το έθιμο μία συνήθη πρακτική και επιλογή των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής.

7. Τάφος X

Η περίπτωση του τάφου X είναι ξεχωριστή, καθώς βρέθηκε επιμελώς καθαρισμένος, χωρίς ταφές και κτερίσματα. Τα 2/3 της ξερολιθιάς ήταν καλυμμένα με επίχωση, ενώ, σώζονταν μόνο τρεις λίθοι σε δύο στρώσεις ακριβώς κάτω από το ανώφλι. Κενοτάφια έχουν εντοπιστεί στις Μυκίνες⁵³¹, στη Δειράδα Άργους⁵³², στα

⁵²⁶ Parker Pearson 1999, 103.

⁵²⁷ Hallager, McGeorge 1992, 37

⁵²⁸ Κωνσταντή 2009, 34-47. Βλαχόπουλος 2006, 82-83, 93. Νικολέντζος 2011, 138.

⁵²⁹ Rizio 2011, 50

⁵³⁰ Κολώνας 2008, 10,12.

⁵³¹ Wace 1932, 98, 141

⁵³² Deshayes 1966, 60-61, 86-87

Δενδρά⁵³³, στην Πρόσυμνα⁵³⁴ και σε άλλες θέσεις, προβληματίζοντας τους ερευνητές, οι οποίοι τις περισσότερες φορές έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως οι τάφοι αυτοί προορίζονταν για παιδικές ταφές των οποίων τα σκελετικά κατάλοιπα δεν διασώθηκαν⁵³⁵.

Ο τάφος X, κατά πάσα πιθανότητα, δεν ανήκει στην παραπάνω κατηγορία κενοταφίων. Αντίθετα, σύμφωνα πάντα και με τη στρωματογραφία της επίχωσης, φαίνεται να ανοίχθηκε δεύτερη φορά και να καθαρίστηκε επιμελώς για να δεχτεί νέες ταφές, χωρίς όμως αυτές να γίνουν, για άγνωστους λόγους (ίσως εξαιτίας μιας ξαφνικής μετακίνησης πληθυσμών, ή μιας εχθρικής επιδρομής, ή ενός λοιμού). Βέβαια δεν θα πρέπει να αποκλειστεί και η πιθανότητα σύλησής του, αν και δεν βρέθηκε ούτε ένα όστρακο είτε στην επίχωση του δρόμου είτε στο εσωτερικό του θαλάμου, ενώ εξίσου πιθανή είναι και η κατάρρευση μεγάλου τμήματος της οροφής προτού ολοκληρωθεί η διαδικασία τοποθέτησης των νέων ταφών⁵³⁶, οπότε και αποφασίστηκε η τοποθέτησή τους σε έναν άλλο πιο ασφαλή χώρο.

8. Τάφος XII:

Ο θάλαμος του τάφου XII περιείχε μόνο έναν ψευδόστομο αμφορίσκο και μία μόνωτη πρόχου. Καθώς η ξερολιθιά βρέθηκε άθικτη, είναι πολύ πιθανό η ταφή που κτεριζόταν με αυτά τα δύο αγγεία να ήταν παιδική και τα οστά να μην διασώθηκαν στο πέρασμα των αιώνων. Δεν θα πρέπει όμως να αποκλειστεί και η υπόθεση ενός τάφου που κατασκευάστηκε προς τιμήν κάποιου που χάθηκε σε μακρινό τόπο και η μεταφορά του κοντά στους οικείους του στάθηκε αδύνατη⁵³⁷.

9. Τάφος VIII: Η περίπτωση του πολεμιστή της ταφής Θ

Στον τάφο VIII του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, και ειδικότερα στο δεύτερο ταφικό στρώμα, εντοπίστηκε μια από τις πλουσιότερες και ίσως και μια από τις πιο σημαντικές ταφές, η ταφή Θ. Κτεριζόταν με ένα σταυρόσχημο χάλκινο ξίφος (VIII.5), μια φυλλοσχημη χάλκινη λόγχη που έσωζε ακέραιο τον κυλινδρικό

⁵³³ Persson 1931, 73-80

⁵³⁴ Blegen 1937, 224

⁵³⁵ Gallou 2005, 115

⁵³⁶ Demakopoulou 1990, 121-123

⁵³⁷ Gallou 2005, 115, με σχετική βιβλιογραφία

αυλό και τμήμα του ξύλινου στελέχους της (VIII.7), ένα μονόστομο χάλκινο μαχαίρι (VIII.9), ένα διπλό χάλκινο πέλεκου με ελλειψοειδή οπή στυλεώσεως, στο εσωτερικό της οποίας σώζονταν τμήματα του ξύλινου στελέχους (VIII.4), ένα λίθινο ακόνι ορθογωνίου σχήματος, ένα αρτόσχημο αλάβαστρο και χάνδρες περιδεραιίου από υαλόμαζα και αχάτη (VIII.8). Η συγκεκριμένη ταφή χαρακτηρίζεται «ταφή πολεμιστή», καθώς συνοδεύεται από όπλα, ανάμεσα σε άλλα κτερίσματα, όπως και οι περισσότερες «ταφές πολεμιστών» της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Αν και πολλές φορές είναι δύσκολος έως αδύνατος ο διαχωρισμός των πολεμικών από τα κυνηγετικά όπλα⁵³⁸, στην περίπτωση της ταφής Θ η συνοδεία των όπλων από ένα διπλό χάλκινο πέλεκου και ένα περιδέραιο καταδεικνύουν με βεβαιότητα την κοινωνική και στρατιωτική υπεροχή του νεκρού, όπως επίσης και η τοποθέτηση του σε έναν τάφο που βρίσκεται στην άμεση περίμετρο του θολωτού και σε πολύ μικρή απόσταση από αυτόν. Η Kilian αναφέρει χαρακτηριστικά πως και μόνο το ξίφος ως ταφικό κτέρισμα αποτελούσε σύμβολο κοινωνικού status, δηλώνοντας τις περισσότερες φορές την ιδιαίτερα υψηλή θέση που κατείχε ο νεκρός⁵³⁹.

Η συνένωση του ξίφους και της λόγχης με έναν διπλό χάλκινο πέλεκου ενισχύει την παραπάνω υπόθεση, καθώς οι διπλοί πέλεκες εκτός από εργαλεία αποτελούσαν και αντικείμενα που χρησιμοποιούνταν σε θρησκευτικές τελετουργίες⁵⁴⁰. Ο συγκεκριμένος πολεμιστής θα μπορούσε ίσως να χαρακτηριστεί και ως ιερέας. Ο διπλός πέλεκος, ο οποίος πρωτοεμφανίζεται στην Κρήτη κατά την Πρωτομινωική περίοδο, “αποτελούσε σημείο δυνάμεως, της δυνάμεως που έχει κάποιος να αφαιρεί ζωές”⁵⁴¹. Επομένως, αν υποθεθεί ότι είχε τελετουργική και όχι πραγματική χρήση, αποκτούσε ως σύμβολο ιδιαίτερη σημασία για έναν πολεμιστή, ο οποίος βρίσκεται ψηλά στην πυραμίδα της μυκηναϊκής κοινωνίας της Καλλιθέας, όπως ενισχυτικά φανερώνει και το περιδέραιο από υαλόμαζα και κορναλίνη, καθώς και το μαχαίρι που θεωρούνται ενδεικτικά κοινωνικής κατάταξης⁵⁴², και έχουν εντοπιστεί και σε άλλες παρόμοιες ταφές στην Αχαΐα και αλλού⁵⁴³. Επιπρόσθετα, ο τάφος του κατασκευάστηκε στην άμεση περίμετρο του θολωτού, δηλώνοντας κατ’αυτόν τον τρόπο ότι ανήκε στο στενό περιβάλλον του τοπικού ηγεμόνα.

⁵³⁸ Cavanagh 1998, 73. Papadopoulos 1999, 267. Papadopoulos-Kontorli 2001, 128

⁵³⁹ Kilian-Dirlmeier 1990, 158

⁵⁴⁰ Papadopoulos 1999, 270

⁵⁴¹ Burkert 1993, 98

⁵⁴² Evans 1921-35 IV, 861-62. Popham 1974, 221. MacDonald 1974, 66. Kilian-Dirlmeier 1990, 164.

Graziadio 1991, 423

⁵⁴³ Dickinson 1977, 70. Graziadio 1991, 422

Στην Αχαΐα τάφοι πολεμιστών έχουν εντοπιστεί σε πολλές θέσεις. Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής: Κρήνη, Καγκάδι, Μονοδένδρι-Αγ.Κωνσταντίνος, Κλαους, Αγιοβλασίτικα, Μιτόπολη, Αίγιο, Βρυσάρι, Καλλιθέα-Σπέντζες, Πόρτες και Βούντενη⁵⁴⁴. Ελάχιστοι τάφοι πολεμιστών εμφανίζονται στην Αρκαδία και τη Μεσσηνία, ενώ στην Ηλεία είναι σπάνιοι, όπως π.χ. ένας τάφος πολεμιστή από το νεκροταφείο της Αγ.Τριάδος⁵⁴⁵.

Σε όλη την Ελλάδα (ηπειρωτική, νησιά κ.α.) εντοπίζονται ταφές πολεμιστών⁵⁴⁶, γεγονός που καθιστά φανερό μια νέα τάξη πραγμάτων για τη μυκηναϊκή κοινωνία της υστεροελλαδικής περιόδου. Ειδικότερα στην ΥΕΠΙΑ1/2, στην οποία χρονολογείται και ο τάφος VIII της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, θα πρέπει ήδη να είχε ξεκινήσει η μετάβαση από τους βασιλείς στους τοπικούς ηγεμόνες, των οποίων η εξουσία καθιερώθηκε με την κατάρρευση των μεγάλων ανακτορικών κέντρων⁵⁴⁷. Οι ηγεμόνες αυτοί είτε ήταν γηγενείς είτε πρόσφυγες⁵⁴⁸, χρησιμοποίησαν την ήδη υψηλή στρατιωτική και κοινωνική τους βαθμίδα (γόνιοι ίσως πλούσιων οικογενειών ή γαιοκτημόνων) προκειμένου να έχουν υπό τον έλεγχό τους μια ευρύτερη περιοχή. Λαμβάνοντας αυτό υπ' όψιν αντιλαμβάνεται κανείς το μέγεθος της σημασίας των τάφων των πολεμιστών, οι οποίοι αντανάκλουν τη δύναμη των τοπικών ηγεμόνων-πολεμιστών, μαρτυρώντας παράλληλα τα επιτεύγματα τους και αποτελώντας τη συνέχεια για τις επόμενες γενιές⁵⁴⁹.

10. Τάφος XV: Ταφή Μ (γυναίκα-ιπέας;)

Στο τρίτο ταφικό στρώμα του συγκεκριμένου τάφου εντοπίστηκαν τρεις γυναικείες ταφές, ηλικίας 20-35 ετών, η Λ, Μ και Ν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η Μ, τοποθετημένη ανάμεσα στις άλλες δύο, της οποίας τα ισχία σύμφωνα με την ανθρωπολογική μελέτη, φανερώνουν ότι η κεντρική της ασχολία της επέβαλε να είναι καθιστή, ίσως και οκλαδόν, ενώ ολόκληρη η παθολογία της σύμφωνα με την ανθρωπολόγο μαρτυρεί ότι κατά πάσα πιθανότητα ήταν ιπέας⁵⁵⁰.

⁵⁴⁴ Papadopoulos 1999, 267-274 για συγκεντρωμένη βιβλιογραφία. Papadopoulos-Kontorli Papadopoulou 2001, 134

⁵⁴⁵ Βικάτου 2008, 398 με βιβλιογραφία και συγκεντρωμένες θέσεις με ταφές πολεμιστών για την Ηλεία

⁵⁴⁶ Βικάτου 2008, 401

⁵⁴⁷ Deger-Jalkotzy 2006, 175-6

⁵⁴⁸ Papadopoulos 1999, 273. Papazoglou-Manioudaki 1994, 200. Σαλαβούρα 2007, 351

⁵⁴⁹ Cavanagh 1998, 126

⁵⁵⁰ Graff 2011, 91,92.

Το συγκεκριμένο φαινόμενο σε γυναικεία ταφή είναι εξαιρετικά σπάνιο, ίσως και μοναδικό για την Αχαΐα. Τι είδους ασχολία και ποιοι λόγοι θα μπορούσαν να ωθήσουν μία γυναίκα να χρησιμοποιήσει ένα άλογο; Ίσως κάποια εχθρική επιδρομή αν και μέχρι στιγμής τα αρχαιολογικά δεδομένα δεν βεβαιώνουν τη συμμετοχή γυναικών σε πολεμικές συρράξεις.

Μία ακόμα υπόθεση θα μπορούσε να είναι ότι ο πρόωρος χαμός του άντρα της την ανάγκασε να χρησιμοποιεί το άλογό του για την ενασχόληση με τις αγροτικές εργασίες. Όμως, σε αυτή την περίπτωση το σώμα της θα ήταν ιδιαίτερα καταπονημένο και δεν θα παρουσίαζε σημάδια πολύ καλής διατροφής και υγείας που συναντώνται στην ταφή Μ.

Μήπως, τελικά, επρόκειτο για μία γυναίκα με ξεχωριστές γνώσεις και ικανότητες, η οποία πρόσφερε τις υπηρεσίες της όχι μόνο στην κοινωνία της Λαγανιδιάς, αλλά και στις γύρω κοινότητες και γι'αυτό το λόγο το άλογο ήταν απαραίτητο μέσο μεταφοράς; Τόσο το περιδέραιό της (που ίσως να μην ήταν και το μοναδικό κτέρισμα της αν λάβουμε υπόψη και τη νόμιμη σύληση των νεκρών από τους ζωντανούς κατά τη διάρκεια της επαναχρησιμοποίησης του τάφου), όσο και η καλή της υγεία και ίσως η τοποθέτηση της ανάμεσα σε δυο άλλες γυναίκες, με τις οποίες (καθώς έχουν όλες τον ίδιο μέσο όρο ηλικίας⁵⁵¹) πιθανότατα να συνδεόταν και με συγγενικούς δεσμούς πιθανώς να φανερώνουν μία ανώτερη κοινωνικά προσωπικότητα. Η γυναίκα αυτή δρούσε διαφορετικά αλλά καθώς φαίνεται, ήταν απόλυτα αποδεκτή από τους συνανθρώπους που όριζαν το ευρύτερο περιβάλλον της για λόγους που με βεβαιότητα δεν θα μάθουμε ποτέ.

11. Θολωτός τάφος:

Ο θολωτός τάφος της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς αποτελεί ίσως το σημείο αναφοράς ολόκληρου του νεκροταφείου. Τόσο η τοποθέτηση του στο χώρο, όσο και η μακρόχρονη χρήση του από την ΥΕ ΙΙΒ έως και τους αρχαϊκούς χρόνους⁵⁵², μαρτυρούν την εξαιρετική σημασία του. Το συγκεκριμένο ταφικό μνημείο προφανώς κατασκευάστηκε για έναν επιφανή άνδρα και για τα μέλη της οικογένειάς του. Γύρω του αναπτύχθηκε σταδιακά το νεκροταφείο με τους θαλαμοειδείς τάφους,

⁵⁵¹ Graff 2011

⁵⁵² Σύμφωνα με τη χρονολόγηση δύο σκύφων (**ΘΟΛ.2**, **ΘΟΛ.5**) από τους καθηγητές J.N.Coldstream και Alan Johnston

καταθέτοντας με αυτό τον τρόπο έναν τελικό φόρο τιμής στον «ηγεμόνα» της τοπικής κοινωνίας.

Αν και συλήθηκε ήδη από την αρχαιότητα, η μελέτη των επτά συνολικά ταφικών στρωμάτων που διακρίθηκαν στο εσωτερικό του θαλάμου οδήγησε στην εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων. Ο τάφος χρησιμοποιήθηκε με βεβαιότητα για πολλές γενιές και γνώρισε περιόδους κρίσης, όπως φανερώνουν οι έξι ακτέριστες ταφές του τρίτου ταφικού στρώματος, που κατά πάσα πιθανότητα έγιναν βιαστικά και σε σύντομες χρονικά περιόδους, λόγω επιδημίας.

Στο πέμπτο ταφικό στρώμα εντοπίστηκε η πρώτη πρωτογενής ταφή N, η οποία είχε τοποθετηθεί σε αβαθή λάκκο, επαπτόμενο των τοιχωμάτων της θόλου, σε ύπτια θέση, ακτέριστη, με το κρανίο να ακουμπά σε πλακοειδή λίθο⁵⁵³. Στο ίδιο στρώμα και ειδικότερα στα τετράγωνα Γ 3-4 και Ε 5 και σε βάθος 2,06μ. εντοπίστηκαν καμένα ανθρώπινα σκελετικά κατάλοιπα, ίσως υπολείμματα καύσης, έθιμο σπάνιο, αλλά όχι άγνωστο στον μυκηναϊκό κόσμο⁵⁵⁴. Παρόμοια περίπτωση συνύπαρξης ενταφιασμού και καύσης συναντούμε και στο γειτονικό νεκροταφείο του Κλάους⁵⁵⁵. Στην Αχαΐα, γενικότερα, καύσεις έχουν βρεθεί στο νεκροταφείο της Καλλιθέας-Σπέντζες⁵⁵⁶, στον τάφο Ο, στη Βούντενη⁵⁵⁷ και στα Σπαλιαρέικα-Λουσικά⁵⁵⁸, στον θαλαμοειδή τάφο 2.

Λεπτές ανισοπαχείς ζώνες πυρακτωμένου χώματος και τέφρας μαρτυρούν ότι στο πέμπτο ταφικό στρώμα έγιναν και τελετές εξαγνισμού ή απολύμανσης (fumigation rites) του χώρου, προκειμένου να προετοιμαστεί για νέες ταφές⁵⁵⁹. Σύμφωνα με τον Μυλωνά⁵⁶⁰ καθαρτήριες πυρές, τις περισσότερες φορές, λάμβαναν χώρα όταν υπήρχε ανάγκη να ανοιχθεί εκ νέου ο τάφος, προτού επέλθει ο κατάλληλος χρόνος για την πλήρη αποσύνθεση των προηγούμενων νεκρών. Από όσα μέχρι στιγμής γνωρίζουμε για τις ταφικές δοξασίες των Μυκηναίων, κάτι τέτοιο σήμαινε ότι η ψυχή των προηγούμενων νεκρών δεν είχε εγκαταλείψει ακόμα ούτε το σώμα ούτε τον τάφο. Συνεπώς η πυράκτωση του θαλάμου ταυτόχρονα με την καύση

⁵⁵³ Βλ. παρ. 10

⁵⁵⁴ Παπαβασιλείου 1910, 25, 40-41. Μαρινάτος 1955, 252. Ιακωβίδης 1970, 31-57. Cavanagh-Mee 1998, 71. Βλαχόπουλος 2006, 89

⁵⁵⁵ Πασχαλίδης 2012, 223

⁵⁵⁶ Παπαδόπουλος 1980, 108

⁵⁵⁷ Moschos 2009, 248

⁵⁵⁸ Πετρόπουλος 2000, 75,79. Giannopoulos 2008, 223-225

⁵⁵⁹ Wace 1932, 140-141. Ιακωβίδης 1970, 68-69. Kontorli-Papadopoulou 1987, 157. Cavanagh-Mee 1998, 72-73. Gallou 2005, 120-122

⁵⁶⁰ Mylonas 1951

κάποιου αρωματικού ελαίου και σε κάποιες περιπτώσεις και η καύση ορισμένων κτερισμάτων ήταν επιβεβλημένη με απώτερο σκοπό να κατευνάσει τα «πνεύματα» που ακόμα κατοικούσαν στον τάφο και να τα διατηρήσει στο εσωτερικό του θαλάμου.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η δεύτερη πρωτογενής ταφή του θαλάμου, η ταφή....., που εντοπίστηκε στο έβδομο ταφικό στρώμα, και συνοδευόταν από ταφή αλόγου, σκύλου και ίσως και από ταφές κάποιων μικρότερων ζώων (βοοειδών, αιγοπροβάτων;), όπως καταδεικνύουν τα σκελετικά κατάλοιπα. Τα κτερίσματά της, τα οποία ήταν: ένα χάλκινο μαχαιρίδιο, μια χάλκινη περόνη, μια χάλκινη τριχολαβίδα, όστρακα κυλινδρικών αλαβάστρων, πήλινα και στεάτινα σφονδύλια και χαύλιοι από οδοντόφρακτο κράνος, αποτελούν την πιο σαφή ένδειξη ότι ο νεκρός της συγκεκριμένης ταφής ίσως να ήταν και ο νεκρός για τον οποίο κατασκευάστηκε ο θολωτός εξ'αρχής. Ένα ηγετικό, τιμώμενο πρόσωπο, το οποίο έθαψαν με τα ζώα και την πολεμική του περιβολή, τμήματα της οποίας εντοπίστηκαν και στο εσωτερικό αλλά και στον εξωτερικό χώρο του θολωτού. Μικρά τεμάχια χαλκού βρέθηκαν μέσα σε ένα αλάβαστρο, ενώ η τριχολαβίδα, η περόνη αλλά και το μαχαιρίδιο φαίνεται ότι ήταν τα περιεχόμενα ενός μικρού ξύλινου κιβωτίου, ίχνη του οποίου εντοπίστηκαν στο δάπεδο, το χρώμα του οποίου είχε σαφώς πιο σκουρόχρωμη απόχρωση.

Αξίζει να σημειωθεί, επίσης, ότι κοντά στο κρανίο του αλόγου εντοπίστηκαν μεγάλα τεμάχια κάρβουνου, ενδεικτικά ίσως θυσίας. Παρόμοιες ταφές αλόγων, της ΥΕ ΙΙ περιόδου, έχουν βρεθεί στον θολωτό τάφο του Μαραθώνα⁵⁶¹, όπου δυο άλογα είχαν ταφεί αντικρυστά στην αρχή του δρόμου, αλλά και στη Λέρνα⁵⁶². Τόσο ο Wace⁵⁶³, όσο και οι Μυλωνάς⁵⁶⁴, Ανδρόνικος⁵⁶⁵ και Vermeule⁵⁶⁶, συμφωνούν με την άποψη ότι η θυσία αγαπημένων ζώων, όπως το άλογο ή ο σκύλος⁵⁶⁷, σκοπό είχε να συνοδεύσουν αυτά τα ζώα στην τελευταία του κατοικία τον αφέντη τους, προκειμένου να συνεχίσει τις κυνηγετικές ή άλλες δραστηριότητες του και στον Κάτω Κόσμο. Σύμφωνα με την Kontorli-Papadopoulou⁵⁶⁸, εκτός από τη συντροφιά που θα παρείχαν τα συγκεκριμένα ζώα, ίσως να αποτελούσαν και την απαραίτητη

⁵⁶¹ ΕΡΓΟΝ 1958, 24

⁵⁶² Caskey 1954, 11-12

⁵⁶³ Wace 1932, 14, 116

⁵⁶⁴ Mylonas 1966, 116

⁵⁶⁵ Andronikos 1968, 87

⁵⁶⁶ Vermeule 1979, 61

⁵⁶⁷ Hamilakis 1996, 153-166: "It seems therefore that the majority of tombs associated with dog depositions were of high status"

⁵⁶⁸ Kontorli-Papadopoulou 1975, 495

θυσία προκειμένου η ψυχή να έχει τα απαραίτητα (τροφή) στον άλλο κόσμο αλλά και οι συγγενείς το απαραίτητο φαγητό για να τελέσουν τα νεκρόδειπνα. Επιπρόσθετα, η προσφορά αίματος αυτών των ζώων, ίσως αποτελούσε μέρος του εθιμοτυπικού που ακολουθούσαν οι συγγενείς για να καλέσουν τα πνεύματα των προγόνων και να τα εξευμενίσουν, προκειμένου να διασφαλίσουν την φροντίδα του νεκρού στον άλλο κόσμο⁵⁶⁹. Τέλος, με την προσφορά, ειδικά αλόγων, στους νεκρούς, οι οικείοι τους ίσως ήθελαν η ψυχή του νεκρού να έχει ένα ασφαλές πέρασμα και μια ομαλή ενσωμάτωση στον κόσμο των προγόνων⁵⁷⁰.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονισθεί ο εντοπισμός οστών ζώων, τόσο γενικά στην επίχωση του θολωτού, όσο και στην επίχωση πάνω από το ανώφλι. Πιθανόν, θυσίες ζώων και νεκρόδειπνα έλαβαν χώρα και πάνω στη θόλο, υπολείμματα των οποίων συμπαρέσυρε με την κατάρρευσή της.

Ο θολωτός τάφος της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, κτισμένος σε περίοπτη θέση και στο κέντρο ενός νεκροταφείου θαλαμοειδών τάφων, ανήκε, προφανώς στον τοπικό ηγεμόνα-αξιωματούχο και τα μέλη της οικογένειάς του. Περιμετρικά αυτού κατασκεύασαν οι απλοί κάτοικοι-υποτελείς του, τους δικούς τους λαξευτούς οικογενειακούς τάφους. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι θαλαμοειδείς που βρίσκονται στην άμεση περίμετρο του θολωτού ήταν οι πιο πλούσια κτερισμένοι από πλευράς ευρημάτων, ενώ ταυτόχρονα στην ίδια περίμετρο ανήκει και ο τάφος VIII, με την ταφή του πολεμιστή. Σύμφωνα με την ανθρωπολογική έρευνα των τάφων XV, XVI, XVIII, XIX και XX από τις ανθρωπολόγους Dr.Sherry Fox και Emily Graff, οι νεκροί αυτών των τάφων ήταν σαφώς φτωχότεροι, αν λάβουμε υπ' όψιν την διατροφή που φαίνεται να είχαν, καθώς και τις συνθήκες υγιεινής⁵⁷¹.

Η συνύπαρξη θολωτού και θαλαμοειδών τάφων σε περιμετρική διάταξη είναι σπάνια στον μυκηναϊκό κόσμο⁵⁷² και υποδηλώνει σαφή ένδειξη οργάνωσης και κοινωνικής διάρθρωσης. Για την κατασκευή ενός θολωτού χρειάζονταν εξειδικευμένοι τεχνίτες και μήνες σκληρής δουλειάς, αφού ήταν ένα μνημείο που προφανώς θα παρέμενε μάρτυρας της δύναμης και της εξουσίας που κατείχε ο νεκρός εν ζωή⁵⁷³. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει η Γάλλου⁵⁷⁴: “the choice of tholos and

⁵⁶⁹ Οδυσσεια Λ (Νεκυια). Cavanagh-Mee 1998, 115, όπου αναφέρεται ότι το θυσιαζόμενο ζώο «έτρεφε» ή έδινε δυναμη στο νεκρό.

⁵⁷⁰ Gallou 2005, 46

⁵⁷¹ Graff 2011, 110

⁵⁷² Demakopoulou 1990, 114. Souyoudzoglou-Haywood 1999, 42. Cavanagh-Mee 1998, 62

⁵⁷³ Wright 1987, 176. Darcque 1987, 186

⁵⁷⁴ Gallou 2005, 138

chamber tombs was a conscious and carefully thought-out act on the part of the élites”. Οι τοπικοί ηγεμόνες, καθιστώντας μεγαλοπρεπή την είσοδο τους στον κόσμο των προγόνων, ταυτόχρονα εδραίωναν και νομιμοποιούσαν κατά κάποιο τρόπο την εξουσία τους⁵⁷⁵. Υπάρχει βέβαια και η αντίληψη ότι οι θολωτοί κατασκευάζονταν προκειμένου να εξυπηρετήσουν συμφέροντα απόκτησης κύρους⁵⁷⁶. Στην περίπτωση αυτή τα μνημειώδη αυτά κτίσματα αντανακλούσαν την επιθυμία των κατόχων ή του ευρύτερου οικογενειακού τους περιβάλλοντος για εξουσία, μη προβάλλοντας απαραίτητα την αληθινή εικόνα της κοινωνικής τους θέσης.

Το είδος του τάφου καθώς και η ποιότητα και η ποσότητα των κτερισμάτων θα εξασφάλιζαν στον νεκρό την κοινωνική αναγνώριση που λάμβανε και όταν ζούσε. Χαρακτηριστικό είναι και το παράδειγμα της συστάδας των τάφων του Αγιάνη στο νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας στην Ηλεία, όπου όπως αναφέρει η Βικάτου⁵⁷⁷, οι τάφοι που εντοπίστηκαν στο κέντρο του νεκροταφείου ήταν επιμελέστερα κατασκευασμένοι, με μεγαλύτερες διαστάσεις, ενώ διέθεταν και περισσότερα κτερίσματα. Επομένως, είναι πολύ πιθανό τα μυκηναϊκά νεκροταφεία να οργανώνονταν αρχικά με βάση τον πλούτο που διέθετε κάθε οικογένεια και στη συνέχεια σύμφωνα με κάποια οργανωτική αρχή στην οποία βασιζόνταν οι μυκηναϊκές κοινωνίες⁵⁷⁸ (με βάση το στρατιωτικό αξίωμα, για παράδειγμα). Ο Murphy⁵⁷⁹ γράφει σχετικά: “The choices made by a society regarding the disposal of their dead reflects the ideologies, beliefs, and social structure of their society. The more ritualized the disposal, displaying consistent and conscious choices concerning location, architectural structure, and rituals, the greater its significance to the living members of the society”.

Εκτός από σεβασμό στον τοπικό ηγεμόνα, η θέση του θολωτού στο κέντρο του νεκροταφείου ίσως φανέρωνε και τη διάθεση των κατοίκων να προστατεύσουν τον άρχοντα τους από κάθε πιθανό κίνδυνο, χωρίς αποτέλεσμα όμως αφού δεν απέτρεψαν τελικά τη σύληση του. Μία σύληση που έλαβε χώρα όταν οι κάτοικοι, πιθανότατα, είχαν εγκαταλείψει τη θέση, είτε λόγω επιδημίας, είτε λόγω εχθρικών επιδρομών.

---

⁵⁷⁵ Wells 1990, 128

⁵⁷⁶ Voutsaki 1995, 57, όπου χαρακτηριστικά αναφέρει ότι: “mortuary forms are not necessarily about the actual status held in life, but rather about aspirations and claims on status; therefore mortuary practices can become a strategy to acquire status”.

⁵⁷⁷ Βικάτου 2008, 405, με σχετική βιβλιογραφία

⁵⁷⁸ Cavanagh-Mee 1988, 232

⁵⁷⁹ Murphy 1998, 27

Η ανέγερση θολωτών τάφων στη Δυτική Αχαΐα (Πετρωτό⁵⁸⁰, Καταρράκτης⁵⁸¹) υποδηλώνει την ύπαρξη ανεξάρτητων, τοπικών, διοικητικών κέντρων, που σίγουρα μοιράζονταν κοινές αντιλήψεις όσον αφορά στην κοινωνική διαστρωμάτωση, τη μετά θάνατον ζωή και την μυκηναϊκή παράδοση γενικότερα. Παρ'όλα αυτά το κάθε νεκροταφείο αντανακλά την δική του τοπική κοινωνία και τους κανόνες της⁵⁸², κανόνες που υπαγορεύονταν τόσο από τα γεωγραφικά πλαίσια όσο και από τις γειτονικές “κοιότητες”. Την ίδια χρονολογική περίοδο αναπτύσσονται στην Αχαΐα και τα εκτεταμένα νεκροταφεία της Βούντενης, του Κλάους, των Πορτών, της Κρηνης-Ζωητάδας, της Μιτόπολης, της Χαλανδρίτσας, των Σπαλιαρεϊκών-Λουσικών και του Ελαιοχωρίου. Το καθένα από αυτά οπωσδήποτε είχε την δική του επίδραση και επιρροή στα ταφικά έθιμα του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, ενός νεκροταφείου που δείχνει να συμβαδίζει με την τοπική παράδοση αλλά και να ξεχωρίζει ταυτόχρονα με τη διάταξη των τάφων του.

12. Χρονολόγηση του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς:

Το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς είχε μία μεγάλη και συνεχή διάρκεια χρήσης από την ΥΕ ΙΙ έως και την αρχή των αρχαϊκών χρόνων, αν ληφθούν υποψη τα νεότερα ευρήματα του θολωτού., ο οποίος κατασκευάζεται για τον τοπικό ηγεμόνα σε περίοπτη θέση. Κατά την ΥΕ ΙΙΑ2/Β λαξεύονται σταδιακά οι πρώτοι τάφοι, αρχικά στην περίμετρο του θολωτού. Από τον πλούτο των κτερισμάτων τους αλλά και από τη γενικότερη μεταχείριση των νεκρών σε αυτούς, γίνεται αντιληπτό πως ανήκαν σε μία ανώτερη κοινωνικά τάξη.

Στην ΥΕ ΙΙΙΓ θα πρέπει να υποτεθεί πως ο θολωτός είχε ήδη συληθεί. Το σημείο της σύλησης, στη ΒΔ πλευρά της θόλου σφραγίζεται ξανά με χώμα. Στην ίδια ίσως χρονική περίοδο κατέπεσε και η οροφή. Το μνημειώδες κτίσμα στα μετέπειτα χρόνια χρησιμοποιείται ως οστεοφυλάκιο αλλά και ως χώρος μαζικής εναπόθεσης ταφών, μετά από επιδημία. Τάφοι στην ευρύτερη περίμετρο συνεχίζουν να κατασκευάζονται αλλά είναι μικρότερης κλίμακας, ενώ οι νεκροί μοιάζουν να τοποθετούνται βιαστικά, διαθέτοντας ελάχιστα κτερίσματα.

⁵⁸⁰ Παπαζογλου 2003, 433

⁵⁸¹ Να βρω παραπομπη

⁵⁸² Boyd 2002, 98

Όταν πλέον το νεκροταφείο εγκαταλείπεται στο τέλος της ΥΕ ΙΙΙΓ περιόδου, προφανώς λόγω έλλειψης κατάλληλου χώρου προς λάξευση και άλλων τάφων, οι κάτοικοι της Καλλιθέας εξακολουθούν να επισκέπτονται το χώρο και ειδικότερα το θολωτό, αν και πλέον, μετά την καταστροφή των ανακτόρων και την ανέγερση μιας νέας κοινωνικής άρχουσας τάξης πολεμιστών, η συνέχιση απόδοσης τιμών στον πρόγονο/τοπικό ηγεμόνα μοιάζει αναίτια⁵⁸³. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, όμως, διακρίνουμε μία ιδιαίτερα συντηρητική κοινωνία, η οποία δύσκολα θα απέρριπτε τις παλαιότερες παραδόσεις. Μία κοινωνία που προφανώς όφειλε την άνθισή της στον ηγεμόνα στον οποίο ανήκε ο θολωτός και η οποία, έχοντας πληγεί πρόσφατα και από επιδημία, πιθανότατα ζητούσε απεγνωσμένα την εύνοια των προγόνων.

13. Η κοινωνία του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς

Οι τάφοι, στην πλειονότητά τους, ήταν οικογενειακοί, οργανωμένοι ανάλογα γύρω από έναν θολωτό⁵⁸⁴, μαρτυρώντας μία κοινωνία που επιθυμούσε να διατηρήσει αυστηρά τον διαχωρισμό της εξουσίας και της δύναμης και να συνεχίσει έτσι την παράδοση των πρώιμων μυκηναϊκών χρόνων.

Ο διαχωρισμός αυτός διαφαίνεται και στα μέλη της και διαφοροποιεί τις εκάστοτε συμπεριφορές τους. Για παράδειγμα, οι γυναίκες ήταν πολύ συχνότερα εκτεθειμένες σε μολυσματικές ασθένειες από ότι οι άντρες⁵⁸⁵. Αν κρίνουμε από τα ελάχιστα δείγματα της μέχρι τώρα ανθρωπολογικής έρευνας, η υγεία τους ήταν πολύ πιο εξασθενημένη σε σχέση με αυτή του αντίθετου φύλου. Οι καθημερινές, σκληρές υποχρεώσεις σε συνδυασμό με τη γέννηση παιδιών σε πολύ νεαρή ηλικία, καθώς και η ενδοοικογενειακή βία (ενδείξεις της οποίας έχουμε σε αρκετά κρανία στην Καλλιθέα⁵⁸⁶) τις καθιστούσαν εξαιρετικά ευάλωτες.

Τόσο η κατασκευή των τάφων του νεκροταφείου όσο και οι κοινές ταφικές τελετουργίες που προφανώς έλαβαν χώρα μαρτυρούν ότι οι κάτοικοι της κοινωνίας της Καλλιθέας διατηρούσαν τις ίδιες δοξασίες και αντιλήψεις σχετικά με τη μεταθανάτια ζωή. Οι τάφοι προορίζονταν για να δεχτούν τους νεκρούς μετά από συγκεκριμένες τελετές, που σκοπό είχαν τόσο την αποδοχή του νεκρού σε έναν άλλο

⁵⁸³ Papazoglou-Manioudaki 2011, 516-517.

⁵⁸⁴ Cavanagh 1998, 134. Το νεκροταφείο της Καλλιθέας βρίσκεται σε χρήση κυρίως στην ΥΕ ΙΙΙΑ, όταν πλέον κυριαρχούν οι θαλαμοειδείς έναντι των θολωτών και τέτοιου είδους μνημεία παύουν σταδιακά να αντανακλούν την δύναμη των κατόχων τους.

⁵⁸⁵ Graff 2011, 110.

⁵⁸⁶ Graff 2011, 110

κόσμο, τον κόσμο των προγόνων, όσο και τον αποχαιρετισμό συνάμα με την απόδοση των ανάλογων τιμών από τα προσφιλή του πρόσωπα. Η έννοια του θανάτου ήταν και παραμένει για τον άνθρωπο ένα μυστήριο, συνυφασμένο με το σκοτάδι της άγνοιας. Οι θολωτοί αλλά και οι μυκηναϊκοί θαλαμοειδείς τάφοι κατασκευάζονταν με τέτοιο τρόπο αρχιτεκτονικά ώστε να καθιστούν πιο ομαλή την μετάβαση σε έναν άγνωστο κόσμο⁵⁸⁷. Χωρίζονταν σε τρία μέρη: το *δρόμο*, που συμβόλιζε το φως και τον κόσμο των ζωντανών, το *στόμιο*, που έθετε τα όρια ανάμεσα στους νεκρούς και στους ζωντανούς, ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, και το *θάλαμο*, την κατοικία του νεκρού μέχρι να αποσυντεθεί το σώμα και να ελευθερωθεί η ψυχή. Μία κατοικία που φρόντιζαν να διαθέτει όσα θα ήταν απαραίτητα στο νεκρό στο καινούργιο του ταξίδι⁵⁸⁸ και κυρίως όσα θα ήταν δηλωτικά του κύρους ή του επαγγέλματός του, προκειμένου να ενταχθεί με την ιδιότητά του πλήρως στον κόσμο των προγόνων και να επιτευχθεί η μετενσάρκωση. Μια κατοικία που θα αποτελούσε από εδώ και στο εξής σημείο αναφοράς όχι μόνο για τον ίδιο το νεκρό αλλά και για τα πνεύματα των προγόνων του.

---

⁵⁸⁷ Gallou 2005, 64

⁵⁸⁸ Protonotariou-Deilaki 1990, 79

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

ΤΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΤΗΣ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

Η εξέταση και θεώρηση της Αχαΐας και των γειτονικών της περιοχών κατά την Υστερομυκηναϊκή περίοδο έχει απασχολήσει κατά καιρούς διάφορους μελετητές⁵⁸⁹, οι οποίοι με ορισμένες διαφοροποιήσεις, γενικά συμφωνούν ότι η περιοχή αυτή είχε σημαντικό ρόλο στα δρώμενα αυτής της περιόδου, όπως εξάγεται από τη συνδυαστική έρευνα και μελέτη των αρχαιολογικών δεδομένων, που προέρχονται κυρίως από νεκροταφεία και λιγότερο από τους ελάχιστους γνωστούς οικισμούς.

Η ανίχνευση και αναγνώριση κοινωνικής και πολιτικής οργάνωσης των κατοίκων δεν είναι εύκολη, καθώς τα περισσότερα οικιστικά στοιχεία προέρχονται από σωστικές ανασκαφές και περιληπτικές αναφορές σε διάφορα δημοσιεύματα, χωρίς όμως να υπάρχει τελική δημοσίευσή τους (όπως π.χ. οι οικισμοί Παγώνας-Πάτρας, Σταυρού-Χαλανδρίτσας, Αγίου Αθανασίου και Δρακότρυπας-Καταρράκτη, Μπουχώματα, Τείχος Δυμαίων κ.α.) Εξάιρεση αποτελούν οι δημοσιεύσεις των οικισμών Αιγίου και Αιγείρας και η συστηματική και συνεχιζόμενη ανασκαφή της Μυδαλιάς-Πετρωτού.

Η μαρτυρία των ελάχιστων ως τώρα γνωστών οικισμών⁵⁹⁰, αν και ελλιπής και αποσπασματική, δηλώνει τον χαρακτήρα και την κοινωνική οργάνωση καθώς και τις ασχολίες των κατοίκων της περιοχής. Εκτός από τις δύο τειχισμένες ακροπόλεις του Τείχους Δυμαίων στη Δ.Αχαΐα και της Αιγείρας στην Αιγιάλεια, τόπους έδρας και κατοικίας τοπικών ηγεμόνων-αρχόντων, που μιμούνται τις αντίστοιχες σε κατασκευή ακροπόλεις των μητροπολιτικών κέντρων της Αργολίδας και Μεσσηνίας, χωρίς όμως την ύπαρξη ανακτορικού συγκροτήματος, οι υπόλοιποι οικισμοί είναι μικροί, ατελείστοι και διάσπαρτοι σε διάφορες θέσεις. Ωστόσο οι θέσεις αυτές είναι

⁵⁸⁹ Vermeule 1960. Wardle 1972. Kontorli-Papadopoulou 1975. Papadopoulos 1978. Κολώνας 1998. Mountjoy 1999. Souyoudzoglou 1999. Κουντούρη 2002. Moschos 2002. Σαλαβούρα 2007. Giannopoulos 2008. Vikatou 2008. Νικολέντζος 2011. Papazoglou 2011. etc.

⁵⁹⁰ Έχει υποστηριχθεί (Desborough 1964, 98. Papadopoulos 1979) ότι ο μικρός αριθμός οικισμών οφείλεται είτε στον μη εντοπισμό τους, είτε σε καταστροφή τους από φυσικά αίτια.

επιλεγμένης γεωπολιτικής σημασίας κοντά σε οδικούς άξονες και περάσματα, καθώς και σε πρόσφορα εδάφη, τα οποία θα βοηθούσαν στη βιωσιμότητα και ανάπτυξή τους. Βρίσκονται συνήθως ανατολικά των νεκροταφείων τους, με πιθανή εξαίρεση εκείνους της Παγώνας-Πατρών και του Αιγίου, οι οποίοι λόγω της στρατηγικής τους θέσης, που ελέγχει τον Κορινθιακό και τον Πατραϊκό κόλπο αντίστοιχα, ίσως ήταν μεγαλύτεροι σε έκταση και πληθυσμό, καλύτερα κοινωνικά οργανωμένοι και πλουσιότεροι σε αγαθά και δραστηριότητες. Ο Παπαδόπουλος και η Eder⁵⁹¹ υποστηρίζουν ότι στην ευρύτερη περιοχή των Πατρών, όπου έχουν ανασκαφεί σημαντικά νεκροταφεία, είχε πιθανώς συγκροτηθεί ισχυρό πολιτικό/διοικητικό μυκηναϊκό κέντρο.

Με βάση τη γεωγραφική θέση, τα οικιστικά λείψανα και τα κινητά ευρήματα υποθέτουμε το είδος της κοινωνίας αυτών των οικισμών, καθώς και τις ασχολίες και δραστηριότητές τους μαζί με το οικονομικό/τεχνικό επίπεδο ζωής τους. Έτσι, για παράδειγμα, συνάγεται ότι οικισμοί της ημι-ορεινής και ορεινής ενδοχώρας, όπως του Σταυρού-Χαλανδρίτσας και του Καταρράκτη με απλά δομικά χαρακτηριστικά (μικρά δωμάτια, αποθήκες και εστία) και εργαλεία ντόπιας παραγωγής, ανήκουν σε γεωργούς και κτηνοτρόφους. Οι συγκεκριμένοι άνθρωποι ζουν οργανωμένοι σε μικρές συντηρητικές κοινωνίες κατά γένη και ομάδες, αναγνωρίζουν και σέβονται τον γενάρχη, τις παραδόσεις και τα έθιμα του τόπου τους και αρκούνται στα προϊόντα της γης και των ζώων για την επιβίωσή τους.

Αντίθετα, οι κάτοικοι των πεδινών και παραλιακών οικισμών (π.χ. Τείχους Δυμαίων, Παγώνας Πατρών, Μυγδαλιάς-Κλάους, Αιγίου και Αιγείρας) φαίνεται ότι ήταν καλύτερα οργανωμένοι, ασχολούμενοι όχι μόνο με την καλλιέργεια των εύφορων εκτάσεών τους και την παραγωγή ποικίλων γεωργικών προϊόντων, αλλά και με την αλιεία και το εμπόριο. Οι δραστηριότητες αυτές απαιτούσαν καλύτερη και αποτελεσματικότερη κοινωνική διάρθρωση και οργάνωση, αλλά και εξωστρέφεια προκειμένου να αναπτύξουν τις εμπορικές και πολιτιστικές τους επαφές με τις γειτονικές περιοχές. Επαφές που διευκολύνονταν από την ύπαρξη φυσικών λιμανιών κατά μήκος της δυτικο-ελλαδικής ακτής (Πάτρα, Τείχος Δυμαίων, Άραξος, Κατάκωλο, Αρχαία Φεία, Πύλος, Αστακός, Πάργα) και ευρύτερα με τον κόσμο του προϊστορικού Αιγαίου (Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία, Σκύρο, Δωδεκάνησα, Ρόδο, Κρήτη, Κύπρο, Ιόνια νησιά και Ιταλία).

⁵⁹¹ Papadopoulos 1979, 28. Eder 2007, 98

Γενικά, είναι λογικό και δόκιμο να υποστηριχθεί, όπως έχει γίνει και για την γειτονική Ηλεία⁵⁹², ότι η δημογραφική και χωροταξική κατάσταση στην Αχαΐα κατά την Υστερομυκηναϊκή εποχή εμφανίζει την ίδια σχεδόν δομή με εκείνη των ιστορικών και σύγχρονων χρόνων, δηλαδή την απουσία μεγάλων αστικών κέντρων και την κατοίκηση σε μικρές, ολιγάνθρωπες, βραχύβιας ενίοτε διάρκειας κοινότητες, οι οποίες όμως δεν είναι απομονωμένες, αλλά παρακολουθούν και συμμετέχουν στα τεκταινόμενα του υπόλοιπου μυκηναϊκού κόσμου.

Κατά τη διάρκεια της Υστερομυκηναϊκής περιόδου, η Αχαΐα είναι πυκνοκατοικημένη, με περισσότερες από εκατό γνωστές θέσεις, οι οποίες κατανέμονται εξίσου στις εύφορες και στρατηγικής σημασίας περιοχές των Πατρών, των Φαρών, της Δύμης και της Αιγιάλειας. Η διαπίστωση αυτή ενισχύει την άποψη των Åstrom⁵⁹³, Hope Simpson-Dickinson⁵⁹⁴ και Παπαδόπουλου⁵⁹⁵ και επιβεβαιώνει την υπόθεση που διατύπωσε ο Wace, πολύ πριν τη συστηματική έρευνα της περιοχής: “...where so much of the Third Late Helladic period has been found, it would seem obvious that remains of earlier periods must exist. Achaea is famous for its fertility and therefore must have been well populated by man in early days”⁵⁹⁶.

Αξιοσημείωτη είναι η αύξηση του πληθυσμού στην ΥΕ ΙΙΒ/Γ περίοδο, η οποία, λαμβάνοντας υπόψη και την φιλολογική παράδοση, ερμηνεύεται είτε ως αποτέλεσμα άφιξης προσφύγων από την Αργολίδα και την Μεσσηνία μετά την καταστροφή των ανακτορικών κέντρων, είτε ως βαθμιαία και ειρηνική άφιξη νέων κατοίκων στην περιοχή⁵⁹⁷.

Οι παραδοσιακές σχέσεις της Αχαΐας με τις γειτονικές της περιοχές φαίνεται να πυκνώνουν και να ενισχύονται κατά την ΥΕ ΙΙΓ περίοδο, καθώς η περιοχή αυτή έμεινε αλώβητη από τις ταραχές που κατέστρεψαν τα ανακτορικά κέντρα της Αργολίδας, της Μεσσηνίας και ενδεχομένως και άλλων περιοχών (Λακωνίας;), συνεχίζοντας αδιατάρακτα την πορεία της, χάρη στην ανάδυση και εμφάνιση των πολεμιστών, μιας νέας και ισχυρής κοινωνικής τάξης. Προς το τέλος αυτής της περιόδου ενισχύονται και οι προϋπάρχοντες παραδοσιακοί δεσμοί που σταδιακά δημιουργούν την *δυτικο-ελλαδική κοινή*.

⁵⁹² Νικολέντζος 2011, 331

⁵⁹³ Åstrom 1964, 96, 110

⁵⁹⁴ Simpson 1965, 75

⁵⁹⁵ Papadopoulos 1978, 183

⁵⁹⁶ Wace 1946, 631

⁵⁹⁷ Papadopoulos 1979, 175-76

Ενισχυτική της ελλιπούς μαρτυρίας των οικισμών, προσφορότερη και πλουσιότερη για την ανίχνευση και αναγνώριση της κοινωνικής θεώρησης κατά την Υστερο-Μυκηναϊκή εποχή στην Αχαΐα και στις όμορες της περιοχές είναι η μαρτυρία των μυκηναϊκών νεκροταφείων, στα οποία εντάσσεται και το εξεταζόμενο στην παρούσα διατριβή νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Τα νεκροταφεία αυτά, διάσπαρτα σε όλη την περιοχή, αποτελούνται, με ελάχιστες εξαιρέσεις (όπως π.χ. Βούντενη, Δροσιά), από μικρό αριθμό τάφων (5-30), που υποδηλώνει και ενδυναμώνει την άποψη ότι ανήκουν σε γένη ή μικρές ομάδες κατοίκων. Οι τάφοι αυτοί, στην πλειονότητά τους είναι, όπως προαναφέρθηκε στη σελ....μικρών διαστάσεων, λαξευτοί θαλαμοειδείς, όμοιοι αρχιτεκτονικά με γνωστούς από άλλες περιοχές του μυκηναϊκού κόσμου και ιδιαίτερα με εκείνους των περιοχών της Δυτικής Πελοποννήσου. Είναι οικογενειακοί τάφοι με σπάνια διαφοροποίηση στην αρχιτεκτονική τους, μεγάλη διάρκεια χρήσης και συνήθη, ως επι το πλείστον, κτερίσματα.

Η αρχιτεκτονική διαφοροποίηση συνίσταται στην εκτροπή από τον κανόνα των μικρών διαστάσεων του τάφου (π.χ. τάφος 4 στη Βούντενη) και της καμπύλης-κυκλικής οροφής (δικλινής απομίμηση στέγης σπιτιού έχουμε για παράδειγμα στους περισσότερους θαλαμοειδείς τάφους του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Ραμπαντανίων και ίσως και στους τάφους XI, XVI, XVIII της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, ενώ ψευδο-θολωτή στέγη έχουμε σε ορισμένους από τους τάφους του νεκροταφείου της Βούντενης).

Μια άλλη διαφοροποίηση και ιδιαιτερότητα είναι η συχνή και εκτεταμένη χρήση των λαξευμένων στο δάπεδο του θαλάμου και σπανιότερα και στου δρόμου, λάκκων. Οι πλακοσκεπείς προορίζονται συνήθως για πρωτογενείς ταφές, ενώ οι ασκεπείς και αβαθείς για ανακομιδές οστών⁵⁹⁸. Το έθιμο αυτό πιθανώς κατάγεται από τη Λακωνία ή την Ηλεία και ίσως συνδέεται με τη μεσοελλαδική παράδοση⁵⁹⁹.

Ενδιαφέρουσα και μοναδική στην Αχαΐα είναι η περιμετρική διάταξη των λαξευτών θαλαμοειδών τάφων γύρω από τον θολωτό τάφο του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Η διάταξη αυτή, όπως έχει προαναφερθεί στις σελ....είναι σπάνια και γνωστή μόνο από δυο θέσεις (Κόκλα και Μαζαρακάτα) και υποδηλώνει σαφώς ένδειξη σχεδίου και κοινωνικής οργάνωσης, ενώ ερμηνεύεται με διάφορους

⁵⁹⁸ Kontorli-Papadopoulou 1987, 149. Souyoudzoglou-Haywood 1999, 53-55. Νικολέντζος 2011, 110/112

⁵⁹⁹ Wilkie 1987, 131. Kontorli-Papadopoulou 1995, 116. Νικολέντζος 2011, 139

τρόπους είτε ως ένδειξη τιμής, προστασίας και σεβασμού στον τοπικό άρχοντα και την οικογένειά του είτε ως εξάρτηση των ταφέντων στους θαλαμοειδείς από εκείνους του θολωτού⁶⁰⁰.

Επιπρόσθετα, και για το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, είναι δυνατή η επιβεβαίωση και ενίσχυση της θεωρίας που έχει διατυπωθεί για ορισμένα νεκροταφεία της γειτονικής Ηλείας⁶⁰¹, ότι δηλαδή οι πλουσιότεροι σε κτερίσματα, μεγαλύτεροι και επιμελέστερα κατασκευασμένοι τάφοι τοποθετούνται στο κέντρο και οι φτωχότεροι, μικρότεροι και πρόχειρα λαξευμένοι στην περιφέρειά τους, αντανακλώνοντας την κοινωνική πυραμίδα των αντίστοιχων οικισμών.

Η ιδιαιτερότητα της συνύπαρξης 32 υστερο-μυκηναϊκών (ΥΕ ΙΙΑ1-τέλος ΥΕ ΙΙΙΓ) λαξευτών θαλαμοειδών τάφων στην ίδια θέση με 49 κάθετους φρεατόσχημους της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού στο Καλαμάκι-Ελαιοχώρι⁶⁰² δύσκολα ερμηνεύεται καθώς μεσολαβεί το κενό της Μέσης Εποχής του Χαλκού και ο οικισμός στον οποίο ανήκει το νεκροταφείο δεν έχει ακόμα εντοπισθεί.

Παρόμοια συνεύρεση διαφόρων τύπων τάφων διαφορετικών περιόδων της μυκηναϊκής εποχής διαπιστώθηκε και στο νεκροταφείο των Πορτών-Κεφαλόβρυσου, στους ΝΑ πρόποδες του όρους Σκόλλης. Χρονολογικά προηγούνται οι δύο ΥΕ Ι τύμβοι, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν ως και την ΥΕ ΙΙΑ/Β περίοδο, ακολουθούν οι δυο ΥΕ ΙΙ θολωτοί (με διάρκεια χρήσης του ενός ερευνηθέντος ως την ΥΕ ΙΙΑ περίοδο) και οι 29 λαξευτοί θαλαμοειδείς με χρήση σχεδόν σε ολόκληρη τη μυκηναϊκή εποχή (ΥΕ ΙΙΒ-ΙΙΙΓ) ως και την Υπομυκηναϊκή περίοδο. Άγνωστη παραμένει η χρονολόγηση μερικών συλημένων και διάσπαρτων κτιστών κιβωτιόσχημων και άλλων που έχουν κατασκευαστεί με ορθοστάτες. Και σε αυτή την περίπτωση είναι δύσκολη η ερμηνεία της συνύπαρξης διαφορετικών τύπων τάφων και περιόδων, καθώς ακόμα παραμένει ανεξερευνητος ο οικισμός που έχει εντοπισθεί στα ΒΔ του νεκροταφείου. Οι τύμβοι των Πορτών και οι γνωστοί ως τώρα έξι θολωτοί τάφοι υποδηλώνουν επιδράσεις από τις περιοχές της Ηλείας και της Μεσσηνίας, όπου εμφανίζονται συχνότερα και πρωιμότερα.

Από τη διαχρονική χρήση των δυο αυτών αχαϊκών νεκροταφείων στην ίδια θέση διαφαίνονται ο συντηρητισμός και η προσκόλληση των κατοίκων στις τοπικές ταφικές συνήθειες, καθώς και στην επιλογή χώρων ταφής, αλλά κυριότερα η

⁶⁰⁰ Giannopoulos 2008, 54

⁶⁰¹ Βικάτου 2008, 405

⁶⁰² Βασιλογάμβρου 1997, 367-9 και 2008, 249

κοινωνική τους διάρθρωση. Η συνύπαρξη σε ένα νεκροταφείο διαφορετικών τύπων τάφων ίσως υποδηλώνει την κοινωνική θέση των ταφέντων (π.χ. στους τύμβους και θολωτούς η άρχουσα τάξη, στους θαλαμοειδείς η μεσαία τάξη και στους κτιστούς κιβωτιόσχημους η κατώτερη) ή την άφιξη νέων κατοίκων από όμορες περιοχές, όπου οι θολωτοί και οι τύμβοι χρησιμοποιούνταν πιο συχνά (όπως για π.χ. στην Ηλεία ή τη Μεσσηνία). Τη συνύπαρξη αυτή συναντούμε και στο Δυτικό νεκροταφείο της Ελευσίνας με τάφους της Μέσης, Ύστερης Εποχής του Χαλκού αλλά και με τάφους των ιστορικών χρόνων⁶⁰³, της Δειράδος-Άργους⁶⁰⁴, της Περατής⁶⁰⁵ και της Βραυρώνας⁶⁰⁶.

Η απουσία σκελετικών λειψάνων και ευρημάτων στον σχετικά μεγάλο τάφο X της Λαγανιδιάς δεν είναι δυνατόν, όπως προαναφέρθηκε, να οδηγήσει στην ερμηνεία του τάφου ως κενотаφίου, όμοιου με άλλα γνωστά αλλά αμφισβητούμενα δείγματα από νεκροταφεία της Αργολίδας. Πιθανότατα, καθώς το έθιμο μοιάζει άγνωστο για τα δυτικο-ελλαδικά μυκηναϊκά νεκροταφεία, ο πλήρης καθαρισμός του να οφειλόταν σε νέες ταφές, είτε σε άλλες κοινωνικές αιτίες (όπως π.χ. αιφνίδια μετακίνηση των κατοίκων λόγω εχθρικής επιδρομής ή επιδημίας).

Δηλωτική κοινωνικής οργάνωσης για τη σωστή χωροθέτηση και τον εύκολο εντοπισμό των τάφων είναι η σήμανσή τους με επιτύμβια σήματα διαφόρων ειδών. Μία ένδειξη πιθανής τέτοιας σήμανσης αποτελεί η οξυκόρυφη, αδιακόσμητη, ασβεστολιθική πλάκα που βρέθηκε στο θολωτό του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, ενώ δείγματα διαφορετικού είδους (μεγάλοι μονόλιθοι, σωροί λίθων, μεγάλοι κρατήρες στο ύψος του μετώπου της πρόσοψης ή στην αρχή του δρόμου θαλαμοειδών τάφων) είναι γνωστά και από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία της Αχαΐας (Καλλιθέα-Ραμπαντάνια, Βούντενη, Πόρτες, Λουσικά), καθώς και της γειτονικής Ηλείας (Αγία Τριάδα και Στρέφι)⁶⁰⁷.

Χρήσιμη και απαραίτητη για την ανίχνευση και αναγνώριση των κοινωνικών συνθηκών που καθορίζουν το πλαίσιο δραστηριότητας και σηματοδοτούν τις αρχές και παραδόσεις των κατοίκων της Ύστερομυκηναϊκής, αλλά και κάθε εποχής, είναι και η εξέταση και μελέτη των ταφικών εθίμων. Στον τομέα αυτό το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, αν και ακολουθεί σε γενικές γραμμές το τελετουργικό που

⁶⁰³ Μυλωνάς 1975

⁶⁰⁴ Deshayes 1966

⁶⁰⁵ Ιακωβίδης 1970

⁶⁰⁶ Papadopoulos-Kontorli-Papadopoulou υπο δημοσίευση

⁶⁰⁷ Βικάτου 2008, 394, 406. Νικολέντζος 2011, 123

εφαρμόζεται ευρύτερα στον μυκηναϊκό κόσμο, παρουσιάζει κάποιες ιδιαιτερότητες ή αποκλίσεις από τον γενικό κανόνα, η επισήμανση και μελέτη των οποίων συμβάλλει στη βελτίωση της γνώσης μας για την Υστερομυκηναϊκή Αχαΐα.

Στο σχετικό κεφάλαιο της παρούσας διατριβής (σελ.147-167) έχουν ήδη εκτενώς εξεταστεί, με βάση τα δεδομένα και τη μερική ανθρωπολογική έρευνα τα ταφικά έθιμα που αναγνωρίστηκαν στο υπο μελέτη νεκροταφείο.

Ειδικότερα, διαπιστώθηκε ότι και σε αυτή την περίπτωση τηρείται το έθιμο του ενταφιασμού των νεκρών, ενώ σπάνια (ένα μόνο δείγμα καύσης υπάρχει στο θολωτό) συναντάται το έθιμο της καύσης που έχει τις ρίζες του στη Μ.Ασία, όπως άλλωστε και στο νεκροταφείο των Ραμπαντανίων στην Καλλιθέα, στα Σπαλιαρέϊκα, στο Κλάους, στη Βούντενη, αλλά και σε άλλες περιοχές του μυκηναϊκού κόσμου⁶⁰⁸. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθεί και το συχνό φαινόμενο των ενταφιασμών σε επάλληλα στρώματα, πρακτική σχετικά σπάνια στα νεκροταφεία της Αχαΐας και της Αργολίδας και σχεδόν άγνωστη σε γειτονικές περιοχές (όπως π.χ. Ηλεία, Αρκαδία). Το έθιμο αυτό ερμηνεύεται όχι τόσο ως παράδοση της τοπικής κοινωνίας, όσο ως ανάγκη κατασκευαστική λόγω των «εύθραυστων» συνθηκών των τάφων της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς. Σπάνια είναι και η επιμελημένη τοποθέτηση δυο νεκρών (η παιδική ταφή του θολωτού πάνω σε λεπτό στρώμα συμπαγούς χώματος και η ταφή Δ του τάφου VI σε υποτυπώδη κλίνη από σκληρό χώμα και κιμιλιά), η οποία υποδηλώνει ιδιαίτερη φροντίδα των συγγενών τους.

Όσον αφορά στους ενταφιασμούς στο δάπεδο ή σε λάκκους δρόμων θαλαμοειδών τάφων, οι ερμηνείες ποικίλλουν⁶⁰⁹. Οι λίγες περιπτώσεις του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς δεν προσθέτουν κάτι παραπάνω σε ό,τι έχει υποστηριχθεί σχετικά ως τώρα. Πιθανότερη φαίνεται η εκδοχή της έλλειψης χώρου στον θάλαμο, παρά ο αποκλεισμός των ταφέντων λόγω της κοινωνικής τους θέσης, ενώ η ερμηνεία της ανθρωποθυσίας είναι απίθανη.

Η ανεύρεση δώδεκα παιδικών ταφών, κυρίως σε σωρούς παραμερισμένων οστών, στο υπο μελέτη νεκροταφείο, σύμφωνα με τα προκαταρκτικά πορίσματα της μελέτης των σκελετικών λειψάνων, δεν βοηθά στην αναγνώριση παρεκκλίσεων από ό,τι είναι ήδη γνωστό από άλλα μυκηναϊκά νεκροταφεία⁶¹⁰, ούτε είναι δυνατόν να

⁶⁰⁸ Ιακωβίδης 1970, 31-57. Cavanagh-Mee 1998, 108-123. Giannopoulos 2008, 221-226. Βλαχόπουλος 2012 Β, 48-50.

⁶⁰⁹ Lewartowski 1996, 749-764

⁶¹⁰ Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα 1987, 8-29

τεκμηριωθεί η άποψη που κατά καιρούς έχει διατυπωθεί ότι τα παιδιά δεν γίνονταν αποδεκτά ως ενεργά και ισότιμα μέλη της μυκηναϊκής κοινωνίας.

Ξεχωριστή και σπάνια είναι η ταφή Μ του τάφου XV, η οποία σύμφωνα με την ανθρωπολογική εξέταση, ανήκει ίσως σε γυναίκα-ιπέα. Η ιδιότητα αυτή υποδηλώνει ανώτερη κοινωνική θέση και επιτρέπει να αμφισβητηθεί η άποψη ότι στην μυκηναϊκή κοινωνία οι γυναίκες θεωρούνταν κατώτερες από τους άνδρες και απόλυτα εξαρτημένες από εκείνους ως σύζυγοι και κόρες⁶¹¹. Άλλωστε, όπως είναι γνωστό από κείμενα της Γραμμικής γραφής Β' και όπως υποδηλώνεται από εικονογραφικές παραστάσεις σε τοιχογραφίες, αντικείμενα μικροτεχνίας και λάρνακες, οι γυναίκες μπορούσαν να κατέχουν εξέχουσες θέσεις και να παίζουν καθοριστικό ρόλο στην τέλεση θρησκευτικών και ειδικότερα ταφικών τελετουργιών.

Στον τάφο VIII του νεκροταφείου Καλλιθέας-Λαγανιδιάς βρέθηκε μια αδιατάρακτη ταφή πολεμιστή, συνοδευόμενη από σταυρόσχημο ξίφος, φυλλόσχημη λόγχη, μαχαίρι, διπλό πέλεκυ, λίθινη ακόνη, περιδέραιο από χάντρες υαλόμαζας και αχάτη και ένα αλάβαστρο. Τα κτερίσματα αυτά, ιδιαίτερα δε το ξίφος και η λόγχη χαρακτηρίζουν γενικότερα ταφές πολεμιστών τόσο στην Αχαΐα όσο και στον ευρύτερο μυκηναϊκό κόσμο⁶¹². Ο ανασκαφέας αναφερόμενος στην ταφή αυτή και λαμβάνοντας υπόψη τη συνεύρεση ξίφους με διπλό πέλεκυ, υπέθεσε ότι ανήκει σε εξέχον πρόσωπο που φέρει διπλή ιδιότητα: του πολεμιστή και του ιερέα⁶¹³.

Σε πολεμιστή που επίσης κατείχε ηγετική θέση, πρέπει να ανήκε και το οδοντόφρακτο κράνος, χαύλιοι του οποίου βρέθηκαν σε πρωτογενή ταφή του έβδομου και κατώτερου στρώματος του θολωτού τάφου, πρόσωπο για το οποίο προφανώς και κατασκευάστηκε αυτό το ταφικό μνημείο. Η κατασκευή του προϋποθέτει κινητοποίηση εργατικού δυναμικού και απασχόληση εξειδικευμένων τεχνιτών, τους οποίους μόνο ένας τοπικός άρχοντας θα είχε στη διάθεσή του⁶¹⁴. Ενισχυτικά στοιχεία αυτής της υπόθεσης είναι τα χάλκινα ελάσματα από πολεμική εξάρτυση (θώρακα ή κνημίδες), καθώς και οι θυσίες αλόγου, σκύλου και άλλων μικρότερων ζώων⁶¹⁵.

⁶¹¹ Cavanagh-Mee 1998, 128

⁶¹² Papazoglou 1994, 171-200. Demakopoulou 1998, 269-283. Papadopoulos 1999, 267-273. Papadopoulos-Kontorli-Papadopoulou 2001, 127-138. Βικάτου 2008, 398-405. Giannopoulos 2008, 201-252. Νικολέντζος 2011, 339.

⁶¹³ Παπαδόπουλος 1999, 270

⁶¹⁴ Wright 1987, 174.

⁶¹⁵ Kontorli-Papadopoulou 1995, 120.

Ανάλογα δείγματα με τις δυο αυτές ταφές πολεμιστών της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς απουσιάζουν από άλλους τάφους της Αχαΐας και των γειτονικών της περιοχών και είναι σπάνια στον κόσμο του προϊστορικού Αιγαίου. Διάφορες ερμηνείες έχουν δοθεί και προαναφερθεί στην παρούσα διατριβή όσον αφορά στον συμβολισμό και την κοινωνική τους διάσταση.

Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια, έχει απασχολήσει τους μελετητές η συχνότητα και ο μεγάλος αριθμός (19) ταφών πολεμιστών στη Δυτική Αχαΐα, με μεμονωμένα δείγματα στην περιοχή της Αιγιάλειας (Αιγείρα και Νικολέϊκα) και στην Αρκαδία (Παλαιόκαστρο). Πρόσφατες ανασκαφές, επίσης, έχουν αποδώσει σημαντικό αριθμό ταφών πολεμιστών σε νεκροταφεία θαλαμοειδών τάφων στη γειτονική Ηλεία (Αγ.Τριάδα, Λακκοφωλιά, Μιράκα, Ολυμπία, Δάφνη, Μάγειρα, Τρύπες-Κλάδεος, Αρβανίτη). Η συγκεκριμένη περιοχή, όπου παρόμοιες ταφές θεωρούνταν παλιότερα σπάνιες και μεμονωμένες, πρέπει να αποτελούσε μαζί με την Αχαΐα, κατά τη διάρκεια της μυκηναϊκής περιόδου, ενιαία πολιτική και πολιτιστική ενότητα και επομένως να είχαν και όμοια κοινωνική και στρατιωτική οργάνωση⁶¹⁶.

Οι περισσότερες ταφές πολεμιστών ανήκουν χρονολογικά στην υστερομυκηναϊκή ή μετανακτορική περίοδο (ΥΕ ΙΙΒ2/ΙΙΙΓ τελική), με εξαίρεση τις ταφές ηγετών/πολεμιστών στους θολωτούς τάφους του Καταρράκτη Β και της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, που ανάγονται στην πρώιμη μυκηναϊκή ή ανακτορική εποχή (ΥΕ ΙΙΒ/ΙΙΙΑ1).

Κρίνοντας από τα ευρήματα των δυο πρώιμων θολωτών τάφων, είναι δυνατόν να υποτεθεί πως οι ταφέντες εκεί ανήκαν σε αξιωματούχους υψηλού βιοτικού, στρατιωτικού και κοινωνικού κύρους, οι οποίοι κατείχαν τον έλεγχο των εύφορων περιοχών των Φαρών και Πατρών αντίστοιχα.

Εντυπωσιακός είναι ο αριθμός τάφων πολεμιστών, ο οποίος διαρκώς αυξάνεται από νέες ανασκαφές, ιδιαίτερα στη Δ.Αχαΐα και στη Β.Ηλεία, όπου μερικά υστερομυκηναϊκά νεκροταφεία περιείχαν υψηλόβαθμους πολεμιστές εφοδιασμένους με χάλκινες κνημίδες, οδοντόφρακτα και σε σχήμα τιάρας κράνη, ισχυρά ξίφη τύπου Naue II και άλλα αμυντικά και επιθετικά όπλα, τα περισσότερα όμως ήταν συνήθη και πρέπει να ανήκαν σε αξιωματικούς ή στρατιώτες.

Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί τυχαίο και συμπτωματικό, αλλά πιθανώς υπαγορεύτηκε από κάποιες αιτίες και κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες. Έχει

⁶¹⁶ Papadopoulos 1995, 201-7.

προαναφερθεί στην παρούσα μελέτη ότι η νέα αυτή τάξη άρχισε ήδη να δημιουργείται από την ΥΕ IIIA1/2 περίοδο⁶¹⁷, στην οποία ανήκει και ο τάφος VIII του νεκροταφείου της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, ως αποτέλεσμα της μεταβίβασης της εξουσίας από τους βασιλείς στους τοπικούς ηγέτες. Η αλλαγή αυτή και η εμφάνιση της στρατιωτικής ελίτ στην Αχαΐα ίσως δεν ήταν άσχετες με τοπικές, κοινωνικο-πολιτικές μεταρρυθμίσεις⁶¹⁸. Άλλοι μελετητές⁶¹⁹ υποστηρίζουν ότι η νέα αυτή κοινωνική τάξη δημιουργήθηκε από την άφιξη νέων κατοίκων-προσφύγων από τα μητροπολιτικά/ανακτορικά κέντρα μετά την κατάρρευσή τους (τέλος ΥΕ IIIB/αρχές ΥΕ IIIΓ), οι οποίοι αναζητούσαν καλύτερη τύχη και προστασία, εισήγαγαν νέα όπλα και τεχνικές πολέμου και δεν εξαρτούσαν την δύναμη και ισχύ τους από την προηγούμενη κοινωνικο-πολιτική κατάσταση.

Αξιοσημείωτη είναι η ανεύρεση περισσότερων από είκοσι ξιφών, τύπου Naue II, στους τάφους πολεμιστών, της Αχαΐας, της Ηλείας και της ΒΔ Αρκαδίας. Ο μεγάλος αυτός αριθμός των νέων ξιφών, τα οποία θεωρούνται κεντροευρωπαϊκής επιμόρφωσης και καταγωγής⁶²⁰, συγκρινόμενος με τα έξι μόνο τέτοια όπλα από την υπόλοιπη Πελοπόννησο, αφενός μεν “προδίδει αυξημένη αμυντική-επιθετική ετοιμότητα και εμπλοκή σε πολεμικές επιχειρήσεις, η θετική έκβαση των οποίων συχνά οδηγεί σε ανακατάταξη των πολιτειακών δομών και στη δημιουργία κοινωνικών διαφοροποιήσεων. Έτσι τα όπλα γίνονται τα διακριτά χαρακτηριστικά (insignia) των φορέων της ηγεμονεύουσας τάξης στρατιωτικών ή ευγενών, που έχει αναδυθεί μέσα από τη νικηφόρο έξοδο από μία ή περισσότερες πολεμικές συρράξεις, και τα οποία στην κτερισματική τους χρήση λειτουργούν ως αγαθά κύρους⁶²¹”, αφετέρου δε υποδηλώνει εύπορες κοινωνικές ομάδες στις περιοχές αυτές, οι τοπικοί ηγέτες των οποίων, εκμεταλλευόμενοι τον φυσικό πλούτο και τη στρατηγική θέση τους στο διαμετακομιστικό εμπόριο με την Δύση και το Βορρά, θα μπορούσαν να αποκτήσουν είτε από το εξωτερικό είτε από τοπικά εργαστήρια⁶²² νέους τύπους πιο αποτελεσματικών και ισχυρών όπλων, για να θωρακίσουν την άμυνα των περιοχών τους. Έτσι ίσως εξηγείται και το γεγονός ότι αυτές έμειναν άθικτες από εισβολές και

⁶¹⁷ Deger-Jalkotzy 2006, 175-6

⁶¹⁸ Giannopoulos 2008, 246

⁶¹⁹ Desborough 1972, 88. Papadopoulos 1979, 175. Papazoglou 1994, 200. Βικάτου 2008, 402.

⁶²⁰ Βλαχόπουλος 2006, 260-262.

⁶²¹ Βλαχόπουλος 2012, 263

⁶²² Papazoglou 1994, 179. Papadopoulos 1999, 273. Βλαχόπουλος 2012, 259-263.

ταραχές και πιθανότατα θεωρούνται ως τα τελευταία προπύργια του μυκηναϊκού πολιτισμού⁶²³.

Μια άλλη εκδοχή ερμηνείας των τάφων πολεμιστών είναι ότι αυτοί δεν ήταν αυτόχθονες ή πρόσφυγες αλλά μισθοφόροι επαγγελματίες στρατιωτικοί⁶²⁴, οι οποίοι προσελήφθησαν από τους ευημερούντες κατοίκους των περιοχών Αχαΐας, Ηλείας και ΒΔ Αρκαδίας, για την προστασία τους από εχθρικές και πειρατικές επιδρομές. Με το πέρασμα του χρόνου αναμείχθηκαν ειρηνικά με τους γηγενείς, απέκτησαν δύναμη και αξιώματα και αναρριχήθηκαν στην κορυφή της κοινωνικής πυραμίδας, αποτελώντας τη «στρατιωτική αριστοκρατία».

Ανεξάρτητα από το ποια θεωρία και άποψη από τις παραπάνω είναι περισσότερο πειστική και πιθανή, ο τρόπος ταφής και τα υπόλοιπα κτερίσματα που συνοδεύουν αυτές τις ταφές, αναμφίβολα δηλώνουν ότι η νέα αυτή τάξη τοπικών ηγετών/πολεμιστών έχει αποδεχθεί τα έθιμα και τις παραδόσεις των περιοχών που ελέγχει και ανήκει και έχει πλήρως ενσωματωθεί στις τοπικές μυκηναϊκές κοινωνίες.

Τέλος, καταδεικνύεται ότι ορισμένες περιοχές εκτός των ορίων Αργολίδας, Μεσσηνίας και άλλων μεγάλων κέντρων, όπως η Αχαΐα, Ηλεία, Αρκαδία και τα Ιόνια νησιά είχαν τις προϋποθέσεις και τις δυνατότητες, χάρη στη στρατηγική-γεωπολιτική τους θέση, την καλή κοινωνική τους οργάνωση και στρατιωτική διοίκηση, να ευημερούν και να συνεχίζουν αδιατάρακτα την πολιτιστική τους πορεία μέχρι το τέλος της μυκηναϊκής εποχής και ενίοτε και πέρα από αυτή.

---

⁶²³ Papadopoulos 1979, 184.

⁶²⁴ Sandars 1963, 143 αν και η εκδοχή αυτή αμφισβητείται.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι παρεχόμενες απο το νεκροταφείο της Καλλιθέας-Λαγανιδιάς, καθώς και απο άλλα τοπικά μυκηναϊκά νεκροταφεία, πληροφορίες για τους μυκηναίους κατοίκους της περιοχής είναι πολλές και πολύτιμες, το πρόβλημα όμως της σπανιότητας οικιστικών καταλοίπων παραμένει, όπως συμβαίνει και στην γειτονική Ηλεία και την Κεφαλονιά. Η σπανιότητα αυτή, η οποία έχει ήδη επισημανθεί και απο άλλους μελετητές και οφείλεται είτε στην αδυναμία εντοπισμού τους είτε στην καταστροφή και εξαφάνισή τους απο μεταγενέστερες χρήσεις ή καλλιέργειες της γης, δυσχεραίνει τον σχηματισμό σφαιρικής και πληρους εικόνας για τη ζωή και τις δραστηριότητες των κατοίκων και την κοινωνικο-πολιτική διάρθρωση και εξέλιξη της περιοχής. Έπομένως, θεωρείται αναγκαίο και σημαντικό, η μελλοντική έρευνα στην Αχαΐα , παράλληλα με την εξέταση νεκροταφείων, να διευρυνθεί και να επικεντρωθεί στον εντοπισμό και συστηματική ανασκαφή και μελέτη μυκηναϊκών οικισμών.

Οι πληροφορίες για οικισμούς ευτυχώς αυξάνονται τα τελευταία χρόνια από ανασκαφές, προκαταρκτικές εκθέσεις και μελέτες διαφόρων ερευνητών στο Αίγιο, Βούντενη, Κλάους-Μυγδαλιά, Μιτόπολη, Χαλανδρίτσα, Πόρτες, Παγώνα και Τείχος Δυμαίων. Απο αυτές , οι πιο σημαντικές μέχρι τώρα είναι εκείνες απο τους οικισμούς του Αιγίου, του Κλάους της Χαλανδρίτσας και φυσικά του οχυρωμένου με κυκλώπειο τείχος, Τείχους Δυμαίων. Αυτοί οι οικισμοί πρέπει να ήταν κέντρα τοπικής εξουσίας, λείπει όμως ακόμη ο εντοπισμός ενός ανακτορικού κέντρου, το οποίο θα ήλεγχε όλη την περιοχή. Η ύπαρξη ενός τέτοιου κέντρου πιθανολογείται ότι βρίσκεται στην περιοχή των Πατρών και θα πρέπει να δικαιολογείται απο τον φυσικό πλούτο και την σημαντική γεωπολιτική θέση της Αχαΐας στα δρώμενα του μυκηναϊκού κόσμου. Η εύφορη πεδιάδα των Πατρών ήταν πρόσφορη για ποικίλες καλλιέργειες και εκτροφή ζώων και η εύκολη πρόσβαση στο λιμάνι θα διευκόλυνε την επικοινωνία και τις εμπορικές δραστηριότητες των κατοίκων με τα Ιόνια νησιά, τη Δύση και ευρύτερα τον κόσμο του Αιγαίου.

Τα πλούσια και ποικίλα ευρήματα των μυκηναϊκών νεκροταφείων, συνδυαζόμενα με τα λιγότερα και ελλιπή των οικισμών, υποδηλώνουν την καίρια θέση και τον σημαντικό ρόλο της Αχαΐας στον μυκηναϊκό κόσμο. Οι μυκηναίοι κάτοικοι της περιοχής αυτής δεν ήταν απομονωμένοι απο τον υπόλοιπο κόσμο, αλλά

αντίθετα προσαρμοσμένοι στις κοινές μυκηναϊκές παραδόσεις, ήθη και έθιμα με τις τοπικές ιδιαιτερότητές τους. Πέρα από αγρότες και κτηνοτρόφοι, ήταν και επιδέξιοι καλλιτέχνες, έμποροι και πολεμιστές, οργανωμένοι στο πλαίσιο μιας δραστήριας και ευημερούσας κοινωνίας.

Οι προοπτικές και προσδοκίες για απρόσκοπτη συνέχιση των ερευνών και τη δημοσίευση μελετών, σχετικών με την κατάσταση στην Αχαΐα κατά τους μυκηναϊκούς χρόνους, είναι ευοίωνες και ελπιδοφόρες και τα νέα στοιχεία της αρχαιολογικής έρευνας θα εμπλουτίσουν τη γνώση μας για τη θέση και τον ρόλο της στον μυκηναϊκό κόσμο.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 EIK.78 (ΜΠ 8464)	<p>Δίωτος σκύφος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος στο ½ του σώματος, στη μία λαβή καθώς και στο ½ της άλλης. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή σκούρα καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,4 Διάμ. χείλους 11,5 Διάμ. σώματος 10,5 Διάμ. βάσης 4,5</i></p> <p style="text-align: right;">Υπομυκηναϊκή (·)</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω. Εξηρημένη, αδιακόσμητη πλατιά ζώνη από το χείλος ως λίγο ψηλότερα της ρίζας των λαβών. Πρόχειρο και άτεχνο κόσμημα σταυρού στην κάτω, αθέατη, κοίλη επιφάνεια της σχετικά ψηλής δακτυλιόσχημης βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των δύο κάθετων ταινιόσχημων λαβών, καθώς και το λεπτό προς τα έξω νεύον χείλος.</p>
2 EIK.78 (ΜΠ 8465)	<p>Δίωτος σκύφος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος το 1/3 περίπου (ολόκληρη η βάση συμπληρωμένη). Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή αμαυρόχρωμη μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,7 Διάμ. χείλους 10,7 Διάμ. σώματος 12,5 Διάμ. βάσης 6</i></p> <p style="text-align: right;">Υπομυκηναϊκό ή πρωτογεωμετρικό</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω. Εξηρημένη λεπτή ζώνη με συνεχή πρόχειρη και ακανόνιστη τεθλασμένη (zig zag) στο ύψος της ρίζας των λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των δύο πλατιών κάθετων ταινιόσχημων λαβών (η μία με ελαφρά κεντρική νεύρωση) . Δύο (2) κοσμήματα όμοια με κάθετους διπλούς πελέκεις, σχηματισμένα όχι με βαφή αλλά με απουσία διακόσμησης των αντίστοιχων επιφανειών, αντιθετικά στο ανώτερο τμήμα της ζώνης των λαβών.</p>
3 EIK.78 (ΜΠ 8466)	<p>Μόνωτο αλαβαστροειδές. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο τα 2/3 περίπου του πεπιεσμένου ωσειδούς σώματος και του σχετικά πλατιού γωνιώδους προς τα έξω νεύοντος χείλους. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13,6 Διάμ. χείλους 10 Διάμ. σώματος 17,5</i></p> <p>FS 87-FM 49:10 ΥΕΙΒ/ΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα μέσα και έξω λαιμός και χείλος. Ταινία στον ώμο, αμέσως κάτω από τη βάση του λαιμού. Μεμονωμένες πολλαπλές μισχωτές σπείρες (4 τουλάχιστον σώζονται) στην πλατιά ζώνη του ώμου, πλαισιωμένη από την προαναφερθείσα ταινία. Ομάδα τριών (3) όμοιων στη μεγαλύτερη διάμετρο του αγγείου.</p>
4 EIK.79 (ΜΠ 8467)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο ελάχιστα μικρά τμήματα της βάσης, της μιας των λαβών και του σώματος. Πηλός κιτρινέρυθρος, αλείφωμα κιτρινωπό, βαφή σκούρα καστανή προς μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,6 Διάμ. χείλους 6,2 Διάμ. σώματος 12,2 Διάμ. βάσης 4,1</i></p> <p>FS 84;-FM 38:3; ΥΕΙΒ/ΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα το λεπτό, λοξό γωνιώδες χείλος και το εξωτερικό του λαιμού. Τρία (3) οξυκόρυφα βραχώδη κοσμήματα στη ζώνη των λαβών. Τριπλοί θύσανοι εκφυόμενοι είτε από τα βραχώδη κοσμήματα είτε από τη ρίζα των λαβών. Βραχώδη κοσμήματα στα μεσοδιαστήματα και χαμηλά, κάτω από τις δύο λαβές. Πλατιά πρόχειρη ταινία αμέσως χαμηλότερα και όμοιος κύκλος στο κέντρο της έντονα κυρτής βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των τριών (3) μικρών, οριζόντιων, κυλινδρικών λαβών.</p>

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
5 ΕΙΚ.79 (ΜΠ 8468)	<p>Δίωτος (;) σκύφος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος περισσότερο του μισού. Γωνιώδες κάθετο χείλος. Ελλειπείς οι δύο κυλινδρικές, ίσως υπερυψωμένες οριζόντιες λαβές (ευδιάκριτη η ρίζα του ενός σκέλους της μιας εκ των δύο). Κωνική γάστρα. Στενή δακτυλιόσχημη βάση, έντονα κοίλη στην αθέατη κάτω επιφάνειά της. Πηλός ερυθρωπός, βαφή αμαυρόχρωμη καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,9 Διάμ. χείλους 14 Διάμ. σώματος 14,5 Διάμ. βάσης 4,5</i></p> <p>Πρωτογεωμετρικής εποχής ;</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω. Εξηρημένη στενή αδιακόσμητη ζώνη στο ύψος των λαβών. Λεπτή περιτρέχουσα ταινία χαμηλότερα. Αδιακόσμητη η αθέατη, έντονα κοίλη στην κάτω επιφάνειά της βάση .</p>
6 ΕΙΚ.79 (ΜΠ 8469)	<p>Ήμισυ περίπου μικρού τρίωτου (;) αρτόσχημου αλαβάστρου. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Ελλίπες όλο σχεδόν τον ώμο και μικρά τμήματα του σώματος και της βάσης. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ερυθρωπό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,5 Διάμ. σώματος 9,3</i></p> <p>FS 85; FM 32: 5</p> <p>YEIII A1</p>	<p>Βραχώδες κόσμημα με στιγμές (;) στον ώμο. Ομάδες από μία (1) πλατιά και μία (1) λεπτή ταινία, τρεις (3) λεπτές ταινίες στο κατώτερο σώμα και στην περιφέρεια της κυρτής βάσης. Τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στο ελαφρά κοίλο κέντρο της βάσης.</p>
7 ΕΙΚ.80 (ΜΠ 8470)	<p>Δίωτη κύλικα. Συγκολλημένη από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένη μεγάλο τμήμα της κωνικής γάστρας και τη μία των κάθετων ταινιόσχημων λαβών. Ελλιπής το μεγαλύτερο τμήμα του στελέχους και τη βάση. Λεπτό, λοξό, γωνιώδες προς τα έξω νεύον χείλος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, άβαφη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,8 Διάμ. χείλους 12,8 Διάμ. γάστρας 12,1</i></p>	<p>Αδιακόσμητη.</p>
8 ΕΙΚ.80 (ΜΠ 8471)	<p>Τμήμα κοιλίας άωτου αγγείου. Συγκολλημένο από τρία όστρακα. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: 5,8 x 10,1</i></p> <p>FS 77 FM 77:2</p> <p>YEIII A1</p>	<p>Στιγμωτό ή σπογγωτό κόσμημα στον ώμο πλαισιωμένο κάτω από λεπτή ταινία. Άβαφο το κατώτερο τμήμα.</p>
9 ΕΙΚ.80 (ΜΠ 8472)	<p>2/3 αρτόσχημου τρίωτου αλαβάστρου. Συμπληρωμένο και συγκολλημένο από 15 όστρακα. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο τμήμα της.</p> <p>FS 84; FM 9:1, 32:5</p> <p>YEII/III A1</p>	<p>Ίχνη πλατιάς ταινίας στη βάση του λαιμού. Χαμηλό συνεχές βραχώδες κόσμημα. Ανθός κισσού με γωνιώδεις τριπλούς μίσχο ς, στη ζώνη των λαβών. Ομάδα δύο λεπτών ταινιών στην περιφέρεια της βάσης και ίχνη τουλάχιστον τριών (3) ομόκεντρων κύκλων στη βάση. Ολόβαφες οι δύο σωζόμενες οριζόντιες κυλινδρικές λαβές.</p>

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
10 EIK.81 (ΜΠ 8473)	<p>Εννέα (9) όστρακα: τρία (3) συνανήκοντα τροχήλατων μυκηναϊκών αγγείων: 1-3: Τμήμα (1/3) χείλους, λαιμού και κυλινδρικού σώματος πυξίδας, πηλού ερυθρωπού αλειφώματος ερυθρόξανθου, βαφής καστανομέλανης. Ευδιάκριτο ίχνος ρίζας λαβής στον ώμο. 4: Όστρακο χείλους κυπέλλου. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή σκούρα καστανή. 5: Όστρακο κυπέλλου ή πιθανότερα κύλικας με λεπτό, λοξό προς τα έξω, γωνιώδες χείλος. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα όμοιο. 6: Όστρακο χείλους με τμήμα εκφυόμενης από αυτό ταινιόσχημης λαβής, πιθανότατα κυπέλλου. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή σκούρα καστανή. 7: Μικρό όστρακο χείλους πλατιού και λοξού προς τα άνω και έξω νεύοντος, πιθανότατα αλαβαστροειδούς. Πηλός κιτρινωπός. 8: Μικρό όστρακο απροσδιορίστου σχήματος αγγείου (αλαβαστροειδούς;) ώμου-βάσης λαιμού. Πηλός ερυθρόξανθος, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. 9: Λαβή, πιθανότατα μικρού τρίωτου αρτόσχημου αλαβάστρου.</p> <p><i>Διαστάσεις:</i> 1-3:6,9x6,6 4: 4,7x3,2 5: 3,2x3,8 6:2,3x3,9 7:1,4x3 8:3x2,6 9:1,6x2,6</p>	<p>1-3: Κάθετες γραμμές στον ώμο, κροσσωτές σπείρες στο σώμα. Ολόβαφα λαιμός και χείλος. 4: Διακόσμηση πλατιάς ταινίας εξωτερικά στο χείλος και στο λαιμό. Ολόβαφο εσωτερικό. 5: Άβαφο. 6: Εξωτερικά άβαφο. Ράχη λαβής και εσωτερικό ολόβαφο. 7: Ολόβαφο μέσα και έξω. Βαφή καστανομέλανη. 8: Αδιακόσμητο. 9: Ολόβαφη ράχη.</p>
11 EIK.81 (ΜΠ 8474)	<p>Δεκατρία (13) όστρακα διαφορετικών χειροποίητων αγγείων οικιακής χρήσης. Πηλός ερυθρωπός με ίχνη πυρακτώσεως σε πέντε (5) τουλάχιστον από αυτά.</p> <p><i>Διαστάσεις:</i> μέγ. 6,8x5,9 ελάχ. 2,4x1,3</p>	
12 EIK.82 (ΜΠ 8475)	<p>Εννέα (9) συνανήκοντα και συγκολλημένα όστρακα λοξού γωνιώδους χείλους, λαιμού, σώματος και οριζόντιας λαβής μεγάλου αμοφορέα (ή αλαβαστροειδούς;). Πηλός ερυθρόγκριζος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή αμαυρόχρωμη μελανή, κατά τύπους εξίτηλη. Στη βάση του λαιμο ύ μικρή ο ή από τρυπάνι εργαστηρίου επισκευής αγγείου μυκηναϊκής εποχής.</p> <p><i>Διαστάσεις:</i> 11,9x14,2</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός μέσα και έξω, καθώς και η ράχη της κυλινδρικής λαβής. Σπείρα στη ζώνη του ώμου. Ομάδα τριών ανισόπαχων ταινιών κάτω από τη ρίζα της λαβής.</p>

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
13 ΕΙΚ.82 (ΜΠ 8476)	Δεκατέσσερα (14) συνανήκοντα και συγκολλημένα όστρακα κοιλίας, πιθανότατα μεγάλου αμφορέα (δίωτου ή τετράωτου;). Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: 21x23,5</i>	Ολόβαφο εξωτερικά.
14 ΕΙΚ.82 (ΜΠ 8477)	Έξι όστρακα τριών διαφορετικών αγγείων: 1-4: όστρακα χείλους και σώματος μεγάλου κρατήρα. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινωπό, βαφή σκούρα καστανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της στην εξωτερική επιφάνεια. 5: Όστρακο ανώτερου τμήματος μεγάλου αγγείου, απροσδιόριστου σχήματος. Πηλός ερυθρωπός, βαφή καστανή. 6: Μικρό τμήμα κοιλίας, απροσδιόριστου σχήματος, αγγείου. Πηλός και αλείφωμα κιτρινωπό. <i>Διαστάσεις: 1-4: 8,8x9,6 5: 5,8x5,3 6: 1,9x2,5</i>	5: Ολόβαφο μέσα και έξω. 6: Αδιακόσμητο.
15 ΕΙΚ.82 (ΜΠ 8478)	Πέντε (5) όστρακα συνανήκοντα και συγκολλημένα, πιθανότατα από ώμο μόνωτης πρόχου. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινωπό, βαφή καστανή. <i>Διαστάσεις: 5,8 x 9</i>	Πλατιά περιθέουσα ταινία στη βάση του λαιμού. Λεπτότερη αμέσως χαμηλότερα.
16 ΕΙΚ.82 (ΜΠ 8479)	Τρία (3) όστρακα δύο διαφορετικών αγγείων: 1-2: Συνανήκοντα και συγκολλημένα όστρακα σώματος με τη ρίζα της λαβής μικρού σφαιρικού αγγείου (αλαβαστροειδούς ή κυαθίου;). Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινωπό. 3: 1/3 βάσης μεγάλης γραπτής κύλικας. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή ανοιχτή καστανή, αρκετά εξίτηλη. Αβαθής αυλάκωση κοντά στο κέντρο στην κάτω αθέατη επιφάνεια. <i>Διαστάσεις: 1-2: 4,1 x 6 – 3: 2,8x6,2</i>	1-2: Αδιακόσμητα. 3: Πλατιά περιτρέχουσα ταινία στην άνω περιφέρεια της βάσης. Ίχνη πιθανότατα όμοιας ταινίας και στην κάτω αθέατη επιφάνεια της βάσης.
17 ΕΙΚ.82 (ΜΠ 8480)	Εφτά (7) όστρακα συνανήκοντα και συγκολλημένα ½ περίεργου κυλινδρικού αγγείου με λεπτά τοιχώματα. Ίχνη βάσης λαιμού και ρίζας λαβής. Πηλός ερυθρωπός, εσωτερικά αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη. Ευδιάκριτες οι αυλακώσεις του κεραμικού τροχού. <i>Διαστάσεις: 9,1x 7,5</i>	Εξωτερικά ολόβαφο.

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
18 (ΜΠ 15755)	<p>Δίωτος σκύφος. Ελλιπής τμήματα του χείλους και του σώματος. Συγκολλημένος, αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα φαιό, βαφή ερυθροκάστανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Ύψος 0,088μ., διαμ.στομίου 0,133μ., διαμ.κοιλίας 0,12μ., διαμ.βάσης 0,044μ.</i></p> <p>FS 289</p> <p>ΥΕ ΙΙΓ</p>	<p>Ολόβαφος εσωτερικά. Δακτύλιος στο έξω νεύον χείλος. Δακτύλιοι στις βάσεις των δύο κάθετων, ελλειψοειδούς διατομής λαβών. Ανισοπαχείς ταινίες στις άκρες των ραχών των λαβών. Επάλληλες ταινίες από το κατώτερο τμήμα του ανώτερου κάθετου σώματος ως το μέσο του κωνικού κατώτερου. Ακόσμητη η ελαφρά υψωμένη βάση.</p>
19 (ΜΠ 15756)	<p>Τέσσερα όστρακα (α,β,γ,δ) χειροποίητου κύαθου συνοδευόμενα από δέκα επιπλέον χειροποίητα όστρακα (ε-ιδ) και απότμημα πυρακτωμένου, οστέινου πλακιδίου. α-δ: τμήματα έξω νεύοντος χείλους, πιεσμένου σφαιρικού σώματος, επιπεδόκυρτης βάσης και ταινιόσχημης λαβής μόνωτου κύαθου. Πηλός τεφρός, χονδροειδής με προσμίξεις και έντριπτη επιφάνεια. ε-ιδ: τμήματα σώματος μικρού ή μικρών κυαθίων ή μικρών αγγείων. Πηλός τεφρός, χονδροειδής με προσμίξεις και έντριπτη επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) μήκος: 0,091μ., πλάτος: 0,051μ., β) μήκος: 0,043μ., πλάτος: 0,032μ., γ) μήκος: 0,069μ., πλάτος: 0,049μ., δ) μήκος: 0,023μ., πλάτος: 0,02μ.</i></p>	<p>Ακόσμητα.</p>
20 (ΜΠ 15757)	<p>Τέσσερα όστρακα (α-δ) υπερυψωμένης, ελλειψοειδούς διατομής λαβής, τμήματα χείλους και σώματος μόνωτου χειροποίητου κύαθου. Πηλός τεφρός, χονδροειδής με προσμίξεις, επιφάνεια έντριπτη.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) μήκος 0,092μ., πλάτος: 0,045μ., β) μήκος: 0,049μ., πλάτος: 0,033μ., γ) μήκος: 0,04μ., πλάτος: 0,031μ., δ) μήκος: 0,033μ., πλάτος: 0,032μ.</i></p>	<p>Ακόσμητα.</p>
21 (ΜΠ 15758)	<p>Τμήμα τετράδμου κέρνου, αποτελούμενου από αρτόσχημα αλάβαστρα. Ελλιπές τη μία λαβή και τμήματα του στομίου το ένα αρτόσχημο αλάβαστρο, το στέλεχος ένωσης με άλλα δύο αλάβαστρα και μία γένεση της καλαθόσχημης λαβής του κέρνου. Πηλός τεφρός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθρη. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο.</p> <p><i>Διαστάσεις: ύψος: 0,043μ., διάμ. 0,058μ.</i></p> <p>FS 325;, FM 58:22, 64:19</p>	<p>Δακτύλιος στο εσωτερικό και εξωτερικό του αμφίκιουλο στομίου. Γραμμίδια στο επίπεδο χείλος. Παράλληλα κάθετα γραμμίδια στον ώμο. Τρεις επάλληλες ταινίες στο κατώτερο σώμα. Αμείβοντες στην επιπεδόκυρτη βάση. Ολόβαφα τα στελέχη του κέρνου και η γένεση της λαβής.</p>

<p>22 (ΜΠ 15759)</p>	<p>Τμήμα κωνικού σώματος και δακτυλιόσχημη βάση σκύφου. Πηλός φαιός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: ύψος 0,039μ., διαμ.βάσης 0,055μ.</i></p>	<p>Ολόβαφος εσωτερικά και εξωτερικά.</p>
<p>23 (ΜΠ 15762)</p>	<p>Κωνική κύλικα. Ελλιπής τμήματα της γάστρας, τις λαβές, το μεγαλύτερο μέρος του στελέχους και τη βάση. Συγκολλημένη, αποκεκρουμένη και απολεπισμένη. Πηλός κιτρινωπός, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: ύψος 0,098μ., διάμετρος 0,134μ.</i></p>	<p>Ολόβαφη εσωτερικά και εξωτερικά.</p>
<p>24 (ΜΠ 15763)</p>	<p>Δίωτος αμφορέας. Ελλιπής μεγάλο τμήμα του σώματος, τη μία λαβή και το στόμιο. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, το πλείστον εξίτηλη. Αποκεκρουμένος και απολεπισμένος.</p> <p><i>Διαστάσεις: ύψος 0,241μ., διάμετρος 0,281μ., διάμετρος βάσης 0,091μ.</i></p>	<p>Ταινίες στις ράχες των οριζόντιων λαβών και δακτύλιοι στις βάσεις τους. Διακοσμητική ζώνη στο ύψος των λαβών, οριοθετούμενη άνω από μία σωζόμενη ταινία και κάτω από ομάδα τριών επάλληλων ταινιών, περιέχουσα σειρά αχιβάδων. Δύο ομάδες τριών επάλληλων ταινιών στη μέγιστη διάμετρο και το κάτω σώμα. Πλατιά ταινία άνωθεν της επίπεδης βάσης.</p>
<p>25 (ΜΠ 15753)</p>	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές τμήμα του στομίου και της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα φαιό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: ύψος 0,064, διαμ.0,114, διαμ.στομίου 0,052μ.</i></p> <p>FS 85, FM 27:21, 32:5</p>	<p>Δακτύλιος στο εσωτερικό του στομίου, στο έξω νεύον χείλος και στον αμφίκυκλο λαιμό. Δακτύλιοι στις βάσεις των τοξοειδών, ελλειψοειδών λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Τρεις κύκλοι πληρούμενοι με στιγμές μεταξύ των λαβών. Συνεχές βραχώδες ολόγραφο κόσμημα κάτωθεν των λαβών. Δύο επάλληλες περιμετρικές ταινίες στο κατώτερο σώμα.</p> <p>ΥΕΠΠΒ</p>

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
26 ΕΙΚ.83 (ΜΠ 3951)	Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι, συγκολλημένο από πολλά κομμάτια. Ελλιπές μικρό τμήμα. Πηλός ερυθρόγκριζος, ακάθαρτος, με προσμίξεις μίκας και ασβέστου. Ερυθροκάστανη, στιλβωμένη επιφάνεια. Διαμετρής κάθετη οπή. <i>Διαστάσεις: Υ. 3,1 Διάμ. 3,4</i>	
27 ΕΙΚ.83 (ΜΠ 3952)	Δύο (2) χάλκινα καρφιά με οξύ στέλεχος και πλατιά επίπεδη κεφαλή. Μία (1) ακή πιθανότατα μαχαιριδίου, μικρό απότμημα λεπίδας επίσης μαχαιριδίου και μικρότερο τμήμα απροσδιόριστο. <i>Διαστάσεις: Καρφιά: α) στέλεχος: 0,7 κεφαλή: 1,3 β) ακή: 1,2x0,7 γ) λεπίδα: 0,8x0,9 δ) 0,8x0,5</i>	
28 ΕΙΚ.83 (ΜΠ 3953)	Χάλκινο καρφί. Τρία (3) μικρά τμήματα ίσως από λεπίδα εργαλείου και όπλου και απότμημα στελέχους περόνης. <i>Διαστάσεις: α) Καρφί: στέλεχος 0,6-κεφαλή: 1,2 β) τμήματα: 1,4x0,6 γ) περόνη: 2</i>	
29 (ΜΠ 3954)	Χαλκινό ορθογώνιο επίμηκες έλασμα με μικρή οπή, διαμερή στο ένα άκρο και μία δεύτερη μη διαμερή. Πράσινη πατίνα. Άγνωστης χρήσης. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 7,4 Πλ.: 2</i>	
30 ΕΙΚ.83 (ΜΠ 3955)	Χάλκινη τριχολαβίδα, ακέραια. Πολύ οξειδωμένη. Βαθμιαία πλάτυνση προς τα άκρα των δύο σκελών και ελαφριά κάμψη προς τα μέσα στην κορυφή. Πολύ ανοιχτός ελλειπτικός δακτύλιος. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 10,4 Μέγ. άνοιγ. σκελ. 3,7 Ελάχ. πλ. ταινίας: 0,5 Μέγ. πλ.: 1,6</i>	Αδιακόσμητη.
31 ΕΙΚ.83 (ΜΠ 3956)	2/3 χάλκινης περόνης με ακή συγκολλημένη από τέσσερα (4) άνισα τμήματα. Έντονα οξειδωμένη. Ελλιπής το ανώτερο τμήμα με την κεφαλή. <i>Διαστάσεις: Σωζόμενο Μήκ.: 5,5 Διάμ.: 0,3</i>	
32 ΕΙΚ.84 (ΜΠ 3957)	Χάλκινο μαχαιρίδιο, ελλιπές μόνο μικρό τμήμα της άκρης της λαβής και ένα από τα τρία καρφιά στερέωσής της. Σωζόμενα τα άλλα δύο (2) καθώς και τμήμα της ξύλινης επένδυσης της λαβής. Ελαφριά απόκρουση και στο άκρο της μη σωζόμενης ακής. Πολύ οξειδωμένο. Ευδιάκριτα τα όρια της ξύλινης επένδυσης της λαβής. <i>Διαστάσεις: Σωζόμενο Μήκ.: 7,9 Μέγ. πλ.: 1,1</i>	

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
33 ΕΙΚ.84 (ΜΠ 3958)	Χάλκινη ακή λεπίδας πιθανότατα ξίφους (εγχειριδίου ή και μαχαιριού). Πολύ οξειδωμένη. <i>Σωζόμενες διαστάσεις: 1,6x1,6</i>	
34 ΕΙΚ.84 (ΜΠ 3959)	Δόντι κάπρου (;), ελαφρά ελλειπές το ένα αιχμηρό άκρο. Λεπτά ιζήματα ασβέστου σε ολόκληρη την επιφάνειά του. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 4,5 Πλ.: 1,2</i>	
35 ΕΙΚ.84 (ΜΠ 3960)	Δύο (2) πλακίδια ελεφαντοστού. Λειασμένα και στιλβωμένα στην εξωτερική επιφάνεια. Ακατέργαστη η εσωτερική. Από οδοντόφρακτο Μυκηναϊκό κράνος (;). <i>Διαστάσεις: α) 4,1x2,3 β) 4x1,7</i>	
36 ΕΙΚ.84 (ΜΠ 3961)	Τέσσερα (4) τμήματα ελεφαντοστού. Τα τρία (3) συνανήκοντα και συγκολλημένα. Το τέταρτο αρκετά φθαρμένο στην εσωτερική του πλευρά. <i>Διαστάσεις: α-γ) 6,2x2,3, δ) 3x2,2</i>	
37 (ΜΠ 3962)	Εφτά (7) μικρά τμήματα ελεφαντοστού και ένας (1) κυνόδοντας (ανθρώπου ή ζώου). <i>Διαστάσεις: Μέγ.: 1,7x1 Ελάχ.: 1x1,1 Κυνόδοντας: 1,9x0,7</i>	
38 ΕΙΚ.85 (ΜΠ 3963)	Τέσσερα τμήματα σιδερένιας περόνης. Κυκλική κεφαλή στο ανώτερο τμήμα και οξεία ακή στο κάτω. Εξαιρετική οξειδωμένη και φθαρμένη. <i>Διαστάσεις: Σωζόμενο Μήκ.: 8,6 Διάμ. κεφαλής: 1,3</i>	

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>1 ΕΙΚ.86 (ΜΠ 8481)</p>	<p>Μόνωτη πρόχους, ακέραια, με ελάχιστες αποκρούσεις στην κοιλία. Σχετικά στενή και ελαφρά κοίλη βάση. Πηλός ερυθρώπος, βαφή καστανή κατά τόπους μελανή (κακή όπτηση ή πυράκτωση).</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 18,4 Διάμ. χείλους: 10,3 Διάμ. σώματος: 17,8 Διάμ. βάσης: 6,8</i></p> <p>FS 109 ΥΕΙΙΑ</p>	<p>Πλατιά πρόχειρη ταινία στο εσωτερικό του χείλους-λαιμού και στη ράχη της κάθετης ταινιόσχημης λαβής. Ολόβαφη ολόκληρη η εξωτερική επιφάνεια με εξηρημένη την αθέατη, κάτω επιφάνεια της βάσης.</p>
<p>2 ΕΙΚ.86 (ΜΠ 8482)</p>	<p>Ψευδόστομος αμορφικός, σφαιρικός, συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος μικρά τμήματα της κοιλίας και ένα (1) της βάσης. Μη σωζόμενο μικρό τμήμα του χείλους, του ελαφρά λοξού στομίου. Πηλός κιτριέρυθρος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή μελανή, στο μεγαλύτερο μέρος εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.12,9 Διάμ. κοιλίας 11,8 Διάμ. βάσης 5,7</i></p> <p>FS 176-FM 43:d ΥΕΙΙΓ</p>	<p>Δύο (2) πρόχειροι δακτύλιοι στο χωνοειδές χείλος και στη βάση του στομίου. Έτερος όμοιος δακτύλιος στη βάση του ψευδοστομίου. Σπείρα με οφθαλμό στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των στενών επιπεδόμορφων λαβών, με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή. Τριπλά ομόκεντρα τόξα στον ώμο, στη ζώνη των λαβών και ένα (1) τετραπλό στο ένα (1) τεταρτοκύκλιο. Ομάδα από τέσσερις (4) λεπτές, ισοπαχείς και συμμετρικές ταινίες στον κατώτερο ώμο. Στη μεγαλύτερη διάμετρο και στο κατώτατο τμήμα του αγγείου δύο (2) ομάδες όμοιων ταινιών από τρεις (3) και δύο (2) αντίστοιχα. Αδιακόσμητη η δακτυλιόσχημη έντονα κοίλη στην αθέατη κάτω επιφάνειά της βάση.</p>
<p>3 ΕΙΚ.87 (ΜΠ 8483)</p>	<p>Άωτο αλαβαστροειδές, κωνικό-σφαιρικό. Ελλιπές μικρό μόνο τμήμα του χείλους-λαιμού (συμπληρωμένο). Ελαφρές αποκρούσεις στο σώμα. Πηλός ερυθρώπος, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.9,9 Διάμ.χείλους 6 Διάμ. κοιλίας 11,7</i></p> <p>FS 10:A-FM 61A:5g7 ΥΕΙΙΓ</p>	<p>Βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη. Λαιμός μέσα και έξω ολόβαφος. Τρία (3) δικτυωτά τρίγωνα στη ζώνη των τριών μαστοειδών αποφύσεων (αντί λαβών) στα δύο μεσοδιάστημα. Δύο (2) όμοια δικτυωτά τρίγωνα και ένα (1) απλό μικρότερο τρίγωνο στο τρίτο μεσοδιάστημα. Δύο (2) λεπτές ταινίες ως πλαίσιο πάνω και τέσσερις (4) ανισοπαχείς και ασύμμετρες κάτω. Τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στη μετάβαση από το σώμα στην κυρτή βάση. Οκταπλή σπείρα στο κέντρο της βάσης. Δακτύλιος στη βάση τω τριών μαστοειδών αποφύσεων και σταυρόσχημο θέμα στην υπόλοιπη επιφάνειά τους.</p>

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>4 ΕΙΚ.87 (ΜΠ 8484)</p>	<p>Μικρό άτο αλαβαστροειδές. Τρεις (3) μαστοειδείς αποφύσεις στην θέση των λαβών. Ακέραιο. Ελαφρή απόκρουση στο χείλος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη στιλπνή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.5,6 Διάμ. χείλους 3,6 Διάμ. κοιλίας 6,7</i></p> <p>FS 10:A-FM 64:20 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφο χωνοειδές στόμιο μέσα και έξω. Σειρά κάθετων-ελαφρά λοξών γραμμών στη στενή ζώνη των θηλών. Ομάδα τεσσάρων (4) λεπτών ακανόνιστων ταινιών ως πλαίσιο πάνω. Στο πλαίσιο κάτω, δύο (2) πλατύτερες ταινίες περικλείουσες τέσσερις (4) πολύ λεπτές. Έτερη ομάδα ταινιών, όμοια με την προηγούμενη, στο τμήμα της μετάβασης από το σώμα στην ελαφρά κυρτή βάση. Τετραπλή σπείρα στο κέντρο της βάσης.</p>
<p>5 ΕΙΚ.87 (ΜΠ 8485)</p>	<p>Τρίτοτος ευρύστομος αμφορίσκος. Ελλιπής τα 2/3 περίπου του χείλους-λαιμού (συμπληρωμένα) και τις τρεις (3) μικρές οριζόντιες λαβές στον ώμο. Ευδιάκριτα ίχνη ριζών. Μεγάλη απόκρουση στην κοιλία και άλλες μικρότερες σε διάφορα σημεία και στην περίμετρο της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή σκούρα καστανή ως μελανή, σε πολλά σημεία εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.:7,6 Διάμ.χείλους: 7,2 Διάμ. κοιλίας: 9,7 Διάμ. βάσης: 4,6</i></p> <p>FS 61-FM 53:19 ΥΕΠΙΓ</p>	<p>Ολόβαφος λαιμός μέσα και έξω. Κυματοειδής-τεθλασμένη γραμμή στη ζώνη των λαβών. Αμέσως χαμηλότερα, ομάδα από δύο (2) πλατιές ταινίες με περικλειόμενες άλλες τέσσερις (4) πολύ λεπτές. Πλατιά ταινία στη μετάβαση από το σώμα στην δακτυλιόσχημη βάση. Αδιακόσμητη η αθέατη ελαφρά κοίλη επιφάνεια της βάσης.</p>
<p>6 ΕΙΚ.88 (ΜΠ 8486)</p>	<p>Ψευδόστομος αμφορίσκος, κωνικός-σφαιρικός. Ακέραιος. Ελαφρά απόκρουση στην κοιλία. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11 Διάμ. κοιλίας 11,2 Διάμ. βάσης 5,4</i></p> <p>FS 178-FM 29:18 ΥΕΠΙΑ2-B</p>	<p>Λεπτός δακτύλιος στο χείλος του ελαφρώς λοξού, χωνοειδούς στομίου. Πλατύς, άτεχνος δακτύλιος στο μέσο αυτού. Τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στον ελαφρώς κοίλο δίσκο του ψευδοστομίου. Στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών κάθετες ταινίες στο περιθώριο και χιαστές όμοιες ταινίες με εξηρημένο μικρό τρίγωνο στην κορυφή, αντίστοιχα. Ολόβαφο το ανώτερο τμήμα του ψευδοστομίου με την κάτω επιφάνεια του δίσκου προς το μέρος του αληθινού στομίου. Άβαφη η αντίθετη επιφάνειά του. Πλοχμοί (τρεις (3) στο ημικόκλιο και ένα ένας στα τεταρτοκύκλια) στον ανώτερο ώμο μεταξύ των λαβών. Δύο (2) ομάδες από πέντε (5) και τρεις (3) αντίστοιχα ανισοπαχείς ταινίες στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην μετάβαση από το σώμα στη χαμηλή δισκόμορφη βάση. Αδιακόσμητη η αθέατη, ελαφρά κοίλη κάτω επιφάνεια της βάσης.</p>

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
7 ΕΙΚ.88 (ΜΠ 8487)	<p>Τρίτο μεγάλο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα και συμπληρωμένο σε αρκετά μικρά τμήματα κυρίως του κάτω μέρους. Λοξό, γωνιώδες και προς τα έξω και κάτω νεύον χείλος. Τρεις (3) μικρές οριζόντιες κυλινδρικές λαβές. Κυρτή βάση με ελαφρά κοίλο κέντρο.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 13,8 Διάμ. χείλους: 9,8 Διάμ. κοιλίας: 18,1</i></p> <p>FS 85-FM 57:2 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα το χείλος, ο λαιμός, καθώς και οι ράχες των λαβών. Δικτυωτό στη ζώνη των λαβών, πλαισιωμένη άνω από απλή ταινία και κάτω από ομάδα τεσσάρων (4) όμοιων ταινιών. Στο κατώτερο σώμα ομάδα από τέσσερις (4) όμοιες ταινίες. Στην περιφέρεια της βάσης τρεις όμοιες ταινίες και έξι (6) ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο της.</p>
8 ΕΙΚ.88 (ΜΠ 8488)	<p>Τρίτο μικρό αρτόσχημο αλάβαστρο. Σχεδόν ακέραιο. Αποκρούσεις στην περιφέρεια του χείλους. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,8 Διάμ. χείλους 5,3 Διάμ. κοιλίας 10,4</i></p> <p>FS 85-FM 64:20 ΥΕΠΙΑ-B</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός μέσα και έξω. Σειρά κάθετων, ελαφρά λοξών γραμμών στη στενή ζώνη των λαβών, πλαισιωμένη άνω με μία λεπτή ταινία και κάτω από ομάδα τριών (3) όμοιων ταινιών. Δύο (2) περιθέουσες ταινίες στην περιφέρεια της ελαφρώς κυρτής βάσης και τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο της. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
9 ΕΙΚ.88 (ΜΠ 8489)	<p>Άωτο αγγείο, ραγισμένο στη βάση του λαιμού όπου και μικρή οπή, και λοξά στο σώμα. Ελλειπές δύο τμήματα του έντονα προς τα έξω νεύοντος χείλους (συμπληρωμένα). Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανέρυθη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο τμήμα της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,2 Διάμ. χείλους 5,5 Διάμ. κοιλίας 10,9 Διάμ. βάσης 4,5</i></p> <p>FS 77-FM 59, 60 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Τρία (3) ζεύγη κάθετων αλυσιδωτών Ψόσχημων θεμάτων στον ώμο. Αμέσως χαμηλότερα ομάδα δύο (2) λεπτών ανισόπαχων ταινιών. Όμοια λεπτή ανισόπαχη ταινία μαζί με άλλη πλατύτερη στο κατώτερο σώμα και στην περιφέρεια της επίπεδης, ελαφρά κοίλης βάσης. Αδιακόσμητη η αθέατη κάτω επιφάνεια της βάσης.</p>
10 ΕΙΚ.89 (ΜΠ 8490)	<p>Δίωτος αμορέας. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα και συμπληρωμένος μικρά τμήματα της κοιλίας και ολόκληρο το ανώτερο τμήμα του λαιμού και του χείλους. Δύο (2) οριζόντιες λοξές λαβές. Στενή επίπεδη βάση. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 27,4 Διάμ. κοιλίας 24,7 Διάμ. βάσης 7,5</i></p> <p>FS 64-FM 61:5 ΥΕΠΙΓ</p>	<p>Ολόβαφος λαιμός μέσα και έξω. Σειρά επάλληλων κάθετων τεθλασμένων γραμμών στη ζώνη των λαβών, πλαισιούμενη άνω και κάτω από ομάδες τριών (3) ταινιών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Όμοια ομάδα τριών ταινιών στο κατώτατο τμήμα του σώματος. Αδιακόσμητη η βάση.</p>

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
11 ΕΙΚ.89 (ΜΠ 8491)	<p>Ψευδόστομος, σφαιρικός, αμφορίσκος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα και συμπληρωμένος μικρά τμήματα της μιας των λαβών και του σώματος. Επίπεδος δίσκος ψευδοστομίου. Στενές ταινιόσχημες λαβές. Δακτυλιόσχημη κοίλη βάση. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ανοικτό, βαφή ερυθρά κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,8 Διάμ. κοιλίας 11 Διάμ. βάσης 3,5</i></p> <p>FS 171-FM 18:74-79 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Πρόχειρος παχύς δακτύλιος στο χείλος και παρακάτω του χείλους του στομίου. Θηλιά στη βάση του στομίου και ψευδοστομίου. Μεγάλος συμπαγής κύκλος στο δίσκο του ψευδοστομίου με εξηρημένη λεπτή ζώνη μεταξύ αυτού και της ταινίας στην περιφέρειά του. Ολόβαφες οι ράχες των στενών ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή της μιας μόνο. Άνθη στον ανώτερο ώμο (2 στο ημικύκλιο και ανα 1 στα τεταρτοκύκλια). Ομάδες τριών (3) εναλλασσόμενων παχιών και λεπτών ταινιών. Αδιακόσμητη η αθέατη επιφάνεια της βάσης.</p>
12 ΕΙΚ.89 (ΜΠ 8492)	<p>Μικρό τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο καλής διατήρησης. Συγκολλημένο μικρό τμήμα της κοιλιάς. Συμπληρωμένα δύο (2) τμήματα του χείλους καθώς και η μία από τις τρεις (3) λεπτές λαβές. Κυρτή βάση. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή ερυθρή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,4 Διάμ. : 10,8</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ή 43^a ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα μέσα και έξω λαιμός και χείλος. Στον ώμο ανισοϋπή συμπαγή αψιδωτά κοσμήματα, πλαισιούμενα από μία (1) ταινία άνω και τρεις (3) λεπτές κάτω. Όμοια ομάδα τριών (3) λεπτών ταινιών στη βάση και ίσως μία ακόμα ομάδα από δύο (2) λεπτούς και ένα (1) συμπαγή ομόκεντρους κύκλους στο κέντρο της. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
13 ΕΙΚ.89 (ΜΠ 8493)	<p>Μόνωτη αλαβαστροειδής πρόχους, με υπερυψωμένη ταινιόσχημη λαβή, πολύ καλής διατήρησης. Αποκεκρουμένη στο χείλος. Απολεπισμένα τα 2/3 περίπου της επιφάνειας του σώματος. Σχετικά στενή, επίπεδη βάση. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, με υπόλευκη απόχρωση (ίσως υγρασία του εδάφους).</p> <p><i>Διαστάσεις:Υ. 8,5 με λαβή: 9,2</i></p> <p>FS 87 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Άβαφη.</p>
14 ΕΙΚ.90 (ΜΠ 8494)	<p>Μόνωτο, βαθύ, ημισφαιρικό κύπελλο με πλάγια ανοικτή σωληνωτή προχοή. Ελαφρά ραγίσματα και συμπληρώσεις στο ανώτερο σώμα και στο λοξό προς τα έξω λεπτό ταινιόσχημο χείλος. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. με λαβή 6 , χωρίς λαβή 5 , Διάμ.χείλους 9,4 Διάμ. κοιλίας 8,9 Διάμ. βάσης 3,5</i></p> <p>FS 249-FM 64:20 ΥΕΙΙΒ</p>	<p>Πλατιά συνεχόμενη ταινία εξωτερικά και μερικώς εσωτερικά στο χείλος, συνεχιζόμενη και στην προχοή. Τέσσερις (4) πλατιές ταινίες στο εσωτερικό και στον πυθμένα. Εξωτερικά κάτω από το χείλος λεπτός πλαστικός δακτύλιος (απομίμηση μεταλλικού προτύπου) και ζώνη κοσμούμενη με σειρά κάθετων γραμμών. Χαμηλότερα, ομάδα τριών (3) λεπτών ταινιών. Στο κάτω τμήμα μια λεπτή και μια πλατιά ταινία εξωτερικά στη δακτυλιόσχημη βάση. Αδιακόσμητη η αθέατη κοίλη βάση. Ολόβαφη η ράχη της λοξής, ελαφρά υπερυψωμένης κυλινδρικής λαβής, με εξηρημένο μικρό τρίγωνο στην κορυφή.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
15 ΕΙΚ.90 (ΜΠ 8495)	<p>Μικρή μόνωτη πρόχους. Ακέραια. Ελαφρύ σκάσιμο του πηλού της επιπεδόμορφης, ανώμαλης στενής βάσης από κακή κατασκευή και όπτηση. Χωνοειδής λαιμός. Κυλινδρική λαβή. Πηλός κιτρινόξανθος, βαφή αμαυρόχρωμη μελανή, κατά τόπους κόκκινη, λόγω ανομοιομορφής όπτησης, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,6 Διάμ. χείλους 4,5 Διάμ. κοιλίας 7,6 Διάμ. βάσης 2,9</i></p> <p>FS 112 ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφος ο λαιμός μέσα και έξω, καθώς και όλη η υπόλοιπη επιφάνεια ως και την αθέατη επιφάνεια της βάσης. Όμοια και η ράχη της κυλινδρικής λαβής.</p>
16 ΕΙΚ.90 (ΜΠ 15318)	<p>Μόνωτος βαθύς ημισφαιρικός κύαθος, με ανοιχτή προχολή εγκάρσια της λαβής. Ελλiptής τη λαβή, αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Ύψος 0,064, Διαμ.χείλους 0,085, Διαμ.κοιλίας 0,082, Διαμ.βάσης 0,034</i></p> <p>FS 249, FM 19:52 ΥΕΙΠΒ1</p>	<p>Λεπτή ταινία στο προεξέχον χείλος. Πλατιά ταινία χαμηλότερα εσωτερικά. Δύο ομόκεντροι κύκλοι στον πυθμένα. Πλατιά ταινία εξωτερικά κάτω από το χείλος, περιθέουσα και τη βάση της προχολής. Πλαισιώνει μαζί με δύο λεπτότερες στην κοιλία, σειρά πολλαπλών μίσχων. Ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
17 ΕΙΚ.90 (ΜΠ 15371)	<p>Κάτω ήμισυ υνίποδος σκύφου. Συγκολλημένο. Ελλiptές μικρό τμήμα της κωνικής γάστρας. Αποκεκρουμένο. Απολεπισμένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: σωζ. ύψος 7,4, διαμ.κοιλίας 12,8, διάμ.βάσης 6,3</i></p> <p>FS 305 ΥΕΙΠΑ2 (ύστερη)</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω, μέχρι και την περίμετρο της υψηλής, κωνικής, δισκοειδούς βάσης. Απόληξη κάθετης ταινιόσχημης λαβής στη γάστρα.</p>
18 ΕΙΚ.91 (ΜΠ 3967)	<p>Χάλκινο μαχαιρίδιο. Σπασμένο στη λαβή. Συγκολλημένο από τέσσερα (4) τμήματα. Ελλiptές μικρό τμήμα του άκρου της λαβής και το άκρο της ακής. Διαμπερές σπάσιμο και στο μέσο περίπου της λεπίδας. Σωζόμενα τα δύο καρφιά στερέωσης της ξύλινης (:) επένδυσης της λαβής. Αρκετά φθαρμένο από οξείδωση.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 4,8 Μέγ. άνοιγμα σκελών: 2,4 Ελάχ. άνοιγμα: 0,6 Μέγ. πλ.: 1,4 Ελάχ. πλ.: 0,4</i></p>	

<p>19 ΕΙΚ.91 (ΜΠ 3984)</p>	<p>Χάλκινο έλασμα. Συγκολλημένο από τέσσερα (4) τμήματα. Ελλειπές μικρό τμήμα. Οξειδωμένο με δύο μικρές οπές στα άκρα, προφανώς για πρόσδεση και στήριξη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 22,5 Πλ.: 3,2 Πάχ.: 0,02</i></p>	
<p>20 ΕΙΚ.91 (ΜΠ 3985)</p>	<p>Χάλκινο έλασμα, αρκετά στενό. Συγκολλημένο από τέσσερα (4) τμήματα. Ελλειπές μικρό τμήμα. Αρκετά οξειδωμένο.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 10 Πλ.: 2,1-1,7</i></p>	
<p>21 ΕΙΚ.91 (ΜΠ 3986)</p>	<p>Χάλκινη περόνη. Ελλειπής το ένα άκρο. Ελαφρά πεπλατυσμένο το άλλο άκρο με σφυρηλάτηση. Οξειδωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 8,2 Πάχ.: 0,2</i></p>	
<p>22 ΕΙΚ.92 (ΜΠ 3987)</p>	<p>Χάλκινη περόνη. Ακέραιη με μυτερή ακή και κεφαλή πεπλατυσμένη με σφυρηλάτηση. Συγκολλημένη από πέντε (5) τμήματα. Πολύ οξειδωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 8,6 Πάχ.: 0,2</i></p>	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
23 ΕΙΚ.92 (ΜΠ 3991)	Οκτώ (8) χάλκινες αιχμές βελών (και αρκετά μικρά κομμάτια από άλλες), λιγότερο ή περισσότερο ελλειπείς, τριγωνικού σχήματος, με δύο (2) οξυκόρυφα σκέλη και δύο (2) μικρές οπές στη βάση των σκελών. <i>Διαστάσεις: Υ. 2,9-4,1 Πλ.: 1,3-2,1</i>	
24 ΕΙΚ.92 (ΜΠ 3994)	Χάλκινο δακτυλίδι ή ψέλλιο με τρεις σπείρες, απολήγουσες σε δύο οξέα άκρα, ένα από τα οποία σπασμένο και ελλιπές. <i>Διαστάσεις: ύψος 1,7, διάμ. 2,4</i>	
25 ΕΙΚ.93 (ΜΠ 3995)	Τρεις δακτύλιοι από οστό (ελεφαντόδοντο) ή φαγεντιανή. Πλήρεις οι δύο. Ελλιπής, μικρό τμήμα, ο τρίτος. Ο τελευταίος, ίσως, ενώτιο. <i>Διαστάσεις: Πλ.: α) 0,2-β) 0,4-γ) 0,4 Διάμ.: α) 1,9-β) 2-γ) 2,4</i>	Στιγμωτή διακόσμηση στην εξωτερική επιφάνεια των κρίκων των δύο (2). Υποκίτρινος και αδιακόσμητος ο τρίτος.
26 ΕΙΚ.93 (ΜΠ 3996)	Τριάντα έξι (36) χάνδρες από υαλόμαζα. Επιμήκεις με οπή ανάρτησης στην κορυφή. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 2,5 Πλ.: 0,9</i>	Ανάγλυφη διακόσμηση διπλοσπειρών.
27 ΕΙΚ.94 (ΜΠ 3997)	Δεκατέσσερις (14) χάνδρες από υαλόμαζα. Έντεκα επιμήκεις σε σχήμα κρεμάμενης σπείρας, με οπή ανάρτησης στην κορυφή. Μία είναι σταγονόσχημη. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 1,7 Πλ.: 0,8</i>	Ανάγλυφη διακόσμηση αργοναύτη στις δύο. Ανάγλυφη διακόσμηση στιγμών στις υπόλοιπες έντεκα.
28 (ΜΠ 4003)	Μικρή χάλκινη κυλινδρική χάντρα (ή κομμάτι από άλλο σωληνωτό κόσμημα;). <i>Διαστάσεις: 0,4x0,3</i>	
29 (ΜΠ 4004)	Μικρό, κολουροκωνικό σφονδύλι από καστανέρυθρο στεατίτη. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,3 Διάμ.: 1,9</i>	
30 (ΜΠ 4005)	Χάλκινη αιχμή βέλους με σπασμένο το ένα σκέλος της διχαλωτής πτέρνας. Οξειδωμένη. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 2,6 Πλ.: 1,1</i>	
31 α-γ (ΜΠ 4911)	Τρία σφονδύλια: α) πήλινο κολουροκωνικό, β) αμφικωνικό από ιώδη στεατίτη, γ) κωνικό από ιώδη στεατίτη. <i>Διαστάσεις: α) 2,7x2,9 β) 1,9x2,2 γ) 1,5x2</i>	ΥΕΙΙΙ

32 (ΜΠ 4914)	<p>Έξι (6) χάντρες περιδεραιίου από υπόλευκη υαλόμαζα: πέντε (5) σφαιρικές-πιεσμένες σφαιρικές και μία (1) κυλινδρική, μακρόστενη με ραβδώσεις.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,6x0,6-1,3x0,5</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
33 (ΜΠ 4915)	<p>Χάλκινη διχαλωτή αιχμή βέλους. Οξειδωμένη και φθαρμένη. Ελλιπής τμήμα της βάσης και των άκρων των δύο (2) σκελών. Ευδιάκριτες οι δύο (2) οπές στη βάση των σκελών.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 3,1 Πλ.: 1,3</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
34 ΕΙΚ.94 (ΜΠ 4921)	<p>Λίθινη ακόνη ορθογωνίου σχήματος. Άτρητη. Αποκεκρουμένη τα δύο στενά άκρα. Απολεπισμένη. Ραγισμένη, φθαρμένη από την χρήση, αλλά καλά διατηρημένη. Κατασκευασμένη από γκρίζο σχιστόλιθο.</p> <p><i>Διαστάσεις: μήκος 10,6, πλάτος 5,3, πάχος 1,4</i></p>	

ΤΑΦΟΣ Η

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.95 (ΜΠ 8496)	<p>Άωτο σφαιρικό αγγείο. Άριστης διατήρησης. Ελάχιστες μικρές αποκρούσεις στο χείλος. Στενή επίπεδη βάση. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή ανοικτή καστανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,5 Διάμ. χείλους 6 Διάμ. κοιλίας 9,9 Διάμ. βάσης 3,1</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος εσωτερικά ως τη μέση. Εξωτερικά ολόβαφο, εκτός από την αθέατη, ελαφρά ανισόπεδη επιφάνεια της βάσης.</p>
2 ΕΙΚ.95 (ΜΠ 8497)	<p>Μικρό τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο με συγκολλημένες τις δύο λαβές. Ελαφριές αποκρούσεις στο χείλος και στη συγκολλημένη λαβή. Κυρτή βάση με υπόκοιλο κέντρο. Πηλός γκριζόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή στυλπνή μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,7 Διάμ. χείλους 4,6-9,8</i></p> <p>FS 85-FM 49:10-11 ΥΕΙΙΑ1/2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα και έξω. Λεπτή ταινία χαμηλότερα. Μία στελεχωτή σπείρα στα μεσοδιαστήματα του ώμου μεταξύ των λαβών. Δύο (2) σπείρες στο τρίτο μεσοδιάστημα. Κυματιστή ταινία κάτω από τις λαβές. Ολόβαφες οι ράχες και των τριών (3) λαβών. Δύο (2) λεπτές ταινίες στη μεγαλύτερη διάμετρο του αγγείου. Δύο (2) ομάδες από δύο (2) και τρεις (3) ομόκεντρους κύκλους στη βάση.</p>
3 ΕΙΚ.96 (ΜΠ 8498)	<p>Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. Ακέραιη. Συγκολλημένες και οι τρεις (3) λαβές. Ελαφριές αποκρούσεις και απολεπίσματα στο χείλος και στο σώμα. Ελαφρά κυρτή βάση. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα γκριζόξανθο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,5 Διάμ. χείλους 6 Διάμ. σώματος: 10,5</i></p> <p>FS 94-FM 64:21 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα και έξω. Ομάδες κάθετων γραμμών, πλαισιωμένων άνω με λεπτή ταινία και κάτω με ομάδα τριών όμοιων ταινιών στο ανώτερο τμήμα του κυλινδρικού σώματος, στα μεσοδιαστήματα του ώμου μεταξύ των λαβών. Όμοια ομάδα και στο κάτω τμήμα του σώματος. Πλατιά και λεπτή ταινία στο κυλινδρικό σώμα και την περιφέρεια της βάσης.</p>
4 ΕΙΚ.96 (ΜΠ 8499)	<p>Μικρό τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά κομμάτια. Ελλιπές δύο (2) πο λ μικρά τμήματα γύρω από τη βάση. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανέρυθη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υψ. 5,9 Διάμ. χείλους 4,5- : 9,9</i></p> <p>FS 85-FM 32:5, 27:17 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα και έξω. Λεπτή περιτρέχουσα ταινία χαμηλότερα, βραχώδες κόσμημα με στιγμωτή θαλάσσια ανεμώνη σε κάθε μεσοδιάστημα. Στην περιφέρεια και την ελαφριά κυρτή βάση τρεις (3) ομάδες από δυο (2), τρεις (3) και τέσσερις (4) ομόκεντρους κύκλους. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>

<p>5 ΕΙΚ.96 (ΜΠ 8500)</p>	<p>Μόνωτο, αβαθές κύπελλο με υπερυψωμένη ταινιόσχημη λαβή. Συγκολλημένο από πολλά κομμάτια, εκ των οποίων τρία μικρά συμπληρωμένα. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. με λαβή: 6,6 χωρίς λαβή: 3,6 Διάμ. χείλους: 10,1 Διάμ. βάσης: 3,5</i></p> <p>FS 253-FM 58:17</p>	<p>Τέσσερα (4) συμμετρικά συστήματα κάθετων αμειβόντων σε σταυροειδή διάταξη εσωτερικά. Πλατιά ταινία στο λοξό γωνιώδες χείλος μέσα και έξω. Δύο (2) λεπτές ταινίες άνω στην κωνική γάστρα. Μια (1) λεπτή και μια (1) πλατιά στο κάτω τμήμα και την εξωτερική περιφέρεια της χαμηλής δακτυλιόσχημης βάσης. Άβαφη η κοίλη, αθέατη επιφάνεια της βάσης. Ολόβαφη η ράχη της λαβής.</p> <p>ΥΕΠΠΒ/Γ</p>
--	--	--

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
6 ΕΙΚ.97 (ΜΠ 8501)	<p>Μόνωτο κωνικό βαθύ κύπελλο. Συγκολλημένο από πολλά κομμάτια. Μικρό τμήμα του χείλους συμπληρωμένο. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή ανοικτή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 4,5 Διάμ. χείλους 7,5 Διάμ. βάσης: 2,7</i></p> <p>FS 230-FM 61:2 ΥΕΠΙΑ</p>	<p>Πλατιά ταινία από το εσωτερικό του χείλους και εξωτερικά. Ομάδα τριών (3) ανισόπαχων ταινιών στο κατώτερο τμήμα της κωνικής γάστρας. Συνεχής απλή τεθλασμένη (zig-zag) στην πλατιά ζώνη της λαβής. Ολόβαφη η σχετικά ψηλή δισκόμορφη βάση. Άβαφη η ελαφρά κοίλη, αθέατη επιφάνεια. Ολόβαφη η ράχη της κάθετης ταινιόσχημης λαβής (πλαστικός κόμβος στη βάση της λαβής).</p>
7 (ΜΠ 8502)	<p>Απότμημα βάσης με κατώτερο τμήμα στελέχους κύλικας. Πηλός κιτρινόξανθος. Ίχνη του κεραμικού τροχού στην άνω καμπύλη επιφάνεια της δισκοειδούς βάσης, καθώς και στην αθέατη κάτω επιφάνεια, όπου και μεγάλη χωνοειδής κοιλότητα.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 2,7 Διαμ. στελέχους: 1,9 Διάμ. βάσης 5,5</i></p>	<p>Άβαφη.</p>
8 (ΜΠ 8503)	<p>Τρία (3) συνανήκοντα όστρακα και πολλά άλλα μικρότερα, χειροποίητου, χονδροειδούς, οξυπύθμενου αγγείου (κύαθου ή αμφορέα;) με πλαστική απομίμηση λαβής (ψεύτικη). Πηλός καστανέρυθρος, εύθρυπτος, κακοποιημένος, διαβρωμένος από την υγρασία. Ίχνη γκριζομέλανου αλειφώματος (:) στην εξωτερική επιφάνεια.</p>	<p>Άβαφο.</p>
9 ΕΙΚ.97 (ΜΠ 3968)	<p>Χάλκινη τριχολαβίδα. Ακέραιη. Συγκολλημένη από πολλά κομμάτια και φθαρμένη στα άκρα των σκελών. Πολύ οξειδωμένη. Τα βαθμιαία πλαταίνοντα σκέλη, από την κορυφή προς τα άκρα, σχηματίζουν ελλειψοειδή μακρόστενο δακτύλιο με το ελάχιστο άνοιγμα και την κάμψη τόσο προς τα άκρα όσο και κοντά στην κορυφή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 8,9 Μεγ. άνοιγμα σκελών: 0,9 Ελάχ. άνοιγμα σκελών: 0,7 Μέγ. πλ.: 1,1 Ελάχ. πλ.: 0,5</i></p>	<p>Αδιακόσμητη.</p>
10 ΕΙΚ.97 (ΜΠ 3969)	<p>Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι. Ακέραιο. Πολύ φθαρμένο από την οξείδωση, με ρωγμές σε δύο (2)-τρία (3) σημεία της κόψης της λεπίδας. Σωζόμενα τα δύο καρφιά για τη στερέωση της ξύλινης (:) επένδυσης. Ευδιάκριτα τα όρια της επένδυσης με την λεπίδα. Ελαφρό περιχέλωμα στο τμήμα της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 14,6 Πάχ.: 0,4 Μεγ. πλ.: 1,4 Ελάχ. πλ.: 0,4 Μήκ. καρφιού: 1</i></p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>

ΤΑΦΟΣ Η

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
11 ΕΙΚ.98 (ΜΠ 3989)	Οκτώ (8) μη συνανήκοντα τμήματα δύο (2) τουλάχιστον χάλκινων περονών. <i>Διαστάσεις: Μέγ. σωζ. Μήκ. τμήματος: 1,9</i>	
12 ΕΙΚ.98 (ΜΠ 3992)	Δύο (2) σπειροειδή αργυρά ενώτια, καθένα με τέσσερις (4) σπείρες απολήγουσες σε αιχμηρά άκρα. Μέτρια διατήρηση από την οξείδωση. <i>Διαστάσεις: Υ. α) 0,9, β) 1 Διάμ.: α) 1,2, β) 1,1</i>	
13 ΕΙΚ.98 (ΜΠ 4000)	Τρεις (3) κυλινδρικές-σφαιρικές χάντρες από αχάτη και μία (1) μεγαλύτερη βαρελόσχημη-ωοειδής από λευκή υαλομαζα. <i>Ενδ. διαστάσεις: 0,5x0,4-0,9x0,7</i>	
14 ΕΙΚ.98 (ΜΠ 4913)	Αμυγδαλόσχημη χάντρα περιδεραιού από κορναλίνη. <i>Διαστάσεις: 1,5x1,1</i>	
15 ΕΙΚ.98 (ΜΠ 4916)	Δύο (2) μικρές σφαιρικές χάνδρες περιδεραιού από κορναλίνη και τουλάχιστον δεκαπέντε (15) τμήματα οστέινης περόνης. <i>Διαστάσεις: Χάντρα: 0,5x0,5 Περόνη, Σωζ. Μήκ.: 11,8-Πάχ.: 0,3</i>	ΥΕΙΙΙ
16 (ΜΠ 4917)	Λίθινο, αμφικωνικό σφονδύλι από μελανό στεατίτη. Αποκεκρουμένο. Ελλίπες το ήμισυ περίπου του κάτω τμήματός του. <i>Διαστάσεις: 1,5x2,1</i>	ΥΕΙΙΙ

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.99 (ΜΠ 8504)	<p>Ψευδόστομος κυλινδρικός αμφορίσκος. Ακέραιος. Ελάχιστες και ελαφριές αποκρούσεις στην περιφέρεια της σχετικά ψηλής δακτυλιόσχημης βάσης. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή ανοικτή καστανή ως καστανομέλανη, κατά τόπους ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,9 Διάμ.κοιλίας: 9,9 Διάμ. βάσης: 4,3</i></p> <p>FS 184-FM 18:110 ΥΕΠΒ</p>	<p>Δύο (2) δακτύλιοι στο χείλος και στη βάση του ελαφρά λοξού στομίου. Όμοιος δακτύλιος γύρω από τη βάση του ψευδοστομίου. Τέσσερις (4) ομόκεντροι κύκλοι στο δίσκο του ψευδοστομίου με κεντρική στιγμή. Ολόβαφες οι ράχες των ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένα τρίγωνα στην κορυφή. Άνθη (2 στο ημικόκλιο και ανα ένα στο κάθε τεταρτοκύκλιο). Ομάδες πολύ λεπτών ταινιών (6, 12 και 3 αντίστοιχα), παισιωμένων από πλατιές, στο υπόλοιπο σώμα. Άβαφη η αθέατη, κοίλη επιφάνεια της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
2 ΕΙΚ.99 (ΜΠ 8505)	<p>Άωτο ωσειδές αγγείο. Άριστη διατήρηση. Ελάχιστες αποκρούσεις στο σώμα. Πηλός γκριζοκίτρινος, αλείφωμα όμοιο, βαφή στυλπνή μελανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 15,6 Διάμ. χείλους: 7 Διάμ.σώματος: 14,4 Διάμ. βάσης: 5,5</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα και έξω. Πλατιά ταινία λίγο χαμηλότερα. Δύο (2) όμοιες ταινίες στο μέσο περίπου του σώματος και πλατύτερη ταινία στο κάτω τμήμα του με την περιφέρεια της ταπεινής επίπεδης βάσης. Άβαφη η ελαφρά κυρτή αθέατη επιφάνεια της βάσης. Ελαφριά πλαστική αυλάκωση στη βάση του λαιμού, στην ένωση του λαιμού με το σώμα.</p>
3 ΕΙΚ.99 (ΜΠ 8506)	<p>Μεγάλη τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. Ελλιπής. Συμπληρωμένη το 1/3 περίπου του χείλους-λαιμού. Αρκετά φθαρμένη. Συγκολλημένα μεγάλα απολείσματα στο κυλινδρικό σώμα, τον ώμο και την κυρτή βάση. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη, αρκετά εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12,3 Διάμ. χείλους: 9,9 Διάμ. κοιλίας: 15 Διάμ. βάσης: 15,2 Διάμ. ώμου: 15,7</i></p> <p>FS 94-FM 57:2 ΥΕΠΒ</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Ομάδα τεσσάρων (4) λεπτών ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Δικτυωτό, παισιούμενο κάτω από τρεις (3) ταινίες (η μεσαία πλατύτερη στο μεταίχμιο ώμου-κοίλου κυλινδρικού σώματος), στη ζώνη των λαβών. Πέντε (5) τουλάχιστον ταινίες στο κατώτερο τμήμα του σώματος και στην περιφέρεια της βάσης. Ελάχιστα ίχνη βαφής στη βάση (υπολείμματα ίσως ομόκεντρων κύκλων;).Μη σωζόμενες οι τρεις (3) λαβές.</p>
4 ΕΙΚ.100 (ΜΠ 8507)	<p>Άωτο αμφικωνικό αγγείο. Ακέραιο, αλλά με πολλές αποκρούσεις στο χείλος. Πολύ στενή, ανώμαλη βάση. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, το πλείστον εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,8 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 12,1-Διάμ. βάσης: 2,6</i></p> <p>FS 77-FM 61:2, 72:12, 14 ΥΕΠΙΑ/Γ;</p>	<p>Μερικώς ολόβαφα λαιμός και χείλος. Λεπτή ταινία στη βάση του λαιμού με κρεμάμενες κάθετες, λοξές, λεπτές γραμμές (κρόσσια) και αμέσως χαμηλότερα παχύτερο κόσμημα τεθλασμένης (zig-zag). Λεπτές και πλατύτερες ανισοπαχείς ταινίες στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στο κατώτατο τμήμα.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
5 ΕΙΚ.100 (ΜΠ 8508)	<p>Άωτο σφαιρικό αγγείο. Ακέραιο με ελάχιστες αποκρούσεις στο χείλος και στο σώμα. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή κατά τόπους μελανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,3 Διάμ. χείλους: 4,3 Διάμ. κοιλίας: 7,6 Διάμ. βάσης: 2,9</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο. Ανώμαλη η ολόβαφη βάση με μικρή θηλή στο κέντρο.</p>
6 ΕΙΚ.100 (ΜΠ 8509)	<p>Μικρό τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο μικρό τμήμα της βάσης του λαιμού και της ελαφριά κυρτής βάσης. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,4 Διαμ. χείλους: 4,4 Διάμ. βάσης: 8</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και λοξό γωνιώδες χείλος. Πολύ λεπτή ταινία αμέσως χαμηλότερα. Βραχώδες κόσμημα στον ώμο. Δύο (2) ομάδες τριπλών ομόκεντρων κύκλων στη βάση. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
7 ΕΙΚ.101 (ΜΠ 8510)	<p>Μικρό τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο μικρά τμήματα του λαιμού-χείλους, της κοιλίας και της βάσης. Πηλός κιτρινόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,1 Διάμ. χείλους: 4,9 Διάμ. βάσης: 8,6</i></p> <p>FS 85-FM :2 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και γωνιώδες χείλος. Λεπτή ταινία στην άνω εξηρημένη επιφάνεια του χείλους. Δικτυωτό στη ζώνη των λαβών, πλαισιούμενη άνω από τρεις (3) λεπτές ταινίες και κάτω από ομάδα δύο (2) όμοιων ταινιών και δύο (2) πολύ λεπτών. Τρεις (3) ομάδες ομόκεντρων κύκλων (3, 2 και 4 αντίστοιχα) στην ελαφριά κοίλη βάση. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
8 ΕΙΚ.101 (ΜΠ 8511)	<p>Μικρός μόνωτος σφαιρικός σταμνίσκος. Ελαφριά αποκεκρουμένος στην περιφέρεια του χείλους. Ακανόνιστη μετρίου μεγέθους οπή στην κοιλιά. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη ως ερυθρή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7 Διάμ. χείλους: 4,1 Διάμ.κοιλίας: 7,9 Διάμ. βάσης: 2,9</i></p> <p>FS 87 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφο και στη ράχη της λοξής ταινιόσχημης-επιπεδομορφης λαβής και στην αθέατη επιφάνεια της στενής επίπεδης βάσης.</p>
9 ΕΙΚ.101 (ΜΠ 8512)	<p>Μικρό τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Ελαφριές αποκρούσεις στο λοξό γωνιώδες χείλος, στον ώμο και την έντονα κυρτή βάση. Πηλός ερυθρός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανοέρυθρη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7 Διάμ. χείλους: 4,7 Διάμ. κοιλίας: 8,4</i></p> <p>FS 85-FM 64:19 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Πλατιά ταινία εξωτερικά σε όλο το λαιμό συνεχιζόμενη και στο χείλος. Κάθετες καμπύλες γραμμές στα μεσοδιαστήματα της ζώνης των λαβών, πλαισιούμενη άνω από μία πλατιά και μία λεπτή ταινία και κάτω από ομάδα δύο (2) πλατιών και δύο (2) πολύ λεπτών ταινιών. Δύο (2) ομάδες τριπλών, συμμετρικών, ομόκεντρων κύκλων στην περιφέρεια και στο κέντρο της βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>

ΤΑΦΟΣ III

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
10 ΕΙΚ.102 (ΜΠ 8513)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Ελλιπές τμήματα της κοιλιάς, βάσης και ολόκληρος ο λαιμός-χείλος. Πηλός ερυθρόγκριζος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανέρυθη, αρκετά εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,9 Διάμ. κοιλίας: 11</i></p> <p>FS 85-FM 42:7, 48:15 ΥΕΙΠΒ-Γ</p>	<p>Ολόβαφος ο λαιμός εξωτερικά πιθανότατα (σώζονται ίχνη βαφής). Εννέα (9) πολύ λεπτές ταινίες μεταξύ της ταινίας της βάσης του λαιμού και μιας άλλης πλατιάς, ακριβώς πάνω από τις λαβές. Κρόσσια στα άκρα και αλυσίδα πλοχμού στο κέντρο στη ζώνη των λαβών. Αμέσως χαμηλότερα, ομάδα δύο (2) πλατιών ταινιών και επτά (7) πολύ λεπτών. Πέντε (5) ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο της έντονα κυρτής βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
11 ΕΙΚ.102 (ΜΠ 8514)	<p>Μεγάλο τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από τρία (3) όστρακα και συμπληρωμένο το ½ περίπου. Πηλός ερυθρόγκριζος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,9 Διάμ. κοιλίας: 17,6</i></p> <p>FS 85/86 ΥΕΙΠΒ-Γ</p>	<p>Ασαφή ίχνη κάποιου κοσμήματος στον ώμο. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Στην περιφέρεια της κυρτής βάσης δύο (2) όμοιες ομάδες και πέντε (5) ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο. Ολόβαφη η ράχη τμήματος της μιας σωζόμενης των κυλινδρικών λαβών. Έντονα ίχνη τροχού στην εσωτερική επιφάνεια του αγγείου.</p>
12 ΕΙΚ.102 (ΜΠ 8515)	<p>Ψευδόστομος αμοφορίσκος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Ελλιπής σχεδόν όλο το κάτω σώμα και τη βάση, καθώς και μικρά τμήματα του ώμου. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,7 Διάμ. κοιλίας: 9,5</i></p> <p>FS 180/181-FM 58:20 ΥΕΙΠΒ-Γ</p>	<p>Ίχνη δακτυλίου στο ;;;;;;; του κατακόρυφου στομίου. Θηλιά στη βάση του στομίου-ψευδοστομίου. Δύο (2) ομόκεντροι κύκλοι με κεντρικό μεγάλο οφθαλμό στον ελαφρώς κυρτό δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των στενών ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένα τρίγωνα στην κορυφή. Λοξοί αμείβοντες (3 στο ημικόκλιο και ανα 1 στα τεταρτοκύκλια). Δύο (2) ομάδες πλατιών ταινιών περικλείουσες τέσσερις (4) και τρεις (3) λεπτές ταινίες αντίστοιχα στο υπόλοιπο σωζόμενο σώμα.</p>
13 ΕΙΚ.103 (ΜΠ 3971)	<p>Χάλκινο μεγάλο μονόστομο μαχαίρι. Ελλιπές την ακή της λεπίδας. Σπασμένο σε τρία (3) σημεία της λεπίδας και στο πίσω τμήμα της λαβής, όπου και συγκολλημένο. Εξαιρετικά οξειδωμένο. Τρεις (3) οπές κατά μήκος της πλατιάς λαβής, που σχηματίζει γωνία στη μετάβαση προς την τριγωνική λεπίδα. Μεγαλύτερη η τρίτη, προς το άκρο, οπή, οφειλόμενη προφανώς σε επισκευή κατά την αρχαιότητα, οπότε και προστέθηκε και δεύτερο ενισχυτικό καρφί. Μη σωζόμενα και τα τρία καρφιά. Ίχνη ελαφρού περιχειλώματος στη λαβή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 16,4 Πάχ.: 0,2-0,3 Πλ.: 0,6-2,2</i></p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
14 ΕΙΚ.103 (ΜΠ 3974)	<p>Χάλκινο, φυλλόσχημο ξυράφι. Ακέραιο. Αρκετά φθαρμένο στο περίγραμμα της λεπίδας και με αρκετές οξειδώσεις στις επιφάνειές της. Δύο (2) οπές στον ώμο και μία στην κοντή λαβή. Μη σωζόμενα τα τρία (3) καρφιά.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 17,3 Πάχ.: 0,2 Πλ. λεπίδας 3,7 Πλ. λαβής: 1,4</i></p>	
15 ΕΙΚ.103 (ΜΠ 3975)	<p>Χάλκινο, φυλλόσχημο ξυράφι, χωρίς εξάρτημα λαβής. Ακέραιο. Αρκετά οξειδωμένο. Ραγίσματα και φθορές στο περίγραμμα της φυλλόσχημης λεπίδας. Σπασμένο το ένα άκρο της βάσης με την τρίτη οπή χωρίς το καρφί. Σωζόμενα τα άλλα δύο καρφιά.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 18,4 Πάχ.: 0,2 Πλ. λεπίδας 2,9 Πλ. βάσης 1,4 Υ. καρφιού 0,8</i></p>	
16 ΕΙΚ.104 (ΜΠ 3988)	<p>Δύο (2) οστέινες περόνες σπασμένες: α) λεπτότερη, αποτελούμενη από οκτώ (8) συνανήκοντα κομμάτια, ένα από τα οποία καμπύλο στο ένα άκρο του, β) παχύτερη, αποτελούμενη από τρία (3) συνανήκοντα, το ένα από τα οποία λεπυνόμενο στην κορυφή του, όπου και δύο (2) δακτύλιοι ως κεφαλή αυτής της περόνης.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Σωζόμενο Μήκ.: 6,2 Πάχ.: 0,4, β) Σωζόμενο Μήκ.: 11,6 Πάχ.: 0,3-0,4</i></p>	
17 ΕΙΚ.104 (ΜΠ 3990)	<p>Δύο (2) λίθινα σφονδύλια: α) κωνικό, από μαύρο στεατίτη, β) κολουροκωνικό με αποκρούσεις στην κορυφή από κοκκινωπό-καφέ στεατίτη.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Υ. 1,4 Διάμ. 2,3, β) Υ. 2,3 Διάμ. 3</i></p>	

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
18 ΕΙΚ.104 (ΜΠ 3998)	<p>Εβδομήντα πέντε (75) χάντρες από διάφορες ύλες, διαφόρων σχημάτων και μεγεθών: δεκαεννιά (19) από υαλόμαζα, επτά (7) από αχάτη, τριάντα μία από υαλόμαζα ή φαγεντιανή, τέσσερις (4) από κιτρινωπό γυαλί, δύο (2) από μώβ ίασπι και έξι (6) από ορεία κρύσταλλο. Σχήματα: επτά (7) σχήματος σπόρου βρώμης, επτά (7) σπόρου κολοκύθας, μία (1) κυλινδρική με δικτυωτή διακόσμηση, τέσσερις (4) σχήματος σπόρου μήκωνος, επτά (7) από αχάτη σχήματος πεπιεσμένου κύλινδρου, τριάντα μία (31) μικρές κυλινδρικές, τέσσερις (4) από κιτρινωπό γυαλί επιμήκους σχήματος, δύο (2) σφαιρικές από ίασπι και από τις έξι (6) ορείας κρυστάλλου: μία (1) κυλινδρική, μία (1) αμφικωνική, τρεις (3) σιτόσχημες και μία (1) σχήματος ταυροκεφαλής. Εντασσόμενο στο σύνολο και ένα μικρό, κωνικό σφονδύλι από υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,1-0,8 σχ. ταυροκεφαλής: 1,6x1,4 Υ. σφονδυλιού: 1,1 Πλ. σφονδυλιού: 1,4</i></p>	
19 ΕΙΚ.105 (ΜΠ 4001)	<p>Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από ορεία κρύσταλλο.</p> <p><i>Διαστάσεις: 1,7x1,7-Πάχ.: 0,8</i></p>	<p>Εγχάρακτη διακόσμηση ιχθυάκανθας στη μία επιφάνεια.</p>
20 ΕΙΚ.105 (ΜΠ 4002)	<p>Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μαύρο στεατίτη.</p> <p><i>Διαστάσεις: 1,3x1,4</i></p>	<p>Εγχάρακτη διακόσμηση σπειροειδούς θέματος με λοξά γραμμίδια στη μία επιπεδόκυρτη επιφάνεια.</p>
21 ΕΙΚ.105 (ΜΠ 4912 α-β)	<p>Δύο (2) πήλινα σφονδύλια αμφικωνικού και κολουροκωνικού σχήματος. Ελλιπές το δεύτερο τμήμα της βάσης του. Στιλβωμένη η επιφάνεια και των δύο (2).</p> <p><i>Διαστάσεις: α) 1,7x2,1, β) 2x1,9</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΙΙ</p>	
22 ΕΙΚ.105 (ΜΠ 4918)	<p>Δεκατρείς (13) χάντρες περιδεραίου: πέντε (5) κυλινδρικές-σφαιρικές από κορναλίνη, οκτώ (8) δισκοειδείς από γκρίζα υαλόμαζα.</p> <p><i>Διαστάσεις: κορναλίνη: 0,5x0,6 υαλόμαζα: 0,1x0,4</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΙΙ</p>	

ΤΑΦΟΣ IV

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
1 ΕΙΚ.106 (ΜΠ 8516)	Μικρός τρίωτος κρατηρίσκος. Ελλιπής και τις τρεις λαβές. Ελαφριές αποκρούσεις στην περιφέρεια του χείλους και της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή αμαυρόχρωμη μελανή κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 5,9 Διάμ. ώμου: 5,4 Διάμ. βάσης: 3,1 Διάμ. χείλους: 3,6</i>	Ολόβαφα λαιμός και χείλος, καθώς και, πιθανότατα, οι ράχες των λαβών. Τροχόσχημο κόσμημα στον ώμο στα μεσοδιαστήματα των λαβών. Τρεις ισοπαχείς, λεπτές, συμμετρικές ταινίες στο κωνικό κατώτερο τμήμα. Πλατιά ταινία στο κατώτατο τμήμα του σώματος με την εξωτερική περιφέρεια της χαμηλής δισκόμορφης βάσης. Άβαφη η αθέατη, ελαφριά κοίλη, επιφάνειά της.
	FS 44-FM 27:2 ΥΕΠΙΑ2	
2 ΕΙΚ.106 (ΜΠ 8517)	Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. Ακέραιη. Δύο ελαφριές αποκρούσεις στο χείλος. Πηλός γκριζός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή. <i>Διαστάσεις: Υ. 6,8 Διάμ. χείλους: 5 Διάμ. ώμου: 9,1 Διάμ. βάσης: 9</i>	Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Δικτυωτό κόσμημα στη ζώνη των λαβών μεταξύ δύο ταινιών. Εναλλασσόμενες τέσσερις (4) πλατιές και λεπτές αμελείς ταινίες στο κυλινδρικό σώμα. Δύο (2) ομάδες τριπλών ομόκεντρων κύκλων στην κυρτή βάση. Ελαφριά κοίλο το κέντρο. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών (η μία μερικώς συμπληρωμένη).
	FS 93-FM 57:2 ΥΕΠΙΑ1	
3 ΕΙΚ.106 (ΜΠ 8518)	Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. Ακέραιη, με μικρό πρόσφατο σπάσιμο στην περιφέρεια της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανέρυθη, ελάχιστα εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 7,9 Διάμ. χείλους: 5,6 Διάμ. κοιλίας: 11,4</i>	Εσωτερικά και εξωτερικά ολόβαφος λαιμός και κατά ένα μέρος και το χείλος. Δύο (2) πλατιές ταινίες αμέσως χαμηλότερα. Ομάδες κάθετων γραμμών μεταξύ αυτών και μίας όμοιας στην περιφέρεια του ώμου, στα μεσοδιαστήματα των λαβών. Επιμελές δικτυωτό κόσμημα στο κυλινδρικό σώμα. Ταινία στην περιφέρεια της βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των μικρών ταινιοσχημων λαβών. Άβαφη η ελαφριά κυρτή βάση.
	FS 93-FM 64:22, 57:2 ΥΕΠΙΑ1/2	
4 ΕΙΚ.107 (ΜΠ 8519)	Άωτο αγγείο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο μικρά τμήματα της κοιλίας. Πηλός κιτρινόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 10 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 10,4 Διάμ. βάσης: 1,7</i>	Ολόβαφα ο λαιμός και η άνω επιφάνεια του λοξού χείλους. Μερικώς σβησμένη ταινία (η συνέχεια του ολόβαφου λαιμού;) στη βάση του λαιμού. Πέντε ταινίες (5) στο σώμα από το ύψος της μεγαλύτερης του διαμέτρου ως τη βάση. Πλατύτερη ταινία στην πολύ στενή, κωνική σχεδόν, επίπεδη βάση. Ίσως ο ώμος ολόβαφος σύμφωνα με ελάχιστα ίχνη βαφής.
	FS 77 ΥΕΠΙΑ1	
5 ΕΙΚ.107 (ΜΠ 8520)	Άωτο αγγείο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Ελλιπές τον λαιμό και το χείλος. Αρκετές αποκρούσεις με απολεπίσματα της επιφάνειας στο κατώτερο σώμα. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 11 Διάμ. λαιμού: 4,2 Διάμ. κοιλίας: 12,5 Διάμ. βάσης: 4,5</i>	Ολόβαφα, πιθανότατα, λαιμός και χείλος, με ίχνη πλατιάς ταινίας γύρω από τη βάση του λαιμού. Λεπτή και πλατιά ταινία αμέσως χαμηλότερα. Σπογγωτό στο μεγαλύτερο, κεντρικό τμήμα του σώματος. Στο κατώτερο τμήμα του σώματος δύο (2) πλατιές ταινίες και μία κεντρική λεπτή μεταξύ τους. Άβαφη η κοίλη επιφάνεια της δακτυλιοσχημης βάσης.
	FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1	

ΤΑΦΟΣ IV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
6 ΕΙΚ.107 (ΜΠ 8521)	<p>Μικρός, μόνωτος, σφαιρικός σταμνίσκος. Ελαφριά αποκεκρουμένος στην περιφέρεια του χείλους και με απολεπίσματα της επιφάνειας στον ώμο. Πηλός ερυθρόξανθος, αλειφωμα κιτρινωπό, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,3 Διάμ. χείλους: 3,9 Διάμ. κοιλίας: 8,6 Διάμ. βάσης: 3,1</i></p> <p>FS 87-FM 49:10 ΥΕΠΠΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος εξωτερικά και εσωτερικά. Τρεις (3) μισχωτές σπείρες στον ώμο. Πλατιά, ανισοπαχής ταινία στο ύψος της μεγαλύτερης διαμέτρου. Μία (1) λεπτή και μία (1) πλατιά ταινία στο κατώτερο σώμα και τη μετάβαση στην πολύ ταπεινή επίπεδη βάση, της οποίας άβαφη η κάτω αθέατη επιφάνεια. Ολόβαφη η ράχη της κάθετης ταινιοσχημής λαβής.</p>
7 ΕΙΚ.107 (ΜΠ 3965)	<p>Χάλκινη τριχολαβίδα. Ακέραιη. Συγκολλημένη στην κορυφή της και στο ένα σκέλος της. Τα δύο σκέλη πλαταίνουν και κάμπτονται προς τα μέσα στα άκρα τους, ενώ στο μέσον κάμπτονται επίσης και ανοίγουν προς την κορυφή, όπου σχηματίζουν ανοικτό ελλειψοειδή δακτύλιο. Πολύ οξειδωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 7,6 Μεγ. άνοιγμα σκελών: 1,9 Ελάχ. άνοιγμα: 0,7 Μεγ. πλ.: 1,3 Ελάχ. Πλ.: 0,6</i></p>	<p>Αδιακόσμητη.</p>
8 ΕΙΚ.108 (ΜΠ 3970)	<p>Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι. Ελλιπές τμήμα του άκρου της λεπίδας. Το υπόλοιπο συγκολλημένο από πέντε κομμάτια. Ραγίσματα στην επιφάνεια της λεπίδας. Πολύ φθαρμένο από την οξείδωση. Διατηρημένα και τα δύο (2) καρφιά στερέωσης της ξύλινης (;) επένδυσης.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 7,6 Πάχ.: 0,5 Πλ.: 1-1,4 Μήκ. καρφιού: 1,2</i></p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>
9 ΕΙΚ.108 (ΜΠ 3972)	<p>Χάλκινο, μεγάλο, μονόστομο μαχαίρι μάχης. Ακέραιο. Πολύ καλή διατήρηση. Πολλά φουσκώματα στη λεπίδα από την οξείδωση. Ελαφρό περιχέλωμα στα άκρα της λαβής. Διατηρημένα και τα δύο (2) καρφιά για τη στερέωση της ξύλινης (ή οστέϊνης) επένδυσής της, της οποίας ευδιάκριτα τα όρια προς την ελλειψοειδή-οξυκόρυφη λεπίδα.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 31,2 Πάχ.: 0,2-0,5 Πλ.: 2,6-3,2 Μήκ. καρφιού: 2 Διάμ. καρφιού: 0,3</i></p>	

ΤΑΦΟΣ IV

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
10 ΕΙΚ.108 (ΜΠ 3976)	<p>Χάλκινο, φυλλόσχημο ξυράφι. Στενή λεπίδα και μικρή ορθογώνια λαβή, όπου και ελαφρύ περιχέλωμα. Συγκολλημένο από τέσσερα (4) τουλάχιστον κομμάτια. Πολύ οξειδωμένο και φθαρμένο στο περίγραμμα της λεπίδας. Σωζόμενα και τα τρία (3) καρφιά, τοποθετημένα σε τριγωνική διάταξη, δύο (2) στον ώμο και ένα (1) στην αρχή της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 20,6 Πάχ.: 0,3 Πλ. λεπίδας: 3,7 Πλ. βάσης: 2 Υ. καρφιού: 0,8-1,5</i></p>	
11 ΕΙΚ.108 (ΜΠ 3993)	<p>Τριγωνική ακή χάλκινου εργαλείου (μαχαιριού) ή όπλου (;). Πολύ οξειδωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 1,1</i></p>	
12 ΕΙΚ.109 (ΜΠ 3999)	<p>Είκοσι τρεις (23) κυλινδρικές χάντρες από αχάτη και μία (1) σφαιρική, πεπιεσμένη, από λευκή υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,5-0,6</i></p>	
13 ΕΙΚ.109 (ΜΠ 4910)	<p>Δύο χάντρες από κορναλίνη...</p>	

ΤΑΦΟΣ V

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.110 (ΜΠ 12156)	<p>Τρίωτο, συμπίεσμένο, αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα και συμπληρωμένο μικρά τμήματα του χείλους-λαιμού, περιμέτρου και βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή ερυθροκάστανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,057 Διάμ. χείλους: 0,057 Διάμ. σώματος: 0,148</i></p> <p>FS 84-FM 13:7 ΥΕΙΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός, όπως και οι τρεις (3) λαβές. Συστήματα κυματοειδών γραμμών μεταξύ των τριών (3) λαβών. Βραχώδες κόσμημα στην περίμετρο του σώματος. Τρεις (3) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στη βάση.</p>
2 ΕΙΚ.110 (ΜΠ 12159)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Σχεδόν ακέραιο. Απολεπισμένο το χείλος, η περίμετρος και η βάση. Πηλός ερυθροκάστανος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,074 Διάμ. χείλους: 0,055 Διάμ. σώματος: 0,114</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΙΠΙΑ2/B</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός καθώς και οι ράχες των λαβών. Περιτρέχουσα ταινία με τρεις (3) κυματοειδείς λοξές γραμμές μεταξύ των λαβών, κάτω ακριβώς από το λαιμό. Χαμηλότερα, στην περίμετρο του σώματος οξυκόρυφο βραχώδες κόσμημα. Δύο (2) ομάδες ανισόπαχων ταινιών στη βάση.</p>
3 ΕΙΚ.110 (ΜΠ 13988)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο. Ελλιπές μικρά τμήματα της βάσης και του χείλους. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή ερυθρή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,1 Διάμ. χείλους: 5,2 Διάμ. βάσης: 9,8</i></p> <p>FS 84-FM 32:5 ΥΕΙΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα αμφίκυκλος λαιμός και προεξέχον γωνιώδες χείλος, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Πλατιά ταινία χαμηλότερα. Βραχώδες κόσμημα με συμπληρωματικό στιγμών στο σώμα. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στη βάση.</p>
4 ΕΙΚ.110 (ΜΠ 13989)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ακέραιο. Ραγίσματα στο σώμα, αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθη, εντελώς εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,3 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 11,4 Διάμ. βάσης: 4</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα ο αμφίκυκλος λαιμός και το προεξέχον γωνιώδες χείλος, μέσα και έξω. Αμυδρά ίχνη διακόσμησης με ομάδα ταινιών στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Ελαφρά υπόκοιλη στενή αδιακόσμητη βάση.</p>

<p>5 (ΜΠ 14005)</p>	<p>Απότμημα γάστρας με κάθετη ταινιόσχημη λαβή και προεξέχον γωνιώδες χείλος, πιθανότατα δίωτης κύλικας. Πηλός κεραμόχρους (;), βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: 5,6x7,5</i></p> <p>FS 259</p>	<p>Ολόβαφο μέσα και έξω όπως και η λαβή.</p> <p>ΥΕΙΠΓ</p>
---------------------------------------	--	---

ΤΑΦΟΣ V

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
<p>6 ΕΙΚ.111 (ΜΠ 4775)</p>	<p>Αμφικωνικό σφονδύλι από τεφροπράσινο στεατίτη. Ελαφριά αποκεκρουμένο.</p> <p><i>Διαστάσεις: 1,4 x 2,3</i></p>	
<p>7 ΕΙΚ.111 (ΜΠ 4777)</p>	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Απολεπισμένο, με στίλβωμένη την επιφάνειά του.</p> <p><i>Διαστάσεις: 2,6 x 2,9</i></p>	

ΤΑΦΟΣ VI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 12161)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Σχεδόν ακέραιο. Συγκολλημένο και συμπληρωμένο το ½ του χείλους και του λαιμού. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,112 Διάμ. χείλους: 0,054 Διάμ. κοιλίας: 0,12 Διάμ. βάσης: 0,042</i></p> <p>FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός. Τρεις (3) ισοπαχείς συμμετρικές περιτρέχουσες ταινίες στο ανώτερο τμήμα του ώμου, ενώ μία άλλη ομάδα δύο (2) παχιών και μίας (1) λεπτότερης στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Στιγμωτό ή σπογγωτό κόσμημα στο υπόλοιπο κύριο σώμα.</p>
2 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 12163)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο σε πολλά μέρη (χείλος, ώμο, κοιλιά, και κατώτερο τμήμα σώματος). Αποκεκρουμένο σε άλλα σημεία του ώμου και του σώματος. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ξανθό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,127 Διάμ. χείλους: 0,068 Διάμ. κοιλίας: 0,13 Διάμ. βάσης: 0,05</i></p> <p>FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Τρεις (3) συμμετρικές ανισοπαχείς ταινίες στο ανώτερο τμήμα του ώμου, ενώ άλλες τέσσερις (4), ισοπαχείς ανά ζεύγη στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Σπογγωτό ή στιγμωτό θέμα στο υπόλοιπο κύριο σώμα.</p>
3 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 13990)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο, συμπληρωμένο και αποκεκρουμένο. Ελλιπές μικρά τμήματα στη βάση του λαιμού. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,5 Διάμ. χείλους: 6,3 Διάμ. κοιλίας: 12,3</i></p> <p>FS 85-FM 32:3, 61:2 ΥΕΠΙΒ1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκυκλος λαιμός μέσα και έξω, με εξηρημένη λεπτή ζώνη στο προεξέχον γωνιώδες χείλος. Αμέσως χαμηλότερα τεθλασμένη ταινία στο ύψος των αγκύλων κυλινδρικών λαβών, οι ράχες των οποίων ολόβαφες. Μικρές πρόχειρες πινελιές δίπλα στις λαβές. Οξυκόρυφο βραχώδες κόσμημα στο σώμα. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και στο κέντρο της επιπεδόκυρτης βάσης.</p>
4 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 13991)	<p>Άωτο σφαιρικό-κωνικό πιθάριο. Συγκολλημένο, συμπληρωμένο, αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12,3 Διάμ. χείλους: 6,1 Διάμ. κοιλίας: 12,4</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1/2</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκυκλος λαιμός μέσα και έξω.</p>

ΤΑΦΟΣ VI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
5 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 13992)	<p>Μόνωτη σφαιρική πρόχους. Ακέραιη. Ελαφρά αποκεκρουμένη στην κοιλία. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,5 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 10,4 Διάμ. βάσης: 4,4</i></p> <p>FS 114-FM 46:55 ΥΕΙΠΒ1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκουλος κυλινδρικός λαιμός μέσα και έξω, όπως και η ράχη της κάθετης ταινιόσχημης λαβής. Τρέχουσες σπείρες στο ανώτερο τμήμα του σώματος. Δύο (2) ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο κατώτερο σώμα και στην περίμετρο της επίπεδης αδιακόσμητης βάσης.</p>
6 ΕΙΚ.112 (ΜΠ 13993)	<p>Τρίτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο και ελλιπές μικρό τμήμα της βάσης. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,9 Διάμ. χείλους: 4,8 Διάμ. κοιλίας: 9,9</i></p> <p>FS 93 ΥΕΙΠΑ1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκουλος ταπεινός λαιμός μέσα και έξω, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Λοξές παράλληλες γραμμές ανάμεσα σε δύο (2) ταινίες στον ώμο. Ομάδα τριών (3) λεπτών και ισόπαχων ταινιών στο κυλινδρικό σώμα. Ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και στο κέντρο της ελαφρώς κυρτής βάσης.</p>
7 ΕΙΚ.113 (ΜΠ 13994)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο. Συμπληρωμένο τμήματα του χείλους και τη μία των λαβών. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή μελανή αμαυρόχρωμη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,4 Διάμ. χείλους: 4,6 Διάμ. κοιλίας: 10,5</i></p> <p>FS 85-FM 32:3 ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα ο αμφίκουλος λαιμός και το προεξέχον, γωνιώδες χείλος, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Ταινία αμέσως χαμηλότερα. Βραχώδες κόσμημα με συμπληρωματική διπλή σειρά στιγμών μεταξύ των λαβών στον ώμο. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και στο κέντρο της κυρτής βάσης.</p>
8 (ΜΠ 14007)	<p>Απότμημα δίωτου σκύφου, αποτελούμενο από τμήμα της βαθιάς ημισφαιρικής γάστρας και τη μία των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,5 Σωζ.πλ.: 6</i></p> <p>FS 284 ΥΕΙΠΒ2</p>	<p>Ολόβαφο εσωτερικά. Πλατιά ταινία κάτω από το ελαφριά προεξέχον χείλος. Δύο (2) πρόχειρες θηλειές στις απολήξεις της λαβής. Ίχνη ταινιωτής διακόσμησης χαμηλότερα.</p>
9 (ΜΠ 14009)	<p>Όστρακο χύτρας ή ευρύστομης πρόχου (μαγειρικού σκεύους). Ανώτερο τμήμα κοιλίας και αμφίκουλος λαιμός με έξω νεύον χείλος. Πηλός ακάθατος, ερυθρωπός, βαφή καστανέρυθη, απολεπισμένη και εξίτηλη.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 7x5,8</i></p> <p>FS 126; ΥΕΙΠΒ1</p>	<p>Ολόβαφο μέσα και έξω με ίχνη πυρακτώσεως στην εξωτερική επιφάνεια.</p>

ΤΑΦΟΣ VI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
10 (ΜΠ 14010)	<p>Άνω τμήμα ημισφαιρικής γάστρας και ταινιόσχημη λαβή αβαθούς ημισφαιρικού κυάθου. Πηλός ερυθρώπος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 3,7 Σωζ. πλ.: 5</i></p> <p>FS 220-FM 45:5 (;) ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Πλατιά ταινία στο προεξέχον, λοξό, γωνιώδες χεῖλος μέσα και έξω. Υ-σχημο συνεχές στη ζώνη της λαβής. Δύο κάθετες πρόχειρες ταινίες στα περιθώρια της λαβής.</p>
11 ΕΙΚ.113 (ΜΠ 4753)	<p>Χάλκινο σταυρόσχημο εγχειρίδιο. Ακέραιο. Εξαιρετικά οξειδωμένο και φθαρμένο στις κόψεις της μακρόστενης λεπίδας. Ραγίσματα από την ισχυρή οξείδωση στην μία όψη της λεπίδας. Ψηλό περιχέλωμα στη λαβή συνεχιζόμενο και στον ώμο, όπου και ο κεντρικός αμφικέφαλος ήλος. Ευδιάκριτα τα άκρα των δύο πλάγιων μικρότερων που μαζί με το περιχέλωμα και έναν ακόμη ήλο στη γλώσσα της λαβής (μη σωζόμενος), συγκρατούσαν την ξύλινη ή οστέινη επένδυσή της. Μαζί με το εγχειρίδιο έξι (6) πλατυκέφαλοι χάλκινοι ήλοι, πιθανώς επίχρυσοι για τη διακόσμηση της επένδυσης της λαβής (δεν αναγνωρίστηκαν οπές κατά μήκος της λαβής).</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 32,5 πλ. λαβής: 2,5 πλ. λεπίδας: 6,3 πλ. ακής: 1,6</i></p> <p>Τύπος Β Παπαδόπουλου ΥΕΠΙΑ</p>	
12 ΕΙΚ.113 (ΜΠ 4754)	<p>Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη. Σχεδόν ακέραιη εκτός από μικρά τμήματα της λεπίδας και του σωληνωτού αυλού. Ευδιάκριτα ίχνη πράσινης πατίνας και μικρό τεμάχιο του ξύλινου ακοντίου μέσα στον αυλό. Δακτύλιος στη βάση του αυλού και σχισμή κατά μήκος του. Κοντά στο δακτύλιο και σε απόσταση 1,3 από αυτόν μεγάλη ακανόνιστη διαμπερής οπή για τον ήλο στερέωσης του ξύλινου ακοντίου. Ελαφρά κυρτή προς επίπεδη, στενή ράχη κατά μήκος του κέντρου της λεπίδας, που αρχίζει από το άκρο του αυλού και έχει στο περιθώριο δύο (2) λεπτές ανάγλυφες γραμμές που συνεχίζονται και στον αυλό.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 36 Διαμ. αυλού: 2,5 πλ. λεπίδας στους ώμους: 5,2 πλ. λεπίδας στην ακή: 0,08</i></p> <p>Τύπος Α2 Παπαδόπουλου ΥΕΠΙΑ2/Β</p>	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
13 ΕΙΚ.113 (ΜΠ 4755)	<p>Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι. Συγκολλημένο από τρία (3) κομμάτια και φθαρμένο στο περίγραμμα της λεπίδας. Αρκετές οξειδώσεις στην επιφάνεια της λεπίδας. Τρεις (3) ήλοι στη βάση της λεπίδας για την στερέωση της ξύλινης ή οστέινης λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 18 πλ. βάσης λεπίδας: 3,5 Μεγ. πλ. λεπίδας: 3,5</i></p> <p>Τύπος Β Παπαδόπουλου ΥΕΠΒ</p>	
14 ΕΙΚ.114 (ΜΠ 4759)	<p>Περιδέραιο από χάντρες κορναλίνης και αχάτη ποικίλων μεγεθών και σχημάτων: είκοσι (20) κυλινδρικές, μία (1) βαρελόσχημη, εννέα (9) αμυγδαλόσχημες και μία (1) από αχάτη.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: Μέγ. μήκος: 2,7 Ελάχ. μήκος: 2 Μέγ. πλάτος: 0,05 Ελάχ. πλάτος: 0,01</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	
15 ΕΙΚ.114 (ΜΠ 4773 α-β)	<p>Δύο (2) σφονδύλια: α) από ιώδη στεατίτη, κωνικό, ελαφρώς αποκεκρουμένο, β) πήλινο κολουροκωνικό, ραγισμένο και αποκεκρουμένο με στιλβωμένη την επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) 1,6x2,3 β) 2,1x2,1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	
16 ΕΙΚ.114 (ΜΠ 4774)	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Ελαφρώς αποκεκρουμένο με στιλβωμένη την επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: 2,6x2,5</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	
17 (ΜΠ 4776)	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Ραγισμένο και αποκεκρουμένο με στιλβωμένη την επιφάνειά του.</p> <p><i>Διαστάσεις: 2,4x2,2</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	

<p>18 ΕΙΚ.114 (ΜΠ 4778)</p>	<p>Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι. Συγκολλημένο από έξι (6) κομμάτια. Ελλiptές μικρά τμήματα των ακμών και το ½ περίπου της στενόμακρης λαβής. Ίχνη πράσινης πατίνας και φθοράς από την οξείδωση. Τρεις (3) λεπτοί, αμφικέφαλοι ήλοι (δύο στον ώμο και ένας στην λαβή) για την στερέωση της ξύλινης ή οστέινης επένδυσης της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ: 18,5 πλ. λαβής: 1,6 πλ. λεπίδας: 5</i></p> <p>Τύπος Β Παπαδόπουλου ΥΕΠΒ</p>	
<p>19 ΕΙΚ.115 (ΜΠ 4781)</p>	<p>Τρεις (3) χάντρες περιδεραιού: δύο (2) σφαιρικές από κορναλίνη και μία (1) δισκοειδής από λευκή υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,9x1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
<p>20 ΕΙΚ.115 (ΜΠ 4787)</p>	<p>Επτά (7) σφαιρικές χάντρες περιδεραιού από υπόλευκη υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,09x1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
<p>21 ΕΙΚ.115 (ΜΠ 4788)</p>	<p>Τρεις χάντρες περιδεραιού: μία (1) σφαιρική από κυανή υαλόμαζα και δύο (2) μικρότερες κυλινδρικές από κορναλίνη.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,08x1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
<p>22 ΕΙΚ.116 (ΜΠ 4790)</p>	<p>Περιδέραιο αποτελούμενο από είκοσι τρεις (23) κυλινδρικές χάντρες κορναλίνης διαφόρων μεγεθών, μία (1) σφαιρική από γκρίζα υαλόμαζα και μία (1) κυλινδρική από λευκή υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,07x0,09</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
<p>23 ΕΙΚ.116 (ΜΠ 4791)</p>	<p>Σαράντα επτά (47) κυλινδρικές χάντρες περιδεραιού από κορναλίνη.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,05x0,07</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	

<p>24 ΕΙΚ.116 (ΜΠ 4792)</p>	<p>Δώδεκα χάντρες περιδεραιίου: μία (1) σωληνωτή και δύο (2) βαρελόσχημες από υπόλευκη υαλόμαζα και εννέα (9) κυλινδρικές από κορναλίνη.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 1,6x1</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	
<p>25 ΕΙΚ.116 (ΜΠ 4793)</p>	<p>Πέντε (5) κυλινδρικές χάντρες από κορναλίνη και μία (1) μεγαλύτερη από υπόλευκη υαλόμαζα με ίχνη ακτινωτών ραβδώσεων.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,05x1</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	
<p>26 (ΜΠ 4044)</p>	<p>Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από καστανομέλανο στεατίτη. Ελλιπής μικρό μόνο τμήμα της περιμέτρου.</p> <p><i>Διαστάσεις: διαμ.0,022-0,023, παχ.0,0081μ.</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	<p>Οδοντωτή και απλή σπείρα στο κέντρο. Παράλληλες καμπύλες γραμμές σε διάταξη στροβιλισμού στην περιφέρεια.</p>

ΤΑΦΟΣ VII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.117 (ΜΠ 12154)	<p>Δίωτος κρατήρας. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα και συμπληρωμένος μεγάλο τμήμα του. Πηλός ερυθρωπός, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη και αμελώς απλωμένη με πινέλο πάνω στην επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,24 Διάμ. χείλους: 0,285 Διάμ. σώματος: 0,303 Διάμ. βάσης: 0,123</i></p> <p>FS 282 ΥΕΠΠΓ1</p>	<p>Ολόβαφο.</p>
2 ΕΙΚ.117 (ΜΠ 12155)	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Ακέραιος. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,13 Διάμ. σώματος: 0,112 Διάμ. βάσης: 0,053</i></p> <p>FS 176-FM 43:32 ΥΕΠΠΓ1</p>	<p>Δακτύλιοι στο εσωτερικό του χείλους, της βάσης, του στομίου και του ψευδοστομίου. Πινελιές στις βάσεις των ταινιόσχημων λαβών. Από μία (1) πινελιά, απολήγουσα στην κορυφή σε τρίγωνο, στις ράχες των λαβών. Άτεχνη σπείρα στον ελαφρά κοίλο δίσκο του ψευδοστομίου. Ομόκεντρα τόξα στα δύο (2) τεταρτοκύκλια και άλλα δύο (2) με κεντρικό κόσμημα αμειβόντων στο ημικύκλιο. Τρεις (3) ομάδες λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα και δύο (2) μικρές πινελιές (σταγόνες;) στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
3 ΕΙΚ.117 (ΜΠ 12157)	<p>Δακτυλιόσχημο αγγείο. Ακέραιο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. με λαβή: 0,082 Διάμ. σώματος: 0,117</i></p> <p>FS 196-FM 61A(;) ΥΕΠΠΓ1</p>	<p>Δακτύλιος στο χείλος και στη βάση του στομίου και της κάθετης ταινιόσχημης λαβής. Εγκάρσιες γραμμές στη ράχη της λαβής. Δύο (2) ισοπαχείς ταινίες στην άνω επιφάνεια του δακτυλίου. Επτά (7) όμοιες ταινίες στο κατώτερο τμήμα και στη βάση. Διαγραμμισμένα τρίγωνα στη ζώνη του ώμου.</p>
4 ΕΙΚ.117 (ΜΠ 12158)	<p>Μικρό, τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Σχεδόν ακέραιο. Ελαφρώς αποκεκρουμένο το χείλος και η περίμετρος της βάσης. Διαβρωμένο σε όλη την επιφάνεια του σώματος. Πηλός ωχροκίτρινος, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,062 Διάμ. χείλους: 0,098 Διάμ. βάσης: 0,094</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΠΠΑ2/B</p>	<p>Δυσδιάκριτη και εξίτηλη λόγω της διάβρωσης. Ολόβαφα χείλος, λαιμός και ράχες λαβών. Βραχώδες κόσμημα κάτω από τις λαβές. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην ελαφρώς υπόκοιλη βάση.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>5 ΕΙΚ.118 (ΜΠ 12160)</p>	<p>Δίδυμος κέρνος, αποτελούμενος από δύο (2) πολύ μικρά τρίωτα αρτόσχημα αλάβαστρα. Στο σημείο σύνδεσής τους πλατιά, ταινιόσχημη, υπερυψωμένη, καλαθόσχημη λαβή. Σχεδόν ακέραιος. Ελλιπής δύο (2) λαβές των αρτόσχημων, των οποίων η επιφάνεια απολεπισμένη, όπως και εκείνη της καλαθόσχημης λαβής. Πηλός ερυθρόξανθος βαφή καστανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. με λαβή: 0,069 Υ. αλαβάστρου: 0,038 Διάμ. αλαβάστρου: 0,06 Διάμ. ολική: 0,118</i></p> <p>FS 325 ΥΕΠΒ2/Γ</p>	<p>Ολόβαφα τα δύο (2) αλάβαστρα. Κάθετες ταινίες στο περιθώριο και εγκάρσιες γραμμές, πιθανώς εναλλασσόμενες με φολιδωτό, στη ράχη της ταινιόσχημης λαβής. Ολόβαφες οι βάσεις.</p>
<p>6 ΕΙΚ.118 (ΜΠ 12162)</p>	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ακέραιο. Συγκολλημένο μικρό τμήμα του χείλους και του λαιμού. Πηλός ερυθρώπος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη απολεπισμένη και εξίτηλη κατά τόπους.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,15 Διάμ. χείλους: 0,062 Διάμ. κοιλίας: 0,0139 Διάμ. βάσης: 0,038</i></p> <p>FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός. Τρεις (3) ανισοπαχείς περιτρέχουσες ταινίες στον άνω ώμο και τρεις (3) όμοιες στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Μία (1) παχύτερη ταινία στη στενή δακτυλιόσχημη βάση. Στιγμωτό ή σπογγωτό θέμα στο υπόλοιπο κύριο σώμα του αγγείου.</p>
<p>7 ΕΙΚ.118 (ΜΠ 12164)</p>	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο κατά τόπους. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη εξίτηλη και απολεπισμένη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,171 Διάμ. χείλους: 0,092 Διάμ. κοιλίας: 0,158 Διάμ. βάσης: 0,052</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός. Τρεις (3) παχιές ταινίες στο κεντρικό τμήμα του σώματος και στην περίμετρο της επίπεδης βάσης. Συμμετρικές, περίπου ισοπαχείς λεπτές ταινίες στον ώμο και στο κατώτερο τμήμα του σώματος.</p>

<p>8 ΕΙΚ.118 (ΜΠ 12165)</p>	<p>Μόνωτη, σφαιρική, πεπιεσμένη πρόχους. Ακέραιη, με ελαφρώς αποκεκρουμένο το χείλος. Πηλός ωχροκίτρινος, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή (αμαυρόχρωμη) εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,076 Διάμ. χείλους: 0,048 Διάμ. κοιλίας: 0,081 Διάμ. βάσης: 0,032</i></p> <p>FS 112 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφη, μονόχρωμη.</p>
<p>9 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 12166)</p>	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Σχεδόν ακέραιο. Ραγισμένο και σε πολλά σημεία αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ερυθρωπό, βαφή καστανή κατά τόπους απολεπισμένη και εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,08 Διάμ. χείλους: 0,04 Διάμ. κοιλίας: 0,096 Διάμ. βάσης: 0,034</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα χείλος και λαιμός. Λεπτή ταινία χαμηλότερα και τρεις (3) ομάδες όμοιων ταινιών στο υπόλοιπο σώμα (η δεύτερη ταινία της τρίτης ομάδας της υπόκοιλης βάσης παχύτερη).</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
10 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 13995)	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Συγκολλημένος. Αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Συμπληρωμένος τη μία των λαβών, το ½ του δίσκου του ψευδοστομίου και μικρό τμήμα στη βάση του στο μίνο και της κοιλιάς. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12 Διάμ. κοιλιάς: 10,7 Διάμ. βάσης: 5,4</i></p> <p>FS 177 ΥΕΠΠΓ νεότερη</p>	<p>Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου και στις ρίζες των λαβών. Λεπτοί ομόκεντροι κύκλοι με κεντρικό οφθαλμό στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφη η ράχη της σωζόμενης ταινιόσχημης λαβής με εξηρημένο μικρό τμήμα στην κορυφή. Διπλή σειρά παράλληλων γραμμιδίων στον ανώτερο ώμο. Δύο (2) ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο σώμα. Πλατιά ταινία στην ένωση σώματος και ψηλής δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
11 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 13996)	<p>Τρίτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Συγκολλημένο. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,8 Διάμ. χείλους: 5,4 Διάμ. κοιλιάς: 10,3</i></p> <p>FS 93-FM 57:2 ΥΕΠΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα εσωτερικά αμφίκυκλος λαιμός και προεξέχον γωνιώδες χείλος. Ολόβαφη η βάση του λαιμού, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Δικτυωτό στον ώμο πλαισιούμενο από δύο (2) πλατιές ταινίες. Ομάδα δύο (2) ισόπαχων συμμετρικών ταινιών στο κυλινδρικό σώμα. Τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στην επίπεδη βάση.</p>
12 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 13997)	<p>Μόνωτος, κυλινδρικός-κωνικός κύαθος με γωνίωση κοντά στη βάση. Ακέραιος. Συγκολλημένος και ελαφρά αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,1 Διάμ. χείλους: 9,1 Διάμ. βάσης: 2,4</i></p> <p>FS 231-FM 75 ΥΕΠΠΒ1</p>	<p>Αβαφος εσωτερικά. Πλατιά ταινία στο λεπτό έξω νεύον χείλος. Τρίγλυφα και αμφίκυκλες αντικρυστές μετόπες διαγραμμισμένες στο μεγαλύτερο τμήμα του σώματος εξωτερικά. Αμέσως χαμηλότερα ομάδα ισοπαχών, συμμετρικών, πλατιών ταινιών με πλατύ δακτύλιο στην περίμετρο της στενής ελαφρά υπόκοιλης βάσης. Εγκάρσιες λοξές γραμμές στη ράχη της ταινιόσχημης κάθετης λαβής.</p>
13 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 13998)	<p>Τρίτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο και συμπληρωμένο τμήμα του χείλους και τη μία των λαβών. Ελλιπές μικρό τμήμα του χείλους. Πηλός κεραμόχρους, αλείφωμα ωχρό, βαφή ερυθρή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,7 Διάμ. χείλους: 3,7 Διάμ. κοιλιάς: 8,6</i></p> <p>FS 93-FM 19:32 ΥΕΠΠΑ1</p>	<p>Ολόβαφα μέσα και έξω αμφίκυκλος λαιμός και προεξέχον γωνιώδες χείλος, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Γλωσσοειδές κόσμημα στη ζώνη των λαβών πλαισιούμενο από δύο (2) ταινίες άνω και κάτω. Ανισοπαχείς πλατιές και λεπτές ταινίες στο κυλινδρικό σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της βάσης και ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο της.</p>

<p>14 ΕΙΚ.119 (ΜΠ 13999)</p>	<p>Αβαθής ημισφαιρικός κύαθος. Υπερυψωμένη ταινιόσχημη λαβή, λεπτό έξω νεύον χείλος και δακτυλιόσχημη βάση. Συγκολλημένος. Συμπληρωμένος μικρά τμήματα της γάστρας και της βάσης. Αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρώπός, βαφή καστανέρυθρη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,3 Διάμ. χείλους: 7,7 Διάμ. βάσης: 3,2</i></p> <p>FS 237</p> <p>ΥΕΠΑ</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω.</p>
---	--	-------------------------------

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
15 ΕΙΚ.120 (ΜΠ 14000)	<p>Άωτο ωοειδές πιθάριο. Συγκολλημένο. Συμπληρωμένο τμήματα του σώματος και του χείλους. Αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρότεφρος, αλείφωμα τεφρό, βαφή μελανή αμαυρόχρωμη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,8 Διάμ. χείλους: 4,8 Διάμ. κοιλίας: 9,1 Διάμ. βάσης: 3</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΠΑ1</p>	<p>Ολόβαφα μέσα και έξω ο αμφίκυλλος λαιμός και το γωνιώδες, επικλινές, προεξέχον χείλος. Συμμετρικές ισοπαχείς πλατιές ταινίες στο υπόλοιπο σώμα μέχρι τη στενή υπόκυλλη βάση.</p>
16 ΕΙΚ.120 (ΜΠ 14001)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Συμπληρωμένο τμήματα του χείλους και των δύο λαβών. Ελαφρά απολεπισμένο και αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7 Διάμ. χείλους: 4,9 Διάμ. κοιλίας: 9,6</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα μέσα και έξω αμφίκυλλος λαιμός και έξω νεύον, γωνιώδες και επικλινές χείλος, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Λεπτή ταινία στη βάση του λαιμού. Βραχώδες κόσμημα στο σώμα. Αμέσως χαμηλότερα ομάδα λεπτών, ισόπαχων ταινιών και στο κέντρο της επιπεδόκυρτης βάσης ομόκεντροι κύκλοι με κεντρικό οφθαλμό.</p>
17 ΕΙΚ.120 (ΜΠ 14002)	<p>Αβαθής, ημισφαιρικός-κωνικός κύαθος με υπερυψωμένη ταινιόσχημη λαβή, λεπτό, γωνιώδες, ελαφρά προεξέχον χείλος και κωνική υπόκυλλη βάση. Ακέραιος. Ελαφρά αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,5 Διάμ. χείλους: 7,6 Διάμ. βάσης: 2,8</i></p> <p>FS 238 ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφος μέσα και έξω, με ίχνη πρόχειρης σπείρας (:) στο κατώτερο τμήμα της εσωτερικής επιφάνειας. Αδιακόσμητη η αθέατη όψη της βάσης. Ολόβαφη η ράχη της ταινιόσχημης λαβής.</p>
18 ΕΙΚ.120 (ΜΠ 14003)	<p>Τρίωτος απιόσχημος πιθαμορίσκος. Ακέραιος. Συμπληρωμένος μικρό τμήμα της δισκόμορφης υπό κλης βάσης και τις δύο λαβές. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανέρυθη εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 9,3 Διάμ. χείλους: 5,2 Διάμ. κοιλίας: 7,2 Διάμ. βάσης: 3,2</i></p> <p>FS 44-FM 57; ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα ο αμφίκυλλος λαιμός και το γωνιώδες, επικλινές, προεξέχον χείλος. Δικτυωτό κόσμημα στον ώμο. Ολόβαφο το υπόλοιπο σώμα, όπως και η ράχη της αγκύλης κυλινδρικής λαβής. Άβαφη η αθέατη όψη της βάσης.</p>
19 (ΜΠ 14004)	<p>Λαβή κυλινδρική, πιθανότατα τμήμα μεγάλου διώτου ή τετράωτου αμοφορέα. Πηλός ερυθρωπός, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p>FS 59/60 ΥΕΙΠΓ</p>	<p>Ολόβαφη.</p>

ΤΑΦΟΣ VII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
20 (ΜΠ 14006)	<p>Απότμημα υψίποδος σκύφου (;) αποτελούμενο από τη δισκοειδή κοίλη βάση και το κατώτερο τμήμα της βαθιάς ημισφαιρικής γάστρας. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή σκούρα καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 4,3 Διάμ. γάστρας: 8 Διάμ. βάσης: 7,2</i></p> <p>FS 305 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Ολόβαφο εσωτερικά. Ολόβαφα εξωτερικά η άνω επιφάνεια της βάσης και το κατώτατο τμήμα της γάστρας. Ταινιωτή διακόσμηση στο ανώτερο τμήμα.</p>
21 (ΜΠ 14008)	<p>Δύο (2) συνανήκοντα αλλά μη συγκολλημένα όστρακα μεγάλου αμφορέα. Πηλός κεραμόχρους με πρασινωπό πυρήνα, αλείφωμα ωχρό, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. Ανήκουν στον ώμο και στη μετάβαση προς τη βάση του λαιμού.</p> <p><i>Διαστάσεις: 13,3x8</i></p> <p>FS 58 ΥΕΠΠΓ μέση</p>	<p>Ίχνη ολόβαφης διακόσμησης στο ανώτερο τμήμα τους.</p>
22 ΕΙΚ.121 (ΜΠ 4756)	<p>Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη. Ακέραιη. Ελαφριά ραγίσματα στο άκρο της λεπίδας και στον αυλό. Αρκετά «φουσκώματα» σε όλη την επιφάνεια από την οξειδωση. Ελαφρά φθαρμένο το περίγραμμα της λεπίδας και ο ενισχυτικός δακτύλιος του αυλού. Τα δύο φύλλα χαλκού της λόγχης ανοίγουν στα πλάγια και είναι εντονότερα γύρω από την οξεία ακή. Σε απόσταση 3,4 από τον δακτύλιο μεγάλη διαμετρής οπή για τον ήλο στερέωσης του ξύλινου ακοντίου. Ίχνη πράσινης πατίνας. Σωζόμενα μικρά κομμάτια του ξύλινου ακοντίου μέσα στον αυλό. Σχετικά πλατιά, επιπεδόκυρτη, αδιακόσμητη, κεντρική ράχη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 28,8 Διάμ. αυλού: 2,6 Μέγ. πλ. λεπίδας: 3,9 Ελάχ. πλ. λεπίδας: 1,5</i></p> <p>Τύπος Α2 Παπαδόπουλου ΥΕΠΠΑ2/Β</p>	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>23 ΕΙΚ.121 (ΜΠ 4757)</p>	<p>Χάλκινη τριγωνική (shoe-shaped) λόγχη. Συγκολλημένη και ελλειπής μικρά τμήματα της λεπίδας. Ισχυρός δακτύλιος στη βάση της λεπίδας και στην απόληξη των πλάγιων ακμών. Σχισμή στο κέντρο της μίας επιφάνειας της έντονα κυρτής νεύρωσης μέχρι το μέσον περίπου της λεπίδας. Κοντά στον δακτύλιο και σε απόσταση 0,07, στη θέση του, ισχυρός ήλος στερέωσης του ξύλινου ακοντίου. Ίχνη πράσινης πατίνας σε όλη την επιφάνεια και παραμορφώσεις (φουσκώματα) από την οξείδωση. Ελαφρά ανοίγματα στο περίγραμμα των ακμών και ιδιαίτερα κοντά στην ακή της λεπίδας, αποτελούμενης από δύο φύλλα χαλκού.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 26 Διάμ. δακτυλίου: 3,3 Μέγ. πλ.: 3,6 Ελάχ. πλ.: 1,2</i></p> <p>ΥΕΙ/Π</p>	
<p>24 ΕΙΚ.121 (ΜΠ 4758)</p>	<p>Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι. Ακέραιο. Μικρά τμήματα του περιγράμματος της λεπίδας συγκολλημένα και αρκετά άλλα ελλείποντα. Οξειδωμένο σε όλη την επιφάνεια με ίχνη πράσινης πατίνας. Σωζόμενοι στη βάση της λεπίδας οι τρεις (3) ήλοι στερέωσης της ξύλινης ή οστέινης λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 18,5 Πλ. λαβής: 3 Μέγ. πλ.: 4,7 Ελάχ. πλ.: 1,6</i></p> <p>Τύπος Β Παπαδόπουλου ΥΕΙΙΒ</p>	
<p>25 ΕΙΚ.122 (ΜΠ 4760)</p>	<p>Περιδέραιο από τριάντα δύο (32) μικρές, κυλινδρικές χάντρες κορναλίνης.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,06x0,04</i></p> <p>ΥΕΙΙΙ</p>	

<p>26 ΕΙΚ.122 (ΜΠ 4761 α,β)</p>	<p>Δύο (2) περιδέρμια από χάνδρες κορναλίνης: α) αποτελούμενο από είκοσι πέντε (25) μετρίου και μεγάλου μεγέθους αμυγδαλόσχημες χάντρες και β) αποτελούμενο από εβδομήντα εννέα (79) μικρές κυλινδρικές και μία (1) πιεσμένη σφαιρική από ήλεκτρο.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: α) 3x2, β) 0,04x0,05 διάμ. χάντρας ηλεκτρο: 1,6x0,05</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	
--	--	--

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
27 ΕΙΚ.122 (ΜΠ 4762)	<p>α) Ένα (1) περιδέραιο από είκοσι εννέα (29) μικρές κυλινδρικές χάντρες κορναλίνης και β) μακρόστενη αψιδωτή ακόνη (ή υφαντικό βάρος) από λευκό ασβεστόλιθο, με διαμπερή οπή για ανάρτηση στο αψιδωτό άκρο. Ελαφρά φθαρμένη στο περίγραμμα και στις δύο επιφάνειες.</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις χαντρών: 0,04 x 0,05</i> <i>Διαστάσεις: Υ. ακόνης: 7,9 Πλ.: 3,8 Πάχ.: 1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
28 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4763 α,β)	<p>α) Πήλινο, κωνικό σφονδύλι από ερυθρό πήλο, με στιλβωμένη την επιφάνεια και β) Μικρή σφαιρική χάνδρα από φαγεντιανή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. σφονδυλιού: 1,3 Διάμ. 2</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
29 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4764)	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Συγκολλημένο και αποκεκρουμένο με στιλβωμένη επιφάνεια.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 2x2,5</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
30 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4765)	<p>Τρία (3) πήλινα σφονδύλια: δύο κολουροκωνικά (το ένα σε άριστη διατήρηση) και ένα αμφικωνικό.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. α) 2,5x2,7, β) 2,3x2,6, γ) 2,4x2,7</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
31 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4766)	<p>Δύο (2) σφονδύλια: ένα κωνικό από τεφρόγκριζο στεατίτη και ένα πήλινο αμφικωνικό, ελλειπές σχεδόν το ήμισυ.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 2,6x2,1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
32 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4767)	<p>Πήλινο, κολουροκωνικό σφονδύλι, με στιλβωμένη την επιφάνειά του.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 2x2,1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	

33 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4768)	Πήλινο, κωνικό σφονδύλι, με στυλβωμένη την επιφάνεια. <i>Ενδ. διαστ. 1,5x2,3</i> ΥΕΠΠ	
34 ΕΙΚ.123 (ΜΠ 4769)	Δύο (2) σφονδύλια από πρασινωπό και μελανό στεατίτη, κομβιόσχημο και κωνικού σχήματος αντίστοιχα. <i>Ενδ. διαστ. α) 0,08x1,7, β) 1x1,6</i> ΥΕΠΠ	

ΤΑΦΟΣ VII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
35 ΕΙΚ.124 (ΜΠ 4770)	Πήλινο, κολουροκωνικό σφονδύλι, με στυλβωμένη την επιφάνεια. Συγκολλημένο και ελλίπες μικρά τμήματα. <i>Ενδ. διαστ. 2,4x2,7</i> ΥΕΙΠ	
36 ΕΙΚ.124 (ΜΠ 4771)	α) Κωνικό σφονδύλι από ιώδη στεατίτη με ελαφρές αποκρούσεις στην επιφάνεια και λεπτές εγχαράξεις, β) Πυριτολιθική λεπίδα από καστανό πυριτόλιθο. <i>Ενδ. διαστ. 2x3,2</i> ΥΕΙΠ	
37 ΕΙΚ.124 (ΜΠ 4772)	Πήλινο, κολουροκωνικό σφονδύλι, με στυλβωμένη επιφάνεια. <i>Ενδ. διαστ. 2,1x2,5</i> ΥΕΙΠ	
38 ΕΙΚ.124, 125 (ΜΠ 4780)	Έξι (6) περιδέραια από χάντρες διαφόρων υλικών και σχημάτων: α) σαράντα (40) από μπλέ-κίτρινη φαγεντιανή, αμφίκυρτες, τροχόσχημες με κάθετες ακτινωτές εγχαράξεις, β) είκοσι έξι (26) σφαιρικές πιεσμένες από γκριζόλευκη υαλόμαζα, γ) εξήντα εννέα (69) διαφόρων σχημάτων (σφαιρικές, πιεσμένες σφαιρικές με ακτινωτές εγχαράξεις, κυλινδρικές, σωληνωτές και βαρελόσχημες) από γκριζόλευκη υαλόμαζα, δ) τριάντα (30) σφαιρικές πιεσμένες από γκριζόλευκη υαλόμαζα και μία αμφίκυρτη, ε) τριάντα πέντε (35) από κυανή υαλόμαζα διαφόρων σχημάτων (σφαιρικές πιεσμένες με ακτινωτές αραιές εγχαράξεις, αμφίκυρτες με ακτινωτές εγχαράξεις [5], κυλινδρικές με δικτυωτό εγχάρακτο κόσμημα [4]), στ) τριάντα εννέα (39) από λευκή και κιτρινωπή υαλόμαζα (σφαιρικές, βαρελόσχημες και μία σπορόσχημη), ζ) ακέραιο σφονδύλι, κωνικό από ιώδη στεατίτη. <i>Ενδ. διαστ. α) 0,07x1,9 β) 1x1,5 γ) 1,6x1,8 δ) 0,08x1 ε) 0,4x0,6 στ) 1,4x1 ζ) 1,7x2,5</i> ΥΕΙΠ	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
39 ΕΙΚ.125, 126 (ΜΠ 4782 α,β,γ)	<p>Τρία (3) περιδέραια από χάντρες διαφόρων υλικών και σχημάτων: α) είκοσι πέντε (25) σφαιρικές και μία (1) βαρελόσχημη από λευκοκίτρινη, μπλέ και καφέ υαλόμαζα, β) εκατόν δέκα έξι (116) πιεσμένες σφαιρικές και κρικοειδείς από λευκοκίτρινη και γαλάζια υαλόμαζα, γ) σαράντα εννιά (49) χάντρες από κορναλίνη και λευκοκίτρινη υαλόμαζα (έντεκα [11] σφαιρικές και κυλινδρικές από κορναλίνη και τέσσερις [4] κυλινδρικές από λευκοκίτρινη υαλόμαζα).</p> <p><i>Ενδ. διαστ. α) 1,5x1,2 β) 0,4x0,4 γ) 0,5x0,8</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
40 ΕΙΚ.126 (ΜΠ 4783)	<p>α) Περιδέραιο από τριάντα τέσσερις (34) χρυσές χάντρες (εννέα [9] σπορόσχημες, μία σφαιρική πιεσμένη, μία σωληνωτή και οι υπόλοιπες κρικοειδείς), β) Ένα κομβιόσχημο σφονδύλι από ιώδη στεατίτη άριστης διατήρησης.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. α) 1x0,6 β) 1,5x1,2</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
41 (ΜΠ 4784)	<p>Τέσσερις χάντρες περιδεραιίου: μία (1) σφαιρική, δύο (2) μικρές κυλινδρικές από υπόλευκη υαλόμαζα και μία (1) κυλινδρική από πρασινωπό, διαφανές γυαλί.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 1x1,5</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
42 (ΜΠ 4785)	<p>Δύο (2) μεγάλες και δύο (2) μικρές σφαιρικές χάντρες περιδεραιίου από υπόλευκη υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 1,5x1,2</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
43 (ΜΠ 4786)	<p>Σφαιρική χάντρα περιδεραιίου από υπόλευκη υαλόμαζα.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 0,08x0,07</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	

<p>44 ΕΙΚ.126 (ΜΠ 4789 α,β)</p>	<p>α) Δύο (2) κωνικά σφονδύλια από ιώδη στεατίτη, άριστης διατήρησης και β) Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη. Ελλiptής μικρό τμήμα της περιμέτρου. Διαμπερής οπή κατά μήκος.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. α) 1,5x2,2, β) 2,4x1</i></p> <p>ΥΕΙΙΙ</p>	<p>β) Εγγάρακτη κροσσωτή σπείρα στη μία όψη.</p>
--	--	--

<p>45 ΕΙΚ.126 (ΜΠ 4813)</p>	<p>Αμυγδαλόσχημος σφραγιδόλιθος από κορναλίνη. Αποκεκρουμένος ελαφρά το ένα άκρο. Διαμπερής οριζόντια οπή για ανάρτηση.</p> <p><i>Ενδ. διαστ. 2,2x1,4</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	<p>Παράσταση λέοντα σε καλπασμό (;) στη μία των κυρτών επιφανειών του.</p>
<p>46 (ΜΠ 4045)</p>	<p>Αμυγδαλόσχημος σφραγιδόλιθος από διάφανη ερυθροκίτρινη κορναλίνη με μελανές φλεβώσεις. Ελλιπής μικρό τμήμα του ενός άκρου.</p> <p><i>Διαστάσεις: μήκος 0,227, πάχος 0,014, διάμετρος 0,078.</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	<p>Παράσταση ξαπλωμένου λιονταριού με στραμμένη την κεφαλή προς τα πίσω και δεξιό προφίλ. Πάνω από την ράχη του εμπρόσθιο τμήμα κατσεικού σε αριστερό προφίλ. "Cut Style" Pini.</p>

ΤΑΦΟΣ VIII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.127 (ΜΠ 12355)	<p>Οπισθότμητη μόνωτη πρόχους. Ακέραιη. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό. Λεπτή νεύρωση στη βάση του λαιμού. Στενή επίπεδη και κακότεχνη βάση.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.10,209 Διάμ. χείλους: 0,057 Διάμ. κοιλίας: 0,157 Διάμ. βάσης: 0,046 Διάμ. λαιμού: 0,076</i></p> <p>FS 135 ΥΕΠΙΑ1/2</p>	<p>Αδιακόσμητη.</p>
2 ΕΙΚ.127 (ΜΠ 12357)	<p>Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο, με μερικά υπολείμματα ιζημάτων διάβρωσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθρη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 0,063 Διάμ. χείλους: 0,042 Διάμ. κοιλίας: 0,072</i></p> <p>FS 94-FM 64:2 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και ράχες των λαβών. Λεπτή ταινία στο λοξό γωνιώδες χείλος. Όμοιες λεπτές ταινίες στη ζώνη του ώμου, όπου και ομάδες κάθετων λεπτών γραμμών. Τέσσερις (4) λεπτές ταινίες ανάμεσα σε δύο (2) πλατιές στο κυλινδρικό σώμα. Ομάδα λεπτών ομόκεντρων κύκλων στην έντονα κυρτή βάση. Συμπληρωματικά κοσμήματα ανάμεσα στις ρίζες των λαβών, ομόκεντρα τόξα στις δύο, ομόκεντρα τόξα στην τρίτη.</p>
3 (ΜΠ 14996)	<p>Μικρό τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ελλιπές το μεγαλύτερο τμήμα του λαιμού, χείλους και τις τρεις λαβές. Συμπληρωμένο μερικώς. Αποκεκρουμένο κατά τόπους. Πηλός γκριζόφαιος, αλείφωμα ωχρό, βαφή αμαυρόχρωμη-μελανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,1 Διάμ. σώματος: 7,3</i></p> <p>FS 94-FM 64:21 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφος λαιμός μέσα και έξω. Πρόχειρες ακτινωτές, ανισοπαχείς γραμμές στον ώμο. Πλατιές, περίπου, ισοπαχείς ταινίες στο κυλινδρικό σώμα. Ομόκεντροι κύκλοι στην ελαφρά επιπεδόκυρτη βάση.</p>
4 ΕΙΚ.127 (ΜΠ 4672)	<p>Χάλκινος διπλός πέλεκυς. Ακέραιος με ελαφριά ραγίσματα στις δύο ακμές. Αποκεκρουμένος-φθαρμένος στις κόψεις. Διαβρωμένη η επιφάνεια και των δύο (2) πλευρών από την οξειδωση. Ωοειδής οπή στειλέωσης.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 12,4 Πλ.: 3,6-6 Πάχ.: 2,1</i></p>	
5 ΕΙΚ.127 (ΜΠ 4673)	<p>Χάλκινο σταυρόσχημο ξίφος. Ακέραιο εκτός από ελάχιστο τμήμα της ακής. Συγκολλημένο από πέντε κομμάτια. Έντονα οξειδωμένο και διαβρωμένο σε όλο το μήκος της κεντρικής ράχης. Φθαρμένο στις κόψεις. Σωζόμενα τα δύο (2) χάλκινα καρφιά στερέωσης της ξύλινης ή οστέινης λαβής στη βάση της λεπίδας. Εμφανές περιχέλωμα, εκτεινόμενο και στη σταυρόσχημη βάση της λεπίδας, και στις δύο πλευρές της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 55,2 Πάχ.: 1,3 Πλ. λεπίδας: 4 Πλ. ώμου: 6,2 Πλ. λαβής: 2,9 Μήκ. καρφιού: 1,4 Υ. περιχειλώματος: 0,7</i></p>	

ΤΑΦΟΣ VIII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
6 ΕΙΚ.128 (ΜΠ 4674)	<p>Χάλκινο, φυλλόσχημο ξυράφι. Σχεδόν ακέραιο. Συγκολλημένο τη βάση της λαβής. Έντονα οξειδωμένο και φθαρμένο στις κόψεις και στις δύο επιφάνειες. Σωζόμενα τα τρία (3) καρφιά στερέωσης της ξύλινης ή οστέινης λαβής, που φέρει ελαφρό περιχέλωμα.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 19,6 Πάχ.: 0,6 Πλ. λεπίδας: 4,4 Πλ. λαβής: 2,1</i></p>	
7 ΕΙΚ.128 (ΜΠ 4779)	<p>Μεγάλη χάλκινη φλογόσχημη επιμήκης λόγχη. Συγκολλημένη από τρία κομμάτια. Οξειδωμένη, με ραγίσματα κατά μήκος της κεντρικής έντονα καμπύλης ράχης και ελλιπής μικρά τμήματα του αυλού και της περιμέτρου της λεπίδας. Ενισχυτικός δακτύλιος στη βάση του αυλού και σχισμή κατά μήκος του μέχρι τη βάση της λεπίδας, μονοκόμματη με τον αυλό, πλαταίνει στη βάση της και βαθμιαία μειώνεται απολήγουσα στην οξεία ακή. Σε απόσταση 2 εκ. από τον δακτύλιο, διαμπερής οπή για τον ήλο στερέωσης του ξύλινου ακοντίου, μικρά τμήματα του οποίου στο εσωτερικό του αυλού.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 56,5 Διάμ. αυλού: 2,8 Μέγ. πλ. λεπίδας: 4,5 Ελάχ. πλ. λεπίδας: 0,05</i></p> <p>Τύπος Β Παπαδόπουλου ΥΕΙΠΓ</p>	
8 ΕΙΚ.128 (ΜΠ 4794)	<p>Είκοσι τέσσερις (24) χάντρες περιδεραίου, σφαιρικές πιεσμένες από υπόλευκη υαλόμαζα.</p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΠ</p>	
9 ΕΙΚ.129 (ΜΠ 4795)	<p>Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι. Συγκολλημένο από δύο κομμάτια. Ελλιπές την οξεία ακή. Ίχνη πράσινης πατίνας. Πολύ οξειδωμένο. Διατηρούνται δύο αμφικέφαλοι λεπτοί ήλοι, που μαζί με το έντονο περιχέλωμα της λαβής συγκρατούσαν την ξύλινη ή οστέινη επένδυσή της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. μήκος: 18 Πλ. λαβής: 1,7 Πλ. λεπίδας: 0,05-1,7</i></p> <p>Τύπος 1b της Sandars ΥΕΙΠ</p>	

ΤΑΦΟΣ VIII

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
10 (ΜΠ 4800)	Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη. Ακέραιος. Κωνική η ακόσμητη επιφάνεια. Ιδιαίτερα ευρύ τμήμα. <i>Διαστάσεις: Διάμ. 0,016 Πάχ.: 0,007</i>	Παράσταση σχηματοποιημένου ψαριού στη σφραγιστική επιφάνεια.
11 ΕΙΚ.129 (ΜΠ 4919 α,β)	α) ½ μικρού, πήλινου κολουροκωνικού σφονδυλίου και β) ολόκληρο σφονδύλι ομοίου σχήματος, μεγαλύτερο, αποκεκρουμένο το κατώτερο τμήμα του. Στιλβωμένες οι επιφάνειες αμφότερων. <i>Ενδ. διαστάσεις: α) 1,8x2, β) 3,1x3,1</i>	

ΤΑΦΟΣ ΙΧ

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
	Κανένα εύρημα	

ΤΑΦΟΣ Χ

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
	Κανένα εύρημα	

ΤΑΦΟΣ XI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>1 ΕΙΚ.130 (ΜΠ 12719)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Σχεδόν ακέραιο. Συγκολλημένο τμήμα του λαιμού-χειλούς. Αποκεκρουμένο στην περίμετρο του χειλούς και συμπληρωμένο τμήματα των τριών λαβών. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα κιτρινόλευκο, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,8 Διάμ. χειλούς: 4,9 Διάμ. κοιλίας: 10</i></p> <p>FS 85-FM 57:2 ΥΕΙΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον χείλος, όπως και οι ράχες των τριών λαβών. Δικτυωτό κόσμημα στην πλαισιούμενη άνω και κάτω από ομάδες τριών λεπτών ταινιών ζώνη των λαβών. Ομάδα όμοιων ταινιών στην περίμετρο της κυρτής βάσης. Ομάδα ομόκεντρων κύκλων (3) στο κέντρο της βάσης.</p>
<p>2 ΕΙΚ.130 (ΜΠ 12727)</p>	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορέας. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Αποκεκρουμένος στον ώμο και την κοιλία. Συμπληρωμένος τα 2/3 περίπου του δίσκου του ψευδο στο μίου, τη μία των λαβών και μικρά τμήματα του ώμου και της κοιλίας. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 23,7 Διάμ. κοιλίας: 23,6 Διάμ. βάσης: 10,4</i></p> <p>FS 175-FM 73:5 ΥΕΙΠΓ1</p>	<p>Δακτύλιος στο χείλος του στομίου και στις βάσεις του στομίου και του ψευδοστομίου. Ομόκεντροι κύκλοι (;) στον επίπεδο με κεντρική μικρή απόφυση δίσκο του ψευδοστομίου. Διαγώνια? στις ράχες των ταινιωτών με κεντρική νεύρωση λαβών. Δικτυωτοί ρόμβοι στα τεταρτοκύκλια του ώμου. Αλυσίδα τριών όμοιων ρόμβων με συμπληρωματικά κοσμήματα διπλών τόξων στο ημικόκλιο. Χαμηλότερα ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών (4). Ολόβαφο το υπόλοιπο κατώτερο σώμα. Άβαφη η περίμετρος της δισκοειδούς βάσης.</p>
<p>3 ΕΙΚ.130 (ΜΠ 12729)</p>	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Ακέραιος. Συγκολλημένος από διάφορα όστρακα στις λαβές στο ψευδοστόμιο και στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Αποκεκρουμένος το χείλος του στομίου και μικρό τμήμα του δίσκου του ψευδοστομίου. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13 Διάμ. κοιλίας: 12,9 Διάμ. βάσης: 6</i></p> <p>FS 177-FM 43:31 ΥΕΙΠΓ</p>	<p>Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου και στα στελέχη του στομίου και του ψευδοστομίου. Σπείρα στον κυρτό δίσκο του ψευδοστομίου και εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Κροσσωτά τόξα στον ανώτερο ώμο. Ομάδα τεσσάρων (4) επάλληλων συμμετρικών ταινιών στον κατώτερο ώμο. Ολόβαφα το υπόλοιπο κατώτερο τμήμα του αγγείου και η περίμετρος της κωνικής βάσης.</p>

<p>4 ΕΙΚ.130 (ΜΠ 12730)</p>	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμφικωνικός αμοφορίσκος. Ακέραιος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος τη μία των λαβών και μικρά τμήματα της κοιλίας και της δακτυλιόσχημης βάσης. Αποκεκρουμένος σε μερικά σημεία στον ώμο, στην κοιλία και στην περίμετρο της βάσης. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,7 Διάμ. κοιλίας: 10 Διάμ. βάσης: 4,7</i></p> <p>FS 177</p>	<p>Ίχνη δακτυλίων στο χείλος του στομίου και στις βάσεις του στομίου και του ψευδοστομίου. Σπείρα στον επίπεδο με κεντρική απόφυση δίσκο του ψευδοστομίου. Εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Δακτύλιοι στις ρίζες των λαβών (:). Αδιακόσμητος ο ανώτερος ώμος. Επάλληλες ανισοπαχείς ταινίες στο υπόλοιπο σώμα. Ολόβαφα το κατώτατο τμήμα και η περίμετρος της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
--	---	---

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>5 ΕΙΚ.130 (ΜΠ 12732)</p>	<p>Ψευδόστομος σφαιρικός αμοφορέας. Ακέραιος. Συμπληρωμένος τη μία των λαβών, τμήματα του ώμου και της κοιλίας. Αποκεκρουμένος σε μεγάλο μέρος του ώμου και της κοιλίας. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,6 Διάμ. κοιλίας: 11 Διάμ. βάσης: 4,6</i></p> <p>FS 176-FM 61:A; ΥΕΠΠΒ-Γ</p>	<p>Δακτύλιοι στο στόμιο και στη βάση του στομίου, στις ρίζες των λαβών και στη βάση του ψευδοστομίου. Σπείρα στον επίπεδο με κεντρική απόφυση δίσκο του ψευδοστομίου. Ακτινωτά διαγραμμισμένα λεπτά τρίγωνα με απολήγουσες τις κορυφές τους στον δακτύλιο της βάσης του ψευδοστομίου. Δύο (2) ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της ταινιωτής βάσης.</p>
<p>6 ΕΙΚ.131 (ΜΠ 4678)</p>	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Σπασμένο και ελλιπές το ½ περίπου υ το υ κατώτερου τμήματος.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 2,3 Διάμ.: 2,7</i></p>	
<p>7 ΕΙΚ.131 (ΜΠ 4680)</p>	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι από ερυθρό πηλό. Έντονα διαβρωμένο. Ελλιπές μεγάλο τμήμα της βάσης.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 1,6 Διάμ.: 2,1</i></p>	
<p>8 ΕΙΚ.131 (ΜΠ 4683)</p>	<p>Κωνικό σφονδύλι, ακέραιο, από ιώδη στεατίτη. Ελαφρές αποκρούσεις στην περίμετρο της βάσης. Εγχαράξεις στην κωνική επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 1,8 Διάμ.: 2,6</i></p>	
<p>9 ΕΙΚ.131 (ΜΠ 4686)</p>	<p>Μολύβδινο κωνικό σφονδύλι. Έντονα φθαρμένο σε όλη την επιφάνεια.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 1 Διάμ.: 1,6</i></p>	

ΤΑΦΟΣ XII

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
<p>1 ΕΙΚ.132 (ΜΠ 12731)</p>	<p>Ψευδόστομος αμοφορίσκος. Σφαιρικός, ωσειδής. Ακέραιος. Συγκολλημένος από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένος τμήμα του κατώτερου ώμου και της κοιλίας. Αποκεκρουμένος τη μία των λαβών, το χείλος του στομίου και σε μερικά σημεία της κοιλίας. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,3 Διάμ. κοιλίας: 19 Διάμ. βάσης: 4,1</i></p> <p>FS 173-FM 64:20</p>	<p>Δακτύλιοι στο χείλος του λαιμού και στη βάση του στομίου. Ίχνη δακτυλίου στη βάση του ψευδοστομίου. Σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου και κάθετες πινελιές στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Ομάδες κάθετων γραμμών στον ώμο. Ομάδα τεσσάρων (4) επάλληλων συμμετρικών ταινιών στον κατώτερο ώμο και τη μεγαλύτερη διάμετρο της κοιλίας. Όμοια περιτρέχουσα ταινία στην περίμετρο της δισκοειδούς βάσης.</p> <p>ΥΕΙΙΑ/B2</p>

ΤΑΦΟΣ ΧΙΠ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.133 (ΜΠ 12720)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο τμήμα του χείλους-λαιμού. Συγκολλημένο το ½ της μιας των τριών οριζόντιων κυλινδρικών λαβών. Πηλός γκριζός, αλείφωμα γκριζόλευκο, βαφή μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,3 Διάμ. χείλους: 3,9 Διάμ. κοιλίας: 7</i></p> <p>FS 85-FM 19:27 (;) ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος, ό πως και ο ι ράχες των λαβών. Ομόκεντρα τόξα πλαισιούμενα άνω και κάτω από ομάδες δύο (2) ταινιών στη ζώνη των λαβών. Ομάδα λεπτών ανισόπαχων ταινιών στην περίμετρο της κυρτής ανώμαλης βάσης. Λεπτή ταινία και συμπαγής κύκλος (;) στο κέντρο της βάσης.</p>
2 ΕΙΚ.133 (ΜΠ 12728)	<p>Τρίωτος απίδοσημος πιθαμοφορίσκος (αποκομμένος από τρίδυμο κέρνο, σύμφωνα με ίχνη στη μέγιστη διάμετρό του από την ένωσή του με δύο πιθανότατα όμοια αγγεία). Ακέραιος αλλά πολύ φθαρμένος. Συμπληρωμένος σχεδόν ολόκληρη τη μία των λαβών. Αποκεκρουμένος ελαφρά στο χείλος και ευρύτερα στο σώμα και στην περίμετρο της δισκοειδούς βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,6 Διάμ. χείλους: 4,4 Διάμ. κοιλίας: 7,1</i></p> <p>FS 44-FM 57:2 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον γωνιώδες χείλος, καθώς και οι ράχες των λαβών. Δυο (2) πλατιές, ανισοπαχείς, ασύμμετρες ταινίες χαμηλότερα και δύο (2) άλλες στο κατώτατο τμήμα και την περίμετρο της βάσης.</p>
3 ΕΙΚ.133, 134 (ΜΠ 4694)	<p>Πέντε (5) περιδέραια αποτελούμενα από χάντρες διαφόρων υλικών και σχημάτων: τρία (3) από φαγεντιανή [ένα από σπορόσχημες χάντρες (51), ένα από αμφικωνικές πιεσμένες με κάθετες ραβδώσεις (23), ένα από κυλινδρικές με εγχάρακτη δικτυωτή διακόσμηση (15)], ένα από υαλόμαζα [σφαιρικές χάντρες (10)] και ένα από κορναλίνη [σφαιρικές πιεσμένες (11)]</p> <p><i>Ενδ. διαστάσεις: 0,014/0,08x0,03</i></p>	
4 (ΜΠ 4696)	<p>Χάλκινος απλός κρίκος δακτυλιδιού. Σπασμένος.</p>	

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙΙ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>5 ΕΙΚ.135 (ΜΠ 4699)</p>	<p>Χάλκινο αμφίστομο φυλλόσχημο ξυράφι. Φθαρμένο στη μία κόψη. Σωζόμενοι οι τρεις (3) αμφικέφαλοι ήλοι για τη στερέωση της ξύλινης ή οστέινης, μη σωζόμενης, λαβής. Οξειδωμένο, με πράσινη πατίνα.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 0,108 Πάχ.: 0,02 Πλ. λεπίδας: 0,53 Πλ. λαβής: 0,31 Μήκ. καρφιού: 0,08</i></p>	
<p>6 ΕΙΚ.135 (ΜΠ 4700)</p>	<p>Χάλκινο μονόστομο ευθύγραμμο μαχαιρίδιο. Ακέραιο, με γκριζοπράσινη πατίνα. Σωζόμενοι οι δύο (2) ήλοι στερέωσης της ξύλινης ή οστέινης λαβής. Ελλιπές το άκρο της ακής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 8,2 Πλ.: 1,1 Μήκ. καρφιού: 0,8 Πάχ.: 0,1</i></p>	
<p>7 ΕΙΚ.135 (ΜΠ 4701)</p>	<p>Χάλκινη περόνη. Ελλιπής μικρό τμήμα της ακής. Συγκολλημένη από δύο κομμάτια και οξειδωμένη με πράσινη πατίνα. Σώζει την μικρή κεφαλή με τη διαμπερή οπή, που όμως είναι στομωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 11,6 Πλ.: 0,02</i></p>	

ΤΑΦΟΣ XIV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>1 ΕΙΚ.136 (ΜΠ 12718)</p>	<p>Άωτο πιθάριο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο σε μερικά τμήματα της κοιλίας. Αποκεκρουμένο σε διάφορα σημεία του χείλους και της κοιλίας. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 9,5 Διάμ. χείλους: 5,2 Διάμ. κοιλίας: 9,4 Διάμ. βάσης: 2,3</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο, εκτός από την αθέατη πλευρά της μικρής δακτυλιόσχημης βάσης. Εσωτερικά άβαφο με ταινία γύρω από το χείλος-συνέχεια της ολόβαφης εξωτερικής επιφάνειας.</p>
<p>2 ΕΙΚ.136 (ΜΠ 12721)</p>	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο τμήμα του χείλους-λαιμού και συγκολλημένο, όπως και η μία από τις τρεις λαβές. Πηλός κιτρινόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,3 Διάμ. χείλους: 5 Διάμ. κοιλίας: 10</i></p> <p>FS 84-FM 32:5 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο το έξω νεύον χείλος. Πλατιά ταινία στη βάση του λαιμού και λεπτότερη αμέσως χαμηλότερα στον ώμο. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Βραχώδες κόσμημα με συμπληρωματικό ν-σχημο κόσμημα στον κατώτερο ώμο. Ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και στην αθέατη πλευρά της ελαφρά κυρτής βάσης.</p>
<p>3 ΕΙΚ.136 (ΜΠ 12722)</p>	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο ελαφρά στο χείλος. Ραγίσματα στο σώμα. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,3 Διάμ. χείλους: 4,5 Διάμ. κοιλίας: 8,3</i></p> <p>FS 85-FM 57:2 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ίχνη ολόβαφου γανώματος στο χείλος και στο λαιμό μέσα και έξω, καθώς και στις ράχες των λαβών. Δικτυωτό κόσμημα στην πλαισιοίμενη άνω και κάτω από ομάδες τριών (3) λεπτών ταινιών ζώνη των λαβών. Ομάδα ταινιών στην περίμετρο της κυρτής, επίπεδης βάσης. Σπείρα στο κέντρο της βάσης.</p>
<p>4 ΕΙΚ.136 (ΜΠ 12723)</p>	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο τη μία των λαβών και αρκετά τμήματα του λαιμού, ώμου και βάσης. Αποκεκρουμένο το έξω νεύον χείλος και η κυρτή βάση. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,8-Διάμ. χείλους: 4,3-Διάμ. κοιλίας: 8</i></p> <p>FS 85-FM 64:20 ΥΕΙΙΒ</p>	<p>Πλατιά ταινία στο χείλος. Ίχνη λεπτής ταινίας στο κέντρο του λαιμού και άλλη όμοια στη βάση του. Η τελευταία μαζί με ομάδα τριών (3) άλλων ταινιών πλαισιώνει τη διακόσμημένη με κάθετες γραμμές ζώνη των λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Ομάδα τριών (3) λεπτών ταινιών στην περίμετρο της κυρτής βάσης. Λεπτή σπείρα περικλειόμενη από πλατύ ομόκεντρο κύκλο στο κέντρο της βάσης.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>5 ΕΙΚ.136 (ΜΠ 12724)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο στο λαιμό-χείλος, στη βάση και σε ορισμένα σημεία του σώματος. Συμπληρωμένο σε τμήμα του χείλους-λαιμού, στις τρεις (3) λαβές. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,8 Διάμ. χείλους: 4,6 Διάμ. κοιλίας: 7,8</i></p> <p>FS 85-FM 57:2 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Ίχνη ολόβαφου γανώματος στο λαιμό και στο χείλος μέσα και έξω καθώς και στις ρίζες των λαβών. Δικτυωτό κόσμημα σε παραλληλόγραμμο πλαίσιο ανάμεσα στις λαβές. Ομάδα δύο (2) ταινιών κάτω από τις λαβές. Ίχνη ομόκεντρων κύκλων (;) στο κέντρο της κυρτής, σε μεγάλη έκταση φθαρμένης, βάσης.</p>
<p>6 ΕΙΚ.137 (ΜΠ 12725)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο και συμπληρωμένο ολόκληρο σχεδόν το λαιμό και το χείλος καθώς και τη μία των λαβών. Αποκεκρουμένο και φθαρμένο σε όλη την επιφάνεια του σώματος. Πηλός γκριζόφαιος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,4 Διάμ. χείλους: 4,5 Διάμ. κοιλίας: 8</i></p> <p>FS 85 ΥΕΙΠΙΒ</p>	<p>Ολόβαφο.</p>
<p>7 ΕΙΚ.137 (ΜΠ 12726)</p>	<p>Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Συγκολλημένο από πολλά όστρακα. Συμπληρωμένο το μεγαλύτερο τμήμα του λαιμού και του χείλους, τη μία των λαβών και τμήμα του κυλινδρικού σώματος. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,9 Διάμ. χείλους: 5,7 Διάμ. κοιλίας: 8,3</i></p> <p>FS 96-FM 53:17/18 ΥΕΙΠΙΒ</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Εγκάρσιες γραμμές στη ράχη της σωζόμενης λαβής. Δύο (2) κυματιστές οριζόντιες γραμμές στον ώμο. Ομάδα πλατιών και λεπτών ταινιών στο κυλινδρικό σώμα. Ομόκεντροι κύκλοι στην ελαφρά κυρτή βάση.</p>

<p>8 (ΜΠ 12749)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Συγκολλημένο σε τμήμα του λαιμού-χείλους. Αποκεκρουμένο στο έξω νεύον χείλος. Πηλός γκριζο ς βαφή μελανή και στη κυρτή βάση μερικώς εξίτηλη. Συμπληρωμένες οι τρεις (3) λαβές. Ράγισμα στη βάση.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,8 Διάμ. χείλους: 4,3 Διάμ. κοιλίας: 6,7</i></p> <p>FS 85</p>	<p>Ολόβαφο.</p> <p>ΥΕΠΠΒ</p>
---------------------------------------	--	------------------------------

ΤΑΦΟΣ XIV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
9 ΕΙΚ.137 (ΜΠ 14852)	<p>Ψευδόστομος αμφορέας. Σφαιρικός, κωνικός. Ελλιπής μικρά τμήματα του σώματος και της περιμέτρου της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανομέλανη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 26,4 Διάμ. κοιλίας: 26 Διάμ. βάσης: 11,3</i></p> <p>FS 175-FM 73:5 ΥΕΠΠΓ μέση</p>	<p>Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στον κοίλο δίσκο του ψευδοστομίου. Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου. Θηλιά στις βάσεις αυτού και του ψευδοστομίου. Διπλή, ενωμένη στη βάση, ταινία στο περιθώριο των ταινιόσχημων λαβών. Αλυσίδα τριών (3) δικτυωτών ρόμβων στο ημικόκλιο του ανώτερου ώμου. Όμοιο κόσμημα στα δύο τεταρτοκύκλια. Ομάδα συμμετρικών, ισόπαχων ταινιών χαμηλότερα μέχρι τη μεγαλύτερη διάμετρο της κοιλίας. Τρεις (3) όμοιες ταινίες στο κατώτερο σώμα και στην περίμετρο της χαμηλής δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
10 ΕΙΚ.138 (ΜΠ 14853)	<p>Ψευδόστομος αμφορέας. Σφαιρικός, κωνικός. Σχεδόν ακέραιος. Συγκολλημένος και ελλιπής μόνο μικρό τμήμα του στομίου και του κατώτερου σώματος κοντά στη βάση. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 18,5 Διάμ. κοιλίας: 19,8 Διάμ. βάσης: 9,5</i></p> <p>FS 175-FM 73:4 ΥΕΠΠΓ μέση</p>	<p>Απλή πλατιά σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή της μιας. Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου και στις βάσεις αυτού και του ψευδοστομίου. Δύο (2) διαποίκιλτοι ρόμβοι (με αποφύσεις) με ανάμεσά τους μία κάθετη γραμμή στο ημικόκλιο του ανώτερου ώμου. Όμοιο κόσμημα στα τεταρτοκύκλια. Ανισοπαχείς, πλατιές ταινίες στο υπόλοιπο σώμα και στην περίμετρο της δισκοειδούς βάσης.</p>
11 ΕΙΚ.138 (ΜΠ 14854)	<p>Ψευδόστομος αμφορέας. Σφαιρικός, κωνικός. Σχεδόν ακέραιος. Αποκεκρουμένος την περίμετρο του δίσκου του ψευδοστομίου, το χείλος του στομίου και την περίμετρο της βάσης. Ελαφρά απολεπισμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 14,8 Διάμ. κοιλίας: 14,2 Διάμ. βάσης: 7,3</i></p> <p>FS 175-FM 57:2, 64:28 ΥΕΠΠΓ πρώτη</p>	<p>Ολόβαφος ο επίπεδος δίσκος του ψευδοστομίου με την κεντρική απόφυση, όπως επίσης και οι ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Λεπτός δακτύλιος στο χείλος του στομίου. Θηλιά στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Δικτυωτό οριζόμενο άνω από φυλλοφόρο ταινία στον ανώτερο ώμο. Δύο (2) ομάδες συμμετρικών, ισόπαχων ταινιών στο υπόλοιπο σώμα με εξηρημένη στενή ζώνη στη μεγαλύτερη διάμετρο της κοιλίας. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δισκοειδούς βάσης.</p>
12 ΕΙΚ.138 (ΜΠ 14855)	<p>Ψευδόστομος αμφορέας, σφαιρικός, πιεσμένος. Ακέραιος, αλλά συγκολλημένος τις λαβές και το ψευδοστόμιο. Ελαφρές αποκρούσεις και ράγισμα στην κοιλιά. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή μελανή αμαυρόχρωμη, κατά τόπους καστανή λόγω κακής όπτησης.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13,3 Διάμ. κοιλίας: 12,3 Διάμ. βάσης: 5,9</i></p> <p>FS 177 ΥΕΠΠΓ υπομυκηναϊκή</p>	<p>Ολόβαφος, εκτός από το κατώτατο τμήμα του σώματος και την δακτυλιόσχημη βάση.</p>

ΤΑΦΟΣ ΧΙΥ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
13 ΕΙΚ.138 (ΜΠ 14856)	<p>Ψευδόστομος αμφορέας, σφαιρικός, κωνικός. Ακέραιος. Συγκολλημένος, αποκεκρουμένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομελανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 16,2 Διάμ. κοιλίας: 16 Διάμ. βάσης: 6,7</i></p> <p>FS 175-FM 27:17 ΥΕΙΠΓ πρώτη</p>	<p>Ολόβαφος ο επίπεδος με κεντρική σπασμένη απόφυση δίσκος του ψευδοστομίου, όπως και οι ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Πρόχειροι δακτύλιοι στο χείλος του στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Ανοιχτοί δακτύλιοι στις ρίζες των λαβών. Ομόκεντρα στιγμωτά τόξα στο ημικύκλιο του ανώτερου ώμου. Θαλάσσιες ανεμώνες στα τεταρτοκύκλια. Ομάδα πλατιών και λεπτών ταινιών και εξηρημένη άβαφη ζώνη στον κατώτερο ώμο. Ολόβαφα το υπόλοιπο σώμα και η επίπεδη απλή βάση.</p>
14 ΕΙΚ.139 (ΜΠ 14857)	<p>Ψευδόστομος αμφορίσκος, σφαιρικός, κωνικός. Ακέραιος. Ελλιπής μόνο μικρό τμήμα του χείλους του στομίου και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,5 Διάμ. κοιλίας: 10 Διάμ. βάσης: 4,9</i></p> <p>FS 173-FM 61A:1, 75:5, 75:; ΥΕΙΠΒ2</p>	<p>Απλή σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των στενών ταινιόσχημων λαβών. Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Ενάλληλα τρίγωνα πλαισιωμένα από απλές μετόπες οριζόντιων κυματοειδών γραμμών και απλών εγκαρσίων στο ημικύκλιο του ώμου. Όμοια ενάλληλα τρίγωνα στα τεταρτοκύκλια. Ομάδα τριών (3) πλατιών ανισόπαχων ταινιών στην κοιλία. Ολόβαφο το κατώτερο τμήμα εκτός από την περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
15 ΕΙΚ.139 (ΜΠ 14858)	<p>Ψευδόστομος αμφορίσκος, σφαιρικός, κωνικός. Ακέραιος. Ελαφρά αποκεκρουμένο το χείλος του στομίου. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13,2 Διάμ. κοιλίας: 11,7 Διάμ. βάσης: 5,5</i></p> <p>FS 173-FM 43:31 ΥΕΙΠΓ πρώτη</p>	<p>Ομόκεντροι κύκλοι στον κυρτό με κεντρική απόφυση δίσκο του ψευδοστομίου. Εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Δακτύλιοι στο χείλος και στη βάση του στομίου. Ομόκεντρα κροσσωτά τόξα στον ώμο. Ανισοπαχείς πλατιές ταινίες στο υπόλοιπο σώμα. Άβαφη η περίμετρος της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
16 ΕΙΚ.139 (ΜΠ 14859)	<p>Ψευδόστομος αμφορίσκος, σφαιρικός, κωνικός. Συγκολλημένος. Ελλιπής το στόμιο, τη μία των λαβών, τμήμα του δίσκου του ψευδοστομίου και του ανώτερου ώμου. Αποκεκρουμένος στην περίμετρο της δισκοειδούς βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12,8 Διάμ. κοιλίας: 12 Διάμ. βάσης: 5,5</i></p> <p>FS 173-FM 58:22 ΥΕΙΠΒ2</p>	<p>Λεπτή πολλαπλή σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφη η ράχη της ελλειψοειδούς διατομής λαβής. Δακτύλιοι στη βάση του ψευδοστομίου. Σειρά κάθετων αμειβόντων στον ανώτερο ώμο, ομάδα πλατιών και λεπτών ταινιών χαμηλότερα. Άλλη ομάδα διπλών ανισόπαχων ταινιών στην διάμετρο της κοιλίας. Πλατιά ανισοπαχής ταινία στην περίμετρο της βάσης.</p>

ΤΑΦΟΣ ΧΙΥ

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>17 ΕΙΚ.140 (ΜΠ 14860)</p>	<p>Ψευδόστομος αμοφορίσκος, σφαιρικός, κωνικός. Απολεπισμένος και αποκεκρουμένος. Ακέραιος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή ερυθρή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12 Διάμ. κοιλίας: 11,6 Διάμ. βάσης: 5</i></p> <p>FS 173-FM 73:k, 43;j, 41:11 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Ομόκεντροι κύκλοι στον επίπεδο, με κεντρική εμφανώς εξέχουσα απόφυση, δίσκο του ψευδοστομίου. Διαγώνια κάθετη ταινία στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών. Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Κεντρικό κόσμημα απλών ενάλληλων τόξων ανάμεσα σε δύο (2) δικτυωτούς ρόμβους στο ημικύκλιο. Στιγμωτός δικτυωτός κύκλος στο ένα και απλό όμοιο στο άλλο στα τεταρτοκύκλια. Ομάδες πλατιών και λεπτών ανισόπαχων ταινιών στον κατώτερο ώμο και στην κοιλία. Ολόβαφο το κατώτερο σώμα. Άβαφη η περίμετρος της δισκοειδούς βάσης.</p>
<p>18 ΕΙΚ.140 (ΜΠ 14861)</p>	<p>Ψευδόστομος αμοφορίσκος, σφαιρικός, κωνικός. Συγκολλημένος και ελλιπής μικρά τμήματα του ώμου, της κοιλίας και του στομίου. Αποκεκρουμένος την περίμετρο της δισκοειδούς βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 10,7 Διάμ. κοιλίας: 10,7 Διάμ. βάσης: 5,1</i></p> <p>FS 173-FM 57:2, 64:28, 73:k ΥΕΠΠΓ πρώτη</p>	<p>Ολόβαφος ο επίπεδος με την μικρή κεντρική απόφυση δίσκος του ψευδοστομίου. Εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των στενών ταινιόσχημων λαβών. Δακτύλιος στο χείλος του στομίου, θηλιά (;) στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Δικτυωτό οριζόμενο άνω από οριζόντια φυλλοφόρο ταινία στο ημικύκλιο του ώμου. Δικτυωτοί ρόμβοι στα τεταρτοκύκλια. Ομάδες λεπτών συμμετρικών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Ομάδα πλατύτερων ταινιών και πλατιά ταινία στην περίμετρο της βάσης.</p>
<p>19 ΕΙΚ.140 (ΜΠ 14862)</p>	<p>Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός τεφρόχρους, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8 Διάμ. χείλους: 5,8 Διάμ. κοιλίας: 9</i></p> <p>FS 94-FM 42:21 ΥΕΠΠΑ2</p>	<p>Ολόβαφα ο αμφίκυκλος λαιμός και το προεξέχον χείλος. Εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Ίχνη φολιδοτών τριγώνων στον ώμο. Λεπτές ανισοπαχείς ταινίες στο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο και ομόκεντροι κύκλοι στην αθέατη επιφάνεια της ελαφρά επιπεδόκυρτης βάσης.</p>
<p>20 ΕΙΚ.141 (ΜΠ 14869)</p>	<p>Μόνωτο ληκύθιο. Συγκολλημένο και ελλιπές πολλά τμήματα του σώματος. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή σκούρα καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,1 Διάμ. κοιλίας: 9,4 Διάμ. βάσης: 3,8</i></p> <p>FS 123 ΥΕΠΠΓ ύστερη</p>	<p>Ολόβαφο, εκτός από την περίμετρο της απλής κοίλης βάσης.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
21 ΕΙΚ.141 (ΜΠ 4675)	Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από ωχροκίτρινη υαλόμαζα με κωνοειδές έξαρμα στην οπίσθια όψη. <i>Διαστάσεις: 1,7x1,7- Πάχ.: 0,9</i>	Στιγμωτό σχηματοποιημένο θέμα στην κύρια σφραγιστική επιφάνεια.
22 ΕΙΚ.141 (ΜΠ 4676)	Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μαύρο στεατίτη. <i>Διαστάσεις: 1,8x1,7- Πάχ.: 0,7</i>	Δύο (2) αντωπά κερασφόρα ζώα στην κύρια όψη του.
23 ΕΙΚ.141 (ΜΠ 4677)	Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μαύρο στεατίτη. <i>Διαστάσεις: : 1,5x1,6- Πάχ.: 0,6</i>	Τετράποδο ζώο και σειρά γραμμιδίων στην κύρια όψη του.
24 ΕΙΚ.141 (ΜΠ 4679)	Κωνικό σφονδύλι από ιώδη στεατίτη. Ακέραιο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,2-Διάμ.: 2,1</i>	
25 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4681)	Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Ελαφρά αποκεκρουμένο στην κορυφή και στην γωνίωση. <i>Διαστάσεις: Υ.: 2,3-Διάμ.: 2,8</i>	
26 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4682)	Κωνικό σφονδύλι, από ιώδη στεατίτη. Ακέραιο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,3-Διάμ.: 2,1</i>	
27 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4684)	Πήλινο σφαιρικό σφονδύλι. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,9-Διάμ.: 2,3</i>	
28 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4685)	Πήλινο κωνικό σφονδύλι. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,5-Διάμ.: 2,4</i>	
29 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4687)	Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Έντονα φθαρμένο σε όλη την επιφάνεια. <i>Διαστάσεις: Υ.: 2,4-Διάμ.: 2,7</i>	
30 (ΜΠ 4688)	Απότμημα πήλινου σφονδυλίου. <i>Διαστάσεις: Υ.: 0,8-Διάμ.: 1,5</i>	
31 (ΜΠ 4689)	Κωνικό σφονδύλι από ιώδη στεατίτη. Ελαφρά αποκεκρουμένο την περίμετρο της βάσης. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,6-Διάμ.: 3,4</i>	

32 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4690)	Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 2,2-Διάμ.: 2,8</i>	
33 ΕΙΚ.142 (ΜΠ 4691)	Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Συγκολλημένο από δύο (2) κομμάτια. Ελαφρά αποκεκρουμένο. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,7-Διάμ.: 2,1</i>	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
34 (ΜΠ 4692)	Πήλινο μεγάλο κολουροκωνικό σφονδύλι. Συγκολλημένο. Ελλιπές δύο (2) τμήματα του κατώτερου σώματος. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,7-Διάμ.: 3,5</i>	
35 (ΜΠ 4693)	Απότμημα ($\frac{1}{2}$ περίπου) κωνικού σφονδυλίου. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,3-Διάμ.: 1,9</i>	
36 ΕΙΚ.143 (ΜΠ 4695)	Δύο (2) περιδέραια αποτελούμενα από χάντρες διαφόρων υλικών και σχημάτων και μία μεμονωμένη χάντρα από φαγεντιανή με ανάγλυφη διακόσμηση σπείρας. 1 ^ο περιδέραιο: μία (1) μεγάλη αμυγδαλόσχημη και δέκα έξι (16) μικρές κυλινδρικές χάντρες από κορναλίνη. 2 ^ο περιδέραιο: μικρές κυλινδρικές χάντρες (περισσότερες από 50) φαγεντιανής. <i>Ενδ. διαστ.: 0,25x0,03</i>	
37 ΕΙΚ.143 (ΜΠ 4697)	Χάλκινη τριχολαβίδα. Ακέραια. Κατασκευασμένη από λεπτή και στενή ταινία χαλκού. Ενωμένα τα σκέλη στο ανώτερο μέρος, με ένα ωοειδές άνοιγμα (ανοικτό δακτύλιο) στην κορυφή για την εξυπηρέτηση της λειτουργικής χρήσης του εργαλείου. Οξειδωμένη, πράσινη πατίνα. Αδιακόσμητη. <i>Διαστάσεις: Μήκ.: 4,9 Μεγ. άνοιγμα σκελών: 0,1 Μεγ. πλ.: 0,9 Ελάχ. πλ.: 0,5</i>	
38 ΕΙΚ.143 (ΜΠ 4698)	Δύο (2) συνανήκοντα τμήματα μαχαιριδίου (;). Οξειδωμένα. <i>Διαστάσεις: : 0,22x0,11-0,10x0,11</i>	
39 ΕΙΚ.144 (ΜΠ 4702)	Δύο (2) τμήματα όστρεου. Διάτρητο το ένα. Ίσως από κόσμημα.	

ΤΑΦΟΣ XV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.145 (ΜΠ 14827)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές τμήμα του χείλους και του λαιμού. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12 Διάμ. χείλους: 10 Διάμ. κοιλίας: 16,7</i></p> <p>FS 85-FM 57:2 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφος λαιμός μέσα και έξω. Λεπτές ταινίες στο προεξέχον και επικλινές χείλος. Ομάδα όμοιων λεπτών ταινιών στη βάση του λαιμού. Δύο (2) πλατιές ταινίες χαμηλότερα στη διακοσμημένη με δικτυωτό ζώνη των λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην επιπεδόκυρτη βάση.</p>
2 ΕΙΚ.145 (ΜΠ 14828)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές μικρό τμήμα του χείλους και συγκολλημένο άλλο μεγαλύτερο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,9 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 10,3</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και προεξέχον, επικλινές λεπτό χείλος. Ομάδα τριών (3) πλατιών ταινιών χαμηλότερα. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Βραχώδες κόσμημα και ομάδα λεπτών ταινιών στην περίμετρο της κοιλίας. Δύο ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην επιπεδόκυρτη βάση.</p>
3 ΕΙΚ.145 (ΜΠ 14830)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,7 Διάμ. χείλους: 4,7 Διάμ. κοιλίας: 9,5</i></p> <p>FS 83-FM 57:2, 61A : 1 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφος λαιμός μέσα και έξω. Λεπτή ταινία με εγκάρσιες, συμμετρικές ταινίες στο προεξέχον ελαφρά επικλινές χείλος. Δικτυωτό κόσμημα στη ζώνη των λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Κάτω από αυτές συμπληρωματικό κόσμημα ενάλληλων τριγώνων. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην κυρτή βάση.</p>
4 ΕΙΚ.146 (ΜΠ 14831)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές τη μία των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,3 Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 10,8</i></p> <p>FS 85-FM 53:37 ΥΕΠΙΒ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και προεξέχον, επίπεδο, λεπτό χείλος. Ομάδα τριών (3) συμμετρικών ισόπαχων ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Κάθετες κυματοειδείς γραμμές στη ζώνη των λαβών, οι ράχες των οποίων ολόβαφες. Ομάδα τριών (3) συμμετρικών και ισόπαχων ταινιών χαμηλότερα. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και στο κέντρο της κυρτής βάσης.</p>
5 ΕΙΚ.146 (ΜΠ 14849)	<p>Βάση και ½ περίπου σώματος άτου κωνικού κυαθίου. Πηλός ωχροκίτρινος, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ. 3,6 Σωζ. διάμ. χείλους: 7,6 Διάμ. βάσης: 3,6</i></p> <p>FS 204 ΥΕΠ-ΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο μέσα και έξω. Άβαφη η αθέατη επιφάνεια της στενής, υπόκοιλης απλής βάσης.</p>

ΤΑΦΟΣ XV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
6 ΕΙΚ.146 (ΜΠ 14851)	<p>Συνανήκοντα και συγκολλημένα όστρακα κατώτερου τμήματος και βάσης αμφορέα. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 8,4 Σωζ. διάμ.: 20,1</i></p> <p>FS 58 ΥΕΙΠΓ</p>	Αβαφος.
7 ΕΙΚ.146 (ΜΠ 4844 α,β)	<p>α) Κωνικό σφονδύλι από μελανό στεατίτη. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο σε όλη την επιφάνειά του. Κεντρική κάθετη οπή.</p> <p>β) Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι. Πηλός ερυθρώπός. Ελαφρές αποκρούσεις στην λειασμένη επιφάνειά του. Κάθετη διαμπερής οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Υ. 1,5-Διάμ.2,5, β) Υ.1,4-Διάμ.1,9</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΠ</p>	<p>α) Αδιακόσμητο.</p> <p>β) Αδιακόσμητο.</p>
8 ΕΙΚ.146 (ΜΠ 4845 α,β,γ)	<p>Τρία (3) κωνικά σφονδύλια από μελανό (α,γ) και τεφροπράσινο (β) στεατίτη. Ελαφρά φθαρμένα και αποκεκρουμένα, με μερικές πρόχειρες εγχαράξεις στην λεία επιφάνειά τους. Κεντρική διαμπερής οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Υ. 1-Διάμ.1,7, β) Υ.1,6-Διάμ.2,2, γ) Υ.1,8-Διάμ.2,8</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΠ</p>	Αδιακόσμητα.
9 ΕΙΚ.147 (ΜΠ 4846 α,β,γ)	<p>α) Σφαιρική ευμεγέθης χάντρα από υπόλευκη υαλόμαζα. Ελλιπής περίπου το ½. Μικρή κεντρική διαμπερής οπή. Πολύ φθαρμένη.</p> <p>β) Μικρή σφαιρική χάντρα από κυανή υαλόμαζα. Ακέραιη. Ελαφρά φθαρμένη με κεντρική διαμπερή οπή.</p> <p>γ) Έξι (6) κυλινδρικές-δακτυλιόσχημες χάντρες από κορναλίνη. Ακέραιες. Σχετικά καλά διατηρημένες με κεντρική διαμπερή οπή και μία (1) σφαιρική μικροσκοπική από υαλόμαζα τεφρού χρώματος, με διαμπερή οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Υ. 1-Διάμ.1,9, β) Υ.0,6-Διάμ.0,7 γ) Υ.0,5-Διάμ.0,6</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΠ</p>	Αδιακόσμητες όλες.

ΤΑΦΟΣ XV

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
10 ΕΙΚ.147 (ΜΠ 4847)	<p>Οστέινο κυκλικό περίαπτο. Αποκεκρουμένο και φθαρμένο την περίμετρο και στις δύο (2) όψεις του. Η μία όψη επίπεδη λεία και αδιακόσμητη, η άλλη ελαφρά κυρτή με διακόσμηση ανάγλυφων σπειρών (;). Τρεις (3) διαμπερείς οπές κατά μήκος της διαμέτρου για την ανάρτηση του περιάπτου.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μέγ. σωζ. διάμ.: 3,8 Πάχ.: 0,02</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	
11 ΕΙΚ.147 (ΜΠ 4848)	<p>Τετράεδρος ορθογώνιος επιμήκης σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη. Ακέραιος. Αποκεκρουμένος κατά τόπους. Γενικά καλά διατηρημένος. Διαμπερής οπή κατά μήκος.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 2,4 Πλ.: 0,8x0,8</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	<p>Εγγάρακτη διακόσμηση στις τέσσερις (4) μακρές πλευρές του από ευθείες γραμμές, φυλλοφόρο ταινία και γραμμίδια σε σειρά τριών (3) κυκλικών στιγμών.</p>
12 ΕΙΚ.148 (ΜΠ 4849)	<p>Κωνικό σφονδύλι από τεφρό, πρασινωπό στεατίτη. Ακέραιο. Ελάχιστα αποκεκρουμένο. Διαμπερής κεντρική κάθετη οπή.</p> <p>ΥΕΠΠ</p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>
13 ΕΙΚ.148 (ΜΠ 4850 α,β)	<p>α) Δύο (2) σπορόσχημες χάντρες με κάθετες ραβδώσεις από φαγεντιανή. Ακέραιες. Διαμπερής κεντρική οπή.</p> <p>β) Είκοσι οκτώ (28) μικροσκοπικές δακτυλιόσχημες χάντρες από φαγεντιανή, με κεντρική οπή. Ακέραιες.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Μήκ.: 1,4 Πάχ.: 0,5 β) Διάμ.: 0,3</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	

ΤΑΦΟΣ XVI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.149 (ΜΠ 14829)	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο. Ελλιπές μικρά τμήματα του χείλους, της κοιλίας και της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8-Διάμ. χείλους: 5,5 Διάμ. κοιλίας: 11,3</i></p> <p>FS 85-FM 57:2, 64:20 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και προεξέχον επικλινές χείλος. Στενή ζώνη διακοσμημένη με σειρά γραμμιδίων αμέσως χαμηλότερα. Δικτυωτό πλαισιωμένο από δύο (2) πλατιές ταινίες στο υπόλοιπο σώμα. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων ταινιόσχημων λαβών. Άβαφη η κυρτή βάση.</p>
2 ΕΙΚ.149 (ΜΠ 14832)	<p>Δίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Αποκεκρουμένο την περίμετρο του χείλους, της κοιλίας και της βάσης. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,5 Διάμ. χείλους: 5,2 Διάμ. κοιλίας: 11,6</i></p> <p>FS 83-FM ; ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ίχνη βαφής με πλατιά ταινία στο χαμηλό αμφίκυκλο λαιμό. Δύο (2) πλατιές πινελιές στη μία πλευρά του ώμου και αντίστοιχες στην άλλη πλευρά, ελάχιστα διακρινόμενες. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Ομόκεντροι κύκλοι στην περίμετρο και σε όλη την επιφάνεια της επιπεδόκυρτης βάσης, στο κέντρο της οποίας τμήμα συμπαγούς κύκλου.</p>
3 ΕΙΚ.149 (ΜΠ 14833)	<p>Άωτο κωνικό κιάθιο. Συγκολλημένο και αποκεκρουμένο. Ελλιπές μικρό τμήμα του λεπτού απλού χείλους. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 2,5 Διάμ. χείλους: 7 Διάμ. βάσης: 2,2</i></p> <p>FS 204 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφο εσωτερικά. Πλατιά ταινία εξωτερικά κάτω από το χείλος. Τρεις (3) λεπτές ταινίες στο κατώτερο τμήμα του σώματος κοντά στην υπόκοιλη στενή βάση, στην περίμετρο της οποίας άλλη πλατιά ταινία.</p>
4 ΕΙΚ.150 (ΜΠ 14837)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ελλιπές μικρό μόνο τμήμα του προεξέχοντος, επικλινούς χείλους. Ελαφρές αποκρούσεις στο σώμα. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανέρυθρη-μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13 Διάμ. χείλους: 7,4 Διάμ. κοιλίας: 12,8 Διάμ. βάσης: 6,6</i></p> <p>FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα και έξω. Τρεις (3) συμμετρικές, περίπου ισοπαχείς ταινίες στον ανώτερο ώμο και ισάριθμες όμοιες στο κατώτατο τμήμα του σώματος. Σπογγωτό κόσμημα στην επιφάνεια της κοιλίας. Άβαφη η αθέατη επιφάνεια της επίπεδης βάσης.</p>
5 ΕΙΚ.150 (ΜΠ 14841)	<p>Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ελλιπές το χείλος και ο λαιμός. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός κιτρινωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,2 Διάμ. χείλους: 5 Διάμ. κοιλίας: 8,9</i></p> <p>FS 94-FM 57:2 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον ελαφρά επικλινές χείλος, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Δικτυωτό πλαισιούμενο άνω και κάτω από δύο (2) περίπου ισοπαχείς ταινίες στη ζώνη των λαβών. Δύο (2) ομάδες λεπτών και πλατιών ταινιών στο κυλινδρικό σώμα και στην περίμετρο της επιπεδόκυρτης βάσης. Τρεις (3) ομόκεντροι κύκλοι στο κέντρο της βάσης.</p>

ΤΑΦΟΣ XVI

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>6 ΕΙΚ.150 (ΜΠ 14842)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές αρκετά τμήματα του λαιμού και του έξω νεύοντος χείλους, καθώς και των δύο (2) λαβών. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο σε μεγάλη έκταση. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,3 Διάμ. χείλους: 4,1 Διάμ. κοιλίας: 12,1</i></p> <p>FS 82-FM 32:5 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον χείλος όπως και η ράχη της σωζόμενης αγκύλης κυλινδρικής λαβής. Ταινία με βραχώδες κόσμημα στη ζώνη των λαβών. Άλλο βραχώδες κόσμημα στην περίμετρο της κοιλίας. Δύο ομάδες ομόκεντρων κύκλων και πρόχειρη πινελιά στην κυρτή βάση.</p>
<p>7 ΕΙΚ.151 (ΜΠ 14844)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ελλιπές το στόμιο και τμήμα της κοιλίας. Απολεπισμένο και συγκολλημένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ.: 6,1 Διάμ. κοιλίας: 12,9 Διάμ. λαιμού: 5,4</i></p> <p>FS 82-FM 12:13 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Κισσοί με τριπλό κυματοειδές στέλεχος στον ώμο. Δύο (2) περίπου ισοπαχείς ταινίες στην περίμετρο της κοιλίας. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην κυρτή βάση.</p>
<p>8 ΕΙΚ.151 (ΜΠ 14846)</p>	<p>Άωτο, σφαιρικό, κωνικό πιθάριο. Συγκολλημένο και συμπληρωμένο. Ελλιπές τμήμα του σώματος. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός καστανοέρυθρος, αλείφωμα ωχρό, βαφή μελανή εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 14 Διάμ. χείλους: 7,3 Διάμ. κοιλίας: 14,1 Διάμ. βάσης: 4,8</i></p> <p>FS 77-FM 77 ΥΕΙΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον επικλινές χείλος. Στενή εξηρημένη άβαφη ζώνη κάτω από τη βάση του λαιμού. Στιγμωτό κόσμημα πλαισιωμένο άνω και κάτω από δύο (2) περίπου ισοπαχείς ταινίες σε όλη την επιφάνεια του αγγείου. Άβαφη η στενή και κάπως ασταθής επίπεδη βάση.</p>
<p>9 ΕΙΚ.151 (ΜΠ 14847)</p>	<p>Απότμημα κατώτερου σώματος και βάσης υψίποδος σκύφου. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ: 6,4 Διάμ. βάσης: 5,4</i></p> <p>FS 305 ΥΕΙΙΓ πρώιμη</p>	<p>Άβαφος εσωτερικά. Δύο (2) ομάδες λεπτών ανισόπαχων ταινιών εξωτερικά. Ολόβαφη η περίμετρος της κωνικής, δισκοειδούς βάσης.</p>

10 (ΜΠ 14923)	<p>Απότμημα στελέχους και δισκοειδούς βάσης, με κεντρική κοίλανση από κάτω, υψίποδης κύλικας.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ: 3,1 Σωζ. πλ.: 3,9</i></p> <p>FS 265; ΥΕΙΙΙ</p>	Άβαφο.
--------------------------------	---	--------

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
11 ΕΙΚ.151 (ΜΠ 4843)	<p>Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι. Ελλιπές την ακή και αποτελούμενο από δύο (2) συνανήκοντα τμήματα. Πολύ οξειδωμένο και φθαρμένο. Διατηρεί μικρά τμήματα της ξύλινης ή οστέινης επένδυσης της λαβής, που στερεωνόταν με ένα αμφικέφαλο ήλο κοντά στην άκρη της λαβής και δύο μικρότερους στη βάση της και από το μόλις διακρινόμενο περιχέιλωμα κατά μήκος της ανισοπλατούς λαβής, που απολήγει στο άκρο της σε τριγωνική εγκοπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 14,6 Μέγ. πλ.: 1,5 Ελάχ. πλ.: 0,05</i></p> <p>Τύπος 1b της Sandars</p>	
12 ΕΙΚ.152 (ΜΠ 4851 α,β,γ)	<p>α) Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι ερυθρωπού πηλού. Ελαφρές αποκρούσεις. Κεντρική διαμπερής οπή. Ακέραιο.</p> <p>β) Πήλινο αμφικωνικό, βαρελόσχημο σφονδύλι, ερυθρόξανθου πηλού. Ακέραιο. Ελάχιστα αποκεκρουμένο στην λειασμένη επιφάνειά του. Κεντρική διαμπερής οπή.</p> <p>γ) Σφαιρική χάντρα από ορεία κρύσταλλο. Ακέραια. Κεντρική διαμπερής οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: α) Υ. 0,7 Διάμ. 2,2 β) Υ. 1,8 Διάμ. 2,1, γ) Υ. 2 Διάμ. 2,4</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΙΙ</p>	Αδιακόσματα.

ΤΑΦΟΣ XVII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.153 (ΜΠ 14834)	<p>Τρίτος απόσχημος πιθαμορίσκος. Αποκεκρουμένος. Ελλιπής τμήματα του χείλους κα της βάσης, καθώς και το ½ της μιας των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Πηλός γκρίζος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 13,9 Διάμ. χείλους: 8 Διάμ. κοιλίας: 10,7 Διάμ. βάσης: 5</i></p> <p>FS 45-FM 46:53 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός, προεξέχον, ελαφρά επικλινές χείλος και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Τρέχουσες σπείρες πλαισιωμένες άνω από δύο (2) ισοπαχείς ταινίες και κάτω από μία όμοια, στη ζώνη των λαβών. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Ολόβαφα το κατώτατο τμήμα και η περίμετρος της δακτυλιόσχημης, υπόκοιλης βάσης.</p>
2 ΕΙΚ.153 (ΜΠ 14839)	<p>Τρίτος απόσχημος, κωνικός πιθαμορίσκος. Αποκεκρουμένος το χείλος. Ελλιπής και τις τρεις λαβές. Πηλός ερυθρωπός, βαφή μελανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 12,1 Διάμ. χείλους: 7,2 Διάμ. κοιλίας: 11,7 Διάμ. βάσης: 4,9</i></p> <p>FS 44 ΥΕΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφος, με εξηρημένα τη ζώνη του αμφίκουλου λαιμού εξωτερικά, όπου ταινία, και το κατώτερο τμήμα του σώματος, όπου δύο (2) πρόχειρες όμοιες ταινίες. Άβαφο το κέντρο της ελαφρά υπόκοιλης, επίπεδης βάσης.</p>
3 ΕΙΚ.153 (ΜΠ 14848)	<p>Συγκολλημένο ανώτερο τμήμα γάστρας, ίσως υψίποδης, μόνωτης κύλικας. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ: 5,5 Διάμ. χείλους: 12,2 Διάμ. σώματος: 12</i></p>	<p>Άβαφη.</p>
4 ΕΙΚ.153 (ΜΠ 14850)	<p>Συναήκοντα και συγκολλημένα όστρακα κατώτερου τμήματος, ίσως, μόνωτης άβαφης πρόχου. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο. Ελαφρά υπόκοιλη βάση.</p> <p><i>Διαστάσεις: Σωζ. Υ: 5,5 Διάμ. βάσης: 3,9</i></p>	
5 ΕΙΚ.153 (ΜΠ 4852)	<p>Πήλινο αμφικωνικό σφονδύλι, ερυθρωπού πηλού. Αποκεκρουμένο αλλά ακέραιο. Διαμπερής κεντρική οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 2,7 Διάμ.: 3,4</i></p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>

ΤΑΦΟΣ XVIII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>1 ΕΙΚ.154 (ΜΠ 14835)</p>	<p>Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο. Ελαφρές αποκρούσεις και απολεπίσματα σε ολόκληρο το σώμα. Μικρή οπή στη βάση. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 9,4 Διάμ. χείλους: 7,1 Διάμ. κοιλίας: 11,4 Διάμ. βάσης: 9,8</i></p> <p>FS 94-FM 61:11 ΥΕΠΒ2/ΠΠΓ πρώτημη</p>	<p>Ολόβαφα εσωτερικά λαιμός και λοξό προεξέχον, απλό χείλος. Πλατιά ταινία στη βάση του λαιμού εξωτερικά. Σειρά κάθετων τεθλασμένων γραμμών στον ώμο. Τρεις (3) πλατιές ανισοπαχείς ταινίες στο αμφίκωλο κυλινδρικό σώμα. Άβαφη η ελαφρά επιπεδόκυρτη βάση. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών.</p>
<p>2 ΕΙΚ.154 (ΜΠ 14836)</p>	<p>Τρίδυμος κέρνος, αποτελούμενος από τρεις (3) μικρούς πιθαμοφόρισκους με τρεις (3) πλαστικές αποφύσεις στη θέση των λαβών. Στο κέντρο καλαθόσχημη ταινιωτή υπερυψωμένη λαβή. Σχεδόν ακέραιος. Συγκολλημένος και ελλιπής τμήματα της περιμέτρου των χειλέων των αγγείων και της λαβής. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή σκούρα καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 11,5 Διάμ.: 13,4</i></p> <p>FS 325-FM 43:e ΥΕΠΠΓ μέση</p>	<p>Ολόβαφοι οι λαιμοί των αγγείων μέσα και έξω. Πρόχειρα διπλά και μονά ομόκεντρα τόξα στον ώμο. Πλατιά ανισοπαχής ταινία στη μεγαλύτερη διάμετρο του σώματός τους, λεπτότερη στην περίμετρο της επίπεδης βάσης τους. Ολόβαφες οι τρεις (3) πλαστικές αποφύσεις. Εγκάρσιες γραμμές στη ράχη της λαβής.</p>
<p>3 ΕΙΚ.154 (ΜΠ 14838)</p>	<p>Μόνωτη σφαιρική προχοίσκη. Ελλιπής και συγκολλημένη μικρό τμήμα του λαιμού και του χείλους. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,2 Διάμ. χείλους: 4,6 Διάμ. κοιλίας: 9,8 Διάμ. βάσης: 4,5</i></p> <p>FS 112 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Ταινιωτή διακόσμηση εσωτερικά του στομίου, στη βάση του λαιμού, στον ώμο και στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης υπόκοιλης βάσης. Πρόχειρη πινελιά στη ράχη της ταινιόσχημης λαβής.</p>
<p>4 ΕΙΚ.155 (ΜΠ 14840)</p>	<p>Τρίωτος σφαιρικός αμοφορίσκος. Συγκολλημένος. Ελλιπής τμήμα του λαιμού, χείλους και κοιλίας. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανή, αρκετά εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8 Διάμ. χείλους: 7 Διάμ. κοιλίας: 9,4-Διάμ. βάσης: 4,2</i></p> <p>FS 59-FM 43:13, 53:17 ΥΕΠΠΓ πρώτημη</p>	<p>Ολόβαφα αμφίκωλος λαιμός και λεπτό, απλό χείλος. Κρεμάμενα απλά ομόκεντρα τόξα από περιτρέχουσα ταινία αμέσως χαμηλότερα, στον ανώτερο ώμο και μεταξύ των λαβών. Κυματοειδής ταινία αμέσως χαμηλότερα. Δύο (2) συμμετρικές, περίπου ισοπαχείς ταινίες κάτω από τις λαβές. Μία λεπτή και μία πλατιά ταινία στο κατώτατο τμήμα του σώματος και στην περίμετρο της υπόκοιλης απλής βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών.</p>

ΤΑΦΟΣ XVIII

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
5 ΕΙΚ.155 (ΜΠ 14843)	Ψευδόστομος, σφαιρικός αμφορίσκος. Συγκολλημένος. Ελλιπής μικρά τμήματα της κοιλίας. Αποκεκρουμένος κατά τόπους. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 13,8 Διάμ. κοιλίας: 12,6 Διάμ. βάσης: 5,6</i> FS 171-FM 53:38, 52:8, 27:49; ΥΕΙΠΒ1	Σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Δακτύλιοι στο χείλος, στη βάση του στομίου και του ψευδοστομίου. Κάθετη ταινία στις ράχες των ελλειψοειδούς διατομής λαβών, δακτύλιος στις ρίζες τους. Κόσμημα κροσσωτού τροχού ανάμεσα σε δύο (2) ομάδες μετωπών στο ημικύκλιο. Δύο (2) όμοιες μετόπες από κυματοειδείς και λεπτές κάθετες γραμμές στα δύο τεταρτοκύκλια. Δύο (2) ομάδες ισόπαχων, συμμετρικών ταινιών στον κατώτερο ώμο και κάτω από την μεγαλύτερη διάμετρο του σώματος. Όμοια ταινία στην ένωση σώματος και δακτυλιόσχημης βάσης. Άβαφη η αθέατη επιφάνεια της βάσης.
6 ΕΙΚ.155 (ΜΠ 14845)	Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Ελλιπής τμήμα του στομίου, του σώματος και τη μία των λαβών. Συγκολλημένος και αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροί, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 10,5 Διάμ. κοιλίας: 14,4 Διάμ. βάσης: 6,4</i> FS 171-FM 43:d ΥΕΙΠΒ2	Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου και στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Απλή σπείρα στον υπόκοιλο δίσκο του ψευδοστομίου. Κάθετη ταινία στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή και δακτύλιο στη ρίζα τους. Απλά ομόκετρα τόξα στον ώμο. Ομάδα τριών (3) ισόπαχων συμμετρικών ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Άβαφα το υπόλοιπο κατώτερο σώμα και η δισκοειδής βάση.
7 ΕΙΚ.156 (ΜΠ 4853 α,β,γ)	α) Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από γκρίζο στεατίτη. Ακέραιος. Ελάχιστα φθαρμένος. Διαμετρής κεντρική οπή. β) Κομβιόσχημο σφονδύλι από γκρίζο στεατίτη. Ελλιπές τμήμα της κορυφής του. Ελαφρά αποκεκρουμένο στην υπόλοιπη επιφάνεια. γ) Κωνικό σφονδύλι από ιώδη στεατίτη. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο. Κεντρική διαμετρής οπή. <i>α) Διάμ. 1,8 Πάχ.: 0,6 β) Υ. 0,8 Διάμ. 1,9, γ) Υ. 1,9</i> ΥΕΙΠ	α) Τέσσερις (4) στιγμές σε τετραγωνική διάταξη στη μία των κυρτών επιφανειών του. β) Αδιακόσμητο. γ) Αδιακόσμητο.

ΤΑΦΟΣ XIX

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
1 ΕΙΚ.157 (ΜΠ 13967)	Ψευδόστομος αμφικωνικός αμφορέας. Συγκολλημένος και μικρά τμήματα συμπληρωμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα κιτρινόξανθο, βαφή σκούρα καστανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Y. 20,2 Διάμ. κοιλίας: 19,6 Διάμ. βάσης: 7,2</i>	Δακτύλιος στο χείλος του λοξού χωνοειδούς στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Απλή σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Κάθετες γραμμές στα περιθώρια των ράχων των ταινιόσχημων λαβών. Δύο (2) δακτύλιοι στις βάσεις των λαβών. Ομόκεντρα τόξα στα τεταρτοκύκλια του ώμου. Δύο (2) κρεμάμενες αντιθετικές σπείρες στο ημικόκλιο. Ομάδες συμμετρικών και ισόπαχων ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.
	FS 177-FM 43d ΥΕΠΠΓ νεότερη	
2 ΕΙΚ.157 (ΜΠ 13968)	Ψευδόστομος, σφαιρικός, κωνικός αμφορέας. Σχεδόν ακέραιος. Ελαφρά συμπληρωμένος μικρό τμήμα του δίσκου του ψευδοστομίου. Πηλός ωχροκίτρινος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Y. 17 Διάμ. κοιλίας: 15,5 Διάμ. βάσης: 5,8</i>	Δακτύλιοι στο χείλος του σωληνωτού στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου, καθώς και στις ρίζες των ταινιόσχημων λαβών. Σπείρα στον ελαφρά κυρτό δίσκο του ψευδοστομίου. Κροσσωτό τόξο στο ένα τεταρτοκύκλιο. Κροσσωτό αδιάγνωστο θέμα (τετράποδο ζώο;) στο άλλο τεταρτοκύκλιο. Δύο (2) διαγραμμισμένα πλαίσια τριγώνου στο ημικόκλιο. Ομάδες συμμετρικών και ισόπαχων ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης. Εγκάρσιες γραμμές στις ράχες των ταινιόσχημων λαβών.
	FS 175-FM 43::, 61A :: ΥΕΠΠΓ νεότερη	
3 ΕΙΚ.157 (ΜΠ 13969)	Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Συγκολλημένος και συμπληρωμένος μεγάλο τμήμα της κοιλίας. Αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Y. 14,1 Διάμ. κοιλίας: 13,9 Διάμ. βάσης: 6,5</i>	Δακτύλιος στο χείλος του χωνοειδούς στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Σπείρα με κεντρικό οφθαλμό στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των λεπτών ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένα τρίγωνα στην κορυφή. Στιγμωτές θαλάσσιες ανεμώνες στα τεταρτοκύκλια του ώμου. Κεντρικό κόσμημα κάθετων αμειβόντων ανάμεσα σε όμοιες ανεμώνες στο ημικόκλιο. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Απλή τεθλασμένη σε μία ζώνη στον κατώτερο ώμο. Ομάδα λεπτών ταινιών και μία (1) πλατιά στο κατώτατο σώμα και στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.
	FS 171-FM 27:25, 58:15, 61:3 ΥΕΠΠΑ2	
4 ΕΙΚ.158 (ΜΠ 13970)	Απιόσχημος πιθαμορίσκος. Συγκολλημένος, συμπληρωμένος και ελαφρά αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανέρυθη κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Y. 15,2 Διάμ. χείλους: 9,9 Διάμ. κοιλίας: 13,3 Διάμ. βάσης: 4,6</i>	Πλατιά ταινία στο ανώτερο τμήμα του αμφίκουλου λαιμού και στην άνω επιφάνεια του επίπεδου προεξέχοντος χείλους. Ελαφρά λοξές παράλληλες κάθετες γραμμές στη ζώνη των λαβών. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Πλατιά ταινία χαμηλότερα και δύο (2) όμοιες στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Ολόβαφα το κατώτατο τμήμα με την περίμετρο της υπόκοιλης βάσης.
	FS 45-FM 64:21 ΥΕΠΠΑ2	

ΤΑΦΟΣ XIX

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
5 ΕΙΚ.158 (ΜΠ 13971)	Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Συγκολλημένος. Ελαφρά αποκεκρουμένος. Πηλός κιτρινόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή σκούρα καστανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 10,7 Διάμ. κοιλίας: 9,8 Διάμ. βάσης: 4,3</i> FS 171 ΥΕΙΙΑ2	Ίχνη δακτυλίων στο στόμιο και ψευδοστόμιο. Μερικές ταινίες στο σώμα και στην επίπεδη δισκοειδή βάση. Ελαφρό έξαρμα στο δίσκο του ψευδοστομίου.
6 ΕΙΚ.158 (ΜΠ 13972)	Ψευδόστομος πιεσμένος σφαιρικός αμφορίσκος. Συγκολλημένος. Συμπληρωμένος. Ελαφρά αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 10,7 Διάμ. κοιλίας: 8,5 Διάμ. βάσης: 4,4</i> FS 180-FM 18:128 ΥΕΙΙΑ2/B1	Δακτύλιοι στη βάση στομίου και ψευδοστομίου. Σπείρα με κεντρικό οφθαλμό στον ελαφρά κυρτό δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των λεπτών ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένο τρίγωνο στην κορυφή τους. Μυκηναϊκά άνθη στο νώμο. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Ολόβαφη η περίμετρος της δακτυλιόσχημης βάσης.
7 ΕΙΚ.159 (ΜΠ 13973)	Δίωτος απιόσχημος πιθαμορίσκος. Συγκολλημένος και συμπληρωμένος τμήμα του χείλους. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή σκούρα καστανή, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 12 Διάμ. χείλους: 7,3 Διάμ. κοιλίας: 11,7 Διάμ. βάσης: 6,3</i> FS 48-FM 70:1 ΥΕΙΙΒ1	Ολόβαφα λαιμός και χείλος μέσα κι έξω. Ολόβαφες οι ράχες των αγκύλων, οξυκόρυφων λαβών. Φολιδωτό κόσμημα στον ώμο. Ομάδα πλατιών και λεπτών ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Ολόβαφα το κατώτατο τμήμα του σώματος και η κωνική υπό αιλη βάση. Κεντρική κοιλότητα στην αθέατη όψη της βάσης.
8 ΕΙΚ.159 (ΜΠ 13974)	Ψευδόστομος σφαιρικός αμφορίσκος. Ελαφρά αποκεκρουμένος. Συγκολλημένος και συμπληρωμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 13,4 Διάμ. κοιλίας: 11,9 Διάμ. βάσης: 5,4</i> FS 171-FM 64:20, 42:2 ΥΕΙΙΑ2	Δακτύλιοι στο χείλος του σωληνωτού χωνοειδούς στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Σπείρα στον επίπεδο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών με εξηρημένο το ανώτερο τμήμα τους. Απλή σειρά γραμμιδίων στον ανώτερο ώμο. Ομάδες πλατιών ισόπαχων και συμμετρικών ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Κροσσωτό κόσμημα μεταξύ των δύο ανωτέρων ταινιών. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.
9 ΕΙΚ.159 (ΜΠ 4738 α, β)	α) Χάλκινος δακτύλιος σχήματος απλού κρίκου. Οξειδωμένος. Ακέραιος. β) Χρυσός δακτύλιος, σχήματος απλού κρίκου <i>Διαστάσεις: Διάμ.: 2,2 Πάχ.: 0,03</i> ΥΕ ΙΙΙ	

ΤΑΦΟΣ XX

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.160 (ΜΠ 13975)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο και συμπληρωμένο κατά τόπους. Αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχρό, βαφή καστανομέλανη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 15,1 Διάμ. χείλους: 10,1 Διάμ. κοιλίας: 16,8</i></p> <p>FS 85-FM 64:20 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκυκλος λαιμός εσωτερικά και εξωτερικά, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Πλατιά ταινία στη βάση του λαιμού. Ομάδες κάθετων γραμμών στη ζώνη των λαβών. Ομάδα πλατιών συμμετρικών και ισόπαχων ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Δυο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην επιπεδόκυρτη βάση.</p>
2 ΕΙΚ.160 (ΜΠ 13976)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Συγκολλημένο. Αποκεκρουμένο κυρίως την περίμετρο του χείλους. Πηλός ερυθρόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7,5 Διάμ. χείλους: 4,6 Διάμ. κοιλίας: 9,3</i></p> <p>FS 85-FM 41:6 ΥΕΠΒ2/Β1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκυκλος λαιμός εσωτερικά και εξωτερικά, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Κόσμημα διπλής σειράς στιγμών ανάμεσα σε δυο (2) πλατιές ταινίες στη ζώνη των λαβών. Ομάδα πλατιών και λεπτών ταινιών στο κατώτερο τμήμα του σώματος. Λεπτή σπείρα μέσα σε πλατιά ταινία στην επιπεδόκυρτη βάση.</p>
3 ΕΙΚ.160 (ΜΠ 13977)	<p>Ψευδόστομος πιεσμένος σφαιρικός αμορφίσκος. Συγκολλημένος. Συμπληρωμένος. Αποκεκρουμένος. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,4 Διάμ. κοιλίας: 10,4 Διάμ. βάσης: 4,9</i></p> <p>FS 178-FM 27:17 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Λεπτός δακτύλιος στο χείλος του στομίου και πλατύτερος στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Ομόκεντροι κύκλοι με κεντρικό οφθαλμό στον υπόκυκλο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών με εξηρημένα τρίγωνα στην κορυφή. Θαλάσσιες ανεμώνες στον ώμο. Δυο (2) ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης.</p>
4 ΕΙΚ.161 (ΜΠ 13978)	<p>Μόνωτος σφαιρικός πιεσμένος ασκός. Αποκεκρουμένος. Ελλιπής το χείλος του λοξού σωληνωτού στομίου. Πηλός κοκκινώπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,6 Διάμ. κοιλίας: 9,4 Διάμ. βάσης: 5</i></p> <p>FS 195 ΥΕΠΒ2/Β1</p>	<p>Δακτύλιος στη βάση του στομίου από όπου και άλλος μεγάλος δακτύλιος στη ράχη του αγγείου. Ολόβαφη η ράχη της καλαθόσχημης ταινιωτής λαβής με ταινία τέμνουσα το δακτύλιο της ράχης. Πλατιά ταινία στον κατώτερο ώμο. Δυο (2) ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών αμέσως χαμηλότερα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της επίπεδης βάσης.</p>
5 ΕΙΚ.161 (ΜΠ 13979)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο το χείλος. Πηλός κιτρινόξανθος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,6 Διάμ. χείλους: 4,1 Διάμ. κοιλίας: 8,7</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΠΒ1</p>	<p>Ολόβαφος ο αμφίκυκλος λαιμός μέσα και έξω, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Μία (1) πλατιά και μία (1) λεπτή ταινία στη βάση του λαιμού. Βραχώδες συμπαγές κόσμημα αμέσως χαμηλότερα των λαβών. Ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περίμετρο και το κέντρο της ελαφρά κυρτής βάσης.</p>

ΤΑΦΟΣ XX

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
6 (ΜΠ 13987)	<p>Δύο (2) όστρακα διαφορετικών αγγείων:</p> <p>α) Απότμημα γωνιώδους γάστρας υψίποδης κύλικας. Πηλός ερυθρώπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανή.</p> <p>β) Απότμημα πλατιάς ταινίσχημης λαβής κρατήρος ή μεγάλου αμοφέα. Πηλός κακοψημένος, γκριζέρυθρος, βαφή μελανή.</p> <p>α) FS 275 ΥΕΠΠΓ</p> <p>β) FS 7 ΥΕΠΠΓ</p>	<p>Ολόβαφα και τα δύο (2) όστρακα.</p>
7 ΕΙΚ.161 (ΜΠ 4739)	<p>Πήλινο, κολουροκωνικό σφονδύλι. Συγκολλημένο και ελλιπές μικρά τμήματα με διαμερή κάθετη οπή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 2,3 Διάμ. 3</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>

ΤΑΦΟΣ XXI

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
1 ΕΙΚ.162 (ΜΠ 13980)	Μόνωτο σφαιρικό ληκύθιο. Συγκολλημένο, συμπληρωμένο και αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανή, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 11,1 Διάμ. κοιλίας: 10 Διάμ. βάσης: 4,7</i>	Δακτύλιοι στο προεξέχον χείλος και στη βάση του λαιμού. Ολόβαφη η ράχη της ταινιόσχημης λαβής με εξηρημένο τρίγωνο κοντά στην κορυφή. Δικτυωτό κόσμημα και ίχνη άλλου κροσσωτού κοσμήματος στο λαιμό. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περίμετρο της δακτυλιόσχημης βάσης. Λεπτή σπείρα στην αθέατη όψη της βάσης.
	FS 123-FM 57:2 ΥΕΙΠΒ2/Γ1	
2 ΕΙΚ.162 (ΜΠ 13981)	Ψευδόστομος, πιεσμένος, σφαιρικός αμφορίσκος. Ακέραιος. Συγκολλημένος και απολεπισμένος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 10,4 Διάμ. κοιλίας: 11,4 Διάμ. βάσης: 6,2</i>	Δακτύλιοι στο χείλος του στομίου, στη βάση αυτού και του ψευδοστομίου. Ίχνη σπείρας (:) στον ελαφρά κοίλο δίσκο του ψευδοστομίου. Ολόβαφες οι ράχες των στενών ταινιόσχημων λαβών με εξηρημένα τρίγωνα. Φυλλοφόρος ταινία στον ώμο. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά πρόχειρη ταινία στην περίμετρο της ταπεινής δακτυλιόσχημης βάσης.
	FS 178-FM 64:19 ΥΕΙΠΑ2	
3 ΕΙΚ.163 (ΜΠ 13982)	Τρίωτος απιόσχημος πιθαμορίσκος. Αποκεκρουμένος. Συγκολλημένος και συμπληρωμένος μικρό τμήμα του χείλους. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ερυθρόξανθο, βαφή καστανέρυθη, κατά τόπους εξίτηλη. <i>Διαστάσεις: Υ. 12,7 Διάμ. χείλους: 9,3 Διάμ. κοιλίας: 12,3 Διάμ. βάσης: 4,5</i>	Ολόβαφος ο αμφίκυλλος λαιμός μέσα και έξω, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Δύο (2) λεπτές ταινίες στο προεξέχον, γωνιώδες και επικλινές χείλος. Ομάδα λεπτών ταινιών στη βάση του λαιμού. Φυλλοφόρος ταινία ανάμεσα σε πλατιά ταινία άνω και ομάδα λεπτών κάτω, στη ζώνη των λαβών. Ομάδες πλατιών και λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Ολόβαφη η περίμετρος της υπόκοιλης βάσης.
	FS 45-FM 64:19 ΥΕΙΠΑ2	
4 ΕΙΚ.163 (ΜΠ 13983)	Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. Ακέραιο. Συμπληρωμένο μικρό τμήμα του προεξέχοντος, γωνιώδους και επικλινούς χείλους. Αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή αμαυρόχρωμη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της. <i>Διαστάσεις: Υ. 9 Διάμ. χείλους: 6,5 Διάμ. βάσης: 12,1</i>	Ολόβαφα αμφίκυλλος λαιμός και χείλος μέσα και έξω, όπως και οι ράχες των αγκύλων κυλινδρικών λαβών. Φυλλοφόρος ταινία πλαισιωμένη από δύο (2) πλατιές ταινίες στον ώμο. Δικτυωτό κόσμημα στο κυλινδρικό σώμα. Τελείως εξίτηλη η διακόσμηση της επιτεδόκυρτης βάσης.
	FS 93/94-FM 64:19, 57:2-ΥΕΙΠΑ1/2	

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
5 ΕΙΚ.163 (ΜΠ 13984)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Συγκολλημένο και αποκεκρωμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή σκούρα καστανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 15,1 Διάμ. χείλους: 6,9 Διάμ. κοιλίας: 15,7 Διάμ. βάσης: 4,2</i></p> <p>FS 77-FM 77:2 ΥΕΠΙΑ1</p>	Ολόβαφα κοντός αμφίκοικλος λαίμος και έξω νεύον γωνιώδες χείλος. Πλατιά ταινία στη βάση του λαίμου. Σπογγωτό κόσμημα στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στο κατώτατο τμήμα. Πλατύτερη, αμέσως χαμηλότερα, στην περίμετρο της επίπεδης βάσης.
6 ΕΙΚ.164 (ΜΠ 4740)	<p>Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι. Σπασμένο και συγκολλημένο. Ελλiptές μικρό τμήμα της λαβής. Πολύ φθαρμένο από την οξείδωση. Σωζόμενοι οι δύο (2) από τους τέσσερις αμφικέφαλους ήλους στερέωσης της ξύλινης ή οστέινης επένδυσης της λαβής των οποίων η χρήση δηλώνεται από αντίστοιχες οπές στο μη σημανήκον τμήμα άκρου της λαβής. Ελαφρό περιχειλίωμα κατά μήκος της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 15 Πλ.: 1,3 Πλ. λαβών: 1 Μήκ. ήλων: 0,09</i></p> <p>ΥΕΠΙ</p>	Αδιακόσμητο.
7 ΕΙΚ.164 (ΜΠ 4741)	<p>Χάλκινη μικρή αιχμή βέλους. Ακέραιη. Οξειδωμένη, φθαρμένη και ραγισμένη την ακή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 5 Πάχ. ακής: 0,05</i></p> <p>ΥΕΠΙ</p>	
8 ΕΙΚ.164 (ΜΠ 4742)	<p>Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη. Άριστα διατηρημένος. Διαμπερής οπή για ανάρτηση.</p> <p><i>Διαστάσεις: Διάμ.: 1,1 Πάχ.: 0,09</i></p> <p>ΥΕΠΙ</p>	Φυτόσχημη (:) διακόσμηση: από κεντρικό στέλεχος εκφύονται στα πλάγια καμπύλες γραμμές.
9 ΕΙΚ.164 (ΜΠ 4743)	<p>Πιεσμένη, σφαιρική χάντρα από υαλόμαζα. Μεγάλη, κάθετη, διαμπερής οπή. Ραγισμένη αλλά σχετικά καλά διατηρημένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 1,4 Διάμ. 1,5</i></p> <p>ΥΕΠΙ</p>	

10 ΕΙΚ.164 (ΜΠ 4744)	Κωνικό σφονδύλι από μελανό στεατίτη. Κάθετη, διαμπερής οπή. Αποκεκρουμένο την περίμετρο της βάσης. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,5 Διάμ. βάσης: 1,9</i> ΥΕΙΙΙ	Αδιακόσμητο.
---	--	--------------

ΤΑΦΟΣ XXII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>1 ΕΙΚ.165 (ΜΠ 13985)</p>	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο. Πηλός τεφροκάστανος, αλείφωμα κιτρινωπό, βαφή στιλπνή καστανομέλανη, ελάχιστα εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 7 Διάμ. χείλους: 4,2 Διάμ. κοιλίας: 7,3 Διάμ. βάσης: 2,3</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο με εξηρημένη την αθέατη όψη της επίπεδης βάσης.</p>
<p>2 ΕΙΚ.165 (ΜΠ 13986)</p>	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανέρυθρη, κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 8,4 Διάμ. χείλους: 4,7 Διάμ. κοιλίας: 8,2 Διάμ. βάσης: 2,2</i></p> <p>FS 77 ΥΕΠΙΑ1</p>	<p>Ολόβαφο με εξηρημένη τη στενή επίπεδη βάση.</p>
<p>3 ΕΙΚ.165 (ΜΠ 4745)</p>	<p>Χάλκινο μαχαιρίδιο. Συγκολλημένο από δύο (2) τμήματα. Ελλιπές την ακή και μικρό τμήμα της λαβής, καθώς και το η δύο ήλους για τη στερέωση της επένδυσης της λαβής. Οξειδωμένο. Ελαφρό περιχέλωμα στη λαβή.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 7 Πλ. λεπίδας: 1,4 Πλ. λαβής: 1</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	<p>Αδιακόσμητο.</p>
<p>4 (ΜΠ 4746)</p>	<p>Τέσσερις (4) χάντρες κυλινδρικές, από λευκοκίτρινη φαγεντιανή με κάθετες διαμπερείς οπές.</p> <p><i>Διαστάσεις: Διάμ.: 0,05</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΙ</p>	

<p>5 ΕΙΚ.166 (ΜΠ 4747)</p>	<p>Πήλινο κολουροκωνικό σφονδύλι, με κάθετη διαμεπή οπή. Άριστα διατηρημένο, πολύ καλής κατασκευής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ.: 2,1 Διάμ.: 2,4</i></p> <p>ΥΕΙΙΙ</p>	
<p>6 ΕΙΚ.166 (ΜΠ 4748)</p>	<p>Χάλκινη τριχολαβίδα. Σχεδόν ακέρατη. Ελλειπής μικρό τμήμα του άκρου του ενός σκέλους. Κατασκευασμένη από λεπτή και στενή ταινία χαλκού. Τα σκέλη ενώνονται στο άνω μέρος, αφήνοντας στην κορυφή ελλειψοειδές άνοιγμα, ενώ τα κάτω άκρα τους, που είναι πλατύτερα, κάμπτονται προς τα μέσα για να εξυπηρετήσουν τη λειτουργική χρήση του εργαλείου. Οξειδωμένη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 6,3 Πλ.: 1,1-1,6</i></p> <p>ΥΕΙΙΙ</p>	<p>Αδιακόσμητη.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
7 (ΜΠ 4749)	Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από μελανό στεατίτη, με κάθετη, διαμπερή οπή ανάρτησης. <i>Διαστάσεις: Διάμ.: 1,3 Πάχ.: 0,07</i> ΥΕΠΠ	Φυτόσχημη (;) διακόσμηση στη μία όψη.
8 (ΜΠ 4750)	Κομβιόσχημη ή σχήματος καρπού μήκωνος χάντρα από τεφροκίτρινο στεατίτη. Οριζόντια διαμπερής οπή στη βάση του αμφίκοιλου στελέχους της. Άριστα διατηρημένη. <i>Διαστάσεις: Υ.: 1,4 Διάμ.: 1,3</i>	Αδιακόσμητη.
9 (ΜΠ 4751)	Δεκατρις (13) χάντρες περιδεραιίου διαφόρων σχημάτων και υλικών: α) τρεις (3) σφαιρικές, β) τρεις (3) κυλινδρικές, γ) τρεις (3) βαρελόσχημες, δ) τρεις (3) επιμήκεις σωληνωτές, ε) μία (1) αμυγδαλόσχημη. Υλικά: εννέα (9) από υαλόμαζα, τρεις (3) από φαγεντιανή και μία (1) από κορναλίνη. ΥΕΠΠ	
10 (ΜΠ 4752)	½ σφαιρικής χάντρας από κορναλίνη. ΥΕΠΠ	

ΤΑΦΟΣ XXIII

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
1 ΕΙΚ.167 (ΜΠ 15282)	<p>Άωτο σφαιρικό πιθάριο. Ελλιπές το ½ σχεδόν του λαιμού και του έξω νεύοντος χείλους και μικρά τμήματα του σώματος. Συγκολλημένο. Απολεπισμένο και αποκεκρουμένο κατά τόπους. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα ωχροκίτρινο, βαφή καστανέρυθη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 14,3 Διάμ. χείλους: 6,1 Διάμ. κοιλίας: 13,2 Διάμ. βάσης: 4,7</i></p> <p>FS 77 ΥΕΙΙΑ</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Ομάδες λεπτών ταινιών κάτω από το λαιμό, στη μεγαλύτερη διάμετρο και στο κατώτερο τμήμα του αγγείου.</p>
2 ΕΙΚ.167 (ΜΠ 15283)	<p>Τρίτος απιόσχημος πιθαμοφόρισκος. Ελλιπής τμήματα του έξω νεύοντος χείλους, την μία των λαβών και το μεγαλύτερο τμήμα της δεύτερης. Συγκολλημένη στον ώμο του αγγείου η τρίτη σωζόμενη. Ελαφρές αποκρούσεις και στην περιμετρο της κωνικής, υπόκοιλης βάσης. Πηλός ωχρός, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 11,7 Διάμ. χείλους: 7,5 Διάμ. κοιλίας: 11,2 Διάμ. βάσης: 5</i></p> <p>FS 45-FM 57:2 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και χείλος. Δικτυωτό στον ώμο και στη ζώνη των λαβών. Δύο (2) ομάδες λεπτών ταινιών στο υπόλοιπο σώμα. Πλατιά ταινία στην περιμετρο της βάσης. Ολόβαφες οι ράχες των λαβών.</p>
3 ΕΙΚ.167 (ΜΠ 15284)	<p>Τρίτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Ελαφρά αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Συγκολλημένη η μια των λαβών. Πηλός ωχροκίτρινος, αλείφωμα όμοιο, βαφή καστανομέλανη, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 6,1 Διάμ. χείλους: 5 Διάμ. βάσης: 5,6</i></p> <p>FS 85-FM 32:5 ΥΕΙΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφα λαιμός και έξω νεύον χείλος, όπως και οι ράχες των λαβών. Βραχώδες κόσμημα στον ώμο. Δύο (2) ομάδες ομόκεντρων κύκλων στην περιμετρο της επιπεδόκυρτης βάσης.</p>
4 ΕΙΚ.167 (ΜΠ 15285)	<p>Μόνωτος αβαθής ημισφαιρικός κύαθος. Ακέραιος. Συγκολλημένος την λαβή και μερικά τμήματα του σώματος. Πηλός ερυθρωπός, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή κατά τόπους εξίτηλη.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. με λαβή: 7,2 Υ. χωρίς λαβή: 4,5 Διάμ. χείλους: 9 Διάμ. βάσης: 3,4</i></p> <p>FS 237 ΥΕΙ</p>	<p>Ολόβαφο.</p>

ΕΥΡΗΜΑ	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ
<p>5 ΕΙΚ.168 (ΜΠ 15344)</p>	<p>Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. Ακέραιο. Αποκεκρουμένο και απολεπισμένο. Πηλός ωχροκίτρινος, αλείφωμα όμοιο, βαφή μελανή, εξίτηλη στο μεγαλύτερο μέρος της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Υ. 5,9 Διάμ. χείλους: 4,8 Διάμ. κοιλίας: 9</i></p> <p>FS 85 ΥΕΙΠΙΑ2</p>	<p>Ολόβαφες οι ράχες των λαβών. Ίχνη ταινιωτής διακόσμησης στην περίμετρο της επιπεδόκυρτης βάσης, στο κέντρο της οποίας μεγάλος οφθαλμός.</p>
<p>6 ΕΙΚ.168 (ΜΠ 4905)</p>	<p>Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη. Σχεδόν ακέραρη εκτός από μικρό τμήμα της λεπίδας. Πράσινη πατίνα. Τμήμα του ξύλινου ακοντίου στο εσωτερικό του αυλού. Σχισμή κατά μήκος του σωληνωτού αυλού. Διαμπερής οπή στη βάση του για τον ήλο στερέωσης του ξύλινου ακοντίου. Ενισχυτικός δακτύλιος στην άκρη. Επίπεδη ράχη κατά μήκος του κέντρου της λεπίδας που αρχίζει από το άκρο του αυλού και καταλήγει στην οξεία ακή. Οξειδωμένη και κατά τόπους φθαρμένη η επιφάνειά της.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 0,394 Διάμ. αυλού: 0,026-Μέγ. πλ. λεπίδας: 0,053 Πλ. λεπίδας ακής: 0,006 Σωζ. Μήκ. ξύλινου ακοντίου: 10,6 Μέγ. διάμ. ξύλινου ακοντίου: 2,1 Ελάχ. διάμ. ξύλινου ακοντίου: 1,4</i></p> <p>Τύπος Α2 ΥΕΙΠΙΑ2/Β</p>	
<p>7 ΕΙΚ.168 (ΜΠ 4906)</p>	<p>Χάλκινο, μονόστομο μαχαίριδιο. Ακέραιο. Φθαρμένο την ακή και την κόψη της λεπίδας. Ίχνη πράσινης πατίνας. Σωζόμενοι οι δύο (2) ήλοι για την στερέωση της ξύλινης ή οστέινης επένδυσης της λαβής, αμφίκουλη στην απόληξή της. Ελαφρύ, ανεπαίσθητο περιχέλωμα στη ράχη της λεπίδας και της λαβής.</p> <p><i>Διαστάσεις: Μήκ.: 12,4 Πλ. λεπίδας: 1,4 Πλ. λαβής: 1,3</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΙΠΙ</p>	

<p>8 ΕΙΚ.169 (ΜΠ 4907 α,β)</p>	<p>Δύο (2) πήλινα κολουροκωνικά σφονδύλια: α) ακέραιο, β) σπασμένο και ελλιπές. <i>Ενδ. διαστάσεις: α) 2,9x3 β) 2,9x 3</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	
<p>9 ΕΙΚ.169 (ΜΠ 4908 α,β)</p>	<p>Δύο (2) πήλινα σφονδύλια: α) κολουροκωνικό, άριστα διατηρημένο με ίχνη στίλβωσης στην επιφάνειά του, β) αμφικωνικό, ελαφρά αποκεκρουμένο με ελάχιστα ίχνη στίλβωσης. <i>Ενδ. διαστάσεις: α) 1,5x1,9, β) 1,3x 1,8</i></p> <p>ΥΕΠΠ</p>	

<i>ΕΥΡΗΜΑ</i>	<i>ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ</i>	<i>ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ</i>
<p>10 ΕΙΚ.169 (ΜΠ 4909)</p>	<p>Εννέα (9) τμήματα χάλκινης βελόνης. Ελλιπής την κεφαλή και την οξεία απόληξη της ακής. Πολύ οξειδωμένη. <i>Διαστάσεις: Σωζ. Μήκ.: 9,3</i></p> <p style="text-align: right;">ΥΕΠΠ</p>	

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της ανθρωπολογικής έρευνας της ανθρωπολόγου (ΜΑ) Emily Graff, για τους τάφους XV-XX, η οποία διενεργήθηκε στο Wiener Laboratory της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής των Αθηνών, υπό την επίβλεψη της Dr. Sherry Fox, Διευθύντριας του Wiener Laboratory και της Dr. Maria Liston, καθηγήτριας ανθρωπολογίας στο Waterloo University του Καναδά.

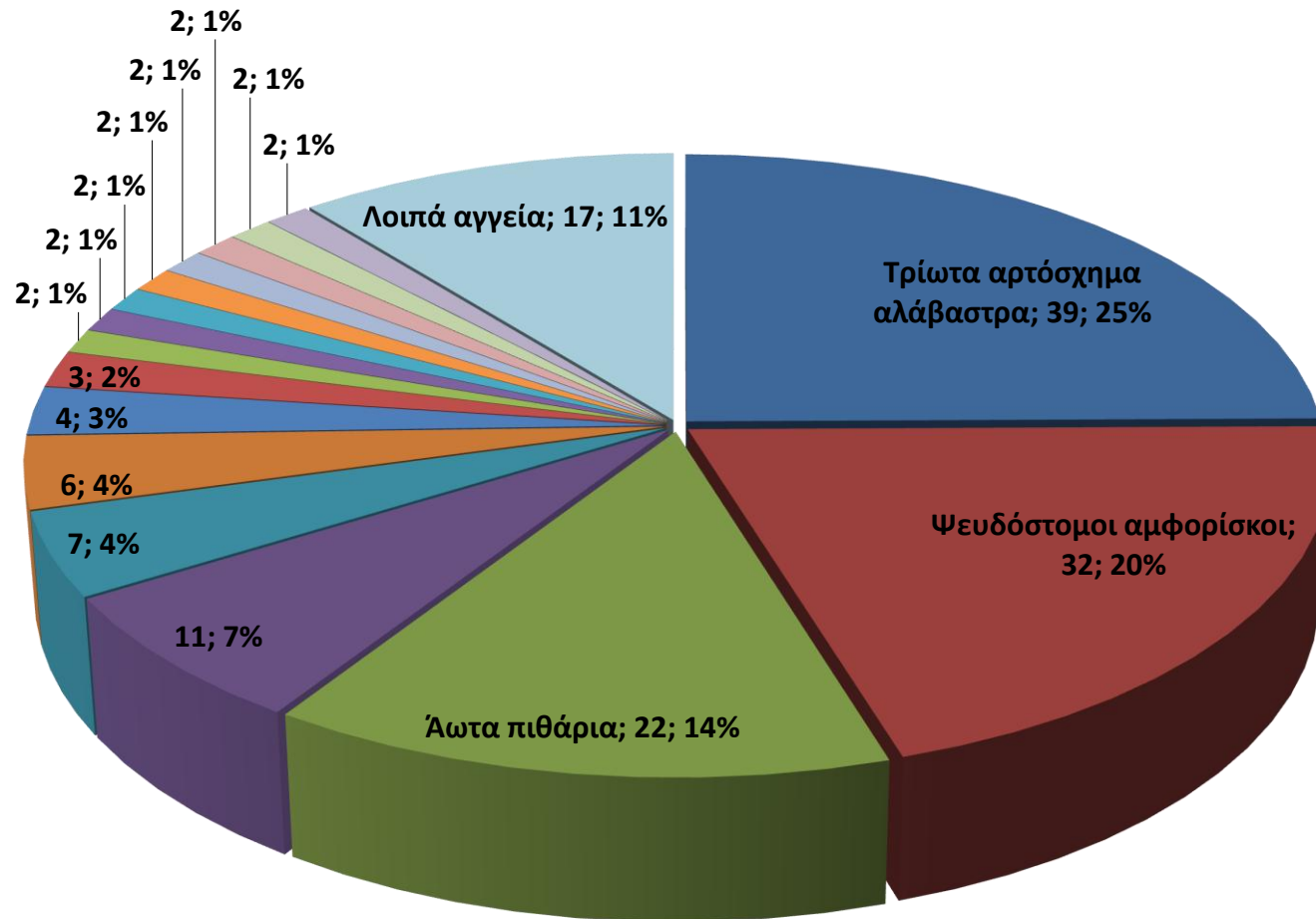
Τάφος	Ταφή	Τύπος ταφής	Φύλο	Ηλικία	Παθολογία	Χρονολόγηση
XV	A	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Αδιάγνωστη	Άγνωστη
XV	O	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Αδιάγνωστη	Άγνωστη
XV	B	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50	Μηνιγγίτιδα	YE IIIA2
XV	Γ	Πρωτογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 35-50	Μόλυνση στο κρανίο και την κνήμη	YE III A2/III B 2
XV	Δ	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Λοίμωξη της γνάθου	YE II- III B2
XV	E	Δευτερογενής	Άρρεν (,)	Ενήλικας, 20-35	Λοίμωξη της γνάθου	YE II- III B2
XV	Z	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50	Κρανιακό κάταγμα που έχει θεραπευτεί	YE II- III B2
XV	H	Δευτερογενής	Αδιάγνωστο	Παιδί, 6 ετών περίπου	Καμία	YE II- III B2
XV	Θ	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE II- III B2
XV	I	Δευτερογενής	Αδιάγνωστο	Βρέφος, 9 μηνών-1 έτους	Καμία	YE II- III B2
XV	K	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Κρανιακό κάταγμα και μόλυνση	YE II- III B2
XV	Ξ	Δευτερογενής	Αδιάγνωστο	Βρέφος, έως 9 μηνών	Καμία	YE II- III B2
XV	Λ	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας,	Κρανιακό	YE IIIA2

				20-35	κάταγμα, θεραπευμέν ο	
XV	M	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35		YE ΠΙΑ2
XV	N	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Ίχνη θεραπευμέν ης αναιμίας	YE ΠΙΑ2
XVI	A	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50		YE ΠΙΑ2
XVI	B	Πρωτογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΑ2
XVI	Γ	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙ Α2
XVI	Δ	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙΑ2
XVI	E	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 20-35	Κρανιακό κάταγμα θεραπευμέν ο	YE ΠΙΑ1- ΠΙ Α2
XVI	ΣΤ	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 35-50	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙ Α2
XVI	Z	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙ Α2
XVI	H	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 35-50	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙΑ2
XVI	Θ	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙΑ2
XVI	I	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΑ1- ΠΙΑ2
XVI	K	Δευτερογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 35-50		YE ΠΙΑ1- ΠΙΑ2
XVIII	A	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Αδιάγνωστη	YE ΠΙΒ2/ΠΙΓ
XVIII	B	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Καμία	
XVIII	Γ	Αδιάγνωστη	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Καμία	
XIX	A	Δευτερογενής	Θήλυ (:)	Ενήλικας, 20-35 (;)	Αδιάγνωστη	YE ΠΙΑ2/ΠΙΓ
XIX	B	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Έμβρυο, περίπου 5 μηγών	Καμία	YE ΠΙΑ2/ΠΙΓ
XX	A	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50	Καμία	YE ΠΙΑ2/Β1
XX	B	Πρωτογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Καμία	YE ΠΙΒ1

XX	Γ	Πρωτογενής	Αδιάγνωστο	Ενήλικας	Αδιάγνωστη	ΥΕ ΙΙΒ1
XX	Δ	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 20-35	Καμία	ΥΕ ΙΙΒ1
XX	Ε	Δευτερογενής	Θήλυ	Ενήλικας, 35-50	Καμία	ΥΕ ΙΙΒ1
XX	Η	Δευτερογενής	Αδιάγνωστο	Έμβρυο	Καμία	ΥΕ ΙΙΒ1
XX	ΣΤ	Πρωτογενής	Άρρεν	Ενήλικας, 35-50		ΥΕ ΙΙΒ1

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ

- Τρίωτα αρτόσχημα αλάβαστρα
- Ψευδόστομοι αμφορίσκοι
- Άωτα πιθάρια
- Τρίωτα κυλινδρικά αλάβαστρα
- Μόνωτες πρόχοι
- Τρίωτοι απιόσχημοι πιθαμφορίσκοι
- Δίωτοι σκύφοι
- Μόνωτα βαθιά ημισφαιρικά κύπελλα
- Δίωτοι αμφορείς
- Άωτα αλαβαστροειδή
- Τρίωτοι ευρύστομοι αμφορίσκοι
- Μόνωτα αβαθή κύπελλα
- Μικροί μόνωτοι σφαιρικοί σταμνίσκοι
- Αβαθείς ημισφαιρικοί κύαθοι
- Δίωτα κυλινδρικά αλάβαστρα
- Μόνωτα ληκύθια
- Λοιπά αγγεία

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ακτύπη Κ., 2011: “Παρατηρήσεις στα Τοπογραφικά Δεδομένα της Δυτικής Αχαΐας κατά την Ύστερη Εποχή του Χαλκού. Χερσαίοι και Θαλάσσιοι Δρόμοι Επικοινωνίας”, *Προ-Ιστορήματα* 4, 1-23.
- Alden, M.J., 1981: *Bronze Age Population Fluctuations in the Argolid from the Evidence of Mycenaean Tombs*, SIMA pocket book 15, Goteborg, Paul Astroms Forlag.
- Αλεξοπούλου Γ., 2004: “Πάροδος Αγίας Κυριακής 37, Κάτω Συχαινά”, *ΑΔ* 53, (1998), 261-262.
- Andronikos M., 1968: “Totenkult”, Fr.Matz-H.G.Bucholz (επιμ.), *Archaeologia Homerica*, Göttingen 1968.
- Ανδρόνικος Μ., 1961-62: “Ελληνικά Επιτάφια Μνημεία”, *ΑΔ* 17.
- Ανδρόνικος Μ., 1969: *Το νεκροταφείον των τύμβων*, Αθήνα.
- Åstrom P., 1964: “Mycenaean Pottery from the Region of Aigion, with a list of prehistoric sites in Achaia”, *OpAth* 5, 89-110.
- Avila R.A.J., 1983: “Bronzene Lanzen und Pfeilspitzen der griechischen Spätbronzezeit” (*PBF* V.1), München.
- Bennet J.-Galanakis I., 2005: “Parallels and Contrasts: Early Mycenaean Mortuary Tradition in Messenia and Laconia”, στο A.Dakouri-Hild-S.Sheratt (επιμ.), *AUTOCHTHON, Papers presented to O.T.P.K. Dickinson on the occasion of his retirement*, Oxford, 144-155.
- Bielefeld E., 1968: “*Schmuck, Archaeologia Homerica C*”, Band I, Kapitel C, Göttingen.
- Βικάτου Ο., 1997: “Θαλαμοειδής τάφος στη Βροχίτσα Ηλείας”, *ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΑ*, Τόμος ΚΒ’, Αθήνα.
- Βικάτου Ο., 1998: “Νέες Μυκηναϊκές Θέσεις στην Ηλεία”, *Πρακτικά του Ε’ Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών (Άργος-Ναύπλιον 6-10 Σεπτεμβρίου 1995)*, Τόμος Α’, Αθήνα.
- Βικάτου Ο., 1999: “Το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας Ν. Ηλείας”, *Η Περιφέρεια του Μυκηναϊκού Κόσμου, Α’ Διεθνές Διεπιστημονικό Συμπόσιο, Λαμία, 25-29 Σεπτεμβρίου 1994*, Έκδοση

ΙΔ'ΕΠΚΑ, Λαμία.

- Βικάτου Ο., 2001: “Σκηνή πρόθεσης από το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας Ηλείας”, στο *V.Mitsopoulos-Leon (ed.), Forschungen in der Peloponnes. Akten des Symposions Anlässlich der Feier “100 Jahre Osterreichisches Archäologisches Institut Athen (Athen 5.2-7.3.1998), Athen, 237-284.*
- Βικάτου Ο., 2009: *Το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Αγίας Τριάδας- Ηλείας*, Αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Binford L.R., 1972: “Mortuary practices: their study and potential” στο *An Archaeological Perspective*, New York: Seminar Press, 208-43.
- Βλαχόπουλος Α., 2006: *Η ΥΕΙΙΙΓ περίοδος στη Νάξο-Τα ταφικά σύνολα και οι συσχετισμοί τους με το Αιγαίο*, Τόμοι Α-Β, Αρχαιογνωσία 4, Αθήνα.
- Blegen Carl W., 1928: *Zygouries. A Prehistoric Settlement in the Valley of Cleonae*, Cambridge.
- Blegen C. W., 1937: *Prosymna. The Helladic Settlement preceding the Argive Heraeum*, Cambridge.
- Blegen C.W., Rawson M., Taylour W., Donovan W., 1973: *The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia, Acropolis and lower town, Tholoi, Grave Circle and Chamber Tombs, Discoveries outside the Citadel*, VOL. I-III, Princeton.
- Boardman J., 1961: *The Cretan Collection in Oxford*.
- Bouzek J., 1985: *The Aegean, Anatolia and Europe: Cultural Interrelations in the Second Millenium B.C.*, SIMA XXIX, Göteborg.
- Bourbou Ch., 2001: “Infant mortality: the complexity of it all!”, *Ειλιμένη* 2, 187-201.
- Bourdieu P., 1977: “Outline of a Theory of Practice”, *Cambridge Studies in social Anthropology* 16, Cambridge University Press.
- Boyd Hawes H., 1908: *Gournia*, Philadelphia.
- Boyd M., 2002: *Middle Helladic and Early Mycenaean mortuary practices in the Southern and Western Peloponnese*, BAR 1009, Oxford.
- Branigan K., 1993: *Dancing With Death, Life and Death in Southern Crete c.3000-2000 B.C.*, Amsterdam.
- Branigan K., 1998: *Cemetery and Society in the Aegean Bronze Age*, Sheffield Studies in Aegean Archaeology, Sheffield Academic Press.
- Bucholz H., 1962: “Die Helladischen Pfeilspitzen”, *Jdl* 77, 1-58.

- Bucholz H.G., Jöhrens G., Maull I., 1973: "Jagd und Fischfang", *Archaeologia Homerica* II (J), Göttingen, 132-180.
- Catling H.W., 1964: *Cypriot Bronzework in Mycenaean World*, Oxford
- Cavanagh W., 1978: "A Mycenaean second burial custom", *BICS* 25, 71-172.
- Cavanagh W.-Mee C., 1978: "The Re-Use of Earlier Tombs in the LH IIIC Period", *BSA* 73, 31-44.
- Cavanagh W.- Mee C., 1983: "Mycenaean Tombs as evidence for social and political organisation", *OJA* 2, 45-62.
- Cavanagh W., 1987: "Cluster analysis of Mycenaean Chamber Tombs", στο Laffineur R. (ed.), *THANATOS, Les Coutumes Funéraires en Égée à l'Âge du Bronze, AEGAEUM 1*, Liège, 161-170.
- Cavanagh W.G.-Laxton R.R., 1988: "Problem Solving and the Architecture of Tholos Tombs", in: *E.B. French-K.A. Wardle: Problems in Greek Prehistory. Papers presented to the Centenary Conference of the British School of Archeology at Athens, 1986*, 385.
- Cavanagh W.- Mee C., 1990: "The location of Mycenaean Chamber Tombs in Argolid", στο R.Hägg-Nordquist (eds), *Celebrations of Death and Divinity in the Bronze Age in Argolid*, 55-64.
- Cavanagh W.- Mee C., 1990: "The spatial distribution of Mycenaean tombs", *BSA* 85, 225-244.
- Cavanagh W.-Mee C., 1995: "Mourning before and after the Dark Age", στο Morris Ch. (ed.), *KLADOS, Essays in honour of J. N. Coldstream, BICS – Supplement 63, UCL*, 45 – 59.
- Cavanagh W.-Mee C., 1998: *A Private Place: Death in Prehistoric Greece*, SIMA CXXV, Jonsered.
- Γκαδόλου Α., 2008: *Η Αχαΐα στους Πρώιμους Ιστορικούς Χρόνους. Κεραμική Παραγωγή και Έθιμα Ταφής*, Αθήνα.
- Cline E., 1994: *Sailing the Wine-Dark Sea. International trade and the LBA Aegean*, BAR International Series.
- Cremasco Ver.-Laffineur R., 1999: "The engineering of Mycenaean tholoi – the circular tomb at Thorikos revisited", στο: Ph. Betancourt – V. Karageorghis – R. Laffineur – W. Niemeier (eds), *Studies in Aegean Archaeology presented to M. H. Wiener, Meletemata I, Aegaeum 20, Liege/ Austin*, 139 – 144.

- Dabney M.-Wright J., 1990: “Mortuary customs, palatial society and state formation in the Aegean area: A comparative study”, στο: R. Hägg – G. Nordquist (eds), *Celebrations of Death and Divinity in the Bronze Age in Argolid*, 45-53.
- Dabney M., 1999: “Locating Mycenaean Cemeteries”, in P. Betancourt, V.Karageorghis, R. Laffineur, W.Niemeier (eds) *MELETEMATATA-AEGAEUM 20*, Liège.
- Dakoronia F., 1996: “Mycenaean East Lokris”, in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro, Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Terzo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma*, 1167.
- Darcque P., 1987 : “Les tholoi et l’ organisation socio-politique du monde mycénien στο : Laffineur R. (ed.), *THANATOS : Les Coutumes Funeraires en Ègée a l’age du Bronze, Aegaeum I*, Liège, 185- 207.
- Deger-Jalkotzy S., 2006: “Late Mycenaean Warrior Tombs”, στο Deger-Jalkotzy S., Lemos I.S. (επιμ.) *Ancient Greece: From The Myxenaean Palaces to the Age of Homer*, Edinburgh, 151-179.
- Deger-Jalkotzy S., 2007: “Defining LHIIIC Middle at the cemetery of Elateia – Alonaki in Central Greece”, στο: S. Deger – Jalkotzy – M. Zavadil, *LHIIIC Chronology and Synchronisms II – LHIIIC MIDDLE, Proceedings of the International Workshop held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna (29.10 – 30.10. 2004)*, ÖAW, Band 362, Wien, 129 – 159.
- Demakopoulou K.-Crouwel J.H., 1998: “Some Mycenaean Tombs at Palaiokastro, Arcadia”, *B.S.A* 93, 269-283.
- Δημακοπούλου Κ., 1988: *Ο Μυκηναϊκός Κόσμος. Πέντε αιώνες πρώιμου Ελληνικού πολιτισμού, 1600-1100 π.Χ.*, ΥΠ.ΠΟ-ICOM, Αθήνα.
- Deshayes J., 1960: *Outils de bronze de l’Inde au Danube (IVe au IIe millénaire)*, Paris.
- Dickinson O.T.P.K, 1977: *The origins of the Mycenaean Civilization*, SIMA 49, Göteborg.
- Dickinson O.T.P.K., 2006: *The Aegean from Bronze Age to Iron Age, Continuity and change between the twelfth and eighth centuries B.C.*,

London-N.York.

- Dikaios P., 1969: *Enkomi, Excavations 1948-1958*, IIIa, Mainz.
- Dothan T., 1979: *Excavations at the Cemetery of Deir El-Balah*, Jerusalem.
- Eder B., 1999 : “Late Bronze Age Swords from Ancient Elis”, στο Laffineur R. (επιμ.), *POLEMOS, Le Contexte Guerrier en Égée à l'Âge du Bronze, Actes de la 7e Rencontre Égéenne Internationale, Université de Liège, 14-17 Avril 1998, AEGAEUM 19, Liège, 443-448.*
- Eder B., 2007: “The Power of Seals: Palaces, Peripheries and Territorial Control in the Mycenaean World”, in *Between the Aegean and Baltic Seas, Prehistory Across Borders, AEGAEUM 27, 35-45.*
- Evans A., 1906: “Prehistoric Tombs at Knossos”, *Archeologia* 59 (1905), London.
- Ζιώτα Χ., 2007: *Ταφικές Πρακτικές και Κοινωνίες της Εποχής του Χαλκού στη Δ. Μακεδονία, τα νεκροταφεία στην Κοιλιάδα και στις Γούλες Κοζάνης*, Διδ. Διατριβή, Θεσσαλονίκη.
- French E.B., 1965: “Late Helladic IIIA2 Pottery from Mycenae”, *B.S.A* 60, 159-202.
- Frizell B., 1984: “The Tholos Tomb at Berbati”, *Op. Ath.* 15, 25.
- Frödin O-Persson A., 1938: *Asine: Results of the Swedish Excavations 1922-1930*, Stockholm.
- Furumark A., 1941: *Mycenaean Pottery: Analysis and Classification*, Stockholm.
- Furumark A., 1992: *Mycenaean Pottery. Plates*, Stockholm.
- Gallou C., 2004: “The Abodes of the Ancestors: Tomb Design, Ritual and Symbolism in Late Helladic IIIA-B Greece”, in: *Cult and Death: Proceedings of the Third Annual Meeting of Postgraduate Researchers*, The University of Liverpool, May 2002, Edited by: Danai-Christina Naoum, Georgina Muskett, Mercourios Georgiadis, BAR INTERNATIONAL SERIES 1282.
- Gallou C. 2005: *The Mycenaean Cult of the Dead*, (BAR Int.Series 1372), Oxford.
- Garwood P., 1991: “Ritual tradition and the reconstitution of society”, στο P. Garwood, D. Jennings, R.Skeates and J.Toms (ed) *Sacred and Profane, Proceedings of a Conference in Archaeology, Ritual and Religion*, Oxford 1989:Oxford University Committee for Archaeology Monograph 32, 10-32.
- Georganas I., 2010: “Weapons and Warfare”, στο Cline E.H., *The Oxford Handbook*

- of the Bronze Age Aegean (ca 3000-1000 B.C.)*, Oxford, 305-314.
- Georgiadis M., 2004: "The Burial Ritual Tradition in the South-Eastern Aegean during the Mycenaean Period", in: *Cult and Death: Proceedings of the Third Annual Meeting of Postgraduate Researchers*, The University of Liverpool, May 2002, Edited by: Danai-Christina Naoum, Georgina Muskett, Mercourios Georgiadis, BAR INTERNATIONAL SERIES 1282.
- Georgiadis M.-Gallou C., 2006-2007: "The Cemeteries of the Argolid and the South-Eastern Aegean during the Mycenaean Period: A Landscape and Waterscape Assessment", *OpAth* 31-32, 171-182.
- Giannopoulos T.G., 2008: *Die letzte Elite der mykenischen Welt. Achaia in mykenischer Zeit und das Phänomen der Kriegerbestattungen im 12.-11.Jahrhundert v.Chr.*, Bonn.
- Giannopoulos T.G., 2009: "One Ring to Bind Them. The Chamber Tomb I of Monodendri in Achaea and the Missing Piece of an Interesting Puzzle", στο Borgna E.-Càssola Guida P. (επιμ.), *From the Aegean to the Adriatic, Social Organisations, Modes of Exchange and Interaction in the Postpalatial Times (12th-11th B.C.)*, *Acts of the International Seminar*, Udine, 1-2 December 2006, Roma, 115-128.
- Gillis C., 1996: "The Asine Chamber Tombs-Graves of Kings?", in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia*, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro, Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Terzo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma, 1193.
- Goldman H., 1931: *Excavation at Eutresis in Boeotia*, Harvard.
- Graziadio G., 1991: "The Process of Social Stratification at Mycenae in the Shaft Grave Period. A Comparative Examination of the Evidence", *AJA* 95, 403-440.
- Gjerstad E. et al., 1934: *The Swedish Cyprus Expedition, Finds and Results of the Excavations in Cyprus 1927-1931*, Stockholm.
- Middleton G.D., *The Collapse of Palatial Society in LBA Greece and the Postpalatial Period*, BAR International Series 2110
- Θανασούλια Π., 2004: *Νεκροταφεία της 3^{ης} χιλιετίας στην ηπειρωτική και νησιωτική*

Ελλάδα: η χωροταξική οργάνωση και η διαφαινόμενη κοινωνική διαφοροποίηση, Διδ.Διατριβή, Θεσσαλονίκη.

- Hadder I.R., 1982: "The identification and interpretation of ranking in prehistory: a contextual perspective" in C.Renfrew and S.Shennan (eds), *"Ranking, Resource and Exchange: Aspects of the Archaeology of Early European Society"*, 150-4.
- Haevernick T., 1963: "Mycenaean Glass", *Archaeology* 16:3, 190.
- Hägg R.& Nordquist G.C., 1990: *"Celebrations of Death and Divinity in the Bronze Age Argolid"*, Proceedings of the Sixth International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 11-13 June 1988, SkrAth, 4, XL, Stockholm.
- Hamilakis Y., 1998: "Eating the Dead: Mortuary Feasting and the Politics of Memory in the Aegean Bronze Age Societies", στο Branigan K. (επιμ.), *Cemetery and Society in the Bronze Age, Sheffield*, 115-132.
- Hammond N.G.L., 1967: *Epirus. The Geography, the Ancient Remains, the History and the Topography of Epirus and Adjacent Areas*, Oxford.
- Hankey V., 1952: "Late Helladic Tombs at Khalkis", *BSA* 47, 49-95.
- Harding A.-Hughes-Brock H., 1974: "Amber in the Mycenaean world", *BSA* 69, 144-172.
- Harding A., 1984: *The Mycenaeans and Europe*, London.
- Higgins R., 1980: *Greek and Roman Jewellery*, London.
- Hiller St., 1975: "Mykenische Keramik", H.Walter, *Alt-Ägina*, Band IV, 1, Mainz.
- Höckmann O., 1980: "Lanze und Speer im spätminoischen und mykenischen Griechenland", *JRGZM* 27, 13 – 158.
- Holmberg E.J., 1983: *A Mycenaean Chamber Tomb near Berbati in Argolis*, Göteborg.
- Hood S.-P. de Jong, 1952: "Late Minoan Warrior Graves from Ayios Ioannis and the New Hospital Site at Knossos", *B.S.A* 47, 243-277.
- Hood S., 1956: "Another Warrior-Grave at Ayios Ioannis near Knossos", *B.S.A* 51, 81-99.
- Howell R.J., 1992: "The Middle Helladic Settlement: pottery", στο McDonald W.A.-Wilkie N.C. (eds), *Excavations at Nichoria in Southwestern Greece. II. The Bronze Age Occupation*, Minneapolis, 43-204.
- Hughes H.-Brock, "Mycenaean Beads: Gender and Social Contexts", *OJA* 18.3,

277-296.

- Θεοχάρης Δ., 1964: “Ανασκαφή Μυκηναϊκών θαλαμοειδών τάφων παρά το Μέγα Μοναστήριο (Λαρίσης)”, *AA* 19, 255-258.
- Ιακωβίδης Σ., 1969: “Τα Μυκηναϊκά Έθιμα Ταφής”, *AAA* 2, 120-131.
- Ιακωβίδης Σ., 1970: *Περατή, Το Νεκροταφείον*, Τόμοι Α, Β, Γ, Βιβλιοθήκη της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας Αριθ. 67, Αθήναι.
- Iakovidis S., 1977: “On the Use of Mycenaean “Buttons”, *BSA* 72, 113-119.
- Jacobstahl P., 1956: *Greek Pins*, Oxford.
- Jacopi G., 1930-1931: “Nuovi Scavi nella Necropoli Micenea di Ialisso”, *Annuario* 13-14, 253-345.
- Jung R., 2010: “End of the Bronze Age”, στο Cline E.H. (επιμ.), *The Oxford Handbook of the Bronze Age Aegean*, Oxford, 171-184.
- Καββαδίας Π., 1914: “*Προϊστορική Αρχαιολογία*”, Αθήναι 1909.
- Καζάκου Μ. (επιμ.), 2006: *Α' Αρχαιολογική Σύνοδος Νότιας και Δυτικής Ελλάδας, Πρακτικά*, Πάτρα 9-12 Ιουνίου 1996, Αθήνα.
- Kalogeropoulos K., 1996: “The Mycenaean Cemetery of Analipsis in Arcadia”, in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro, Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Terzo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma*, 1205.
- Kalogeropoulos K., 1998: *Die Frühmykenischen Grabfunde von Analipsis. Mit einem Beitrag zu den Palatialen Amphoren des griechischen Festlandes*, Βιβλιοθήκη της Εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, αρ. 175, Athen.
- Karantzali E., 2001: *The Mycenaean Cemetery at Pylona on Rhodes*, BAR Int. Series 988, Oxford.
- Καρδάρá Χ., 1977: *Απλώματα Νάξου. Κινητά ευρήματα τάφων Α και Β*, Αθήνα.
- Karo G., 1930: *Die Schachtgräber von Mykenae*, Munich.
- Κασκαντίρη Σ., 2012: “Τα Μυκηναϊκά Νεκροταφεία στις Θέσεις Ζωητάδα και Άγιος Κωνσταντίνος στην Κρήνη Πατρών”, *Προ-Ιστορήματα* 5, 1-18.
- Κεραμόπουλος Α., 1910: “Μυκηναϊκοί τάφοι εν Αιγίνη και εν Θήβαις”, *AE*, 178-252.
- Kilian-Dirlmeier Im., 1987: “Das Kuppelgrab von Vapheio: Die Beigabenaustattung in der Steinkiste – Untersuchungen zur Sozialstruktur in Späthelladischer Zeit“, *JRGZM* 34.1, 197-212.

- Kilian-Dirlmeier I., 1988: “Jewellery in Mycenaean and Minoan “Warrior Graves”, στο French E.B., Wardle K.A. (επιμ.), *Problems in Greek Prehistory*, Papers Presented at the Centenary conference of the British School of Archaeology at Athens (Manchester, April 1986), Bristol, 161-171.
- Κοκκοτάκη Ν., 1991: “Θαλαμοειδής μυκηναϊκός τάφος στο Αλποχώρι Ηλείας”, *ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ* 13, Αρχαία Αχαΐα και Ηλεία, Κέντρον Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας, Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα.
- Κολώνας Λ., 1998: “Νεότερη Μυκηναϊκή Τοπογραφία της Αχαΐας”, στα *Πρακτικά του Ε’ Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών, Άργος-Ναύπλιον, 6-10 Σεπτεμβρίου 1995*, τ. Β’, Αθήνα, 468-496.
- Κολώνας Λ., 1998: *Βούντενη. Ένα σημαντικό μυκηναϊκό κέντρο της Αχαΐας*, αδημ.διδ.διατριβή, Ρέθυμνο.
- Κολώνας Λ.-Γκαζής Μ., 2006: “Ο Μυκηναϊκός Οικισμός της Χαλανδρίτσας: Νεότερα Στοιχεία”, στο Καζάκου Μ. (επιμ.) *Α’ Αρχαιολογική Σύνοδος Νότιας και Δυτικής Ελλάδος, ΣΤ’ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, Πάτρα 9-12 Ιουνίου 1996*, Αθήνα, 25-30.
- Κολώνας Λ., 2008: *Δίκτυο Επισκέψιμων Μυκηναϊκών Οικισμών και Νεκροταφείων Επαρχίας Πατρών, Χαλανδρίτσα, Καταρράκτης, Μιτόπολη, Σπαλιαρέικα, Ελαιοχώρι, Πόρτες*, Αθήνα.
- Κολώνας Λ., 2008: *Τείχος Δυμαίων*, Αθήνα.
- Κολώνας Λ., 2012: “Βούντενη”, στο Βλαχόπουλος Α.Γ. (επιμ.), *Αρχαιολογία Πελοπόννησος*, Αθήνα, 350-351.
- Konstantinidi E., 2001: *Jewellery revealed in the Burial Contexts of the Greek Bronze Age*, BAR Int. Series 912, Oxford.
- Konstantinidi E.-Paschalidis K., with a contribution by Nafplioti A., 2011: “Honouring the dead off-stage: a case of tomb cult south of Grave Circle B, Mycenae”, στο Cavanagh H., Cavanagh W.-Roy J. (eds), *Honouring the Dead in the Peloponnese*, Proceedings of the Conference held at Sparta 23-25 April 2009, 289-328.
- Kontorli-Papadopoulou L., 1975 : *Mycenaean Chamber tombs*, Phd I – III, London.

- Kontorli-Papadopoulou L., 1979: "Mycenaean Objects in the Sarmas Collection in Patras", *BSA* 74, 155-158.
- Kontorli-Papadopoulou L., 1987 : "Local peculiarities of the Mycenaean chamber tombs", στο: Laffineur R. (επιμ.), *THANATOS: Les Coutumes Funeraires en Ègèe a l'âge du Bronze, Aegaeum 1*, Liège, 145 – 160.
- Kontorli-Papadopoulou L., 1995: "Mycenaean Tholos tombs: Some thoughts on burial customs and rites", στο: Ch. Morris (επιμ.), *KLADOS – Essays in honour of J. N. Coldstream*, BICS Supplement 63, UCL, 1– 19.
- Kontorli-Papadopoulou L., 2003: "Late Mycenaean Achaean Vases and Bronzes in Berlin", *AM* 118, 23-47.
- Κορρές Γ.Σ., 1976: "Τύμβοι, Θόλοι και Ταφικοί Κύκλοι της Μεσσηνίας", στα *Πρακτικά Α' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Σπάρτη 7-14/9/1975, Αθήναι, 337-369.
- Κορρές Γ.Σ., 1982: "Η Προβληματική δια την Μεταγενεστέραν Χρήσιν των Μυκηναϊκών Τάφων Μεσσηνίας. Και η Εξέλιξις του Τυπικού των εν Αυτοίς Εθίμων Ταφής και Ταφικής Λατρείας", στα *Πρακτικά του Β' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών*, Πάτρα, 25-31 Μαΐου 1980, Αθήνα, 363-450.
- Korres G.S., 1983: "Burial Customs in Tholos Tomb 2 at Routsí/Myrsinochori", in P.Oliva-A. Frolikova (HRSG), *Concilium Eirene XVI. Proceedings of the 16th International Eirene Conference, Vol.3, Prague, 31/8-4/9/1982*, 91.
- Κορρές Γ.Σ., 1989: "Ανασκαφαί Πυλίας", *ΤΟ ΕΡΓΟΝ* της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, 27-32.
- Korres G., 1993: "Messenia and its commercial connections in the Bronze Age", στο Zerner C., Zerner P., Winder J. (επιμ.), *Wace and Blegen. Pottery as Evidence for Trade in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the International Conference, Athens, December 2-3, 1989*, Amsterdam, 231-248.
- Koumouzelis M., 1996: "A monumental chamber tomb at Ellinika, Messenia", in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro*,

- Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Terzo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma, 1221.*
- Κουντούρη Ε., 2003: *Η ΨΕ ΙΙΙΑ Κεραμική από το Νεκροταφείο Βολιμιδίων και η Σύγχρονη Κεραμική Παραγωγή της Μεσσηνίας*, αδημ.διδ.διατριβή, Αθήνα.
- Laffineur R., 2003: “Mycenaean jewellery in the periphery”, στο: Αικ. Κυπαρίσση – Μ. Παπακωνσταντίνου (επιμ.), *Β΄ Διεθνές Διεπιστημονικό Συμπόσιο – Η Περιφέρεια του Μυκηναϊκού Κόσμου (Λαμία 1999)*, Αθήνα, 81 – 85.
- Lang M.L., 1969: *The Palace of Nestor at Pylos in Western Messenia. II. The Frescoes*. Princeton.
- Lewartowski K., 1995: “Mycenaean social structure: A view from simple graves”, Laffineur R. – W. Niemeier (επιμ.), *Politeia – Society and State in the Aegean Bronze Age, Aegaeum 12*, Liège, 103 – 111.
- Lewartowski K., 1996: “Mycenaean Burials in Dromoi”, in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro, Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Secondo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma, 749-764.*
- Lolos Y., 1987: *The Late Helladic I Pottery of the Southwestern Peloponnesos and Its Local Characteristics*, vols.I-II (SIMA pocket book 50), Göteborg.
- Lolos Y., 1989 : “The tholos tomb at Koryphasion, Evidence for the transition from Middle to Late Helladic in Messenia”, στο: Laffineur R. (επιμ.), *Transition – Le Monde Ègéen du Bronze Moyen au Bronze Recent, Aegaeum 3*, Liège, 171 –189.
- Lolos Y.G., 1996: “Mycenaean Presence in Salamis”, in *Atti E Memorie Del Secondo Congresso Internazionale di Micenologia, Roma-Napoli, 14-20 Ottobre 1991, a cura di Ernesto De Miro, Louis Godart, Anna Sacconi, Volume Terzo, Archaeologia, Gruppo Editoriale Internazionale, Roma.*
- Lorimer H., 1950: *Homer and the Monuments*, London.
- Maran J., 1995: “Structural changes in settlement during the shaft grave period”, στο: Laffineur R. – W. Niemeier (επιμ.), *Politeia – Society and State in*

- the Aegean Bronze Age, Aegaeum 12*, Liège, 67-72.
- Marinatos S., 1937: “Σιγόνη”, *B.S.A* 37, 187-191.
- Μαρινάτος Σ., 1952: “Ανασκαφαί εν Πύλω”, *ΠΑΕ*, 473-496.
- Marinatos S., 1967: “Kleidung-Haar und Barttracht”, *Archaeologia Homerica* I, B, Göttingen.
- Marinatos S., 1976: *Excavations at Thera I-VII, 1967-73*, Athens.
- Μαστροκόστας Ε., 1963: “Ανασκαφή Αγίου Ηλία Μεσολογγίου-Ιθωρίας”, *ΠΑΕ*, 203-217.
- McDonald W.A.-Wilkie N.C. (eds), 1992: *Excavations at Nichoria in Southwestern Greece. The Bronze Age Occupation*, Minneapolis.
- Mee C., 1998: “Gender Bias in Mycenaean Mortuary Practices”, στο Branigan K. (επιμ.), *Cemetery and Society in the Bronze Age*, Sheffield, 165-170.
- Merillees R.S., 1968: *The Cypriot Bronze Age Pottery Found in Egypt*, SIMA XVIII, Lund.
- Morricone L., 1966: “Eleona e Langada: Sepolcreti della tarda Eta del Bronzo a Coò”, *AnASAtene*, Vol.XLIII-XLIV (n.S.XXVII-XXVIII), 5-311.
- Μόσχος Ι., 1997: “Πόρτες”, *ΑΔ* 52, B1, 292-293.
- Moschos I., 2000: “Prehistoric tumuli at Portes Achaea. First Preliminary Report”, *Proceedings of the Danish Institute at Athens III*, 9 – 49.
- Moschos I., 2002: “Western Achaea during the LH IIIC Period. Approaching the Latest Excavation Evidence”, στο Greco E. (επιμ.), *Gli Achei e l'identità ethnica degli Achei d'Occidente, Atti del Convegno Internazionale di Studi (Paestum, 23-25 Febbraio 2001)*, Paestum-Atene, 15-40.
- Μόσχος Ι., 2007: “Οι Μυκηναίοι στην Αχαΐα”, *ΦΑΙΔΙΜΟΣ* 1, Πάτρα.
- Moschos I., 2009: “Evidence of Social Re-Organisation and Reconstruction in Late Helladic IIIC Achaea and Modes of Contacts and Exchange via the Ionian and Adriatic Sea”, στο Borgna E.-Càssola Guida P. (επιμ.), *From the Aegean to the Adriatic, Social Organisations Modes of Exchange and Interaction in the Postpalatial Times (12th-11th B.C.)*, Acts of the International Seminar, Udine, 1-2 December 2006, Roma, 345-414.
- Moschos I., 2009: “Western Achaea During the Succeeding LH IIIC Late Period-The

- Final Mycenaean Phase and the Submycenaean Period, στο *Deger-Jalkotzy-Bächle*, 235-288.
- Μόσχος Ι., 2012: “Αχαΐα, Ιστορικό και Αρχαιολογικό Περίγραμμα. Προϊστορικοί Χρόνοι”, στο Βλαχόπουλος Α.Γ. (επιμ.), *Αρχαιολογία, Πελοπόννησος*, Αθήνα, 300-307.
- Mylonas G.E., 1951: “The Cult of the Dead in Helladic times”, *Studies presented to David Moore Robinson on his 70th birthday*, G.E. Mylonas (ed.), Washington, 64-105.
- Mylonas G., 1957: *Ancient Mycenae. The Capital City of Agamemnon*, Princeton.
- Μυλωνάς Γ.Ε., 1973: *Ο Ταφικός Κύκλος Β των Μυκηνών*, τ.Ι-ΙΙ, Αθήνα.
- Μυλωνάς Γ.Ε., 1975: *Το Δυτικόν Νεκροταφείον της Ελευσίνας*, τ.Α-Γ, Αθήνα.
- Mylonas-Shear I., 1987: *The Panagia Houses at Mycenae*, Philadelphia.
- Müller W., 2005: “Travelling Sealings-Evidence of Emporia”, in *EMPORIA, Aegeans in the Central and Eastern Mediterranean*, AEGAEUM 25, Liège, 785-789.
- Munsell Soil Color Charts*, 2000, Baltimore MD (revised edition).
- Murphy M.J., 1998: “Ideologies, Rites and Rituals: A View of prepalatial Minoan Tholoi”, in Branigan K., “*Cemetery and Society in the Aegean Bronze Age*”, Sheffield Studies in Aegean Archaeology, Sheffield Academic Press.
- Musgrave J.H.-Popham M., 1991: “The Late Helladic IIIC Intramural Burials at Lefkandi, Euboea”, *B.S.A* 86, 273-296.
- Νικολέντζος Κ.Χ., 2011: *Μυκηναϊκή Ηλεία: Πολιτιστική και Πολιτική Εξέλιξη, Εθνολογικά Δεδομένα και Προβλήματα*, τ.Α-Β, Αθήνα.
- Nikoloudis S., 2001: “Animal Sacrifice in the Mycenaean World”, *Journal of Prehistoric Religion* 15.
- O’Shea J.M., 1984: *Mortuary Variability: An Archaeological Investigation*, Orlando: Academic Press.
- Pader E.J., 1982: *Symbolism, Social Relations and the Interpretation of Mortuary Remains*, Oxford, BAR International Series 130.
- Παπαβασιλείου Γ., 1910: *Περί των εν Ευβοία αρχαίων τάφων*, Αθήνα.
- Papadopoulos Athanasios J., 1976: *Excavations at Aigion – 1970*, SIMA XLVI, Lund.
- Papadopoulos T.J., 1978: “Some Unpublished Mycenaean Objects from Vrysarion

- (Kato Goumenitsa) in Achaea”, *BSA* 73, 173-178.
- Παπαδόπουλος Θ., 1980: “Ανασκαφή Καλλιθέας Πατρών”, *ΠΑΕ*, 106-110.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1981: “Μυκηναϊκή Αχαΐα και Κρήτη”, στα *Πεπραγμένα του Δ’ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου* (Ηράκλειο 29 Αυγούστου-3 Σεπτεμβρίου 1976), Αθήνα, 407-415.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1987: “Ανασκαφή Καλλιθέας Πατρών”, *ΠΑΕ*, 69-72.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1988: “Ανασκαφή Καλλιθέας Κλάους Πατρών”, *ΠΑΕ*, 32-36.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1989: “Ανασκαφή Καλλιθέας και Κλάους Πατρών”, *ΠΑΕ*, 57-62.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1990: “Ανασκαφή Καλλιθέας και Κλάους Πατρών”, *ΠΑΕ*, 50-55.
- Paradopoulos Th., 1990: “Achaea’s role in the Mycenaean world” στο Α.Ριζάκης (επιμ.), *Αρχαία Αχαΐα και Ηλεία*, Ανακοινώσεις κατά το πρώτο διεθνές Συμπόσιο, Αθήνα 19-21 Μαΐου 1989, ΕΙΕ, Κ.Ε.Ρ.Α, Μελετήματα, τ. 13, 31 – 36.
- Παπαδόπουλος Θ.Ι., 1992: “Ανασκαφή Κλάους και Καλλιθέας Πατρών”, *ΠΑΕ*, 53-59.
- Paradopoulos T., 1995: “A Late Mycenaean Koine in Western Greece and the Adjacent Ionian Islands”, στο Morris C. (επιμ.), *KLADOS, Essays in Honour of J.N.Coldstream*, London, 201-208.
- Paradopoulos T.J., 1998: “The Late Bronze Age Daggers of the Aegean, The Greek Mainland”, *PBF* VI.11, Stuttgart.
- Paradopoulos T.J., 1999 : “Warrior-Graves in Achaean Mycenaean Cemeteries”, στο Laffineur R. (επιμ.), *POLEMOS, Le Contexte Guerrier en Égée à l’Âge du Bronze*, Actes de la 7e Rencontre Égéenne Internationale, Université de Liège, 14-17 Avril 1998, *AEAEUM* 19, Liège, 267-274.
- Paradopoulos T.J.-Kontorli-Papadopoulou L., 2001: “Death, Power and Troubles in Late Mycenaean Peloponnese: The Evidence of Warrior Graves”, 127-138.
- Παπαδόπουλος Θ.-Κοντορλή-Παπαδοπούλου Λ., 2003: *Προϊστορική Αρχαιολογία Δυτικής Ελλάδας, Ιονίων Νησιών*, Ιωάννινα.
- Παπαδόπουλος Θ., 2005: “Ανασκαφή Καλλιθέας Πατρών”, *ΠΑΕ* 157 (2002), 61-63.
- Παπαδόπουλος Θ.-Κοντορλή-Παπαδοπούλου Λ., 2006: “Προϊστορικές ανασκαφές (μυκηναϊκών νεκροταφείων) Πανεπιστημίου Ιωαννίνων/Αρχαιολογικής Εταιρείας στην περιοχή της Αχαΐας”,

- στο Καζάκου Μ.(επιμ.), *Α' Αρχαιολογική Σύνοδος Νότιας και Δυτικής Ελλάδας, Πρακτικά*, Πάτρα 9-12 Ιουνίου 1996, Αθήνα, 19-24.
- Papadimitriou N., 2001: *Built chamber tombs of Middle and Late Bronze Age in Mainland Greece and the islands*, BAR S 925.
- Παπαευθυμίου-Παπανθίμου Α., 1979: *Σκεύη και Σύνεργα του Καλλωπισμού στον Κρητομυκηναϊκό Χώρο*, (αδημοσίευτη διδ.διατριβή), Θεσσαλονίκη.
- Papazoglou-Manioudaki L., 1993: “Εισηγμένη Κεραμική στους Μυκηναϊκούς Τάφους της Πάτρας”, στο Zerner C., Zerner P., Winder J. (επιμ.), *Wace and Blegen. Pottery as Evidence for Trade in the Aegean , Bronze Age*, Proceedings of the International Conference, Athens, December 2-3 1989, Amsterdam, 209-215.
- Παπάζογλου-Μανιουδάκη Λ., 1998: *Ο Μυκηναϊκός Οικισμός του Αιγίου και η Πρώιμη Μυκηναϊκή Εποχή στην Αχαΐα*, αδημ.διδ.διατριβή, Αθήνα.
- Παπάζογλου-Μανιουδάκη Λ., 1999: “Πήλινα και Χάλκινα της Πρώιμης Μυκηναϊκής Εποχής από την Αχαΐα”, στο Φρούσου Ε. (επιμ.), *Η Περιφέρεια του Μυκηναϊκού Κόσμου, Πρακτικά Α' Διεθνούς Διεπιστημονικού Συμποσίου* (Λαμία, 25-29 Σεπτεμβρίου 1994), Λαμία, 269-283.
- Παπάζογλου-Μανιουδάκη Λ., 2003: “Ο Θολωτός Τάφος του Πετρωτού Πατρών. Τα Πρώτα Στοιχεία της Έρευνας”, στο Κυπαρίσση-Αποστολικά Ν., Παπακωνσταντίνου Μ. (επιμ.), *Η Περιφέρεια του Μυκηναϊκού Κόσμου, Πρακτικά Β' Διεθνούς Διεπιστημονικού Συμποσίου* (Λαμία, 26-30 Σεπτεμβρίου 1999), Αθήνα, 433-453.
- Papazoglou-Manioudaki L., 2011: “Dishonouring the Dead: The Plundering of Tholos Tombs in the Early Palatial Period and the Case of the Tholos Tomb at Mygdalia Hill (Petroto) in Achaea”, στο Cavanagh H., Cavanagh W.-Roy J. (eds), *Honouring the Dead in the Peloponnese*, Proceedings of the Conference held at Sparta 23-25 April 2009 (CSPS Online Publication 2 prepared by S.Farnham).
- Παπαθανασίου Α., 2005: “Μια Βιοαρχαιολογική Προσέγγιση στο Ανθρωπολογικό Υλικό από το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο στα Σπαλιαρέϊκα Λουσικών Αχαΐας”, *AAA* 35-38, 191-198.
- Παρλαμά Λ., 1971: “Θαλαμωτός Τάφος εις Αγραπιδωχώρι Ηλείας”, *ΑΕ*, 52-60.
- Paschalidis K.-McGeorge P.J.P., 2009: “Life and Death in the Periphery of the

- Mycenaean World at the End of the Late Bronze Age: The Case of the Achaea Klauss Cemetery”, στο Borgna E.-Càssola Guida P. (επιμ.) *From the Aegean to the Adriatic, Social organizations Modes of Exchange and Interaction in the Postpalatial Times (12th-11th B.C.)*, Acts of the International Seminar, Udine, 1-2 December 2006, Roma, 79-113.
- Pelon O., 1976: *Tholoi, Tumuli et Cercles Funéraires*, Paris.
- Pelon O., 1987 : “L’architecture funéraire de Grèce continentale a la transition du Bronze moyen et du Bronze Recent”, στο : Laffineur R. (επιμ.), *THANATOS : Les Coutumes Funéraires en Ègée a l’âge du Bronze, Aegaeum 1*, Liège, 107 – 117.
- Persson Axel, W., 1943: *New Tombs at Dendra near Midea*, Lund.
- Petrie W.M.F., 1917: *Tools and Weapons*, London.
- Πετρόπουλος Μ., 2000: “Μυκηναϊκό Νεκροταφείο στα Σπαλιαρέικα των Λουσικίων”, στο Ριζάκης Α.Δ. (επιμ.), *Αρχαϊκό Τοπίο II: Δύμη και Δυμαία Χώρα*, (Μελετήματα 29), Αθήνα, 65-92.
- Petropoulos M., 2007: “A Mycenaean Cemetery at Nikoleika near Aigion of Achaia”, στο S.Deger-Jalkotzy, M.Zavadil (επιμ.), *LH IIIC Chronology and Synchronisms: LH IIIC Middle*, Proceedings of the International Workshop Held at the Austrian Academy of Sciences at Vienna (October 29th and 30th, 2004), Wien, 253-285.
- Pini I., 1988: “Kleinere Europäische Sammlungen”, *CMS*, Berlin.
- Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα Ν., 1987: “Παιδικές Ταφές στη Μυκηναϊκή Ελλάδα”, *ArchDelt 42 A*, 8-29.
- Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα Ν., 1988: “Το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο της Βάρκιζας-Βάρης”, *ArchDelt 43 A*, 1-108.
- Πολυχρονάκου-Σγουρίτσα Ν., 1988: *Το Μυκηναϊκό Νεκροταφείο Αλυκής Βούλας*, τ.1-2, (αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή), Αθήνα.
- Poursat J.C., 1977: *Catalogue des ivoires mycéniens au Musée National d’Athènes*, Paris.
- Renfrew C. et al., 1985: “The Archaeology of Cult: The Sanctuary at Phylakopi”, *B.S.A Suppl.18*, London.
- Rizio A., 2011: “Μυκηναϊκοί οικισμοί Αχαΐας”, Εταιρεία Μελετών Μυκηναϊκής

Αχαΐας, *Φαίδιμος 3*, Πάτρα.

- Rutter J., 1977: “Late Helladic III C Pottery and some Historical Implications”, στο *Davis*, 1-20.
- Säflund G., 1965: *Excavations at Berbati 1936-1937*, Stockholm.
- Σακελλαρίου-Ξενάκη Α., 1985: *Οι θαλαμωτοί τάφοι των Μυκηνών, ανασκαφής Τσουντα (1877-1898)*, Paris.
- Σαλαβούρα Ε., 2006: “Συστάδα Μυκηναϊκών Τάφων στη Μερέντα Μαρκόπουλου”, *AAA* 39, 61-82.
- Σαλαβούρα Ε., 2007: *Μυκηναϊκή Αρκαδία. Αρχαιολογική και Τοπογραφική Θεώρηση*, (αδημοσίευτη διδ.διατριβή), Αθήνα.
- Sanders N.K., 1961: “The first Aegean Swords and their ancestry”, *AJA* 65, 17-29.
- Sanders N.K., 1963: “Later Aegean Bronze Swords”, *AJA* 67, 117-153.
- Schliemann H., 1878: *Mykenae*, Leipzig.
- Seager R., 1912: *Explorations in the island of Mochlos*, Boston, New York.
- Shelmerdine C. (ed.), 2008: *The Cambridge Companion to the Aegean Bronze Age*, Cambridge University Press.
- Shelton K.S., 1996: *The Late Helladic Pottery from Prosymna*, SIMA pocket book 138, Jonsered.
- Shelton K., 2000: “Four Chamber tomb Cemeteries at Mycenae”, *AE*, 27 – 64.
- Shelton K.S., 2003: “The Chamber Tombs”, στο Iakovidis S.E. and French E.B. (επιμ.), *Archaeological Atlas of Mycenae*, Athens, 35.
- Sherratt E.S., 1980: “Regional variation in the pottery of the LHIIIB”, *BSA* 75, 175 – 202.
- Simpson H.R., 1965: *A Gazetteer and Atlas of Mycenaean sites*.
- Σιώρη Ιλ., 2004: “Οι μυκηναϊκοί τάφοι του Αγ.Ηλία Ιθωρίας”, στο *Β' Διεθνές Ιστορικό και Αρχαιολογικό Συνέδριο Αιτωλοακαρνανίας, Αργίνιο 29-31 Μαρτίου 2002*, τόμος Α', Αργίνιο 2004, 51-68.
- Snodgrass A., 1964: *Early Greek Armour and Weapons*, Edinburgh.
- Souyouzoglou-Haywood C., 1999: *The Ionian Islands in the Bronze Age and Early Iron Age 3000-800 B.C.*, Liverpool.
- Σπυρόπουλος Θ.Γ., 1969: “Ανασκαφή Μυκηναϊκού Νεκροταφείου Τανάγρας”, *Prakt*, σελ. 5-15, πιν.1-14.
- Σπυρόπουλος Θ.Γ., 1970: “Ανασκαφή εις το Μυκηναϊκόν Νεκροταφείον της

- Τανάγρας”, *AAA* 3, 184-197.
- Σπυρόπουλος Θ.Γ., 1972: *Υστερομυκηναϊκοί Ελλαδικοί Θησαυροί*, Αθήνα.
- Σπυρόπουλος Θ.Γ., 1977: “Ανασκαφή Μυκηναϊκής Τανάγρας”, *Prakt*, 25-31, πιν.12-13.
- Στάης Β., 1892: “Ανασκαφαί εν Ναυπλία”, *ΠΑΕ*, 52-4.
- Σταυροπούλου-Γάτση Μ., 2001: “Ο οικισμός της Εποχής του Χαλκού στην Παγώνα της Πάτρας”, στο *Forschungen in der Peloponnes – Akten des Symposions anlässlich der Feier “100 Jahre Österreichisches Archäologisches Institut Athen”*, Athen 5.3-7.3.1998, Herausgegeben von Veronika Mitsopoulos-Leon, Athen, 29-38.
- Stubbings F.H., 1947: “The Mycenaean Pottery of Attica”, *B.S.A XLII*, 1-76.
- Styrenius C., 1967: *Submycenaean Studies*, Lund.
- Symeonoglou S., 1973: *Kadmeia I. Mycenaean Finds from Thebes, Greece*, SIMA XXXV, Göteborg.
- Thomatos M., 2006: *The Final Revival of the Aegean Bronze Age. A Case Study of the Argolid, Corinthia, Attica, Euboea, the Cyclades and the Dodecanese during LH IIIC Middle*, (BAR Int.Series 1498), Oxford.
- Τσουντας Χ., 1893: *Μυκήναι και Μυκηναϊός Πολιτισμός*, Αθήναι.
- Tsountas Ch.-J.Manatt, 1897: *The Mycenaean Age. A study of the monuments and culture of Pre-Homeric Greece*, London.
- Tzedakis Y.-Martlew H.-Jones M.K., 2008: *Archaeology Meets Science: Biomolecular Investigations in Bronze Age Greece. The Primary Scientific Evidence 1997-2003*, Oxford.
- Valmin N., 1938: *The Swedish Messenia Expedition*, Oxford.
- Vanschoonwinkel J., 1991 : *L’Egée et la Méditerranée Orientale à la fin du IIe millénaire. Temoignages archéologiques et sources écrites*, Louvain-la-Neuve.
- Vassilogamvrou A., 2008: “The Early Helladic Cemetery at Kalamaki in the Northwest Peloponnese”, στο Tzedakis-Martlew-Jones , “*Archaeology Meets Science: Biomolecular Investigations in Bronze Age Greece. The Primary Scientific Evidence 1997-2003*, Oxford, 249.

- Vermeule E., 1964: *Greece in the Bronze Age*, Chicago-London.
- Voutsaki S., 1995: “Social and political processes in the Mycenaean Argolid: The evidence from the mortuary practices”, στο: Laffineur R. – W. Niemeier (επιμ.), *Politeia – Society and State in the Aegean Bronze Age, Aegaeum 12*, Liège, 55-63.
- Voutsaki S., 1998: “Mortuary Evidence, Symbolic Meanings and Social Change: A Comparison between Messenia and the Argolid in the Mycenaean Period”, in Branigan K., “*Cemetery and Society in the Aegean Bronze Age*”, Sheffield Studies in Aegean Archaeology, Sheffield Academic Press.
- Wace A.J.B., 1932: “Chamber Tombs at Mycenae”, *Archaeologia* 82, Oxford.
- Wace A.J.B. – Stubbings F.H., 1962: *A Companion to Homer*, London.
- Wardle K., 1972: *The Greek Bronze Age West of the Pindus*, unpublished Ph.D dissertation, University of London.
- Wardle K.A., 1969: “A Group of Late Helladic III B1 Pottery from within the Citadel at Mycenae”, *BSA* 64, 261-297.
- Weber Cl., 1983: *Die bronzenen Rasiermesser in Südosteuropa-Teil I: Das kretisch-mykenische Griechenland*, Frankfurt am Mainz.
- Wells B., 1990: “Death at Dendra”, in *Celebrations of Death and Divinity in the Bronze Age Argolid*, 125-140.
- Wilkie N., 1975: *A Tholos Tomb at Nichoria: Its Construction and Use*, Ph.D Thesis, Minnesota.
- Wilkie N.C., 1987: “Burial Customs at Nichoria: The MME Tholos”, στο Laffineur R. (επιμ.), *Thanatos. Les Coutumes Funéraires en Égée à l' Âge du Bronze*, Actes du Colloque de Liège, 21-23 Avril 1986 (AEGAEUM 1), Liège, 127-234.
- Wright J., 1987 : “Death and Power at Mycenae: Changing symbols in mortuary practice”, στο: Laffineur R. (επιμ.), *THANATOS: Les Coutumes Funéraires en Égée à l'âge du Bronze, Aegaeum 1*, Liege, 171 – 184.
- Xanthoudidis S., 1906: “Cretan Kernoi”, *B.S.A.* 12, 9-23.
- Χαριτωνίδης Σ., 1952: “Δύο μυκηναϊκοί τάφοι εν τω χωρίω Πρίφτιανι παρά τας Μυκήνας”, *ΑΕ*, παράρτημα 23.
- Χριστακοπούλου Γ., 2001: “Πρωτογεωμετρικός Τάφος στη Σταμνά Μεσολογγίου”,

στο Σταμπολίδης Ν.Χ. (επιμ.), *Καύσεις στην Εποχή του Χαλκού και την Πρώιμη Εποχή του Σιδήρου*, Ρόδος 29 Απριλίου-2 Μαΐου 1999, Αθήνα, 155-168.

Χριστακοπούλου-Σωμάκου Γ., 2010: “Μυκηναϊκό Νεκροταφείο Μιτόπολης Αχαΐας, *ΦΑΙΔΙΜΟΣ 2*, Πάτρα.

Yalouris N., 1960: “Mykenische Bronzeschutzwaffen”, *AM 75*, 42-67.

Zerner C.-Zerner P.-Winder J., 1993: *Proceedings of the International Conference Wace and Blegen: Pottery as Evidence for Trade in the Aegean Bronze Age 1939-1989*, Held at the American School of Classical Studies at Athens, Athens, December 2-3-1989, Amsterdam.

Ωνάσογλου Α., 1981: “Οι γεωμετρικοί τάφοι της Τραγάνας στην Ανατολική Λοκρίδα”, *ΑΔ 36*, Μελέτες, 1-57.

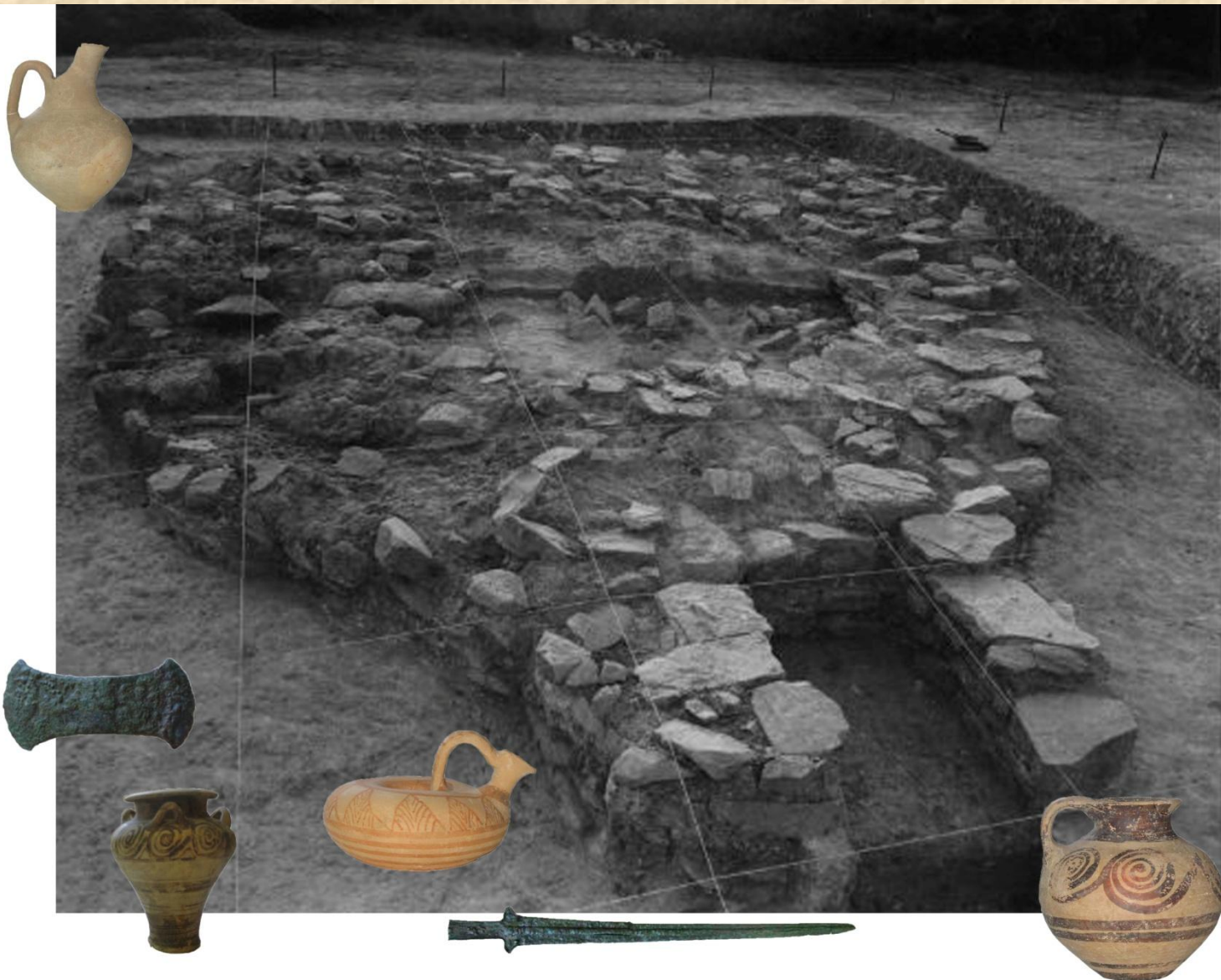
Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ.
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ
ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ
ΕΙΚΟΝΕΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2015

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ**

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ – ΧΡΥΣΙΚΟΠΟΥΛΟΥ

**ΤΟ ΜΥΚΗΝΑΪΚΟ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ-ΛΑΓΑΝΙΔΙΑΣ.
ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΟΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ
ΕΠΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΑΧΑΪΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΓΕΙΤΟΝΙΚΕΣ ΤΗΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

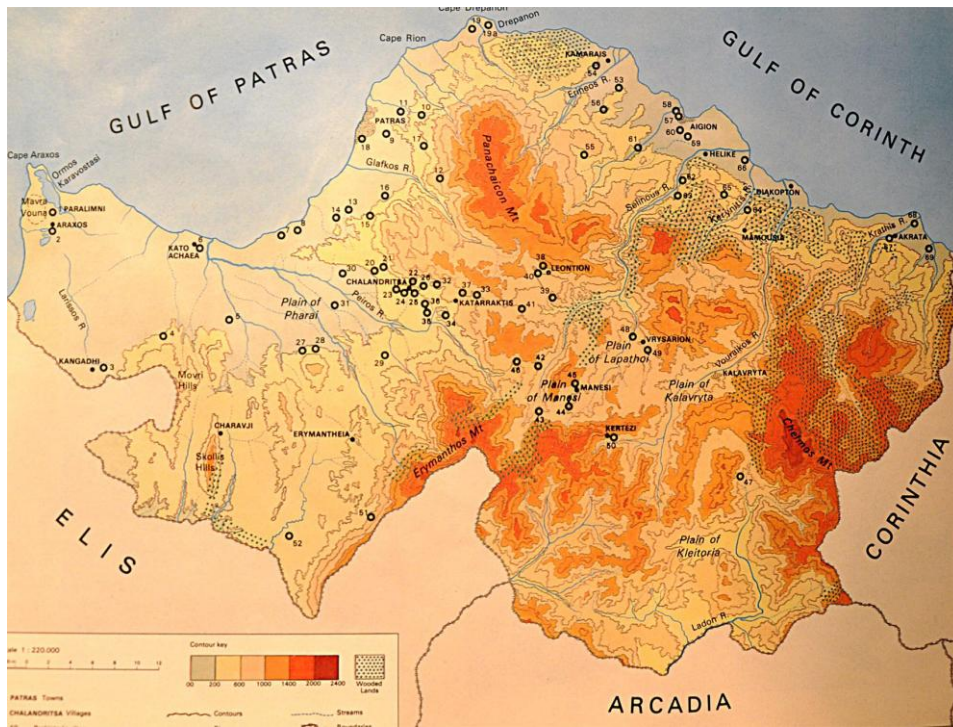
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

**ΙΩΑΝΝΙΝΑ
2015**

ΧΑΡΤΕΣ

ΕΙΚΟΝΑ 1

Χάρτης 1: Η Μυκηναϊκή Αχαΐα (Papadopoulos 1978-1979, pl.1)

Χάρτης 2α: Θέσεις της Μυκηναϊκής Αχαΐας (Rizio 2011, 54)

1. Ορτός	52. Φλόκα
2. Δρέπανο: Ακάρνες	53. Χαραυγή
3. Πλατάκι	54. Πλατανόβρυση
4. Βούντενη	55. Καμίσι
5. Μπόρτζι	56. Χαλανδρίτσα: Άγιος Βασίλειος
6. Αγία Κυριακή	57. Χαλανδρίτσα: Τρουμπές
7. Άνω Συχαινά: Ασπρόχωμα	58. Χαλανδρίτσα: Αγραπιδιές
8. Πάτρα: Οδός Γερμανού	59. Χαλανδρίτσα: Σταυρός
9. Πάτρα: Οδός Σμύρνης & Λασκάρως	60. Χαλανδρίτσα: Άγιος Αντώνιος
10. Σαμακιά	61. Μίραλι: Πωρί
11. Γηροκομείο	62. Καταρράκτης: Δρακότρυπα
12. Παγώνα	63. Καταρράκτης: Άγιος Αθανάσιος
13. Κάστρο Πατρών	64. Καταρράκτης: Άγιος Γεώργιος
14. Κλάους	65. Πυργάκι
15. Πετρωτό: Μυγδαλιά	66. Ροδιά
16. Πετρωτό: Γούπατα	67. Μπούγα – Καρέλα
17. Πετρωτό: Σκοντρέικα	68. Φαρρές
18. Κρήνη: Μελιγρού	69. Σταροχώρι
19. Κρήνη: Δριμαλέικα	70. Σταροχώρι: Ξηρόκαμπος
20. Κρήνη: Ζωιτάδα	71. Βασιλικό
21. Κρήνη: Άγιος Κωνσταντίνος (θέση Α)	72. Σκούρα
22. Κρήνη: Άγιος Κωνσταντίνος (θέση Β)	73. Δροσιά
23. Θέα: Ροδίστα	74. Κάστρο Καλαβρύτων
24. Θέα: Άγιος Νικόλαος	75. Βρυσάρι
25. Θέα: Κάστρο	76. Κέρτεζη
26. Παυλόκαστρο	77. Μάνεσι: Βρωμονέρι
27. Καλλιθέα: Ραμπαντάνια ή Σπέτζες	78. Μικρός Ποντίας
28. Καλλιθέα: Λαγανιδιά	79. Άγιος Βλάσιος
29. Άνω Καλλιθέα: Κιβούρι ή Σκαμνιά	80. Βαρθολομιό
30. Οβρυά	81. Καστριά
31. Άγιος Παντελεήμων	82. Λεόντιο: Βραγιάνικα
32. Μελίσσια – Δρέσθαινα	83. Λεόντιο: Άγιος Ιωάννης
33. Μονοδέντρι: Στενωσιά	84. Λεόντιο: Κουτρέικα
34. Τσουκαλέϊκα	85. Λεόντιο: Άγιος Κωνσταντίνος
35. Αγιοβλασίτικα	86. Ρακίτα
36. Νιφορέικα: Βουχώματα	87. Καμάρες: Ξερικό
37. Αλισ(σ)ός	88. Καμάρες: Παλιόμυλος
38. Καμενίτσα	89. Αρραβωνίτσα
39. Πουρνάρι	90. Μάγειρας
40. Ράχη	91. Αίγιο
41. Τείχος Δυμαίων	92. Κούλουρα: Παλιοκαμάρες
42. Γκέρμπεσι	93. Χατζή Τραπεζά
43. Λάππα	94. Αχλαδιές Αχούρια
44. Καγκάδι	95. Νικολέικα
45. Σωτηρούλα	96. Νικολέικα: Άγιος Γεώργιος
46. Σπαλιαρέϊκα	97. Κερύνεια
47. Καλαμάκι	98. Μαμουσιά
48. Μιτόπολη: Προφήτης Ηλίας	99. Δερβέσι
49. Μιτόπολη: Αγία Βαρβάρα	100. Ακράτα
50. Πόρτες	101. Αιγείρα
51. Άνω Σουδενέικα	

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΙΚΟΝΑ 3

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Κάτοψη

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Σήμα

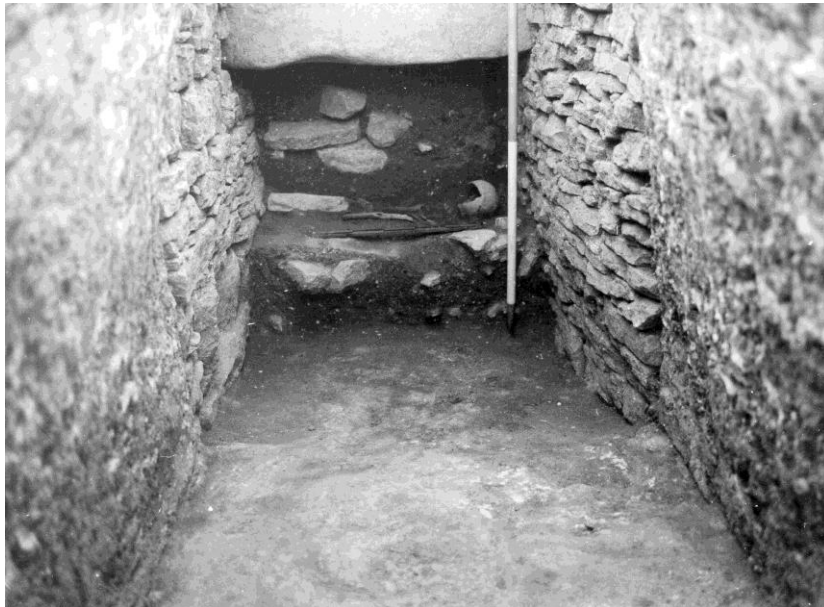
ΕΙΚΟΝΑ 4

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Δρόμος και είσοδος από ΝΔ

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Εσωτερική όψη ξερολιθιάς

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Παιδική ταφή στην είσοδο

ΕΙΚΟΝΑ 6

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Εσωτερική όψη εισόδου

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Ταφικό στρώμα

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Ταφικό στρώμα

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Ταφικό στρώμα

ΕΙΚΟΝΑ 8

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Ταφικό στρώμα

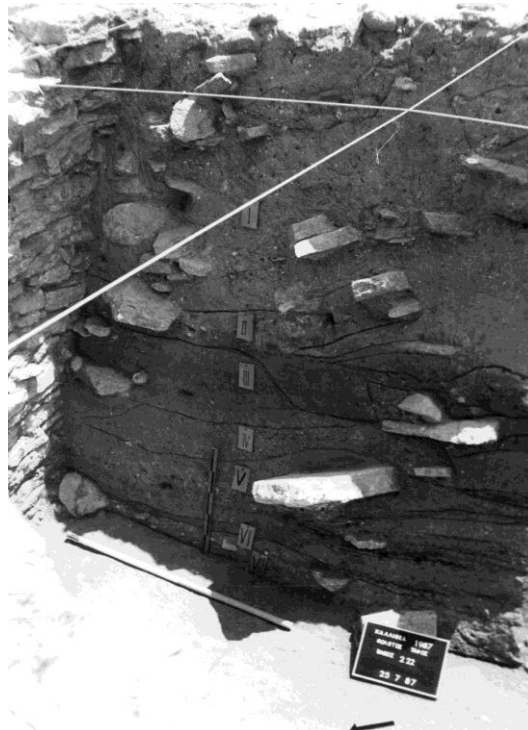

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Ταφικό στρώμα

ΕΙΚΟΝΑ 9

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Έβδομο ταφικό στρώμα: ταφή αλόγου

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Στρωματογραφία τεταρτοκυκλίου από Α

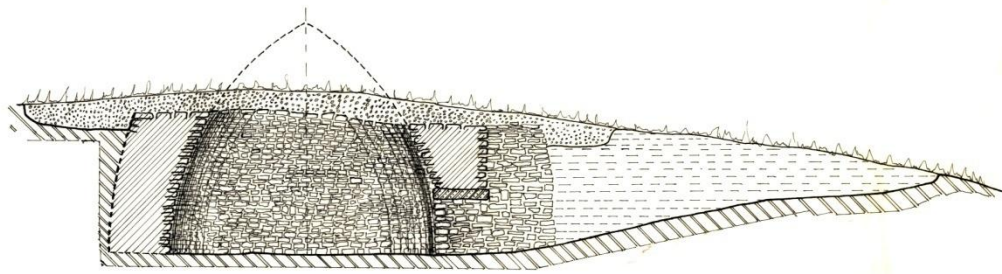

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Θόλος μετά τον τελικό καθαρισμό

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Παραβίαση του δυτικού τοιχώματος της θόλου

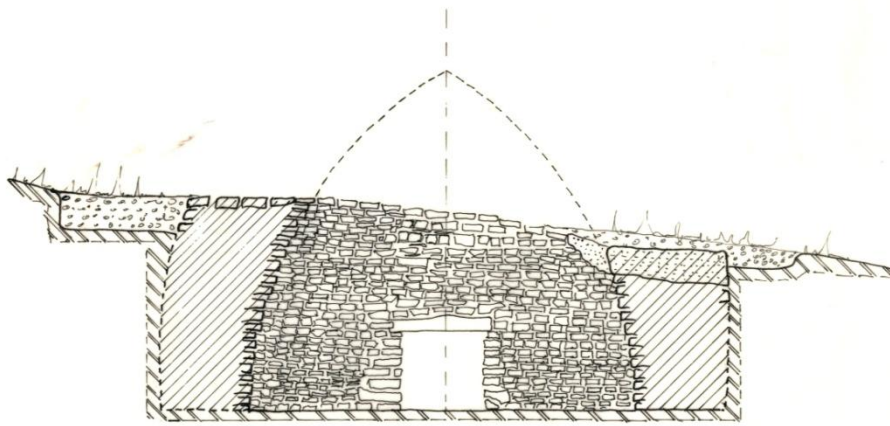

ΤΟΜΗ ΑΑ'

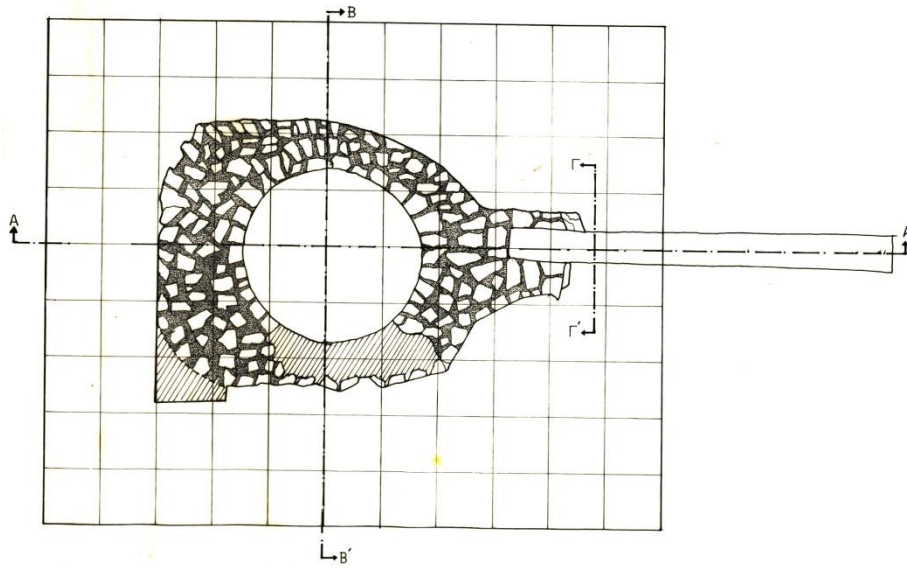

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Κατά μήκος τομή

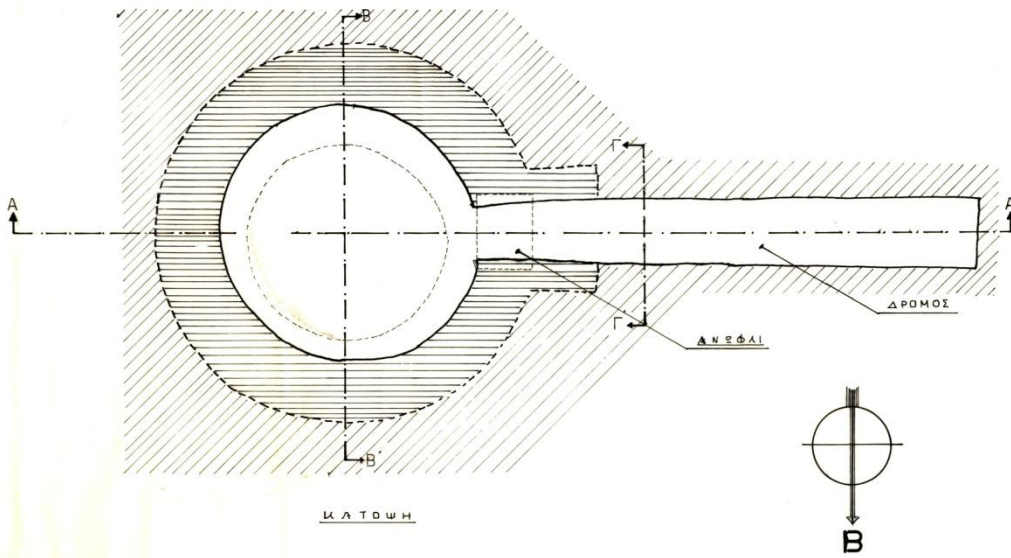

ΤΟΜΗ Β-Β'

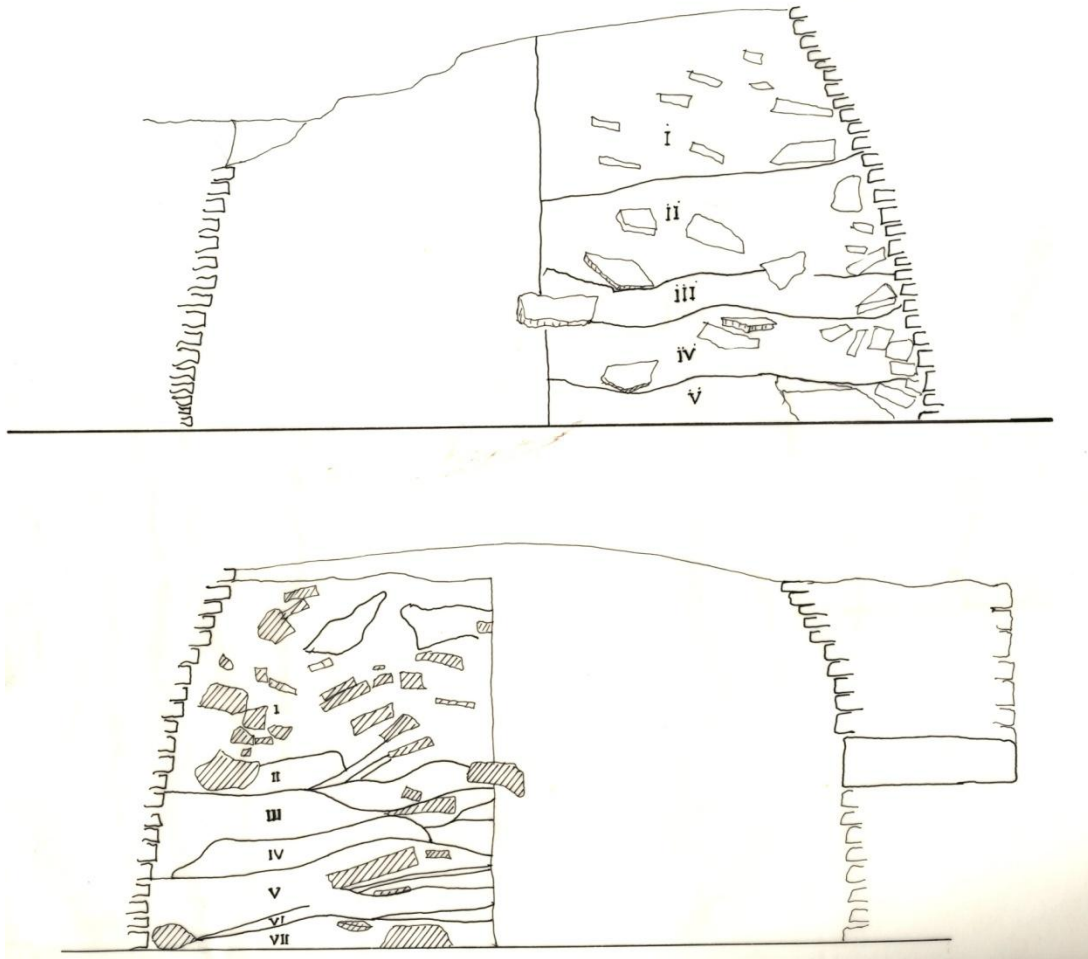
ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Κατά πλάτος τομή

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Κάτοψη με κάνναβο

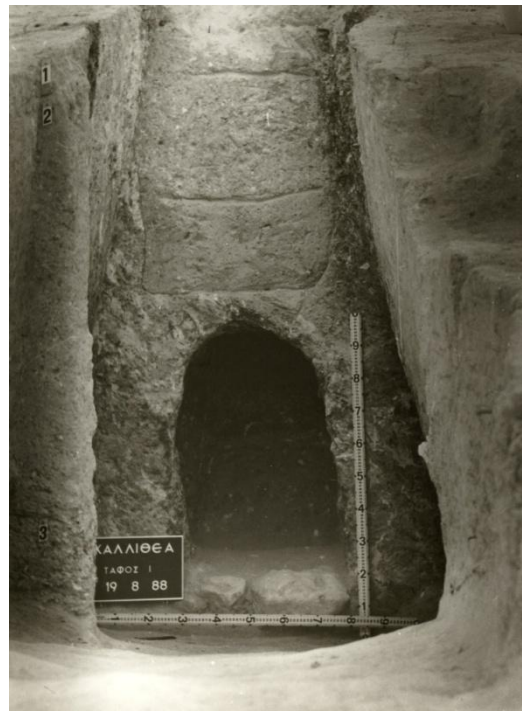
ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Κάτοψη

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ: Τομή θόλου και στρωματογραφία Α και Δ τεταρτοκυκλίου

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΙΚΟΝΑ 14

ΤΑΦΟΣ Ι: Πρόσοψη και είσοδος

ΤΑΦΟΣ Ι: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ Ι: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ Ι: Τρίτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ ΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 16

ΤΑΦΟΣ ΙΙ: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ ΙΙ: Πρόσοψη και ξερολιθιά

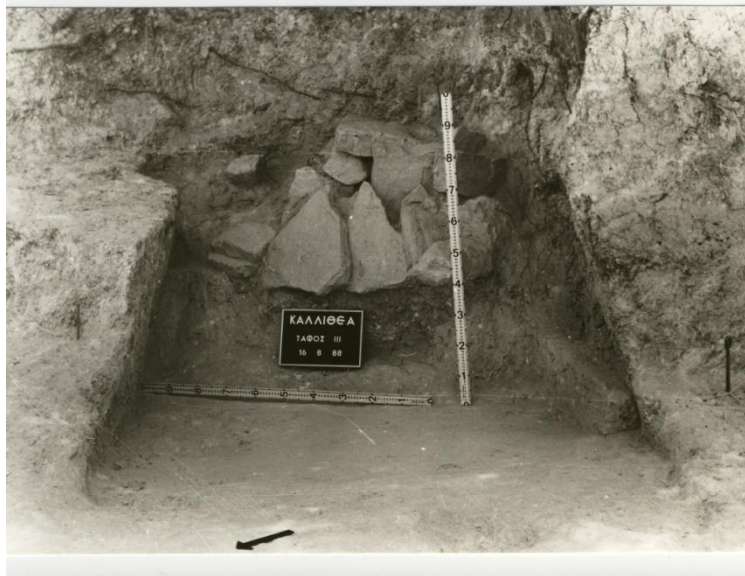
ΤΑΦΟΣ ΙΙ: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ ΙΙ: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ III

ΕΙΚΟΝΑ 18

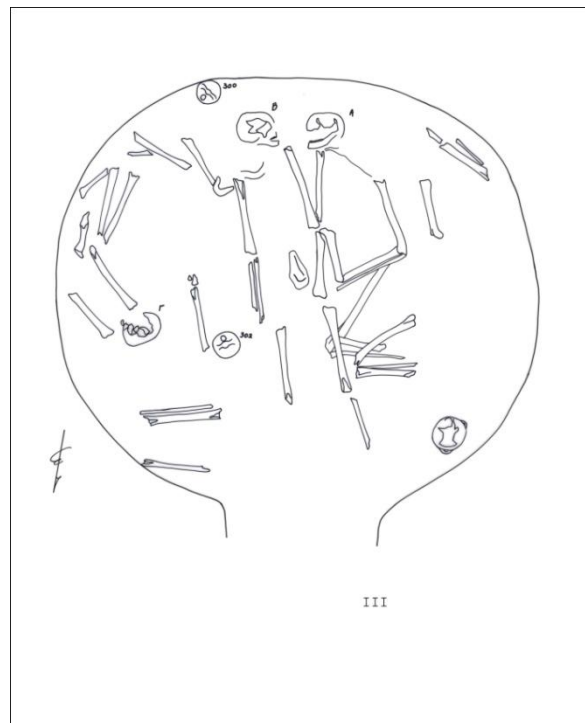
ΤΑΦΟΣ III: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ III: Ξερολιθιά

ΕΙΚΟΝΑ 19

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΕΙΚΟΝΑ 20

ΤΑΦΟΣ III: Δεύτερο και τρίτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ IV

ΕΙΚΟΝΑ 21

ΤΑΦΟΣ IV: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ IV: Λιθοσωρός στο εσωτερικό του θαλάμου

ΤΑΦΟΣ IV: Ταφικό στρώμα

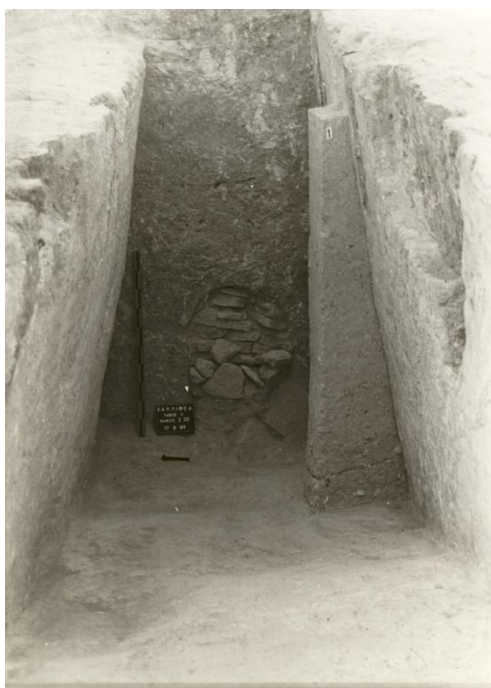

ΤΑΦΟΣ IV: Σχεδιαστική αποτύπωση σκελετικών καταλοίπων

ΤΑΦΟΣ V

ΕΙΚΟΝΑ 23

ΤΑΦΟΣ V: Δρόμος και είσοδος

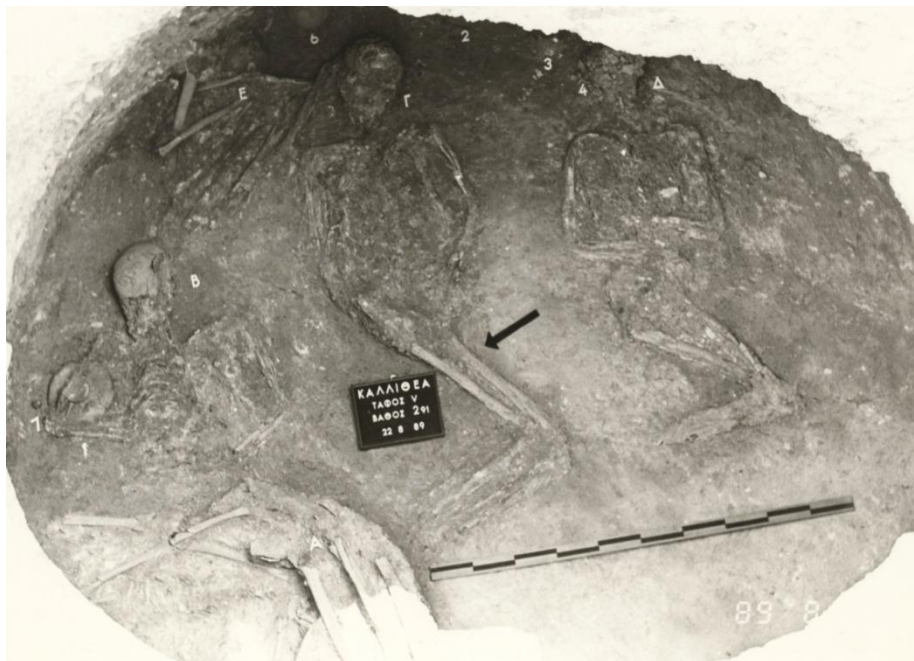

ΤΑΦΟΣ V: Ξερολιθιά

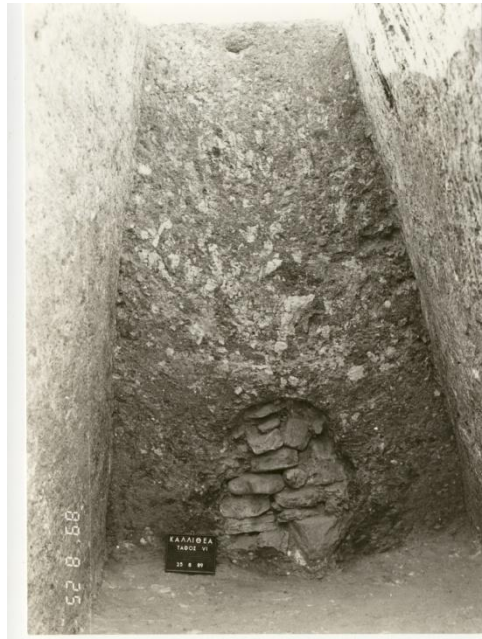
ΤΑΦΟΣ V: Πρώτο ταφικό στρώμα

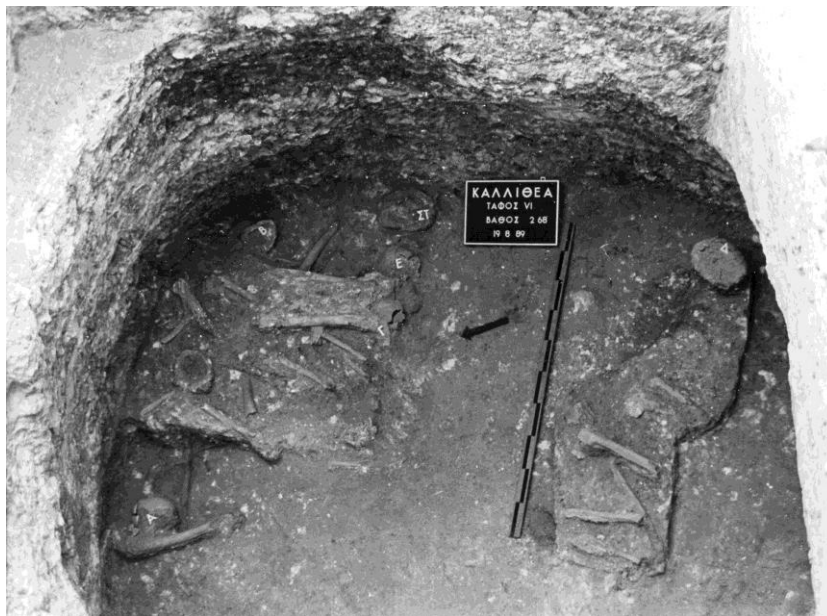
ΤΑΦΟΣ V: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VI

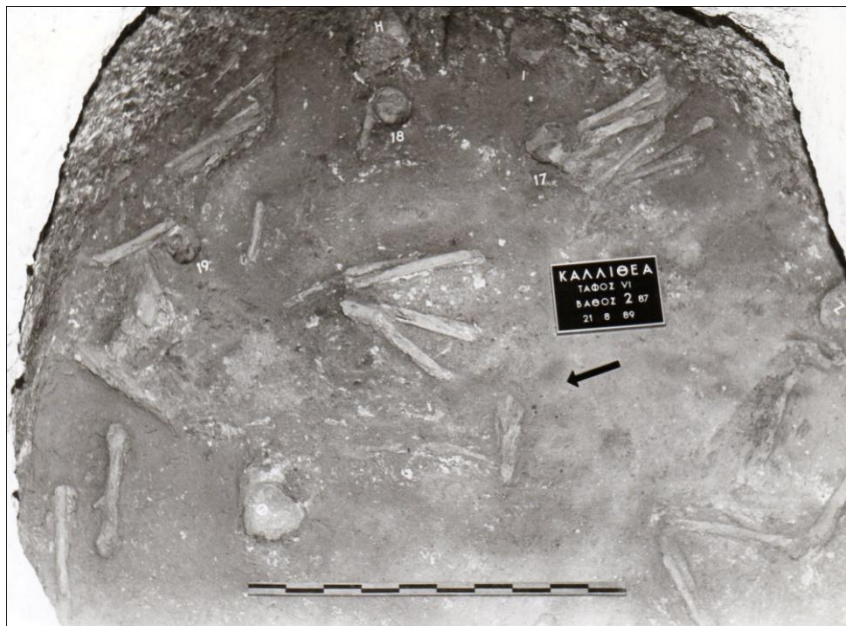
ΕΙΚΟΝΑ 25

ΤΑΦΟΣ VI: Πρόσωση και είσοδος

ΤΑΦΟΣ VI: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VI: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VII

ΕΙΚΟΝΑ 27

ΤΑΦΟΣ VII: Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος

ΤΑΦΟΣ VII: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ VII: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VII: Δεύτερο ταφικό στρώμα

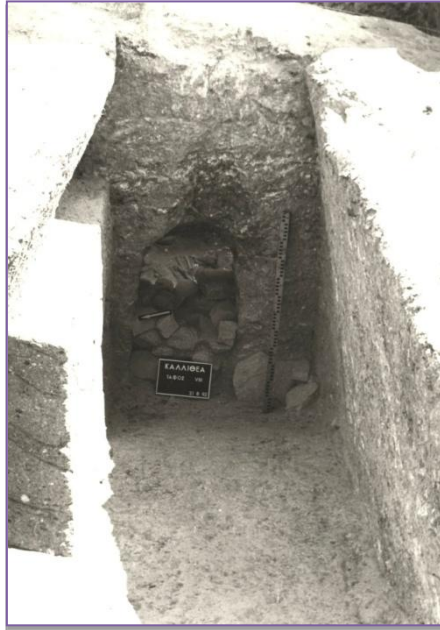
ΤΑΦΟΣ VII: Τρίτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VII: Ανακομιδή τρίτου ταφικού στρώματος

ΤΑΦΟΣ VIII

ΕΙΚΟΝΑ 30

ΤΑΦΟΣ VIII: Δρόμος, πρόσοψη και ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ VIII: Ξερολιθιά

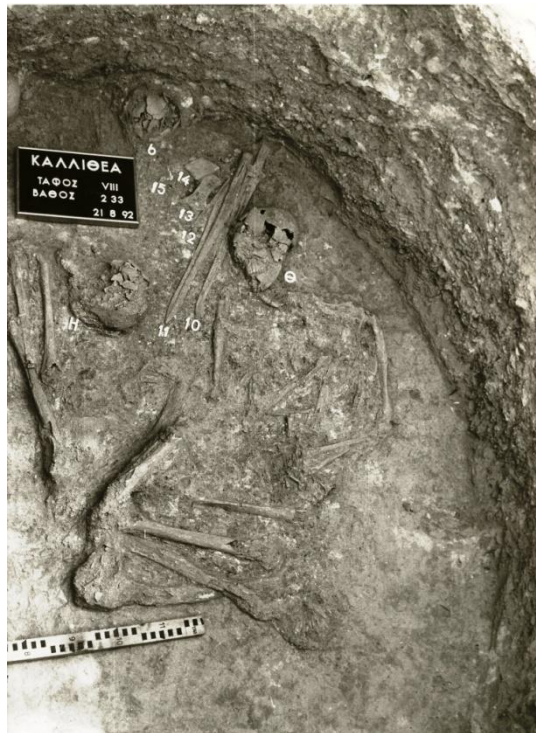

ΤΑΦΟΣ VIII: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ VIII: Δεύτερο ταφικό στρώμα

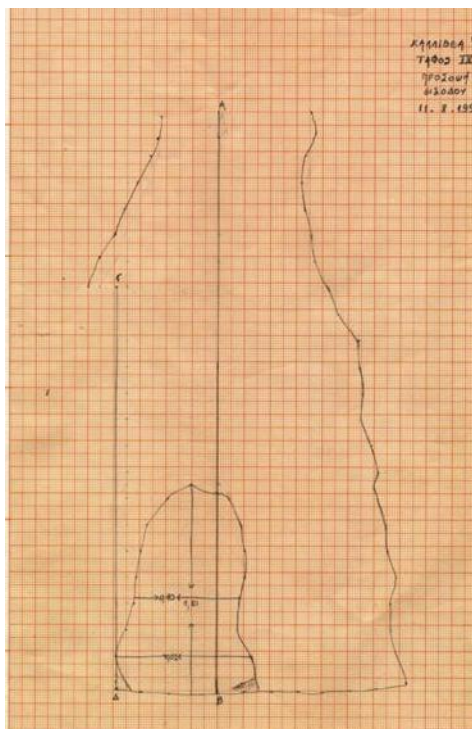
ΤΑΦΟΣ VIII: Ταφή Θ

ΤΑΦΟΣ VIII: Λεπτομέρεια ταφής Θ

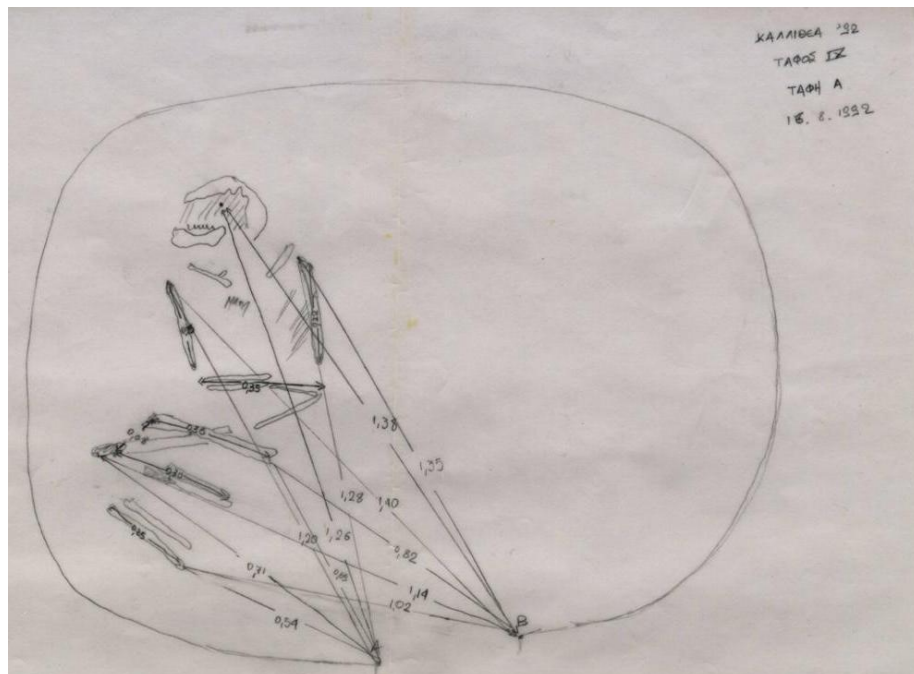
ΤΑΦΟΣ ΙΧ

ΕΙΚΟΝΑ 34

ΤΑΦΟΣ ΙΧ: Πρόσοψη και ξερολιθιά

ΕΙΚΟΝΑ 35

ΤΑΦΟΣ ΙΧ: Ταφή Α

ΤΑΦΟΣ Χ

ΕΙΚΟΝΑ 36

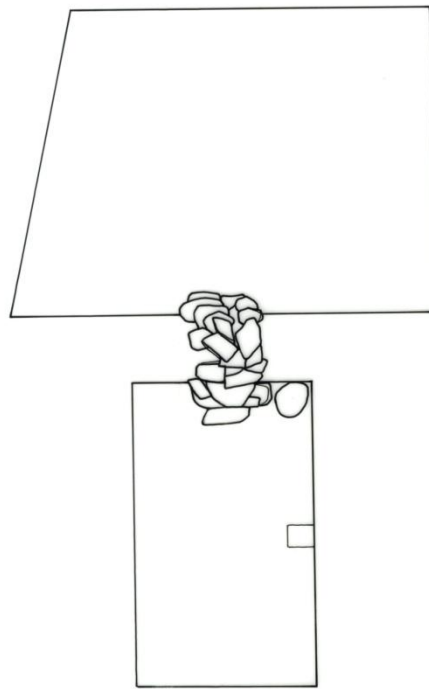

ΤΑΦΟΣ Χ: Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος

ΤΑΦΟΣ Χ: Θάλαμος

ΕΙΚΟΝΑ 37

ΤΑΦΟΣ Χ: Κάτοψη του δρόμου και του τάφου

ΤΑΦΟΣ ΧΙ

ΕΙΚΟΝΑ 38

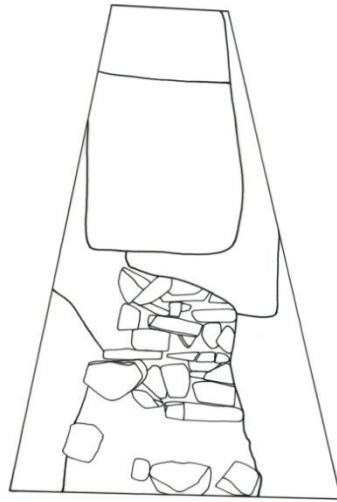

ΤΑΦΟΣ ΧΙ: Δρόμος και ξερολιθιά

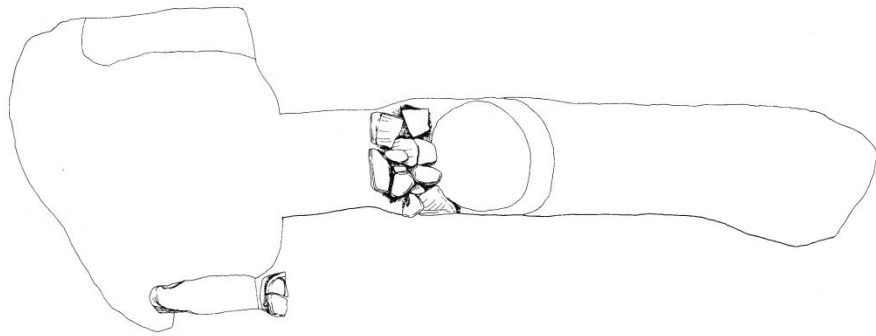

ΤΑΦΟΣ ΧΙ: Ξερόλιθιά και αβαθής λάκκος

ΕΙΚΟΝΑ 39

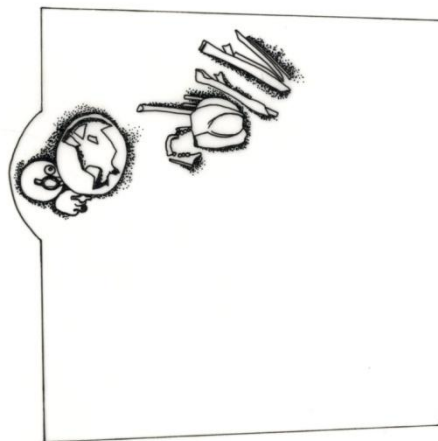
ΤΑΦΟΣ XI: Ξερολιθιά

ΚΑΛΩΣΤΑ ΤΑΦΟΣ II

ΤΑΦΟΣ XI: Κάτοψη

ΤΑΦΟΣ ΧΙ: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XI: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XI: Θάλαμος τάφου και δρόμος τάφου XII

ΤΑΦΟΣ ΧΙ: Θάλαμος και τοιχάριο αντιστήριξης

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 43

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ: Δρόμος και ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ: Κτερίσματα

ΤΑΦΟΣ XIII

ΕΙΚΟΝΑ 45

ΤΑΦΟΣ XIII: Δρόμος και ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ XIII: Ταφικό στρώμα

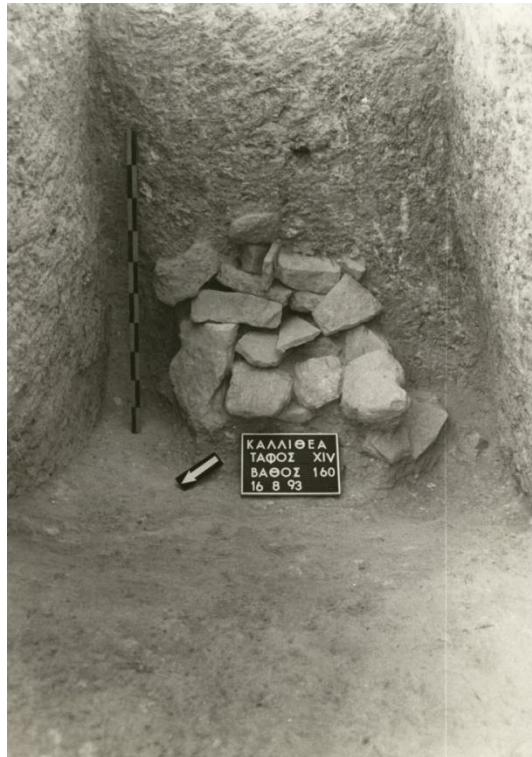
ΤΑΦΟΣ XIII: Ταφή Α

ΤΑΦΟΣ XIII: Ταφές Β και Γ

ΤΑΦΟΣ XIV

ΕΙΚΟΝΑ 47

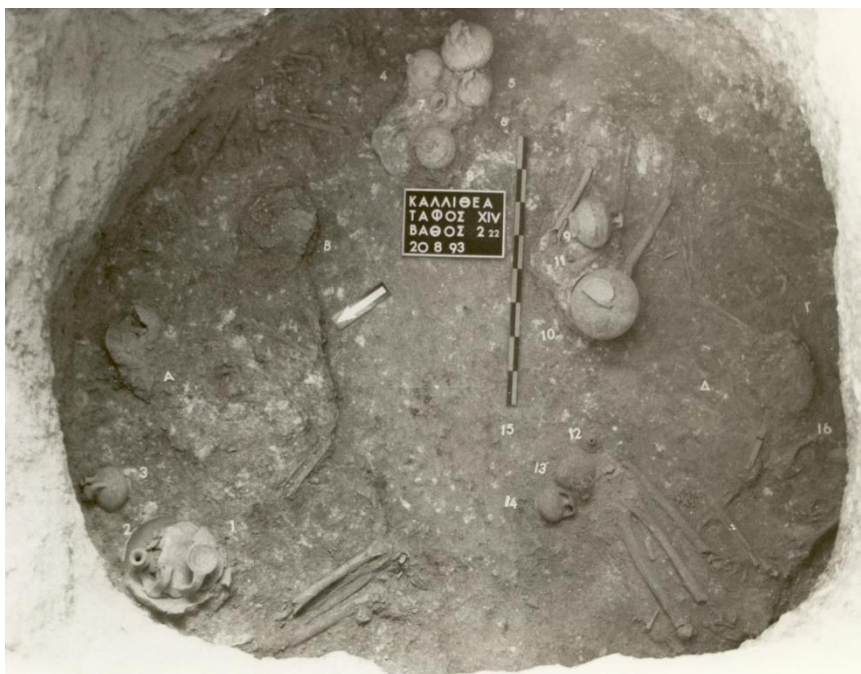

ΤΑΦΟΣ XIV: Ξερολιθιά

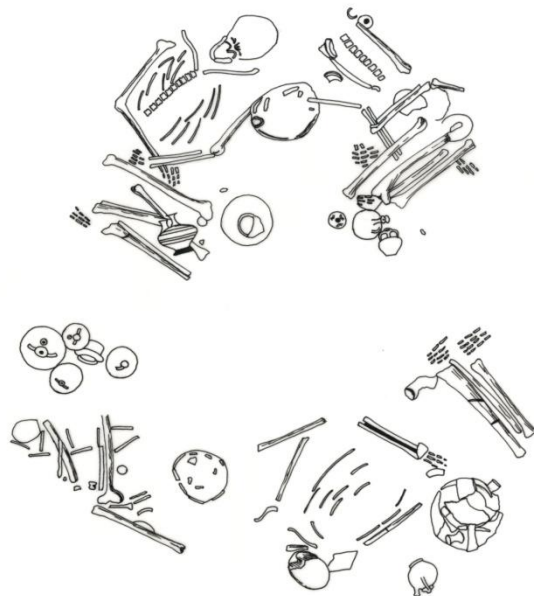
ΤΑΦΟΣ XIV: Κατώφλι

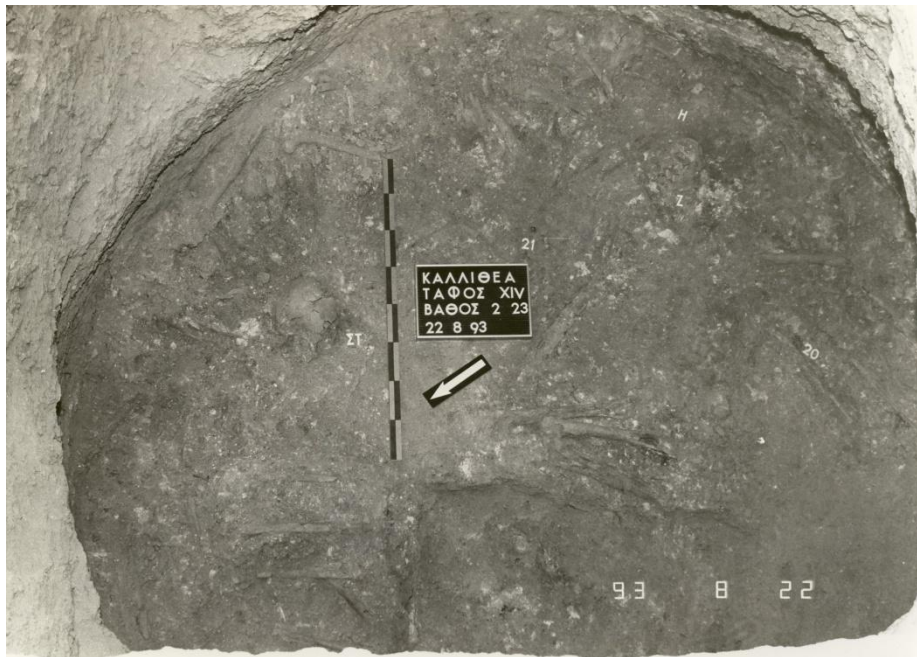
ΤΑΦΟΣ XIV: Πρώτο ταφικό στρώμα

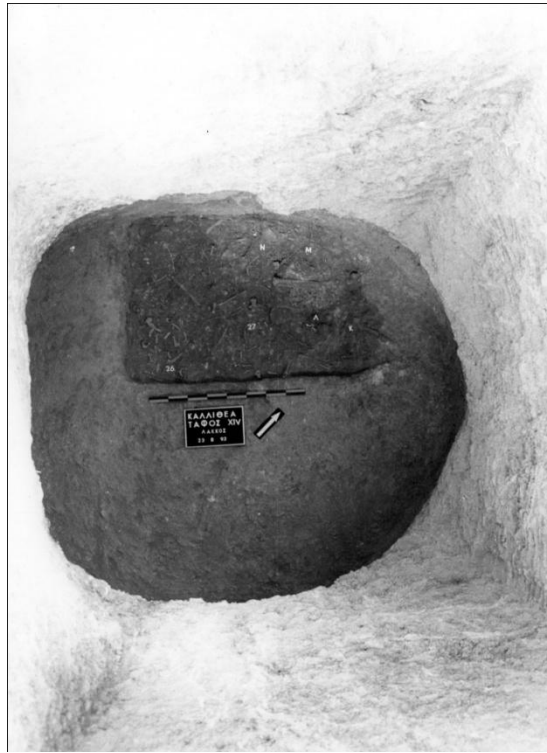
ΤΑΦΟΣ ΧΙΥ: Πρώτο ταφικό στρώμα: κτερίσματα

ΤΑΦΟΣ ΧΙΥ: Πρώτο ταφικό στρώμα

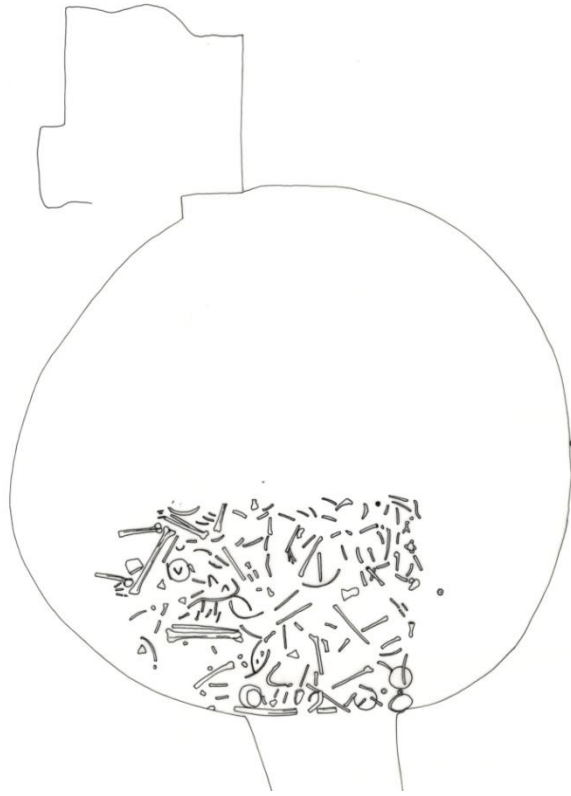
ΤΑΦΟΣ XIV: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XIV: Λάκκος

ΤΑΦΟΣ XIV: Δευτερογενείς ταφές λάκκου

ΤΑΦΟΣ ΧΙΥ: Λάκκος

ΤΑΦΟΣ XV

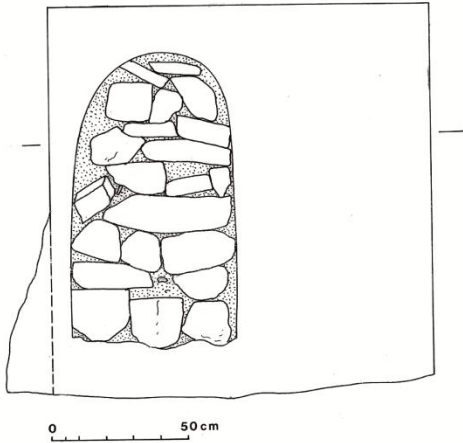
ΕΙΚΟΝΑ 53

ΤΑΦΟΣ XV: Δρόμος και ξερολιθιές

ΤΑΦΟΣ XV: Λάκκος ανάμεσα σε δυο ξερολιθιές

ΤΑΦΟΣ XV
Όψη ξερολιθιάς
είσοδος Τ.Θ.
(εσωτερική πλευρά)

ΤΑΦΟΣ XV
Όψη ξερολιθιάς
είσοδος Τ.Θ.
(εξωτερική πλευρά)

ΤΑΦΟΣ XV: Όψεις ξερολιθιάς

ΤΑΦΟΣ XV: Ταφή Α

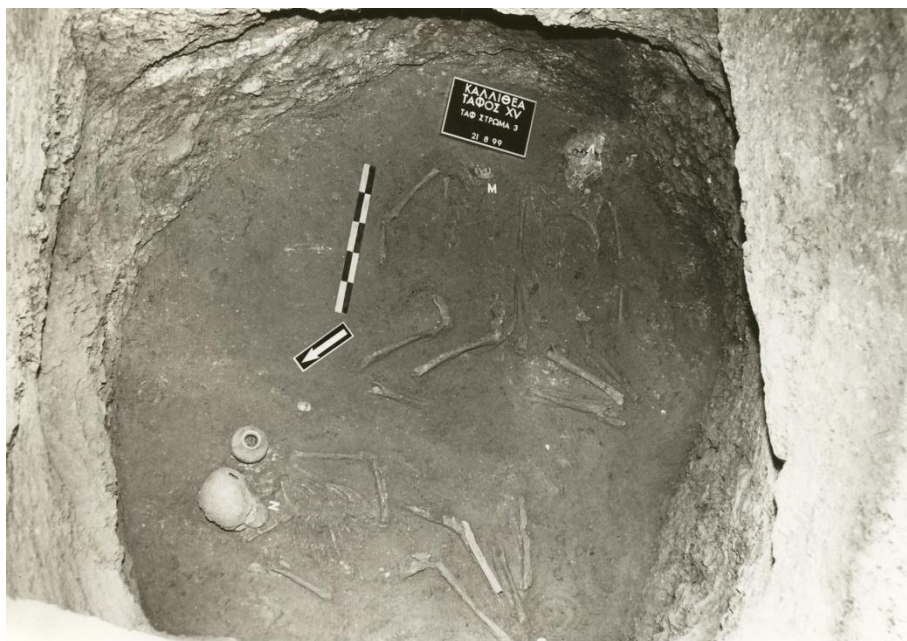

ΤΑΦΟΣ XV: Πρώτο ταφικό στρώμα

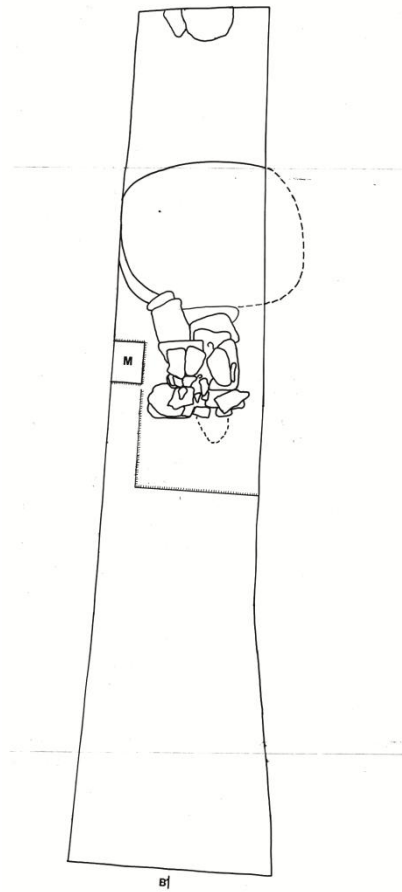
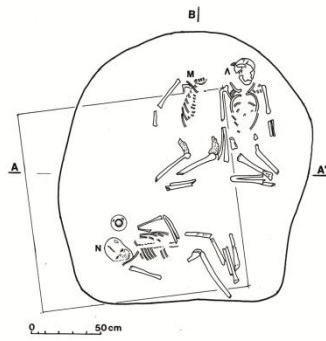

ΤΑΦΟΣ XV: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XV: Τρίτο ταφικό στρώμα

ΕΙΚΟΝΑ 57

ΤΑΦΟΣ XV

ΤΑΦΟΣ XV: Τρίτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XVI

ΕΙΚΟΝΑ 58

ΤΑΦΟΣ XVI: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ XVI: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XVI: Ανακομιδή

ΤΑΦΟΣ XVII

ΕΙΚΟΝΑ 60

ΤΑΦΟΣ XVII: Δρόμος, πρόσοψη και είσοδος του τάφου

ΤΑΦΟΣ XVII: Ξερολιθιά

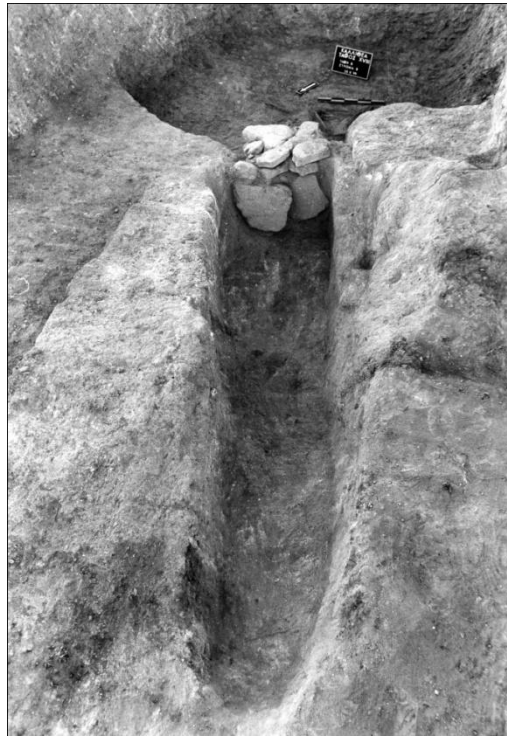
ΤΑΦΟΣ XVII: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XVII: Ταφές Α και Β

ΤΑΦΟΣ ΧVΙΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 62

ΤΑΦΟΣ ΧVΙΙΙ: Δρόμος και είσοδος

ΤΑΦΟΣ ΧVΙΙΙ: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ XVIII: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XVIII: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ ΧΙΧ

ΕΙΚΟΝΑ 64

ΤΑΦΟΣ ΧΙΧ: Δρόμος και είσοδος

ΤΑΦΟΣ ΧΙΧ: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ XIX: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XIX: Κτερίσματα

ΤΑΦΟΣ XX

ΕΙΚΟΝΑ 66

ΤΑΦΟΣ XX: Δρόμος και είσοδος

ΤΑΦΟΣ XX: Ξερολιθιά

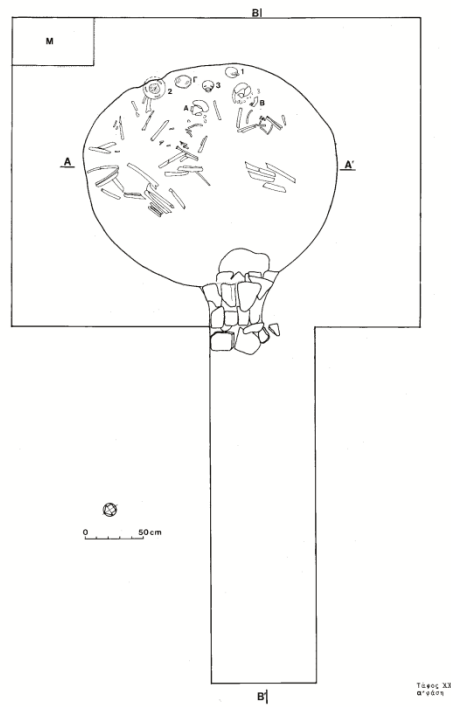
ΕΙΚΟΝΑ 67

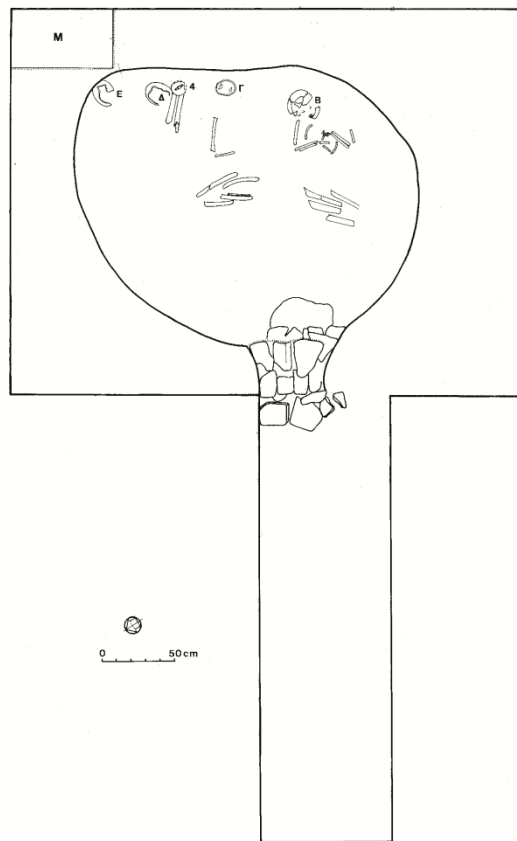
ΤΑΦΟΣ XX: Εσωτερική όψη ξερολιθιάς μετά την ολοκλήρωση του καθαρισμού του θαλάμου

ΕΙΚΟΝΑ 68

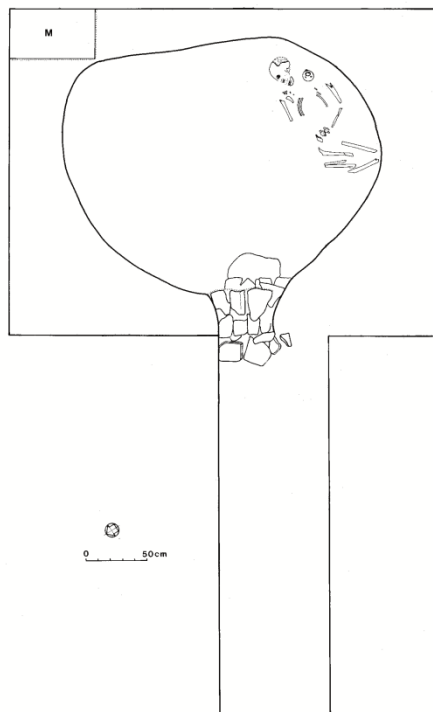
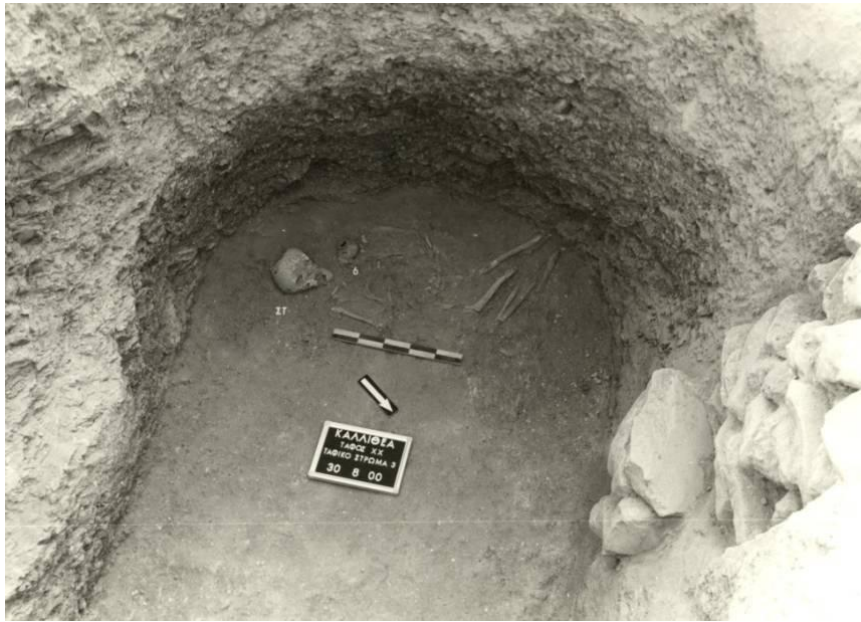
ΤΑΦΟΣ XX: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος XX
β' εἶδη

ΤΑΦΟΣ XX: Δεύτερο ταφικό στρώμα

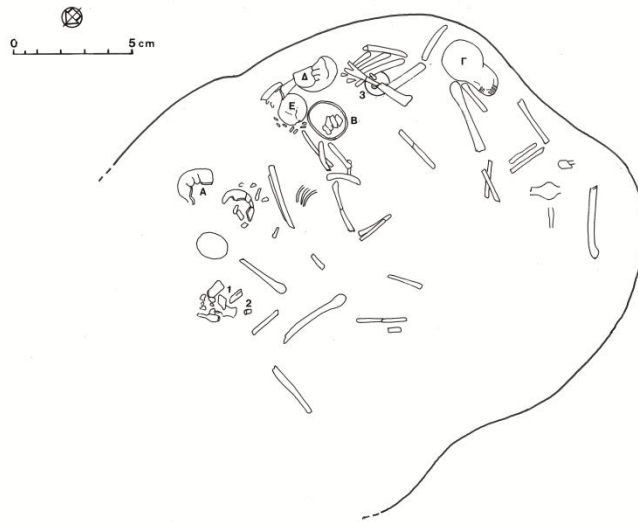
ΕΙΚΟΝΑ 70

ΤΑΦΟΣ XX: Τρίτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XXI

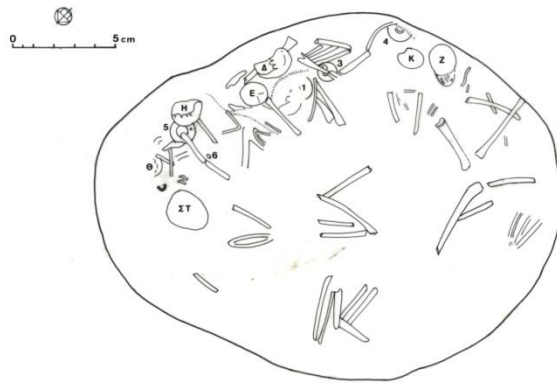
ΕΙΚΟΝΑ 71

Τάφος XXI
α' φάση

ΤΑΦΟΣ XXI: Πρώτο ταφικό στρώμα

Τάφος XXI
β' φάση

ΤΑΦΟΣ XXI: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XXII

ΕΙΚΟΝΑ 73

ΤΑΦΟΣ XXII: Δρόμος, είσοδος και θάλαμος

ΤΑΦΟΣ XXII: Ξερολιθιά

ΤΑΦΟΣ XXII: Πρώτο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XXII: Δεύτερο ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XXIII

ΕΙΚΟΝΑ 75

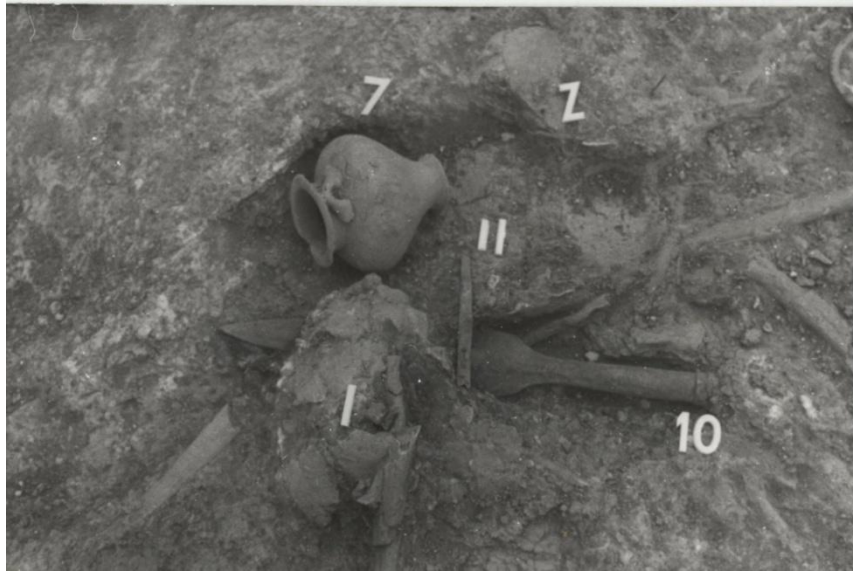
ΤΑΦΟΣ XXIII: Ταφικό στρώμα

ΤΑΦΟΣ XXIII: Ταφικό στρώμα

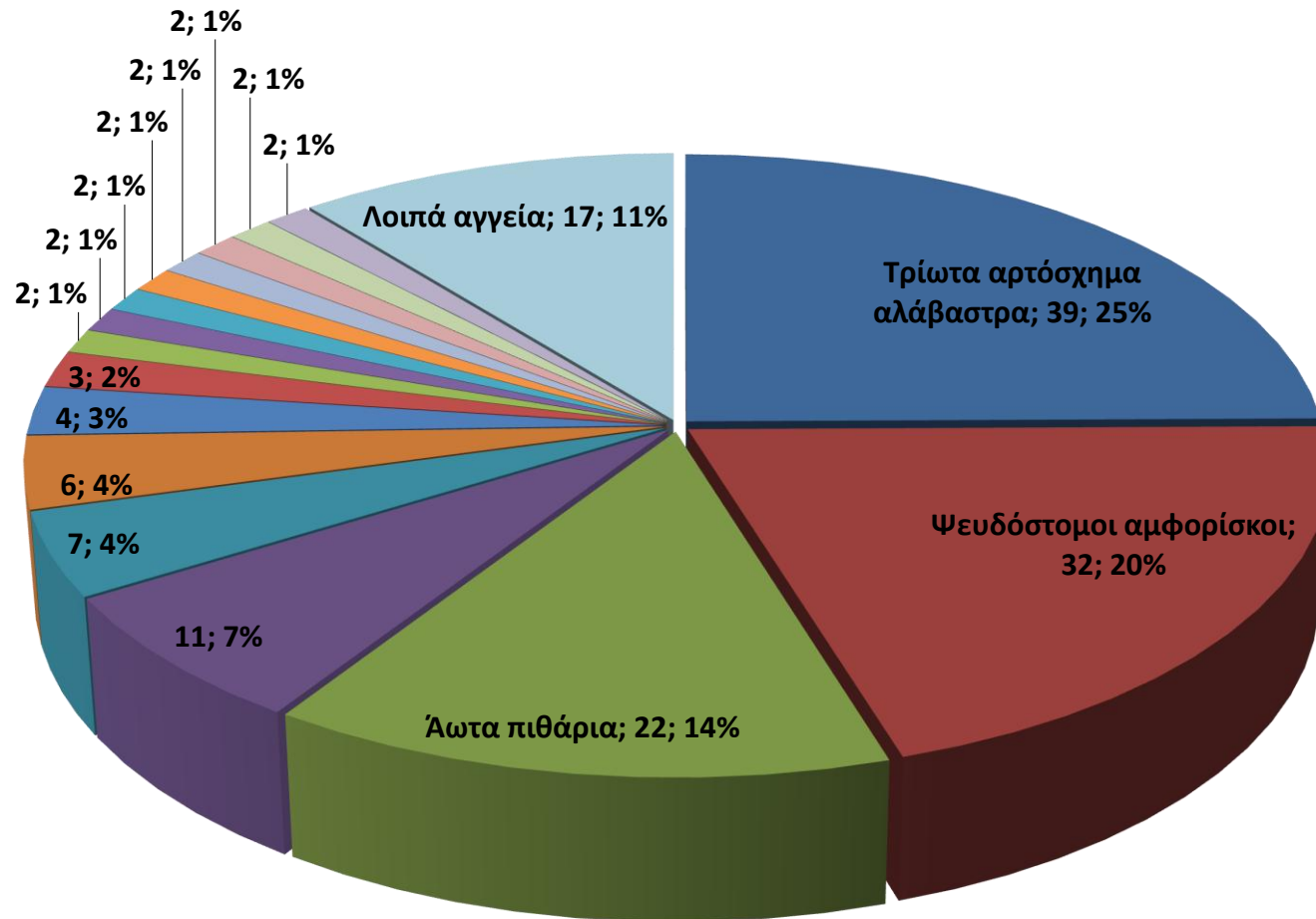

ΕΙΚΟΝΑ 76

ΤΑΦΟΣ XXIII: Λεπτομέρεια ταφικού στρώματος

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΤΥΠΩΝ ΤΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ

- Τρίωτα αρτόσχημα αλάβαστρα
- Ψευδόστομοι αμφορίσκοι
- Άωτα πιθάρια
- Τρίωτα κυλινδρικά αλάβαστρα
- Μόνωτες πρόχοι
- Τρίωτοι απιόσχημοι πιθαμφορίσκοι
- Δίωτοι σκύφοι
- Μόνωτα βαθιά ημισφαιρικά κύπελλα
- Δίωτοι αμφορείς
- Άωτα αλαβαστροειδή
- Τρίωτοι ευρύστομοι αμφορίσκοι
- Μόνωτα αβαθή κύπελλα
- Μικροί μόνωτοι σφαιρικοί σταμνίσκοι
- Αβαθείς ημισφαιρικοί κύαθοι
- Δίωτα κυλινδρικά αλάβαστρα
- Μόνωτα ληκύθια
- Λοιπά αγγεία

ΘΟΛΩΤΟΣ ΤΑΦΟΣ

ΕΙΚΟΝΑ 78

ΘΟΛ.1. Δίωτος σκύφος. Υπομυκηναϊκή (;) περίοδος.

ΘΟΛ.2. Δίωτος σκύφος. Υπομυκηναϊκή ή Πρωτογεωμετρική περίοδος.

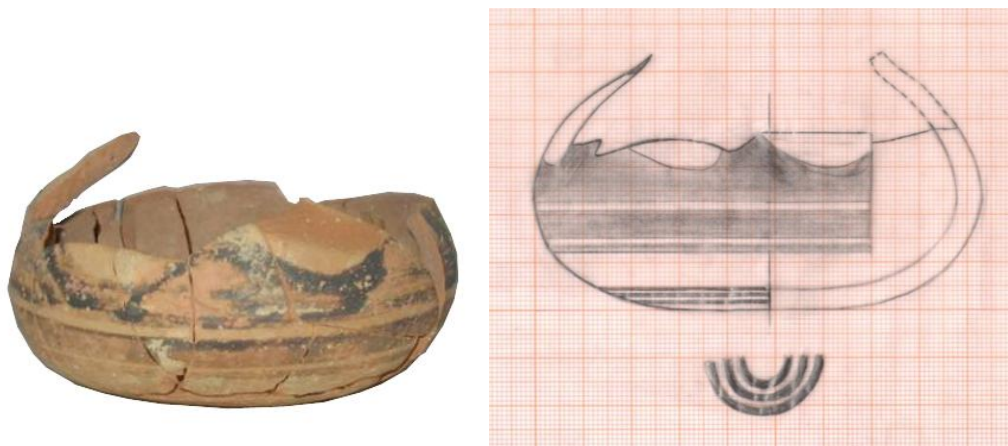
ΘΟΛ.3. Μόνωτο αλαβαστροειδές. ΥΕ ΙΙΒ/ΙΙΑ1.

ΘΟΛ.4. Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙ/ΙΙΙΑ1.

ΘΟΛ.5 . Σκύφος. Πρωτογεωμετρική περίοδος (;).

ΘΟΛ.6. 1/2 μικρού αρτόσχημου αλαβάστρου. ΥΕ ΙΙΙΑ1.

ΘΟΛ.7. Δίωτη κύλικα.

ΘΟΛ.8. Τμήμα άωτου αγγείου. ΥΕ ΙΙΑ1.

ΘΟΛ.9. Τρίωτο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙ/ΙΙΑ1.

ΘΟΛ.10. Οστρακα.

ΘΟΛ.11. Οστρακα.

ΘΟΛ.12

Συνανήκοντα όστρακα αλαβαστροειδούς

ΘΟΛ.13

Όστρακα αμφορέα

ΘΟΛ.14

Όστρακα

ΘΟΛ.15

ΘΟΛ.16

Όστρακα

ΘΟΛ.17

ΘΟΛ.26 - Σφονδύλι

ΘΟΛ.27

ΘΟΛ.28

3 χάλκινα καρφιά

ΘΟΛ.30
Χάλκινη τριχολαβίδα

ΘΟΛ.31
2/3 χάλκινης περόνης

ΘΟΛ.32
Χάλκινο μαχαίριδιο

ΘΟΛ.33
Χάλκινη ακή λεπίδας

ΘΟΛ.34 – Δόντι κάπρου

ΘΟΛ.35
Πλακίδια ελεφαντοστού

ΘΟΛ.36

ΕΙΚΟΝΑ 85

ΘΟΛ.38 – Σιδερένια περόνη

ΤΑΦΟΣ Ι

ΕΙΚΟΝΑ 86

Ι. 1. Πρόχους. ΥΕ ΙΙΑ

Ι. 2. Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΓ

Ι. 3. Άωτο αλαβαστροειδές. ΥΕ ΙΙΙΓ

Ι. 4. Άωτο αλαβαστροειδές. ΥΕ ΙΙΙΑ2

Ι. 5. Τρίωτος ευρύστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΙΓ

Ι. 6. Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2/Β

Ι. 7. Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

Ι. 8. ΥΕ ΙΙΑ/Β
Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Ι. 9. ΥΕ ΙΙΑ1
Άωτο αγγείο

Ι. 10 – Δίωτος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΙΓ

Ι. 11 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

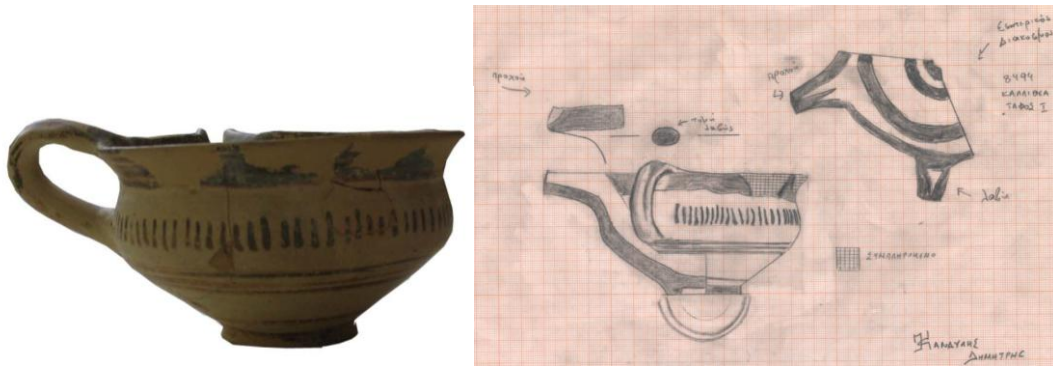

Ι. 12. ΥΕ ΙΙΑ2

Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

Ι. 13. ΥΕ ΙΙΑ2

Μόνωτη αλαβαστροειδής πρόχους

Ι. 14 – Μόνωτο ημισφαιρικό κύπελλο. ΥΕ ΙΙΒ

Ι. 15 – Μόνωτη πρόχους. ΥΕ ΙΙΑ2

Ι. 16. ΥΕ ΙΙΒ1
Μόνωτος ημισφαιρικός κύαθος

Ι. 17. ΥΕ ΙΙΑ2
Κάτω 1/2 υψίποδος σκύφου

I. 18 – Χάλκινο μαχαίριδιο

I. 19 – Χάλκινο έλασμα

I. 20 – Χάλκινο έλασμα

I. 21 – Χάλκινη περόνη

Ι. 22 – Χάλκινη περόνη

Ι. 23 – Χάλκινες αιχμές βελών

Ι. 24 – Χάλκινο δακτυλίδι ή ψέλλιο

Ι. 25 – Δακτύλιοι από ελεφαντοστό ή φαγεντιανή

Ι. 26 – Χάνδρες από υαλόμαζα

Ι. 27 – Χάνδρες από υαλόμαζα

Ι. 34 – Λίθινη ακόνη

ΤΑΦΟΣ ΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 95

ΙΙ. 1 – Άωτο αγγείο. ΥΕ ΙΙΑ1

ΙΙ. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβατρο. ΥΕ ΙΙΑ1/2

Π. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. ΥΕ ΙΙΑ2

Π. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

Π. 5 – Μόνωτο κύπελλο. ΥΕ ΙΙΒ/Γ

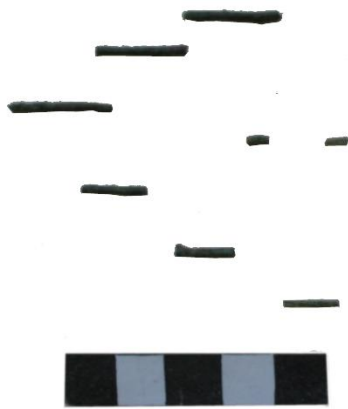
Π. 6 – Μόνωτο κωνικό κύπελλο. ΥΕ ΙΙΑ

Π. 9 – Χάλκινη τριγολαβίδα

Π. 10 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

Π.11
Τμήματα χάλκινων περονών

Π.12
2 αργυρά ενώτια

Π.13
Χάντρες από αγάτη και υαλόμαζα

Π.14

Π.15 – Χάνδρες κορναλίνης και τμήματα οστέινης περόνης

ΤΑΦΟΣ ΙΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 99

ΙΙΙ. 1 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΒ

ΙΙΙ. 2 – Άωτο αγγείο. ΥΕ ΙΙΑ1

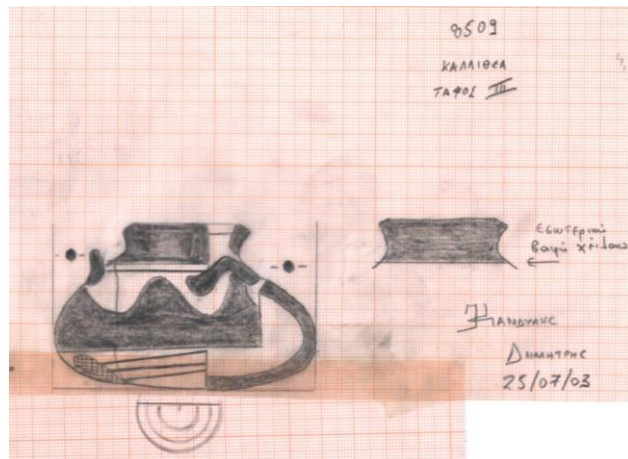
ΙΙΙ. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. ΥΕ ΙΙΒ

III. 4 – Άωτο αγγείο. ΥΕ IIIA/Γ;

III. 5 – Άωτο αγγείο. ΥΕ IIIA1

III. 6 – Τρίλοβο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

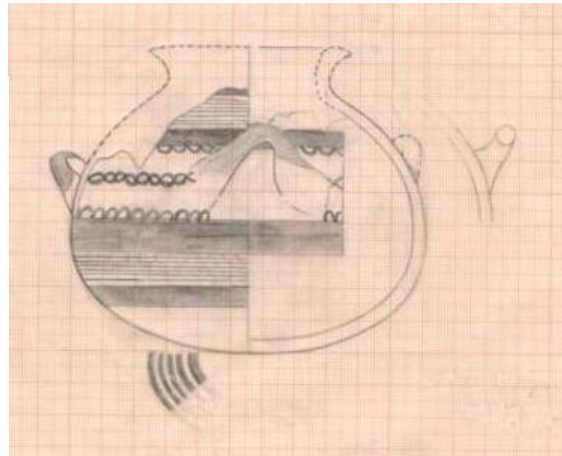
III. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

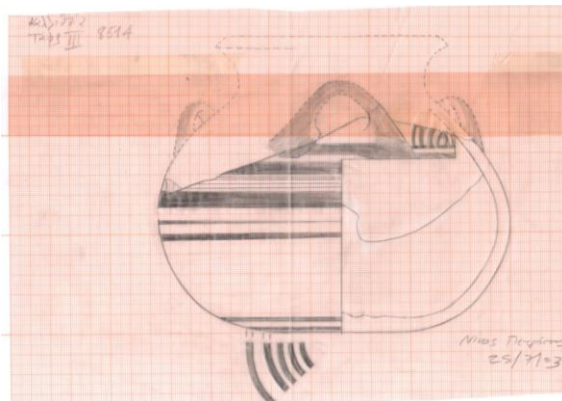
III. 8 – Μόνωτος σφαιρικός σταμνίσκος. ΥΕ IIIA2

III. 9 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

III. 10 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ/Γ

III. 11 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ/Γ

III. 12 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΒ/Γ

III. 13 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

III. 14 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

III. 15 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

III. 16 – Οστέινες περόνες

III. 17 – Λίθινα σφονδύλια

III. 18 – Χάντρες από διάφορες ύλες

III. 19 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από ορεία κρύσταλλο

III. 20 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος από στεατίτη

III. 21 – 2 πήλινα σφονδύλια

III. 22 – Χάντρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

ΤΑΦΟΣ IV

ΕΙΚΟΝΑ 106

IV. 1 – Τρίωτος κρατηρίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

IV. 2 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. ΥΕ ΙΙΑ1

IV. 3 – Τρίωτη κυλινδρική πυξίδα. ΥΕ ΙΙΑ1/2

IV. 4 – Άωτο αγγείο. ΥΕ ΠΙΑ1

IV. 5. ΥΕ ΠΙΑ1
Άωτο αγγείο

IV. 6. ΥΕ ΠΙΑ1
Μόνωτος σταμνίσκος

IV. 7 – Χάλκινη τριγολαβίδα

IV. 8 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

IV. 9 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι μάχης

IV. 10 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

IV. 11 – Χάλκινη ακή εργαλείου ή όπλου

IV. 12 – Χάνδρες από αγάτη και υαλόμαζα

IV. 13 – Χάνδρες από κορναλίνη

ΤΑΦΟΣ V

ΕΙΚΟΝΑ 110

V. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΑ1

V. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΑ2/Β

V. 3. ΥΕ ΠΙΑ1
Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

V. 4. ΥΕ ΠΙΑ1
Άωτο πιθάριο

ΕΙΚΟΝΑ 111

V. 6 – Στεάτινο σφονδύλι

V. 7 – Πήλινο σφονδύλι

ΤΑΦΟΣ VI

ΕΙΚΟΝΑ 112

VI. 1. ΥΕ IIIA1
Άωτο πιθάριο

VI. 2. ΥΕ IIIA1
Άωτο πιθάριο

VI. 3. ΥΕ IIIB1
Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

VI. 4. ΥΕ IIIA1/2
Άωτο πιθάριο

VI. 5. ΥΕ IIIB1
Μόνωτη πρόχους

VI. 6. ΥΕ IIIA1
Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VI. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

VI. 11 – Χάλκινο σταυρόσχημο εγχειρίδιο

VI. 12 – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη

VI. 13 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

VI. 14 – Περιδέραιο από χάνδρες κορναλίνης και αχάτη

VI. 15 – Στεάτινο και πήλινο σφονδύλι

VI. 16 – Πήλινο σφονδύλι

VI. 18 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

VI. 19 – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

VI. 20 – Χάνδρες από υαλόμαζα

VI. 21 – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

VI. 22 – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

VI. 23 – Χάνδρες από κορναλίνη

VI. 24 – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

VI. 25 – Χάνδρες από κορναλίνη και υαλόμαζα

ΤΑΦΟΣ VII

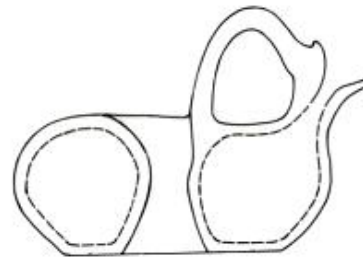
ΕΙΚΟΝΑ 117

VII. 1. ΥΕ ΠΙΓ1
Δίωτος κρατήρας

VII. 2. ΥΕ ΠΙΓ1
Ψευδόστομος αμοφρίσκος

VII. 3 – Δακτυλιόσχημο αγγείο. ΥΕ ΠΙΓ1

VII. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΑ2/Β

VII. 5 – Δίδυμος κέρνος. ΥΕ ΙΙΒ2/Γ

VII. 6 – Άωτο πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

VII. 7. ΥΕ ΙΙΑ1
Άωτο πιθάριο

VII. 8. ΥΕ ΙΙΑ2
Μόνωτη πρόχους

VII. 9. ΥΕ IIIA1
Άωτο πιθάριο

VII. 10. ΥΕ IIIΓ νεότερη
Ψευδόστομος αμφορίσκος

VII. 11. ΥΕ IIIA2
Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VII. 12. ΥΕ IIIΒ1
Μόνωτος κύαθος

VII. 13. ΥΕ IIIA1
Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VII. 14. ΥΕ IIΑ
Ημισφαιρικός κύαθος

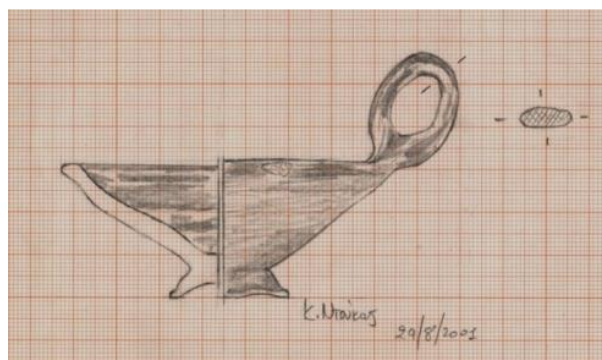

VII. 15. ΥΕ ΙΙΑ1
Άωτο πιθάριο

VII. 16. ΥΕ ΙΙΑ2
Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

VII. 17 – Ημισφαιρικός κύαθος. ΥΕ ΙΙΑ2

VII. 18 – Τρίωτο απιόσχημος πιθαμοφόρισκος. ΥΕ ΙΙΑ2

VII. 22 – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη

VII. 23 – Χάλκινη τριγωνική λόγχη

VII. 24 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

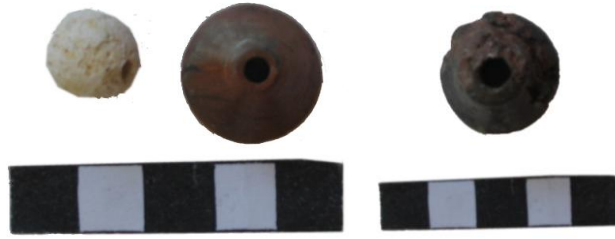
VII. 25 – Περιδέραιο από χάνδρες κορναλίνης

VII. 26 – 2 περιδέραια από χάνδρες κορναλίνης

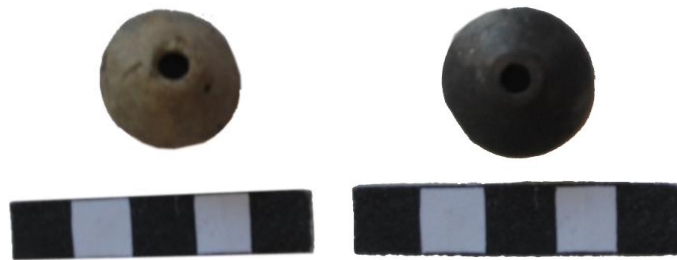
VII. 27 – Χάνδρες κορναλίνης και αψιδωτή ακόνη (ή υφαντικό βάρος)

VII. 28
Χάνδρα από φαγεντιανή και πήλινα σφονδύλια

VII. 30
Πήλινα σφονδύλια και ένα στεάτινο

VII. 32
Πήλινα σφονδύλια

VII.33

VII. 34 – Στεάτινα σφονδύλια

VII. 35   VII. 36
Πήλινο και στεάτινο σφονδύλι

VII. 37 – Πήλινο σφονδύλι

VII. 38 – Περιδέραια από χάνδρες φαγεντιανής

VII. 38 – Περιδέραια από χάνδρες από υαλόμαζα

VII. 38 – Περιδέραιο από χάνδρες φαγεντιανής και ένα στεάτινο σφονδύλι

VII. 39 – Περιδέραια από υαλόμαζα και κορναλίνη

VII. 39

VII. 40

Περιδέραια από χάνδρες υαλόμαζας και χρυσό και ένα στεάτινο σφονδύλι

VII. 44 – Δύο στεάτινα σφονδύλια και ένας φακόσχημος σφραγιδόλιθος

VII. 45 – Αμυγδαλόσχημος σφραγιδόλιθος από κορναλίνη

ΤΑΦΟΣ VIII

ΕΙΚΟΝΑ 127

VIII. 1. ΥΕ IIIA1/2
Οπισθόμητη πρόχους

VIII. 2. ΥΕ IIIA2
Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο

VIII. 4 – Χάλκινος διπλός πέλεκυς

VIII. 5 – Χάλκινο σταυρόσημο ξίφος

VIII. 6 – Χάλκινο φυλλόσχημο ξυράφι

VIII. 7 – Χάλκινη φλογόσχημη λόγχη

VIII. 8 – Χάνδρες από υαλόμαζα

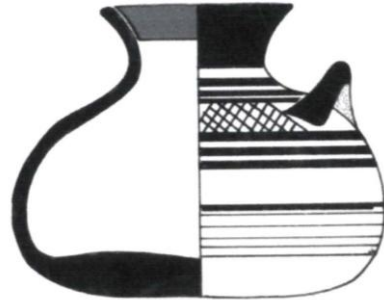
VIII. 9 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

VIII. 11 – Πήλινα σφονδύλια

ΤΑΦΟΣ ΧΙ

ΕΙΚΟΝΑ 130

XI. 1 -

μ

2

XI. 2.

1

XI. 3.

μ

μ

XI. 4

μ

XI. 5.

/

μ

XI. 6

XI. 7

XI. 8

XI. 9

μ

ΤΑΦΟΣ ΧΙΙ

ΕΙΚΟΝΑ 132

ΧΙΙ. 1 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΑ2/Β

ΤΑΦΟΣ XIII

ΕΙΚΟΝΑ 133

XIII. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

XIII. 2 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμοφορίσκος. ΥΕ IIIA2

XIII. 3 – Χάνδρες από φαγεντιανή και κορναλίνη

ΧΙΙΙ. 3 – Περιδέραιο από χάνδρες από ναλόμαζα

XIII. 5 – Χάλκινο αμφίστομο φυλλόσχημο ξυράφι

XIII. 6 – Χάλκινο μονόστομο μαχαιρίδιο

XIII. 7 – Χάλκινη περόνη

ΤΑΦΟΣ XIV

ΕΙΚΟΝΑ 136

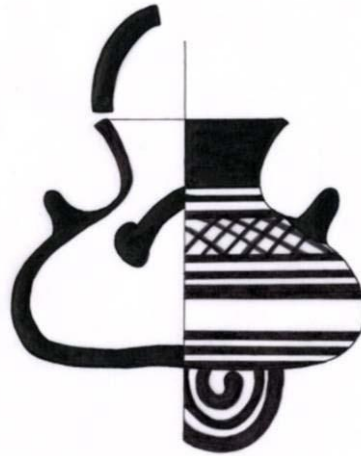
XIV. 1. ΥΕ ΙΙΑ1
Άωτο πιθάριο

XIV. 2. ΥΕ ΙΙΑ1
Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο

XIV. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

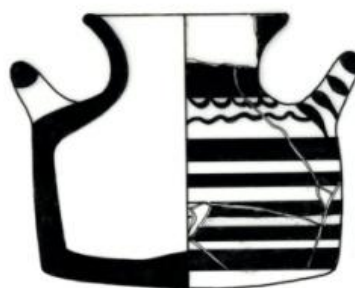
XIV. 4. ΥΕ ΙΙΒ

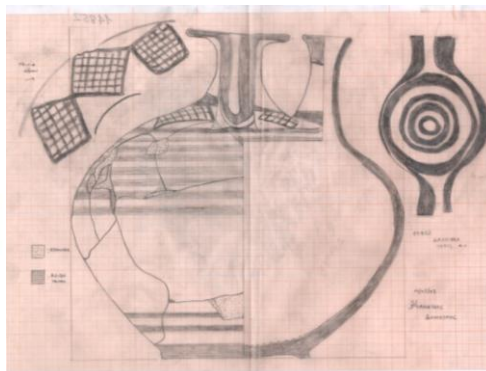
XIV. 5. ΥΕ ΙΙΑ2
Τρίωτα αρτόσχημα αλάβαστρα

XIV. 6 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ

XIV. 7 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ

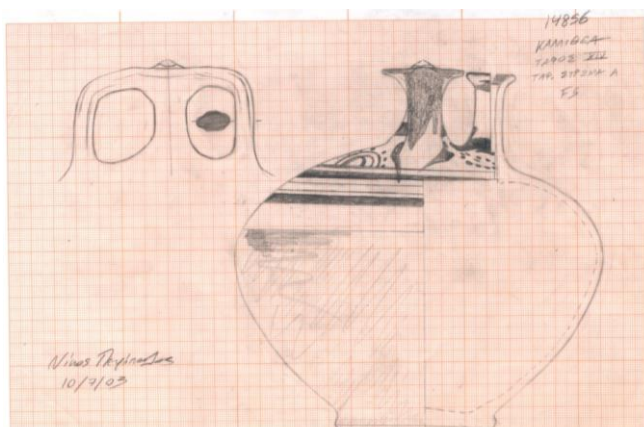
XIV. 9 – Ψευδόστομος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΓ μέση

XIV. 10 – Ψευδόστομος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΙΓ μέση

XIV. 11. ΥΕ ΙΙΙΓ πρώτη   XIV. 12. ΥΕ ΙΙΙΓ υπομυκηναϊκή
Ψευδόστομοι αμφορείς

XIV. 13 – Ψευδόστομος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΙΓ πρώτη

XIV. 14 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΒ2

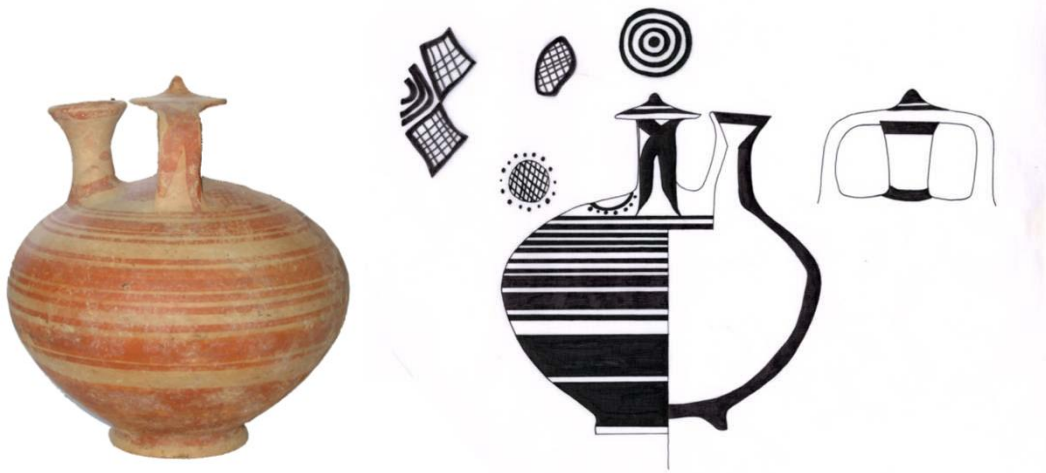

XIV. 15 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΓ πρώτη

XIV. 16 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΒ2

XIV. 17 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΒ1

XIV. 18 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΠΙΓ πρώτη

XIV. 19 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΑ2

XIV. 20 – Μόνωτο ληκύθιο. ΥΕ ΙΙΙΓ ύστερη

XIV. 21

XIV. 22

Σφραγιδόλιθοι από ναλόμαζα και στεατίτη

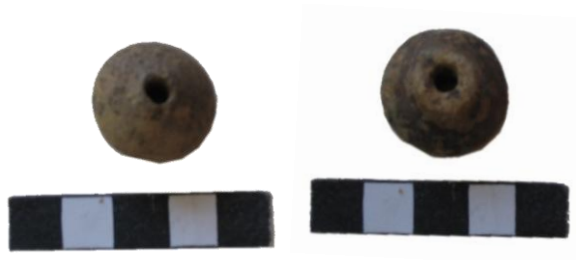
XIV. 23

XIV. 24

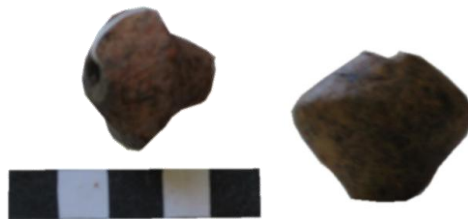
Στεάτινος σφραγιδόλιθος και σφονδύλι

XIV. 25   XIV. 26
Πήλινο και στεάτινο σφονδύλι

XIV. 27   XIV. 28
Πήλινα σφονδύλια

XIV. 29   XIV. 32
Πήλινα σφονδύλια

XIV. 33 – Πήλινο σφονδύλι

XIV. 36 – Περιδέραια από χάνδρες κορναλίνης και φαγεντιανής και μία χάνδρα φαγεντιανής με ανάγλυφη διακόσμηση σπείρας

XIV. 37 – Χάλκινη τριχολαβίδα

XIV. 38 – Χάλκινα τμήματα μαχαιριδίου (;)

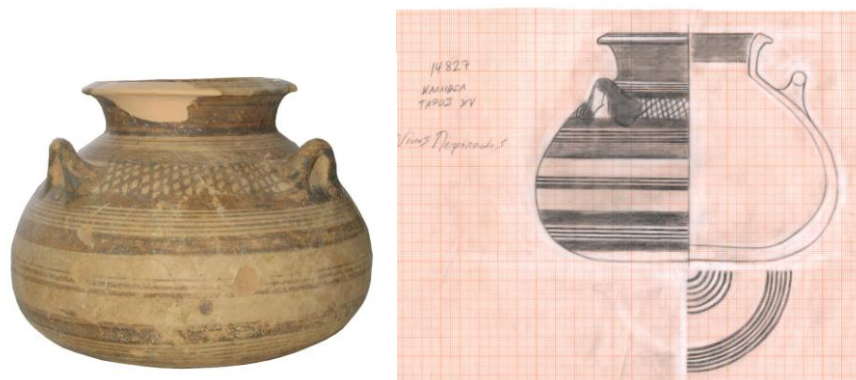

XIV. 39 – Τμήματα όστρεου

ΤΑΦΟΣ XV

ΕΙΚΟΝΑ 145

XV. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

XV. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

XV. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

ΕΙΚΟΝΑ 146

XV. 4 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΒ2

XV. 5. ΥΕ ΙΙ-ΙΙΙ Α1

XV. 6. ΥΕ ΙΙΙΓ

Άωτο κιάθιο και βάση αμφορέα

Πήλινα

XV.7
και

XV.8
στεάτινα

σφονδύλια

XV. 9 – Χάνδρες από υαλόμαζα και κορναλίνη

XV. 10 – Οστέινο κυκλικό περίαπτο

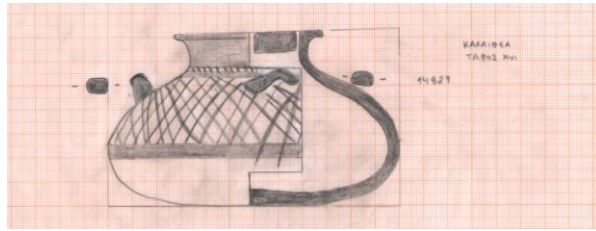
XV. 11 – Τετράεδρος σφραγιδόλιθος

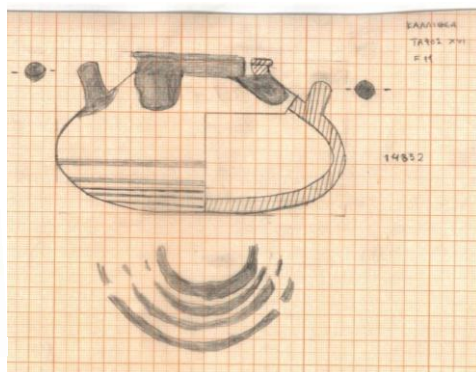
XV. 12 XV.13
Στεάτινο σφονδύλι και χάνδρες από φαγεντιανή

ΤΑΦΟΣ XVI

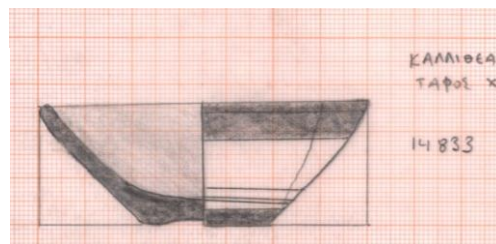
ΕΙΚΟΝΑ 149

XVI. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

XVI. 2 – Δίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

XVI. 3 – Άωτο κωνικό κύαθιο. ΥΕ ΙΙΑ2

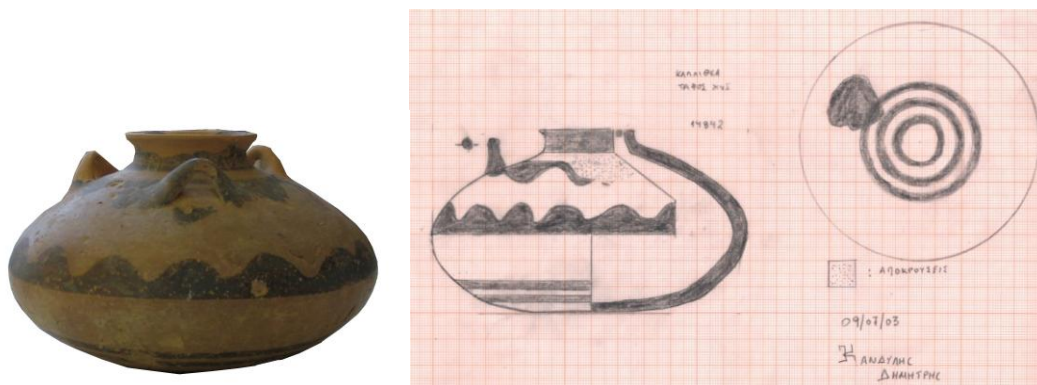

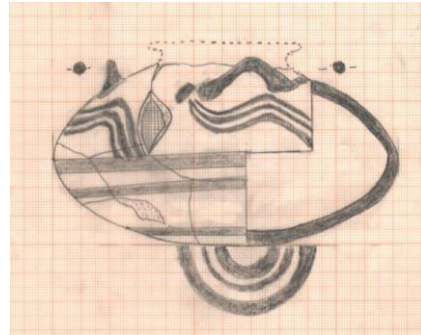
XVI. 4 – Άωτο σφαιρικό πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

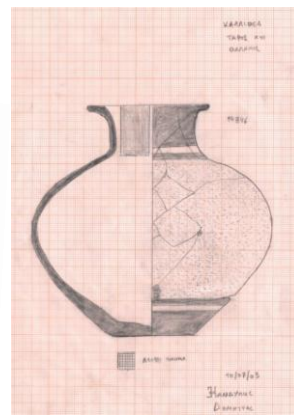
XVI. 5 – Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2

XVI. 6 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ1

XVI. 7 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ1

XVI. 8 – Άωτο πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

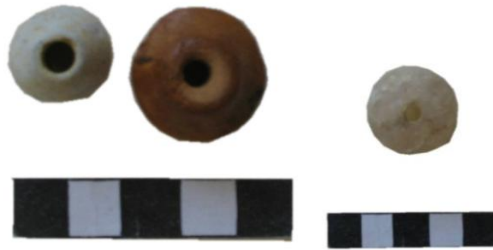

XVI. 9 – Κατώτερο σώμα και βάση υνίποδος σκύφου. ΥΕ ΙΙΓ πρώτη

XVI. 11 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

XVI. 12 – Πήλινα σφονδύλια και μία χάνδρα από ορεία κρύσταλλο

XVII. 1 – Τρίωτος απιόσχημος πιθαμοφόρισκος. ΥΕ ΙΙΑΑ1

XVII. 2. ΥΕ ΙΙΑΑ2
Τρίωτος πιθαμοφόρισκος

XVII. 3.
Κύλικα

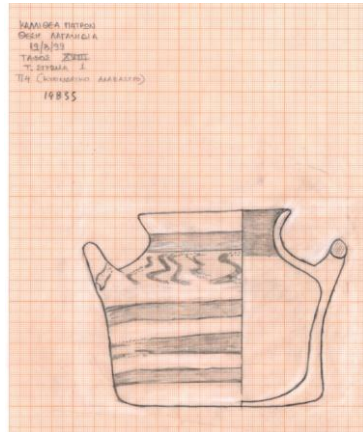

XVII. 4
Συνανήκοντα όστρακα βάσης πρόχου (;) και πήλινο σφονδύλι

XVII. 5

ΤΑΦΟΣ ΧVΙΙΙ

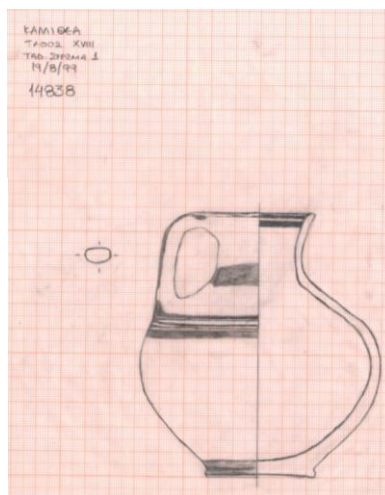
ΕΙΚΟΝΑ 154

XVIII. 1 – Δίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. ΥΕ ΠΙΒ2/ΠΙΓ πρώιμη

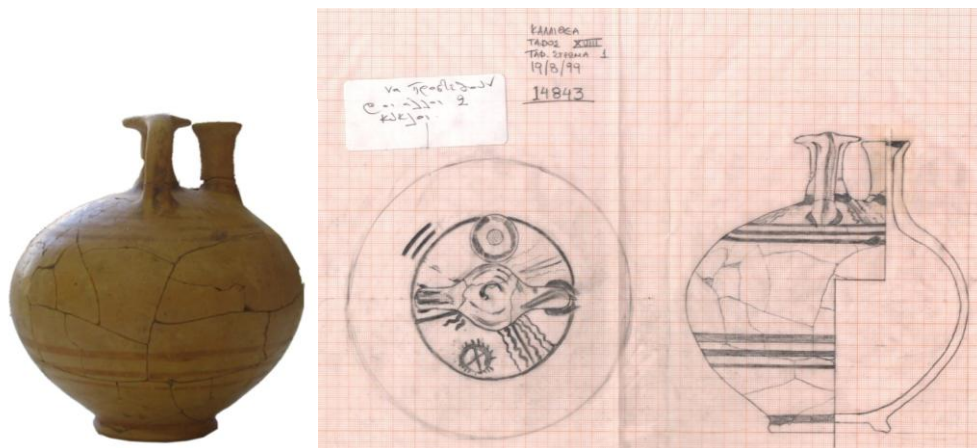
XVIII. 2 – Τρίδυμος κέρνος. ΥΕ ΠΙΓ μέση

XVIII. 3 – Μόνωτη προχοΐσκη. ΥΕ ΠΙΒ1

XVIII. 4 – Τρίωτος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΙΓ πρώτη

XVIII. 5 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΙΒ1

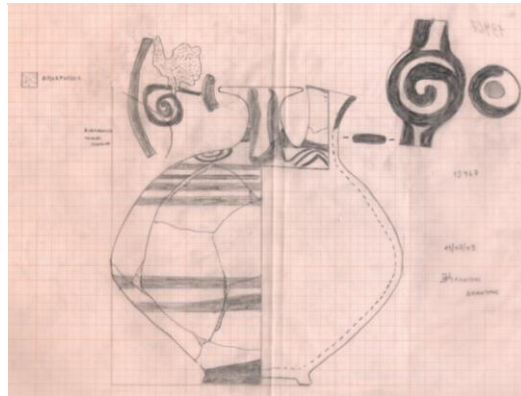
XVIII. 6 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΙΒ2

XVIII. 7 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος και 2 στεάτινα σφονδύλια

ΤΑΦΟΣ ΧΙΧ

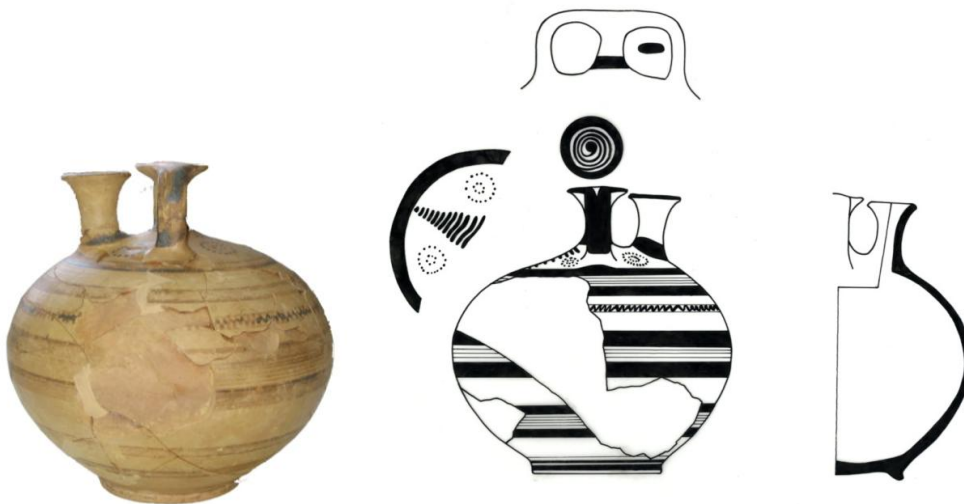
ΕΙΚΟΝΑ 157

ΧΙΧ. 1 – Ψευδόστομος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΙΓ νεότερη

ΧΙΧ. 2 – Ψευδόστομος αμφορέας. ΥΕ ΙΙΙΓ νεότερη

ΧΙΧ. 3 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΙΑ2

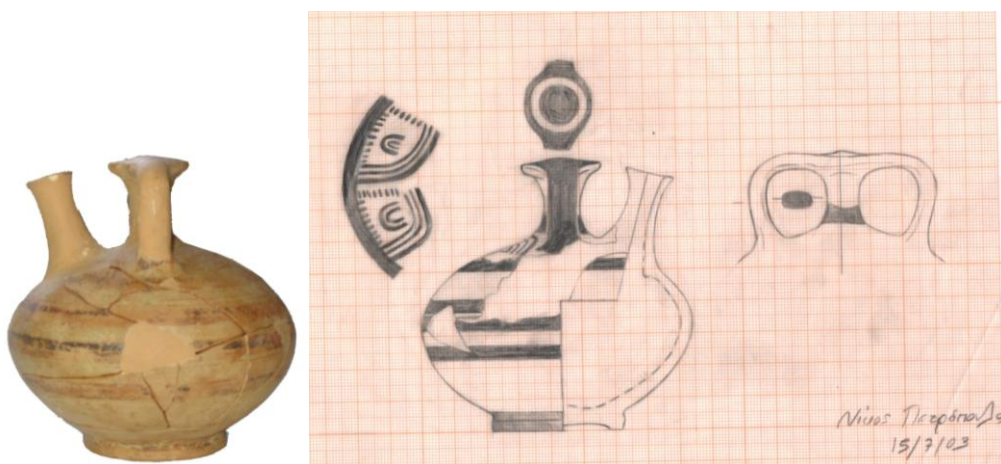

XIX. 4 – Απίοσχημος πιθαφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

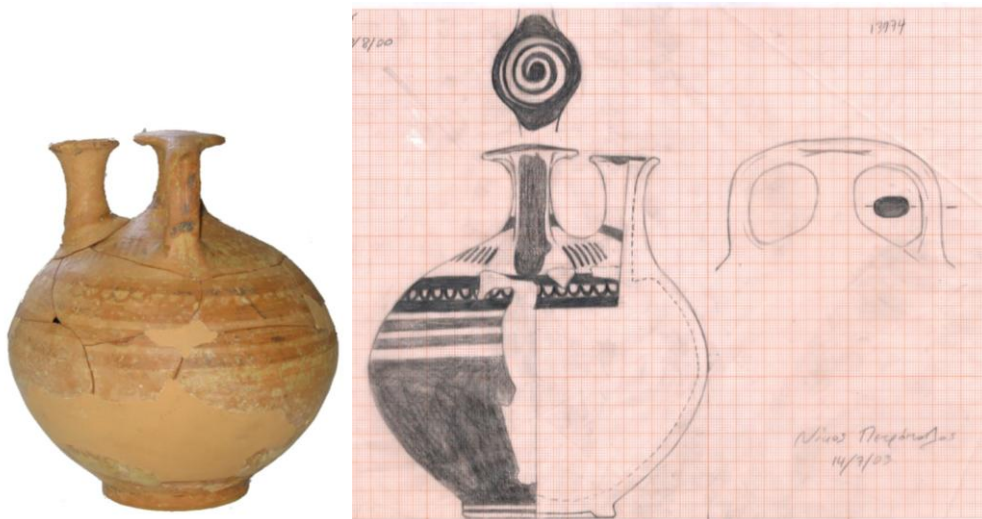
XIX. 5 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

XIX. 6 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2/Β1

ΧΙΧ. 7 – Δίωτος πιθαμοφόρισκος. ΥΕ ΙΙΒ1

ΧΙΧ. 8 – Ψευδόστομος αμοφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

ΧΙΧ. 9 – Χάλκινος δακτύλιος

ΤΑΦΟΣ XX

ΕΙΚΟΝΑ 160

XX. 1 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ1

XX. 2 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ2/Β1

XX. 3 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΒ1

XX. 4 – Μόνωτος ασκός. ΥΕ ΙΙΑ2/Β1

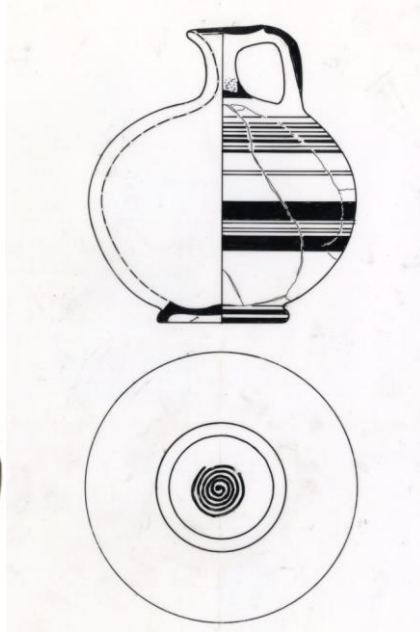
XX. 5 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΒ1

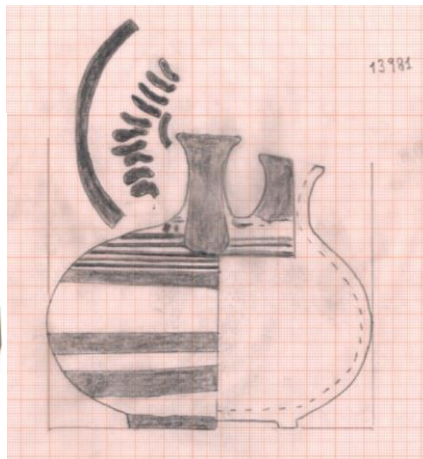
XX. 7 – Πήλινο σφονδύλι

ΤΑΦΟΣ XXI

ΕΙΚΟΝΑ 162

XXI. 1 – Μόνωτο ληκόθιο. ΥΕ ΙΙΒ2/Γ1

XXI. 2 – Ψευδόστομος αμφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

XXI. 3 – Τρίωτος απιόσγημος πιθαμοφορίσκος. ΥΕ ΙΙΑ2

XXI. 4 – Τρίωτο κυλινδρικό αλάβαστρο. ΥΕ ΙΙΑ1/2

XXI. 5 – Άωτο πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

XXI. 6 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίρι

XXI. 7 – Χάλκινη αιχμή βέλους

XXI. 8 – Φακόσχημος σφραγιδόλιθος

XXI. 9 – Χάνδρα από υαλόμαζα

XXI. 10 – Στεάτινο σφονδύλι

ΤΑΦΟΣ XXII

ΕΙΚΟΝΑ 165

XXII. 1 – Άωτο πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

XXII. 2 – Άωτο πιθάριο. ΥΕ ΙΙΑ1

XXII. 3 – Χάλκινο μαχαίριδιο

XXII. 5 – Πήλινο σφονδύλι

XXII. 6 – Χάλκινη τριχολαβίδα

ΤΑΦΟΣ XXIII

ΕΙΚΟΝΑ 167

XXIII. 1. ΥΕ IIIA
Λωτο πιθάριο

XXIII. 2. ΥΕ IIIA2
Τρίωτος απιόσχημος πιθαμοφόρισκος

XXIII. 3 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

XXIII. 4 – Μόνωτος κύαθος. ΥΕ II

XXIII. 5 – Τρίωτο αρτόσχημο αλάβαστρο. ΥΕ IIIA2

XXIII. 6 – Χάλκινη φυλλόσχημη λόγχη

XXIII. 7 – Χάλκινο μονόστομο μαχαίριδιο

XXIII. 8 – Πήλινα σφονδύλια

XXIII. 9 – Πήλινα σφονδύλια

XXIII. 10 – Χάλκινη βελόνη

